JOHN KNITTEL

El HAKIM

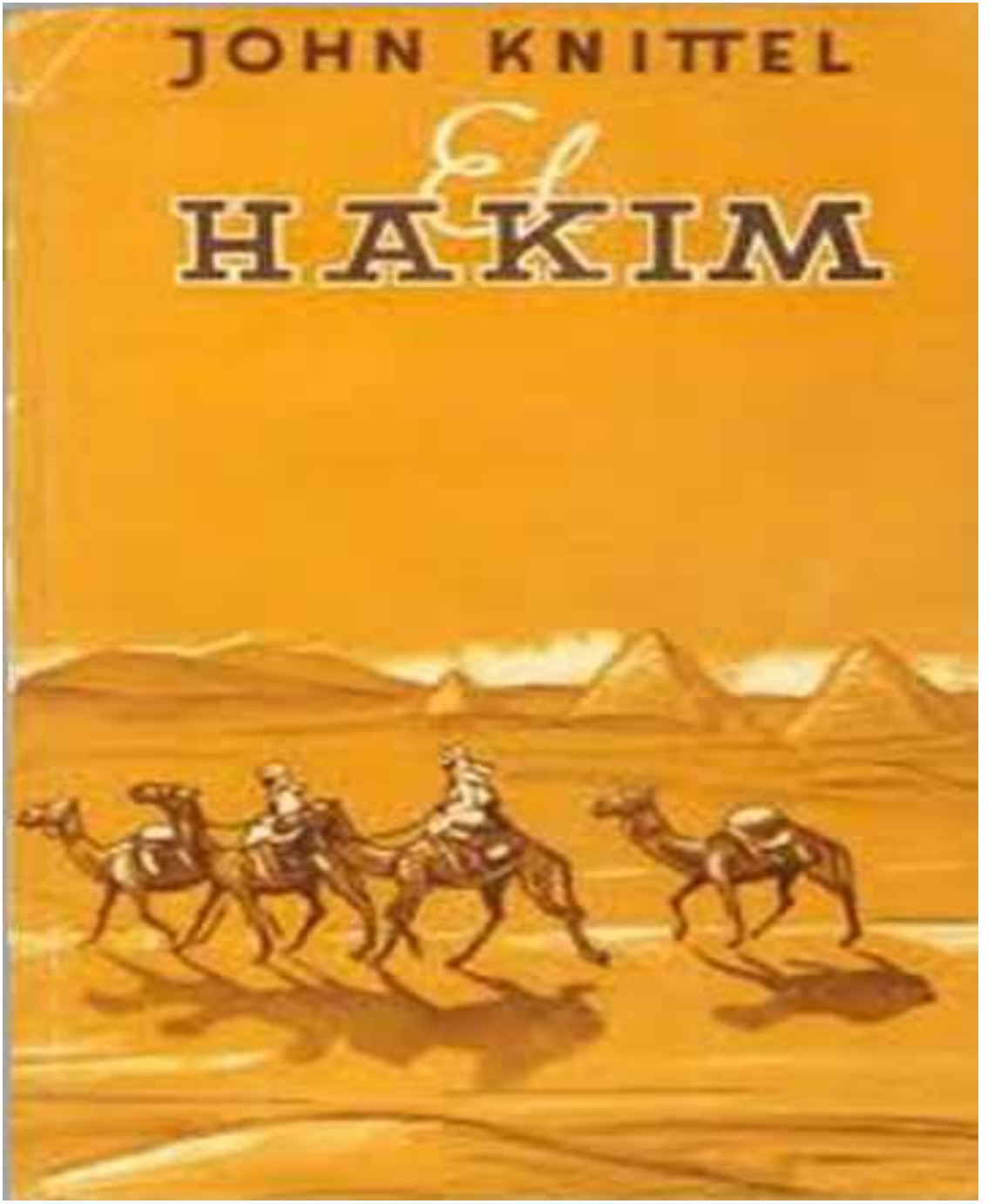

JOHN KNITTEL

EL HAKIM (DOCTORUL) ROMAN

Traducere din limba germană
de
GEORGE SBÂRCEA

EDITURA „PELENDAVA“ — CRAIOVA

Coperta: MARIAN MIRESCU
Consilier literar: ROMULUS DIACONESCU

Traducerea acestei cărţi a fost făcută după originalul german, ediţia de la 171.000-205.000, apărut în WOLGANG KROGER VERLAG, Berlin.

INTRODUCERE

Eroul acestei ciudate cărţi a fost un chirurg celebru. Zic „a fost”, pentru că el nu mai este. O boală grea, contractată după o activitate de mai mulţi ani, în Anglia, l-a răpus înainte de vreme.

Locuia într-o casă mică albă, împrejmuită de o grădină plină cu arbori şi flori, undeva la marginea deşertului. Pentru a nu-i trăda adevăratul nume, îi voi spune casei Ain Quamar. Îmi era vecin şi locuiam de câţiva ani abia la o aruncătură de piatră de el, când l-am zărit întâmplător dincolo de zidul grădinii sale. Încălecasem un cal mare, astfel că puteam să mă uit fără pic de modestie peste zid. Sta culcat într-un hamac şi scria ceva într-un bloc mare, sprijinit pe genunchi. M-a impresionat expresia feţei lui. Deşi părea încă tânără, faţa aceea, de o paloare aurie, purta semnele pustiitoare ale morţii.

De trei ori am trecut călare pe lângă zid şi de atâtea ori l-am văzut în aceeaşi poziţie. A patra oară m-am ridicat în scări şi l-am salutat cu un strigăt. Îşi înălţă spre mine ochii acoperiţi de lentile. „Cinsteşte-mi casa, drumeţule paşnic!“ – zise el şi un zâmbet cald, care m-a impresionat adânc, îi lumină faţa.

Descălecai, poarta grădinii fu deschisă şi un servitor berber mă pofti cu un rânjet larg să intru.

Aşa l-am cunoscut pe doctorul Ibrahim.

Nu mult după aceea aveam să-i cunosc şi soţia. O chema Malakah, ceea ce înseamnă înger. Neobişnuit de frumoasă, femeia n-avea mai mult de treizeci de ani. Faţa ei avea trăsăturile regulate, clasice ale vechilor egiptene. Vorbea perfect

franţuzeşte, cu uşor accent parizian. Purta în urechi două perle mari.

Trăia numai pentru soţul său şi îşi petrecea tot timpul lângă el, îndeplinind toate acele mici servicii pe lângă bolnav, care nu pot fi săvârşite decât de o infirmieră experimentată.

Era tăcerea personificată. Niciodată nu vorbea despre soţul ei şi în discuţiile zilnice se mărginea la observaţii sumare asupra propriei sale vieţi. În pofida ţinutei sale demne, se răspândea din toată fiinţa ei un farmec ciudat, deşi surâsul ce-i înflorea obrajii era poate cel mai trist din câte văzusem.

Servitorul Hussein n-avea nimic comun cu berberii întâlniţi de mine până atunci. Vorbea corect engleza şi îşi trata stăpânii cu o familiaritate, cum niciodată n-aş fi crezut posibil de la un servitor. Uneori purta costume londoneze, perfect croite, şi se comporta ca un gentleman. De altfel, era un gentleman adevărat, deşi – după cum se va vedea din cele ce urmează – era doar băiat de grăjdar. Ba, tatăl său continua să fie încă *groom,* adică „prim-grăjdar“, cum obişnuia să-i spună antrenorul grajdului, pentru caii de curse, din apropiere.

Deşi suferind, doctorul Ibrahim era vizitat de multă lume. Erau zile când vizitatorii soseau câte doi sau câte trei. Oameni de diferite ocupaţii, politicieni, ba chiar miniştri, îşi lăsau maşinile lângă drum şi porneau pe jos până în marginea deşertului, pentru a-l putea vedea. „Procesiunea mea funebră a început de pe acum“ – obişnuia el să spună.

Din păcate, sunt silit să renunţ la descrierea exactă a prieteniei mele cu doctorul Ibrahim. Vreau doar să însemn aici că era un om excepţional, cu o inimă de aur, care – deşi relativ tânăr – reuşise să atingă culmile gândirii filosofice. Ştia să glumească pe socoteala mizeriei sale fizice, să vorbească despre întâmplările zilnice cu o ironică superioritate şi să biciuiască injustiţia umană cu vorbe amare, deşi simţeai mereu că în adâncul inimii sale cuprinzătoare iubeşte lumea şi oamenii.

Câţiva din prietenii săi intimi, pe care i-am cunoscut, îl socoteau genial. Se aflau printre aceşti prieteni europeni şi americani, majoritatea lor pacienţi de altădată, care treceau oceanul pentru a-l vedea. Soţia sa şi Hussein însă nu lăsau pe oricine în apropierea lui.

Doctorul Ibrahim avea şi o vastă cultură literară. Cunoştinţele sale nu erau câtuşi de puţin unilaterale. În biblioteca lui am descoperit şi câteva poeme chineze, malaeze şi persiene. Cultura sa generală era de-a dreptul uluitoare. Era într-adevăr tragic ca un astfel de om să fie condamnat de tânăr la moarte. Zi şi noapte moartea îl pândea din umbră. Plămânii îi erau ciuruiţi, el însă se ţinea tare şi căuta să-şi amăgească durerile cu ajutorul ştiinţei sale. Cu abia câteva zile înainte de moartea lui, soţia sa interzise accesul vizitatorilor. Mă interesam zilnic, la poarta grădinii, de starea lui. Apoi plecam întristat pentru că îl îndrăgisem pe acest om, ca pe un adevărat prieten. Am fost profund impresionat când, într-o dimineaţă, servitorul meu îmi comunică: Hussein adusese vestea că stăpânul său a închis ochii pentru

totdeauna. Am asistat apoi la serviciul funerar celebrat în biserica koptă din Abbassiyeh. Venise lume multă, kopţi, musulmani şi numeroşi europeni, aparţinând diferitelor categorii sociale. Era prezentă şi Malakah, care – după obiceiul femeilor europene – îşi acoperise faţa minunată şi umerii mândri cu un voal negru de doliu. Am aflat, nu mult după aceea, că s-a retras în mănăstirea care purta numele Mariei şi al lui Iosif ...

La un an după moartea doctorului Ibrahim, poşta îmi aduse un colet recomandat, care conţinea un maldăr uriaş de hârtii scrise mărunt şi des, însoţit de o scrisoare a doctorului Ibrahim. Coletul fusese expediat de un avocat din Cairo, care mă anunţa că hârtiile le trimite conform dispoziţiilor testamentare ale doctorului Ibrahim şi cu consimţământul soţiei sale, la douăsprezece luni după moartea medicului. Scrisoarea defunctului suna astfel:

Stimate prieten,

Am suficientă experienţă pentru a-mi da seama că prietenia cu care m-ai onorat era dublată de o puternică doză de curiozitate. Îţi mărturisesc: m-ai făcut nu mai puţin curios. Ţin să adaug însă că am reuşit să te cunosc mult mai bine decât d-ta pe mine. D-ta faci parte dintre acei oameni cărora le poţi citi secretul în priviri. De aceea, păzeşte-te!

Servitorului meu i-am lăsat bani. Soţia mea a moştenit o situaţie dintre cele mai bune. Ca soră laică va intra într-o mănăstire şi va îngriji de bieţii suferinzi. Încă înainte de moartea mea a luat această hotărâre şi ştiu că o va respecta. De spitalul de copii întemeiat de mine m-am îngrijit eu şi prietenii mei, atât cât să-mi perpetueze modesta amintire. Şi acum, o dată ce eu sunt mort şi dincolo de orice posibilitate de a mă reîntoarce vreodată sub vechea mea înfăţişare, îţi las însemnările mele intime. Dacă vei găsi că ele cuprind suficient material pentru o autobiografie, aş fi mulţumit să le orânduieşti şi, în limitele posibilului, să le găseşti editor. Pilda străduinţelor, înfrângerilor, succeselor, bucuriilor şi suferinţelor mele va fi, poate, de folos compatrioţilor mei, mai cu seamă acelora care, la fel cu mine, vor încerca să cucerească viaţa. Din mormânt îţi întind mâna, mulţumindu-ţi pentru interesul şi prietenia cu care m-ai copleşit, atunci când în pieptu-mi suferind pâlpâia ultima scânteie de viaţă.

Al d-tale, plecat pentru totdeauna
Ibrahim Gamal el Assiuti

Pentru a putea da cât mai curând cuvântul doctorului Ibrahim, adaug doar că din însemnările lui am cules acele pasagii principale, care se referă la evenimentele petrecute înainte de plecarea lui din Egipt, renunţând, din cauza lipsei de spaţiu, la câteva fragmente în legătură cu anii petrecuţi în Anglia. Mă mărginesc să lămuresc motivele care l-au determinat să părăsească aristocraticul Harley Street,

întorcându-se în patrie după o activitate medicală de mai mulţi ani la Londra. Cartea aceasta apare într-o epocă în care cărţile se tipăresc în mormane uriaşe, în veacul celor mai fantastice eforturi fizice şi spirituale. Las ca fiecare dintre „paşnicii drumeţi“, în mâna cărora va cădea această carte, să-şi alcătuiască singur părerea despre doctorul Ibrahim.

Socotesc inutilă o introducere mai lungă. Nicio laudă, cât de mare, n-ar fi în stare să-l apropie pe cititor de inima autorului, ca acele lucruri pe care le va povesti însuşi doctorul Ibrahim.

Aşadar...

ASSIUT

CAPITOLUL I

1

Ascultă, prietene şi ai rabdare: vreau să-ţi povestesc viaţa mea. Eu, tânărul kopt[1] Ibrahim din Assiut, din Egiptul de Sus. Nu-ţi ofer cine ştie ce vas miraculos, din porţelan antic preţios, ci doar opera unui biet olar, cioburi de argilă arsă: nici lapis-lazuli, nici măcar alabastru. M-am născut sărac şi sunt mândru de aceasta. În Egipt însă nu sunt atât de săraci copiii ca semenii lor de aiurea. Pentru că până şi praful care le acoperă *galabieh*-ul[2] e praf preţios. Mai preţios decât aurul! E sfânt praful acesta: praful libertăţii! Dacă n-ai altceva decât stomacul, nimeni nu-ţi cotrobăieşte prin buzunare. Lumina, care seamănă cu vânticelul primăverii, uşor ca puful, reprezintă pentru mine însăşi viaţa şi e de ajuns doar să văd pâinea, ceapa, sau blidul cu linte, ca să ameţesc de poftă şi bucurie. La Said (Egiptul de Sus) fiecare puşti e un mic tâlhar. La Said fiecare căţel e un hoţ. Porumbeii care întunecă cerul albastru sunt piraţi zburători şi tâlhari de grâne şi până şi dragul meu măgăruş nu întreabă al cui este ovăzul pe care îl mănâncă. Egiptul e ţară bogată! Egiptul are holde roditoare! Din măruntaiele pământului, pe care îl frământă picioarele mele, răzbate respiraţia întunecată a morţii pustiitoare. Pământul părinţilor şi al strămoşilor mei gâfâie greu de dor. E un pământ de mii de ori sfinţit. Nunteşte sângele roşu al apelor Nilului cu praful cenuşiu şi amestecă în mâl un grăunte de orez sau numai un bob de orz şi vei vedea minunea! Din binecuvântatul meu pământ răsar holde mănoase: atâtea şi-atâtea privelişti încântătoare, bucuria ochilor. La fel se întâmplă cu bărbaţii şi cu femeile, cu tinerii şi cu fetele când se împreună şi îşi unesc coapsele zvelte, pentru a fi gingaşi unul cu altul şi pentru a se iubi. Sămânţa lor e mai viguroasă, mai pătrunzătoare, decât oricare altă sămânţă de pe faţa pământului. Cu ajutorul acestui fluid i-a creat Dumnezeu pe Adam şi Eva şi oare nu e un spectacol minunat, cel mai frumos din câte i-a fost dat ochiului să vadă, să întâlneşti oameni deştepţi, laţi în spete şi mândri? Cui să-i semene omul

[1] Sectă creştină din Egipt

[2] Un fel de caftan purtat de indigeni

dacă nu însuşi Creatorului său? Ce devine însă dacă nu trăieşte după poruncile minţii şi dacă pasiunile sângeroase îi întunecă conştiinţa bunătăţii şi inimii sale cuprinzătoare? Dacă arşiţa soarelui în loc să-i înalţe pe aripile sale spiritul spre cer, devine povară, tulburându-i judecata? Fereşte-te de oameni laţi în spate, care îşi poartă capul drept, în mână au un *kurbig*[3] înspăimântător, sau învârteşte între degete un *nabut*[4]. Vai mie, biet Ibrahim! Câte-am suferit de la compatrioţii mei! De câte ori n-am fost silit să asist la vărsări de sânge şi crime odioase! Sunt de neuitat aceste crime, care s-au născut din neştiinţă şi prostie! Pentru că e o lege general umană – îngropată la temelia străvechilor noastre biserici şi monumente funerare – că omului îi este neîncetat sete de sânge şi de aceea distruge toate fiinţele paşnice din jurul său. E ca o ceaţă deasă care-l acoperă şi în care îşi pierde eul fiind silit să ucidă şi să tortureze. Cei pe care îi ucide nu sunt numai fraţii şi semenii săi, ci distruge până şi chipul lui Dumnezeu, care e cel mai de preţ lucru din lăuntrul său. Aceasta e crima cea mai mare.

Eu, măruntul Ibrahim, sunt bogat chiar în sărăcia mea. Ochii mei tineri văd atâtea lucruri pe care ochii strămoşilor mei nu le-au văzut! Cât am fost copil, n-am văzut altceva decât femei. Pretutindeni femei. Bordeie întunecate din argilă, uliţi pline cu femei. Am văzut-o pe mama şezând pe vine cu picioarele trase sub ea, alăptându-mi frăţiorul, care azi e judecător la tribunalul mixt. Am văzut-o ghemuită pe marginea canalului, împreună cu alte femei, clevetind şi spălând rufe. Odată am văzut o femeie culcată pe o pătură – o grămadă informă de carne, cu burta enormă – care suspina, se văita şi sângera. Şi am văzut cum din trupul ei răsărea viaţă tânără: un copil palid care se zvârcolea neîncetat. În praful Egiptului! Ochii mi s-au holbat: sufeream şi plângeam. M-am vârât lângă capra mea şi lipindu-mi obrazul de ţâţa ei fierbinte am adormit. Am visat. Mi-era teamă de lumina zilei şi teamă de întunericul nopţilor. Aveam atunci abia trei ani, dar amintirile mele străbat adânc în pâcla anilor, mai adânc decât ale celorlalţi oameni. Printr-o ceaţă tulbure privesc în urmă cu multe veacuri, în timpurile străvechi, când strămoşii mei locuiau în cavernele unor culturi de mult stinse, aceşti bărbaţi cu spete late, cu bărbi cenuşii şi ochi scânteietori şi tinerii cu priviri grave, ale căror capete şi umeri răsăreau falnice din mulţimea îngenuncheată, povestindu-şi unul altuia istorioare despre cel mai mare şi mai blând erou al tuturor timpurilor. Despre cel care n-a ucis niciodată, nicicând n-a provocat rană, dar care a fost rănit şi apoi ucis.

Oare mă vei crede, drumeţule, dacă îţi spun că toate aceste taine, toate aceste eroisme, toate aceste gânduri pioase, demne de Tatăl Ceresc, nu pot fi propovăduite de pe amvon, nici învăţate pe băncile şcolii, ca bunăoară matematica, sau celelalte ştiinţe? Toate acestea la un loc alcătuiesc un straniu fluid, care pulsează ca o forţă vitală în vinele noastre. Eram încă foarte tânăr când acest ser

[3] Bici făcut din piele de hipopotam

[4] Ciomag

prinse să activeze în mine. Foarte tânăr? Să tot fi avut şase ani, când mi-am întins stângaci mâna: nu pentru a dobândi un bun pământesc, nici pentru a-i lovi pe cei cărora de pe atunci le-aş fi putut face rău: dobitoacele fără grai şi copiii mai mărunţi decât mine. Era o forţă tainică care se trezise în mine, o forţă uriaşă, care mă uluia, îndemnându-mă să ridic mâna spre Cer, într-o rugăciune tulbure, ca să-mi ajute pentru ca, la rândul meu, să pot şi eu ajuta altora şi să ajung unul din acei oameni care vindecă răni şi dureri. Se aprinsese o lumină lăuntrică în mine, măruntul Ibrahim. Credinţa într-o putere supremă, credinţa în puterile-mi proprii se coborâse asupra mea pe aripi nevăzute. Ea trezi în mine o dorinţă profundă şi chinuitoare: îmi porunci să *vreau.* Şi astfel am vrut! La vârsta de şase ani mi-am pus în gând să fiu *hakim:* aşa se numesc în Egipt tămăduitorii, cu alte cuvinte medicii.

Cunoşteam un bărbier care se pretindea hakim. Era un om mărunt, cu ochi întunecaţi, îmbrăcat într-un galabieh negru. Oh, ce nesuferită mi-era răsuflarea lui greu mirositoare! Intra adeseori în prăvălioara tatălui meu. Tata era *attar:* vindea migdale, senna, henna, frunze uscate de trandafir şi săruri care limpezesc apa murdară şi sunt întrebuinţate mai cu seamă de femei, pentru a mări plăcerea bărbatului. Am auzit când i-a explicat acest lucru unui client. Avea apoi tata ierburi misterioase, curmale şi sâmburi uscaţi, zaharicale şi rădăcini din care pregătea *mefattah,* pentru a îngrăşa cu el – după spusele lui – fetele de felah şi a le pregăti de nuntă. Era apoi acolo Marasseela, femeia de berbec, cu mâinile-i mânjite şi cu mirosul scârbos şi dulceag al trupului ei murdar. Ea era *dayah,* moaşa, care – de câte ori intra în dugheana tatălui meu – cumpăra ierburi şi seminţe.

Aha, va să zică şi tatăl meu se ocupa cu cele doftoriceşti !

Într-o bună zi, îmi apărură pete pe tot corpul. Bărbierul hakim mă examină; respiraţia îi era rău mirositoare. Tata îmi pregăti o fiertură vâscoasă şi cafenie pe care am fost obligat s-o beau. Două zile am zăcut apoi într-un ungher întunecat.

— Luaţi-mi durerea, strigam. Mai bine daţi-mi înapoi petele!

Atunci am mâncat bătaie, pentru că voiam să schimb un rău cu altul.

Mama mi-a adus într-o ceaşcă laptele muls proaspăt din ugerul bivoliţei, un lapte dulce şi condimentat. Zile întregi aceasta mi-a fost singura hrană. Încetul cu încetul m-am vindecat. Hakimul îmi examină din nou trupul gol.

— E sănătos. Leacul meu i-a ajutat să se facă bine. A fost o boală de copii, care n-o să-l mai supere. *Insallah!*[5]

— Insallah! adăugă tata.

Obişnuia foarte des să spună „Insallah“, deşi era şi dânsul kopt, la fel cu mama şi cu toţi strămoşii mei. Eu însumi spusei „Insallah“, deşi ştiam bine că numai laptele mi-a ajutat să învingă fiertura blestemată a hakimului. Astfel am descoperit eu, măruntul Ibrahim, încă din prima copilărie, că laptele proaspăt de vacă are o putere tămăduitoare mult mai mare decât toate prescripţiile înşelătoare ale hakimilor.

[5] Dacă o vrea Domnul!

— Dacă voi ajunge vreodată hakim, – mi-am spus eu – le voi da oamenilor lapte, pâine, ceapă, fasole şi linte. Ele vindecă mai curând trupul de durerile lui, decât cine ştie ce fiertură tulbure. Într-o bună zi voi ajunge şi eu hakim, la fel cu acei mari hakimi, pe care îi văzusem prin geamurile spitalului de stat, în halate albe şi cu lentile pe nas.

În fiecare zi hoinăream prin oraş. Ceasuri întregi rătăceam pe străzile lui, sau stăteam ghemuit în faţa spitalului, în grupul femeilor şi al copiilor, pentru a-mi însuşi cât mai multe din secretele hakimilor.

— Sunt bolnav! Simt junghiuri îngrozitoare în stomac! am urlat eu printre gratiile porţii. Lăsaţi-mă să intru! Mor...

Un *tamargi*[6] uriaş, apăru în faţa porţii şi mă lovi în creştet cu o măciucă. Pesemne nu credea în autenticitatea simptomelor bolii mele. Am plecat ruşinat, ca un câine care a fost prins furând carne. M-am aşezat pe marginea unei băltoace. Împrejurul ei creşteau bălării. Apa era neagră ca cerneala şi mirosea greu. Stăteam acolo închircit, deznădăjduit, plângând amar. Deodată apăru o femeie grasă.

— Ţi-ai pierdut mama?

Părea foarte mânioasă.

— Şterge-o de aici sau te cotonogesc! strigă ea. Apoi o goni şi pe copila care se ţinea la câţiva paşi de ea.

— Vrei să fii văzut in tovărăşia acestui derbedeu? Acasă!

Se aplecă şi cufundă un *coulah*[7] în apă. Apoi îl duse la buze, potolindu-şi setea. Înghiţea cu ochii închişi, ca un dobitoc însetat. Setea îmi ardea şi mie măruntaiele. M-am apropiat de marginea băltoacei negre ca să beau. Când mi-am cufundat însă mâna pentru a scoate un pumn de apă, fără să ştiu precis de ce, m-a scârbit mirosul stătut al bălţii.

— Nu, astfel de apă nu-mi trebuie. Vreau să beau apă curată, de puţ, fără niciun miros.

M-am întors acasă, chinuit de sete. Mama avea totdeauna acasă apă curată şi proaspătă, de puţ. Aveam rude bogate în cartierul Mensieh. Locuiau într-o casă mare cu trei caturi; în vârful ei aveau o grădină proprie, împrejmuită de un zid înalt. Casa beyului Wasif Hanna! Era avocat şi moşier. Nu eram legaţi de aceşti oameni prin cine ştie ce vagă înrudire, ci erau adevărate rubedenii de sânge ale tatălui meu, deşi se făceau a nu şti nimic despre aceasta. Tata însă susţinea că Wasif e vărul lui dulce şi cerea urgia cerului asupra creştetului beyului. Toate acestea nu schimbau însă deloc situaţia. Copiii beyului ieşeau în oraş într-o trăsură trasă de doi căluţi suri. Purtau pantaloni, cămăşi şi *tarbusuri*[8] de culoarea focului, în timp ce eu, micul Ibrahim, hoinăream pe jumătate gol în umbra zidurilor sumbre, repetând

[6] Îngrijitor de bolnavi

[7] Vas de lemn

[8] Un soi de turbane

încăpăţânat:

— Vreau s-ajung mare hakim!

Odată intră în dugheana tatălui meu un om lung şi deşirat. Purta haine negre, iar pe capu-i acoperit de păr stufos avea o *emma*[9] înaltă şi neagră. Cu mâna albă şi fină îşi mângâia neîncetat barba întunecată.

— Girgis Gamal, – făcu el cu glas profund – ai început să nesocoteşti legea Domnului. Nu te văd niciodată în mulţimea credincioşilor. Eşti o oaie rătăcită!

Tata stătea în faţa lui, cu mijlocul frânt.

— Nu mă duc acolo unde se închină rudele mele înstărite. Nu sunt oaie rătăcită. Nu sunt cu nimic mai rău decât alţii, iar marfa mi-o vând cu un câştig foarte modest.

— Ăştia sunt copiii tăi? îl întrebă preotul, privindu-mă.

Şedeam pe pământ, în braţe cu fratele meu Morqos, cu doi ani mai mic decât mine, privind muştele care se preumblau pe obrăjorii lui. Am văzut că ochii strălucitori ai preotului se aţintiseră asupra mea.

— Vreau să fiu hakim! am spus eu. Un mare hakim...

— Cum te cheamă, fiul meu?

— Ibrahim.

— Umbli la şcoală?

— La ce şcoală trebuie să mă duc pentru a ajunge mare hakim?

Tata interveni:

— Vreau să-i las dugheana mea, dacă voi muri, făcu el morocănos. N-am bani să-l dau la şcoală. Nu sunt nici avocat bogat, nici bey, nici khediv.

— Ar trebui totuşi să-l trimiţi la şcoală, zise preotul. Pare un copil dezgheţat.

— Şcoală, şcoală..., bombăni tata ursuz. Nici eu n-am ajuns la şcoală înainte de unsprezece ani şi, totuşi, scriu şi citesc ca oricare altul.

— Girgis Gamal, – tună glasul marelui bărbat – dă-mi o sumă modestă şi eu mă voi îngriji ca băieţii tăi să primească o educaţie aleasă.

Am văzut cum tata deschide un scrin vechi, scoate din el o cutie şi îi întinde preotului câteva monede de argint. Acesta le băgă repede în buzunar.

— Voi vorbi cu vărul tău, făcu apoi. Am să încerc să trezesc într-însul glasul conştiinţei.

— Mai curând vei răscoli valurile Nilului, decât conştiinţa lui, bombăni tata şi am văzut că faţa i se întunecă.

Preotul binecuvântă dugheana tatălui meu şi plecă.

— Vreau să mă fac hakim! am zis eu.

— Hakim sau altceva, va trebui să-ţi câştigi existenţa, răspunse tata. Îmi întoarse spatele şi începu să numere banii rămaşi în tejghea.

Unul dintre puternicii şeici[10] vizită şi el o dată cartierul nostru. Trecea prin

[9] Infula preoţilor kopţi

[10] O nouă demnitate religioasă a mahomedanilor

mijlocul drumului, îmbrăcat într-un caftan larg şi cu turban orbitor pe cap. Ochii i se bulbucau sub frunte. O mulţime de oameni îl urma. În spatele lor alerga o ceată de derbedei. Îl strigau pe nume şi erau foarte emoţionaţi:

— Şeicule Abd el Aziz! Şeicule Abd el Aziz!

Şeicul îşi continua drumul cu paşi îndesaţi, de parcă toată grija poporului ar fi purtat-o pe umerii săi. Da, era un om puternic, chiar la Cairo! Mi-am ridicat galabiehul şi m-am luat şi eu după mulţime, strigând cât mă ţinea gura: „Şeicule Abd el Aziz!“ Am văzut cum copiii şi oamenii în toată firea îi apucau pulpana hainei, sărutându-i-o. Atunci m-am oprit locului. Nu, asta n-aş face-o niciodată. Să săruţi haina unui şeic? Niciodată n-aş face aşa ceva!

Un băieţaş pe care îl cunoşteam se apropie de mine. Purta haine noi, curăţele, şi un mic tarbus pe cap.

— Ce-i, Rufail? l-am întrebat uluit. Pare-mi-se că tatăl tău s-a îmbogăţit peste noapte...

Îşi strâmbă dispreţuitor buzele.

— Voi umbla la şcoală.

Zicând acestea, îmi întoarse spatele. Mă cuprinse o deznădejde adâncă.

Am început să hoinăresc fără ţintă pe străzi. Inima mă mână din nou în apropierea spitalului. M-am căţărat pe gard şi am privit prin fereastra la care văzusem odată un mare hakim în halat alb. L-am văzut din nou, bând cafea la o masă verde, împreună cu alţi doi hakimi. Inima prinse să-mi bată cu putere.

— Sunt bolnav! Simt junghiuri îngrozitoare în stomac..., am ţipat. Mor...

Nimeni nu mă auzi. Am strigat încă o dată şi încă o dată. Într-un târziu un bărbat cu tunica împodobită cu nasturi de aramă, se apropie fugind. Într-o mână avea un baston gros. Am sărit de pe gard mai repede ca pisica şi am început să fug, cât mă ţineau picioarele.

2

Să vă povestesc sau nu prima mea lecţie de anatomie? Poate că spre sfârşitul vieţii mele, un înger bun va arunca val de uitare peste amintiri ca nu cumva ele să mă însoţească până în ultima clipă. Aş vrea doar ca toţi colegii să fi văzut împreună cu mine ceea ce mi-a fost dat mie să văd. Ar purta atunci mai mult respect fiinţelor Creatorului şi mai puţină consideraţie pentru blestemata noastră ştiinţă abstractă. A lua în mână un cuţit, pentru a iscodi tainele viscerelor vii, este o îndeletnicire religioasă. A numi arta medicinii meserie, nu este decât un exemplu despre felul cum îşi pierd sensul cuvintele prea mult întrebuinţate. Arta medicului este în primul rând o artă a tămăduirii, artă sacră şi sublimă. Să nu mi se obiecteze că numai sufletul omului este necunoscut, nu şi corpul lui! Peste câteva sute de ani vom şti infinit mai mult despre anatomia umană şi despre viaţă, ba e probabil ca savanţii viitorului să zâmbească îngăduitori de operaţiile noastre barbare. Nu există altă

categorie de oameni pe faţa pământului, care să fi comis mai multe erori, ca medicii. Eu însumi, am trimis nu o dată în paradis semeni de-ai mei, din neştiinţă sau superficialitate. E drept că am şi vindecat, făcând adevărate minuni. Una compensează pe cealaltă. Sunt acum atât de aproape de moarte, încât nu-mi este ruşine să mărturisesc adevărul. Nimeni nu şi-a luat cea mai mică osteneală să-l instruiască pe micul Ibrahim. Oamenii mă batjocoreau, maimuţărindu-mă: „Vreau să fiu hakim“. Apoi, când s-au plictisit şi de asta, mi se adresau simplu: „Bună dimineaţa, Ibrahim el Hakim“. Băieţii nu-mi spuneau altfel decât „Hakim effendi“[11]. în oraşul meu, aceasta mi-a rămas porecla până astăzi.

Nenorocirile se abătură peste tatăl meu. Fu citat la judecătorie şi condamnat la plata unei amenzi, pentru că vânduse un leac interzis în comerţ. Nu plăti însă amenda până când într-o bună zi, funcţionarii ne ameninţară că vor pune sechestru asupra jalnicei noastre colibe, împreună cu toate boarfele vechi care se aflau într-însa. Abia atunci intră tata într-una din încăperile din fund, săpă pământul şi scoase o lădiţă de lemn. Spre surprinderea tuturor trânti două monede de aur pe tejghea, însoţindu-le cu vorbe înverşunate, mai usturătoare decât conţinutul tuturor flacoanelor sale de pe rafturi. Fu silit apoi să-i dea şi controlorului, care ameninţa să-i facă o percheziţie, un bacşiş important.

— Tată, – făcui eu – dă-i şi lui Ibrahim câţiva bani.

— Am să-ţi dau o bătaie, nu bani. Nu mai am o leţcaie. N-ai văzut oare cu ochii tăi cum m-a jecmănit astăzi guvernul? Şterge-o!

Tata îşi ridică mâna şi eu îmi luai tălpăşiţa. Arşiţa era insuportabilă, aerul străzilor plin de un praf alb şi fierbinte, care plutea în straturi groase, ca ceaţa. M-am ascuns de arşiţa puternică în bazar. Un cunoscut al tatălui meu vindea acolo vase de sticlă, borcane, ulcioare, capete de lulea, lădiţe şi bastoane. Şedea pe o găleată răsturnată, alungându-şi muştele de pe obraji. M-am oprit în faţa lui. Se făcu că nu mă vede. Îl credeam din cale-afară de bogat şi apoi era kopt şi dânsul. De ce nu cunoşteam şi eu câteva din formulele acelea magice, întrebuinţate în biserică? De ce eram atât de neştiutor şi de ce tremuram din pricina acestei neştiinţe?... Turbanul îi era curat, barba îngrijită, evantaiul împletit cu firicele de aur. Omul acesta va fi dispus să-ţi dea bani, ca s-ajungi hakim, mi-am spus eu. Am vrut să-i vorbesc, dar gâtlejul mi se uscase de ruşine. Nu, mi-era cu neputinţă să cer cuiva bani! Asta ar fi însemnat să cerşesc.

O durere surdă, nedefinită, îmi răscoli măruntaiele, fără să ştiu nici eu de ce. Şi azi încă persistă în mine durerea aceea. Mă însoţeşte pretutindeni, mă torturează mereu. I-am aflat între timp pricina. Am învăţat să-mi iubesc semenii. Pe cei umili mai mult decât pe cei puternici, dar durerea aceea a rămas neschimbată. Cu timpul am ajuns să mă împrietenesc cu ea. Sunt sigur că mi-ar lipsi dacă, într-o bună zi, aş scăpa de ea.

[11] Effendi este titulatura clasei mijlocii din Egipt

Într-un târziu am ajuns în piaţă. Ca printr-o ceaţă pe care doar ici-colo o sfârtecă razele soarelui, am văzut turme mari de măgari, cămile, bivoliţe, berbeci şi capre. O larmă sălbatică umplea *midanul*[12]: mulţimea urlând sălbatic cumpăra, vindea şi se târguia. Un beduin spătos ducea de căpăstru două cămile. Amândouă se agitau neastâmpărate, strănutau furioase şi refuzau să se urnească din loc.

— *Ya Walud!*[13] strigă beduinul. Te pricepi să conduci o cămilă?

— Încotro, *ya sidi?*[14]

— Până la abator. Am vândut aceste dobitoace măcelarului şi trebuiesc tăiate încă astăzi, pentru sărbătoarea de mâine.

— Cât îmi plăteşti pentru lucru?

— Allah! se văită el. Ce neobrăzaţi sunt copiii de la oraş...

— Nu sunt neobrăzat, vreau însă un piastru. Abatorul e departe, pe drumul care duce la cimitire.

— Îţi dau o jumătate de piastru.

— Nu primesc mai puţin decât unul întreg.

Îmi întinse un băţ şi căpestrele.

— *Yalla!*[15].

Îl urmam de-aproape. Ajungând într-o uliţă pustie, m-am oprit. Auzisem adeseori spunându-se că arabii şi beduinii ar fi cu toţii tâlhari.

— *Ya sidi,* i-am spus eu. Dacă nu mă plăteşti acum, nu merg mai departe.

— Te plătesc îndată ce ajungem la abator.

Am făcut un gest, de parcă aş fi vrut să-i încredinţez căpestrele; de fapt, le strângeam cu putere în palme. Văzând acestea, beduinul începu să se caute prin buzunare, pescui o jumătate de piastru, şi mi-o întinse.

— Asta nu-i decât o jumătate de piastru, iar tu mi-ai făgăduit unul întreg.

— Jumătatea cealaltă o primeşti cum ajungem la abator.

— Jură-te.

— Să orbesc! strigă el furios. Ne-am continuat apoi drumul.

S-o povestesc? Să n-o povestesc? Trebuie să spun tot. Ceea ce mi-a fost dat să văd la abator, nu numai că m-a impresionat adânc, dar avea să-mi influenţeze, întreaga viaţă.

În faţa porţii, beduinul îndoi unul din picioarele fiecărei cămile, legându-l cu o funie groasă de genunchi. Animalele prinseră atunci să danseze înspăimântător, proptite în trei picioare străduindu-se să-şi întoarcă ochii şi capul de la zidurile abatorului. Nările începură să le tremure nervoase, îndată ce simţiră miasmele sângelui intrat în putrefacţie. Când apoi peste capetele lor prinse să roiască – ca

[12] Târg
[13] Mă băiete!
[14] Oh, stăpâne
[15] Să mergem

umbra unui nor – un grup de vulturi negri, de corbi croncănitori şi alte păsări necrofore, aşteptând flămânde prada, coastele li se zbătură agitate. Din interiorul zidurilor, dinspre halele vaste, ne izbi urechile ecoul strigătelor măcelarilor.

În poartă apăru un bărbat, care părea să fi ieşit cu câteva clipe înainte dintr-o baie de sânge. Sângele se prelingea pe el şiroaie; până şi şapca de lână din creştet era îmbibată cu sânge. Picioarele-i goale luceau roşii.

În urma lui veneau copiii săi, mult mai în vârstă decât mine. Unul dintre ei ducea în braţe capul unui berbec. Se năpustiră cu ciomege şi bice asupra cămilelor agitate, mânându-le în curtea patrată, în fundul căreia se căscau trei intrări uriaşe, sub bolţile cărora atârnau masive hălci de animale spintecate. Aici sângele curgea şiroaie. Observai la picioarele mele capul tăiat al unei bivoliţe şi o spaimă cumplită îmi fulgeră corpul, de parcă aş fi fost cuprins de gâlci. Cum eram cu picioarele goale am alunecat în sânge, am căzut, iar m-am ridicat. Când m-am văzut mânjit de sânge am simţit o durere sfâşietoare. Am izbucnit în plâns. Îmi răsunau în urechi râsetele sălbatice ale băieţilor. Măcelarul se apropie atunci de cămile.

— Hi! Hi! striga el. Cămilele însă refuzau să se lase în genunchi.

Am văzut cum privirile bietelor animale se aţintesc încet asupra capului tăiat de bivoliţă. Parcă plutea în ochii lor o filosofică ironie. Atunci unul dintre băieţi apucă pe neaşteptate piciorul cămilei din faţă şi îl smuci cu atâta putere încât animalul se prăbuşi la pământ. Am văzut lama unui cuţit spintecând văzduhul, am auzit un horcăit prelung şi în clipa următoare o puternică fântână arteziană străpunse aerul, stropind pe cei din jurul cămilei, care nu încercară măcar să se ferească de ploaia de sânge. Tânărul muşchiulos lipi capul cămilei de pământ. Dintr-o singură lovitură, măcelarul îl despică de trunchi. Între timp cealaltă cămilă mugea prelung, dansând înfiorător pe cele trei picioare rămase libere. Îl muşcă de braţ pe unul din băieţi, apoi îşi bălăbăni încoace şi încolo capul. Unul dintre măcelari băgă în cămila moartă o băşică de aer şi prinse s-o umfle cu pompa. Cadavrul se umflă repede, devenind o grămadă informă de carne. Se iscă atunci o discuţie aprinsă, tulbure şi gălăgioasă, în legătură cu modalitatea în care urma să fie răpusă a doua cămilă, care nu lăsa pe nimeni să se apropie de ea. Se retrăsese într-un colţ al zidului şi se apăra cu înverşunare. Am văzut apoi cum tânărul vlăjgan pe care-l muşcase cămila, se strecoară cu multă îndemânare sub burta animalului. Ochii cămilei se înroşiră de furie. Din colţurile gurii îi curgeau bale spumoase.

— A intrat diavolul într-însa! urlară în cor măcelarii.

În clipa următoare însă, animalul se linişti brusc. Vlăjganul îi implântase fulgerător în inimă un puternic *sakinah*[16]. Cămila tremura, de parcă ar fi fost zgâlţâită de frisoane sau ar fi simţit deodată un frig usturător. Furia i se şterse din ochi şi privirile oglindiră pe neaşteptate expresia unei profunde păci lăuntrice. Picioarele începură să-i tremure, capul îi căzu în piept, apoi se prăbuşi la pământ. În

[16] Cuţit în formă de pumnal

jurul ei oamenii izbucniră în nesfârşite urale. Capul cămilei fu retezat. Sângele ţâşni iar ca o fântână arteziană.

Mi-aduc aminte că am ieşit din curtea abatorului de-a-ndăratelea, fără să-mi fi luat o clipă ochii de la spectacolul înfiorător. Am înconjurat zidul. O băltoacă lucea neagră lângă ieşire, părea adâncă şi nemărginită ca marea. Câteva femei – niciodată nu văzusem altele asemănătoare cu ele – încărcau pământul îmbibat cu sânge în coşuri încăpătoare, cărându-l la măgăruşul care aştepta în apropiere şi părea că moţăie, pentru că avea ochii aproape închişi. Băltoaca nu era adâncă. Câţiva vulturi, cu puţin mai mari decât mine, stăteau în mijlocul ei. Apa le ajungea până la rădăcina aripilor. Parcă n-aveau picioare. Scoteau sunete intermitente, guturale, izbucnind uneori în ţipete ascuţite. În pliscul fiecăruia se vedea un fel de capăt de panglică şi cu cât trăgeau mai tare, cu atât mai mult ieşea din apă panglica aceea. Cerul era întunecat de aceste păsări blestemate. Moţăiau una lângă alta pe zid, grase şi sătule, legănându-se încet, ca beţivii când prind să aţipească. Am rămas împietrit. Mă aflam oare în împărăţia morţii? Cineva azvârli peste zid o grămadă de viscere, care căzu la picioarele mele. Grămada stranie nu semăna deloc a carne. Părea mult mai uşoară şi mai incoloră. Astăzi ştiu că erau rămăşiţele unui plămân. În aceeaşi clipă, păsările se năpustiră asupra viscerelor, îşi înfipseră ghearele în materia moale şi se încăierară deasupra prăzii. Am avut impresia că mă trezesc brusc din somn. O mânie surdă şi neputincioasă mă cuprinse. Am înşfăcat un ciomag descoperit în apropiere şi am început să dau în păsări. Nu s-au lăsat însă alungate cu uşurinţă. Le-am lovit din răsputeri. Aripile lor puternice se zbăteau fâşâind în jurul meu. Eu continuam să lovesc orbeşte. Şi azi le văd încă ochii furioşi şi rotunzi. În cele din urmă, am reuşit să le alung. Am ridicat în grabă masa buretoasă, lucind trandafiriu, şi am pornit în neştire. Mi-amintesc că aveam senzaţia că duc în mâini ceva sacru, un lucru pe care sunt dator să-l apăr. M-am aşezat lângă un canal şi am început să contemplu cu adâncă uimire acest straniu organism animal, care nu se răcise încă. Ba părea atât de oribil de viu, încât parcă se mişca. Nu mai ştiu cât am stat lângă canal, mi-amintesc doar că într-un târziu am aruncat în apă comoara găsită, apoi am înaintat câţiva metri în apa care curgea leneş m-am dezbrăcat, mi-am spălat galabiehul şi m-am scăldat. Înainte de a porni spre casă, o curiozitate căreia nu mă puteam împotrivi, mă duse înapoi la abator. Uitându-mă prin crăpăturile porţii, am văzut doi bătrâni curăţind curtea. Nu se vedea nicio urmă de carne sau de măcelari tineri, eu însă continuam să iscodesc curtea; aveam senzaţia că rătăcesc singur, în întuneric, printr-o grădină străină şi pustie, unde numai moartea poate îndruma paşii unui copil, copil care n-are prieteni şi nu ştie nimic.

Oare ce mă atrăgea cu atâta putere spre abator? Poate intuiţia necesităţii suferinţei, care se naşte o dată cu fiecare din noi, poate atracţia grandioasă şi sărbătorească a morţii. Ori numai chinuitoarea sete de a şti îmi răscolea inima de

copil?

Cu timpul m-am obişnuit cu spectacolul acestor oribile măceluri. Tăierea unui animal nu mă mai impresiona ca întâia oară. Mi-am dat seama că omorul face parte dintr-un sistem mai înalt, fiind o necesitate bine gândită şi în acelaşi timp un exerciţiu banal de fiecare zi, şi deşi continua să mă indigneze, n-aveam cum să schimb firea lucrurilor. Astăzi ştiu că ceea ce mă ducea spre abator era curiozitatea. Aşa eram construit. Mă născusem să fiu medic şi, din primii ani, m-a stăpânit dorinţa îndărătnică şi răbdătoare de a lua contact cu firea lucrurilor prin mijlocirea simţurilor mele. Astfel m-am obişnuit ca, în zilele când avea loc tăierea vitelor, să fug de acasă, să mă reazim de poartă şi să urmăresc sângeroasa activitate a măcelarilor. Nimic nu era mai interesant decât să văd cum se scot măruntaiele acestor animale. Nu mai simţeam scârba de prima dată: o curiozitate intensă mă stăpânea. Fie că era vorba de berbeci, boi sau cămile, observai cu timpul că anumite organe sunt situate în acelaşi sau într-un loc foarte asemănător. Am început atunci să-mi pipăi propriul corp şi m-am convins că sunt zidit şi eu la fel cu aceste animale. Încetul cu încetul am prins să meditez mai adânc despre tainicul organism, numit corp. M-am înfăşurat strâns în galabieh şi m-am apropiat mai mult de animalele ucise. Asistam acum din imediată apropiere la operaţia măcelarilor. Întrebând mereu, am ajuns să-mi însuşesc vocabularul măcelarilor. Spre marea mea surprindere am remarcat că între mascul şi femelă există o oarecare deosebire. Într-o bună zi îmi făcui rost de un cuţit scurt, bine ascuţit, ascunzându-l victorios sub haină. Posedam primul meu instrument de disecţie. M-am aşezat la pândă dincolo de zidul abatorului, unde obişnuiau să arunce măruntaiele, am susţinut o luptă aprigă cu vulturii şi corbii şi, în cele din urmă, mi-am cucerit cele dintâi piese de anatomie. Le-am luat cu mine. M-am ascuns într-o plantaţie de trestie de zahăr, cu inima bătând puternic şi, cu ajutorul cuţitului ascuns sub haină, am încercat să-mi disec prada. Curiozitatea mea creştea mereu. Ceea ce mă uimea mai mult era faptul că animalele construite din organe atât de moi, sunt în stare să umble, să alerge, să mănânce, să ducă poveri grele şi să se supună poruncilor omului. Mă rătăcisem în jungla unor taine cu neputinţă de dezlegat.

Acasă la noi se mânca foarte rar carne. La zile mari, mama fierbea câte un porumbel sau găină, ori prăjea pe cărbuni de lemn felii de carne de miel. De câte ori primeam carne, o mâncam toată. Adevărat că, în timp ce mestecam, mă gândeam la aceste animale, dar amintirea lor nu-mi ştirbea deloc pofta de mâncare. Corpul meu jinduia neîncetat după vitamine. Eram abia de-o şchioapă, când am început să fur tot ce-mi cădea la îndemână, pentru a-mi potoli foamea care-mă tortura în permanenţă. Adeseori îmi puneam întrebarea, de ce mănânc carne? Am impresia însă că, de copil încă, mi-am dat seama că între carnea vie şi cea moartă este o mare deosebire. Carnea fără viaţă nu este altceva decât hrană, calorii pentru organism, în timp ce în carnea vie pâlpâie acel ceva nevăzut, asemănător cu o

adiere, căruia omul îi spune suflet sau spirit. Primul pas făcut de om spre cer este descoperirea adevărului că el e o fiinţă spirituală, deosebită de toate celelalte creaturi. Evident că mi-am dat seama de aceasta încă din primii ani ai tinereţii. De aceea fiţi îngăduitori cu micul Ibrahim, care nu prea era în curent cu noţiunile de morală şi etică. Un singur gând îl preocupa, acela de a ajunge hakim, tămăduitor al bolilor şi alinător al suferinţelor. Am îndurat şi eu dureri îngrozitoare! Toate acestea le voi povesti mai târziu. Deocamdată, un singur lucru este esenţial şi ţin să vi-l destăinuiesc: destinul mă trata cu o anumită îngăduinţă, aş putea spune chiar că mă favoriza. Pentru că destinul acesta, cu o bruscă hotărâre, mă călăuzi de la abator, din nesfârşitele-mi hoinăreli de derbedeu, din existenţa mea de mic tâlhar, de-a dreptul la şcoala primară.

3

Pentru oamenii lipsiţi de mijloace materiale, înscrierea unui copil la şcoală înseamnă un lux din cale-afară de costisitor. Părinţii şi rudele sunt adeseori nevoite să facă ani de-a rândul neînchipuite sacrificii pentru a putea plăti taxele şcolare. Rudele mele însă nu erau dispuse să aducă astfel de sacrificii. Niciodată nu şi-au clintit cel puţin un deget în interesul nostru, al Gamalilor. Pentru mine au rămas nişte străini. Şi în pofida materialismului şi a avariţiei lor, niciunul dintre verii mei n-a dus-o prea departe în viaţă. Unul dintre ei muri de tânăr, un altul, din motive care n-au fost niciodată lămurite, fu ucis într-un sat.

Traiul pe care-l duceam, scutit de orice supraveghere părintească, avea foloasele şi neajunsurile lui. Puteam să-mi continui nestingherit „autoinstruirea anatomică“. Susţineam bătălii aprige cu vulturii din dosul abatorului, reuşind să-mi tăinuiesc până la urmă aceste stranii escapade.

Duminica mă strecuram printre gratiile de fier ale porţii, printre care capul şi umerii tocmai că-mi încăpeau; ajungeam în piaţă, unde mă sileam din răsputeri să le fiu de folos semenilor mei care se târguiau, câştigând astfel uneori câţiva piaştri. Adunam cu grijă banii, cu scopul de a mă înscrie cândva cu ei la şcoală. Târziu mi-am dat uluit seama că în jurul meu toată lumea suferă. Oriunde mă uitam, nu vedeam decât oameni bolnavi. Numărul orbilor şi al ciungilor, al bătrânilor neputincioşi şi al tuberculoşilor, al bolnavilor şi al paraliticilor, părea nesfârşit. Adeseori tremuram pentru propria-mi sănătate, pentru că mi se părea cu neputinţă ca, între atâţia bolnavi, cineva să rămână sănătos. Uneori întâlneam însă şi tineri sănătoşi cu piepturi bombate şi laţi în spete, veniţi de la ţară, cărora le străluceau dinţii albi întocmai ca mie. Atunci inima şi ochii mei chioteau de bucurie, pentru că simţeam că sunt mai înrudit cu aceşti tineri şi puternici felahi, decât cu mulţimea suferindă a oraşului. În anotimpul fierbinte dormeam pe acoperişul plan al casei, pe o grămadă de coceni de porumb. Priveam stelele şi mă rugam ca toţi oamenii pământului să fie sănătoşi, laţi în spete şi cu pieptul puternic. Înainte de toate

observai că pielea celor sănătoşi este cu totul alta decât a bolnavilor: avea o altă strălucire. Ba, adeseori mi se părea că pielea celor sănătoşi luceşte în nuanţe frumoase, ceea ce mă făcea întotdeauna nespus de fericit şi mulţumit. Îmi plăcea să văd oameni sănătoşi. Am descoperit apoi că între oamenii sănătoşi există numeroase trăsături comune. Semănau unii cu alţii, de parc-ar fi fost fraţi. Şi când i-am examinat la baie, descoperindu-le trupurile armonioase şi mlădioase, spatele drept şi coapsele zvelte, picioarele prelungi şi privirile senine, când le-am auzit glasul plin de viaţă, am dorit ca tot poporul Egiptului să fie la fel cu ei. Apoi le-am urmat exemplul, scăldându-mă şi eu în Nil.

Despre femei ştiam atunci încă prea puţin. Erau pentru mine cărţi închise, grămezi negre şi mobile de zdrenţe, unele mari, altele mici, unele slabe, altele grase, dar toate mergând frumos. Când le vedeam păşind în şiruri lungi, purtând pe cap *jarrahurile*[17], pline cu apă, sporovăind, râzând sau certându-se, se trezea în mine întrebarea plină de pudoare: dacă trupul lor seamănă în interior cu cel al bivoliţelor? Ştiam că nasc copii. Ştiam şi că alăptează. Dincolo de acestea însă nu mai ştiam nimic. O frică nelămurită se isca în mine, de parcă aş fi simţit că dacă voi rezolva vreodată şi această ultimă taină, nu voi mai fi acelaşi Ibrahim ca înainte.

Judecând după aparenţe, tata era un om ciudat. Probabil că niciodată n-a ajuns să se cunoască pe sine, niciodată nu s-a străduit să afle cine şi ce era, după cum li se întâmplă celor mai mulţi dintre noi. Se părea că se complace simplu în traiul său, cufundat într-o lene şi monotonie nesfârşită, vânzându-şi fierturile şi buruienile de leac. Judecându-l în ansamblu, era un bărbat blând şi serios, din care prea arareori izbucnea mânia sau deznădejdea. Atunci era nedrept cu toată lumea, până şi cu sine însuşi. Mama era o femeie simplă, nu lipsită însă de înţelegere. Aş putea zice că a crescut deodată cu noi, copiii săi, pentru că atunci când am devenit mai vârstnici şi-a schimbat şi ea măruntele obiceiuri de până atunci, luându-şi chiar o nouă înfăţişare. Casa noastră primi şi ea cu timpul un nou aspect. Apărură câteva mobile, nu mai ştiu de unde, apoi covoare, unelte necesare gospodăriei şi alte obiecte casnice. Ba şi un ceas prinse să facă tic-tac, sus, pe marginea unui dulap, până unde nici eu, nici Morqos n-ajungeam cu mâna. În fiecare sâmbătă, ajutată de o negresă, mama ne spăla rufăria în ograda din spatele casei, într-un vas lat de tinichea. Când termina cu rufele, Morqos şi cu mine trebuia să intrăm în clăbucii de săpun, unde eram spălaţi din creştet până în călcâi, Morqos îmi plăcea pentru că avea pieptul bombat şi şoldurile zvelte, iar pielea îi lucea tot atât de luminoasă şi de netedă ca mie. Mama ne hrănea sănătos, avea întotdeauna pentru noi pâine de orz, multă ceapă, ba uneori găsea şi puţin unt rânced şi fasole. Minunile nu se mai sfârşeau! Tata îşi acoperi cu sticlă toate rafturile din dugheană, apoi cumpără un fotoliu învechit, căptuşit cu catifea verde, pe care-l aşează în faţa prăvăliei. În fotoliul acesta îşi petrecea ziua întreagă privind viaţa ce fierbea în uliţa îngustă. Îşi cumpără

[17] Urcioare de pământ

şi un evantai, alungându-şi cu el muştele din jurul nasului şi de pe rafturi, întocmai cum făceau bogaţii negustori kopţi din cartierele centrale ale oraşului. Într-o bună zi apăru un om cu cinci *zalate*[18] uriaşe. Ele fură depozitate într-o încăpere întunecoasă şi rece din spatele casei, în timp ce Morqos şi cu mine asistam uluiţi la această operaţie. Apoi, ca o mică albină sârguincioasă, mama adună mari cantităţi de alimente – secară, porumb, caş şi unt sărat – vărsă peste ele untdelemn, acoperind gura uriaşelor urcioare cu mâl uscat. Erau acolo provizii pentru un an întreg. Terminând operaţia, ne spuse că – în sfârşit – casa noastră ajunsese un cămin adevărat şi că începând de acum nu vom mai suferi de foame. Trebăluia mereu, conform tradiţiei, cu o hărnicie pe care, împreună cu alte obiceiuri, am moştenit-o încă de pe vremea faraonilor. Din acea zi, mama se purta mândră în tot oraşul. Când pleca de acasă îşi potrivea cu multă grijă vălul pe obraz şi umbla încet, mişcându-şi nestingherită braţele zvelte, pentru ca toţi să-şi dea seama că avem acasă provizii suficiente şi că au de-a face cu o femeie distinsă.

Tata prinse să se intereseze ceva mai mult de mine. Îmi punea mereu diferite întrebări: unde mă duc, de unde viu? Mă iscodea îndelungat şi adeseori mă urmărea cu privirea, de parcă s-ar fi trezit într-însul un nou interes pentru mine.

— Ibrahim, îmi spuse el într-o dimineaţă, hoinăreşti mereu prin oraş, ca un derbedeu, care n-are niciun rost în lume. De ce ţi-e mereu murdar galabiehul?

— Pentru că nu-l am decât pe acesta.

— Am să-ţi cumpăr un rând de haine noi. Nu vreau să spună oamenii că-mi nesocotesc copiii.

Această bruscă schimbare mă ului. Cuvintele tatălui meu răsunau în urechile mele ca o muzică.

— Nu te-am mai auzit de mult spunând că vrei să fii hakim, urmă el. Poate că între timp te-ai răzgândit?

— Voi găsi o cale ca s-ajung hakim, i-am spus cu inima în dinţi. Toţi copiii oamenilor de treabă umblă la şcoală, numai eu nu.

— Te-a învăţat mamă-ta să mă înfrunţi cu povestea asta, făcu el, trăgându-mă între genunchii săi.

— Ascultă, Ibrahim, zise tata cu glasul moale, nici eu nu sunt un părinte mai rău, decât alţii. Cunosc o meserie bună, care nu te lasă să mori de foame. O ştiu din propria mea experienţă: să împrumuţi bani în schimbul unor garanţii serioase. Totuşi n-aş vrea să te ştiu cămătar.

— Cămătar? De unde aş avea bani să dau împrumut? m-am mirat eu.

— În ultimul timp m-am gândit mult la tine şi am vorbit adeseori cu mama ta despre viitorul tău. Ştii că ea e o femeie deşteaptă. Ascultă! Unchiul tău, negustorul de lână din Mansurah, a murit. Am moştenit 200 de lire de la el. Lui Chalom însă, tâlharul care mi-a împrumutat cu doi ani în urmă două lire, nu-i voi înapoia niciun

[18] Urcioare de argilă cu toartă

piastru. Mai bine voi folosi banii pentru educaţia ta. Vei umbla la şcoala de stat, acolo vei învăţa să scrii şi să citeşti. Apoi, dacă vei mai creşte, te voi pregăti eu însumi pentru meseria de hakim. Pentru că, să ştii, sunt hakim mai mare decât toţi ceilalţi hakimi împreună. Am prafuri puternice şi leacuri tămăduitoare şi îi cunosc fiecăruia secretul. Aşa va fi, Ibrahim! Va să zică, de astăzi vei umbla la şcoala de stat. Asta mă va costa patru lire într-un an. Pentru banii aceştia însă îţi vei putea însuşi ştiinţa care să valoreze cel puţin o mie de lire.

Am simţit o adâncă afecţiune pentru tata.

Abia am fost în stare să înţeleg întreg norocul care îmi căzuse pe neaşteptate în braţe. Să umblu la şcoala de stat! Să ajung unul dintre acei puţini tineri egipteni, care frecventează şcoala de stat!.

— Vreau să ajung om mare, am declarat solemn. Pentru fiecare liră pe care o vei cheltui cu mine, îţi voi plăti o mie de lire.

Îmi venea să plâng de fericire.

Mi-am ţinut întocmai promisiunea. Tata are astăzi optzeci de ani şi e aproape orb. Cred însă că-mi va supravieţui, pentru că e încă puternic, sănătos şi unul din cei mai respectaţi cetăţeni ai Assiutului.

Mai târziu se iscă acasă o vehementă ceartă pe tema îmbrăcăminţii mele: trebuia să port pantaloni scurţi, cămaşă, veston şi tarbus, ca un băiat de effendi, sau un simplu galabieh? Visul mamei (ah, femeile!) era să-mi inaugurez cariera şcolară în pantaloni scurţi. Funcţionarii de stat purtau şi ei pantaloni şi oare ce putea să-şi dorească mai mult un egiptean, decât să ajungă funcţionar de stat? Tata însă, patriot însufleţit, fu de altă părere.

— Nu vreau ca băieţii mei să maimuţărească obiceiurile aduse de străini! Ai uitat ce spunea şeicul Abdallah la adunarea de săptămâna trecută? Străinii ne fură ţara! Pământul nostru gras e al străinilor care ne silesc să le ascultăm legile şi moravurile. Şeicul Abdallah are dreptate. Ce folos aduc patriei noastre englezii, francezii, grecii, sirienii şi toţi ceilalţi venetici? Cred ei oare că dacă poartă pantaloni sunt mai deştepţi decât noi? Ce suntem noi egiptenii? Oameni liberi sau sclavi ca felahii care lucrează pe plantaţii? Oare noi, Gamalii, nu suntem creştini mai buni şi mai vechi, decât toţi creştinii străini împreună? Odată îţi va povesti preotul nostru din ce rasă puternică şi străveche ne tragem. Ibrahim va purta galabieh, pe care am să i-l cumpăr chiar eu. Va avea două galabiehuri, unul pentru şcoală, altul pentru duminici şi sărbători. Vreau ca băieţii mei să ajungă oameni de omenie şi nu domnişori netrebnici!

Mama însă nu se lăsă cu una cu două.

— Dacă-i cumperi pantaloni şi veston, va fi mult mai arătos şi nici nu te costă mai mult.

— Va purta galabieh! strigă tata.

Îşi pierduse cu totul răbdarea.

— Ah, Dadusa, de ce mi te împotriveşti mereu? Pantaloni şi vestă? Ce-ai mai vrea? Nu vezi că Ibrahim al nostru creşte mai repede decât trestia de zahăr în mâlurile Nilului? Pantaloni şi vestă? În mai puţin de două luni i-ar fi prea mici, de câtă ştiinţă vor turna într-însul la şcoala de stat!

Probabil că tata avea dreptate. Mult mai târziu mi-am dat seama de adevărata deosebire dintre pantaloni şi galabieh. Astăzi, tinerii mei compatrioţi văd cine ştie ce distincţie în îmbrăcămintea europeană şi îşi închipuie că ajunge ca cineva să aibă înfăţişarea unui effendi, pentru a fi effendi cu adevărat. Ce repede uită că nu haina face pe om. Dealtfel am simţit şi eu această extraordinară mândrie, când am îmbrăcat primii pantaloni! Eram un tinerel zevzec şi credeam că strigând şi dând din mâini, străinii pot fi alungaţi din ţară. Şi din pricina pantalonilor, credeam că stau mult deasupra felahilor care muncesc pe ogoare.

4

N-am fost crescut într-un cult deosebit al patriei. În copilărie, poate singur tata mi-a atras în câteva rânduri atenţia că aparţin unei naţiuni. Am crescut în tovărăşia altor copii, la fel ca mine, fără să bănuiesc măcar că Egiptul este o ţară, iar egiptenii un popor. Nimeni n-a răsădit în mine sămânţa orgoliului naţional sau a conştiinţei sacre a onoarei. Inspectorul şcolar era şi el englez. Venea de la Cairo. Cred că într-un an câştiga cel puţin 1200 lire. Cu o zi înainte de venirea lui, directorul şcolii inspectă clasa.

— Mâine ne va vizita cutare şi cutare excelenţă. Cu acest prilej, copiii mei, se cade să veniţi cu toţii îmbrăcaţi în haine curate şi să vă îngrijiţi puţin şi cărţile.

— *Aiwah, effendi!*[19].

A doua zi am fost aşezaţi în rânduri de câte doi în curtea şcolii. Un domn slab, în haine albe, ţinând în mână un baston cu mâner de fildeş, se plimba prin faţa noastră, în tovărăşia directorului, care era foarte serviabil şi speriat.

Îl aud parcă şi astăzi pe englez, adresându-se directorului:

— Iubite domnule, iubite domnule.

Iar directorul răspunzând respectuos:

— Întocmai, excelenţă! Întocmai, excelenţă! deşi inspectorul nu era câtuşi de puţin excelenţă. Dealtfel, la naiba cu expresia de „excelenţă“! Dumnezeu ştie, câţi compatrioţi de-ai mei n-au fost ispitiţi să ajungă excelenţe.

— Aşadar, de ce umblaţi voi la şcoală, amicilor?

— Pentru a fi slujitorii statului!

— Cum? Cu toţii?

O linişte încordată. Nu se mai aude niciun răspuns.

— Vreau să ajung hakim! am rostit eu deodată.

Privirile excelenţei sale se opriră la mine.

[19] Da, domnule!

— Ah! (Mică pauză). Şi de ce vrei să ajungi hakim, fiul meu?
— Pentru a-mi tămădui compatrioţii de bolile de care suferă.
— Ah! (Mică pauză). Pe compatrioţii *tăi*?
— Aiwah!

Mai târziu directorul mi-a tras o sfântă de bătaie... Motivul nu mi l-a spus niciodată. M-a bătut pur şi simplu. Astăzi ştiu motivul acelei bătăi. Astăzi însă ştiu să citesc şi în inima stăpânilor, şi în cea a servitorilor.

A trebuit să trec prin sistemul acela primitiv de educaţie, care n-are nimic comun cu medicina. Am învăţat puţine ştiinţe naturale şi câteva noţiuni de anatomie şi fiziologie. Pe pereţii şcolii atârnau planşe: un berbec, un cal şi un om, zugrăviţi pe carton. Omul avea doi plămâni, stomac, inimă, doi rinichi, două picioare, două braţe, sistem nervos, gât, cap şi creier. La acea dată, însă, eu disecasem cu mâinile mele un măgar mort! Trei zile am lucrat la el, apoi nu i-am mai putut suporta mirosul. Dar taina cea mare rămase şi pe mai departe nedezlegată. Ce e moartea? De ce această scârbă de organismul mort şi intrat în putrefacţie? Nu găseam decât un singur răspuns. Fireşte, nu răspunsul ştiinţei medicale: că ţesuturile se descompun. Oamenii tineri, ale căror ţesuturi sunt neatinse, mor şi ei şi intră în putrefacţie. Iată singurul răspuns: viaţa este energie spirituală şi fără această energie nu rămâne din om altceva decât pulbere.

Aşa s-a întâmplat apoi că tânărul Ibrahim ştia mai multe despre esenţa vieţii, decât învăţătorul său, a cărui misiune ar fi fost să-i descopere adevărurile existenţei.

Nu vreau să te reţin, drumeţ străin, povestindu-ţi cum am ajuns matur. Soarele care luceşte deasupra noastră zămisleşte viaţă nouă din pământul încins. După trei ani eram la fel cu toţi tinerii bătuţi de furtună. Era furtuna simţurilor. În acest răstimp am simţit cum alunec tot mai adânc în abis. Spiritul meu îşi pierduse claritatea. Mă lenevisem. Zi şi noapte pluteam în gol, aşa cum plutesc norii pe boltă. Dar pentru că nici eu nu eram o excepţie şi pentru că tovarăşii mei treceau prin aceleaşi frământări, ba unii stăteau şi mai rău decât mine, n-am fost eliminat din şcoală.

— Copiii aceştia sunt până la o anumită vârstă inteligenţi şi ascultători. Apoi deodată li se opreşte mintea în loc. Activitatea şi capacitatea de lucru începe să se diminueze. Sunt distraţi, neliniştiţi, devin arţăgoşi. Au nevoie de supraveghere severă, de disciplină. Obiceiurile rele trebuiesc lecuite cu pedepse aspre. Curată ruşine în ce hal le sunt cărţile.
— Da, excelenţă.
— De ce toate acestea?

Trebuia să fi văzut umerii directorului şi dezamăgirea întipărită pe faţa lui. Era dezamăgirea comună tuturor învăţătorilor din Egipt. Cunoştea prea bine sufletul copiilor ce-i fuseseră încredinţaţi. De altfel era şi dânsul un copil crescut prea

repede.

— E una din cele mai serioase probleme ale Egiptului, excelenţă!

Atât de serioasă, încât până şi o altă excelenţă, însuşi ministrul instrucţiunii publice, se încurca adeseori în iţele ei. O comisie de anchetă! Aiwah! Vom face investigaţii ştiinţifice pentru identificarea răului. Avem nevoie de specialişti! Cinci mii de lire unui specialist! Sau chiar zece mii, ce importanţă are? Egiptul e bogat. Egiptul e mărinimos. Egiptul e modern. Dintre specialişti apar cei mai moderni: profesor, medic, cutare şi cutare, un pedagog, un psiholog celebru şi mulţi alţii din Anglia, Franţa, Germania, America şi Elveţia.

— Am sosit, excelenţă, rămânem trei luni, sau chiar şase luni, dacă doriţi. Dar verile din Egipt sunt prea dogoritoare pentru noi, astfel că pe timpul vacanţei plecăm acasă, pentru a ne reîntoarce tocmai la toamnă.

— Nicio grabă, domnilor savanţi. Educaţia în Egipt este un lucru greoi, din cale-afară de greoi.

— Când ne putem apuca de lucru, excelenţă?

— Rămâne la latitudinea d-vs. De altfel, aveţi întreg concursul guvernului. Vă aştept nerăbdător referatele.

Între timp, ministrul îşi dă demisia. Altul îi ia locul. Arhivele noastre sunt pline cu rapoarte şi referate. Unul dintre profesorii străini ne ia probe de sânge, încercând să pătrundă în miezul problemei egiptene captându-ne sângele în eprubete de sticlă. Ştiinţa lui valorează cinci mii de lire, apoi clasa a doua sau a treia a ordinului Nilului, conform influenţei ministrului respectiv. Nouă, egiptenilor ne este însă totuna cine e cel care vine şi cine cel care pleacă. *Maalesh!*[20]. Suntem osândiţi să facă alţii cu noi, ceea ce vor.

Dar vitalitatea noastră, forţa tainică a poporului, se iroseşte treptat şi atunci nu mai e *maalesh* . ..

— ...Vreau să fiu un mare hakim! Un hakim va ocârmui cândva Egiptul!

5

Am trecut prin clasele cursului superior, mânat de un dor vag după o viaţă aventuroasă. Părea că medicina pluteşte încă undeva într-o negură îndepărtată şi, poate, nu m-aş fi ostenit să-mi împăiez capul cu atâta matematică, limbi străine, geografie şi literatură, dacă în inimă n-ar fi pâlpâit totuşi dorinţa arzătoare de a ajunge cândva medic.

Am învăţat multă engleză şi franceză, dar aproape nimic despre patria mea. Metoda învăţământului nostru era o metodă de import, la fel cu ţigările de foi havaneze sau whisky-ul.

Cum creşteam, învăţam să-l preţuiesc tot mai mult. La treisprezece ani, când m-am pregătit să plec la şcoala superioară am fost nevoit să îmbrac şi eu un costum

[20] Nu importă.

european. M-ar fi alungat din şcoală cu râsul lor batjocoritor, dacă aş fi îndrăznit să apar în galabieh în mijlocul lor. Mama fu nespus de fericită, văzându-mă în sfârşit în pantaloni. Mândria ei nu cunoştea margini. Cu acest prilej îmi pregăti doi porumbei fripţi. Tata însă mă privea nemulţumit prin ochelarii lui în ramă de argint, împingându-şi cu un gest amărât turbanul pe fruntea înaltă.

— Ibrahim – îmi atrase el atenţia – schimbarea aceasta să nu te facă să uiţi de tine. Haina nu este altceva decât învelişul exterior, pe care omul îl poartă pentru că astfel i-o cere bunacuviinţă. Tu să-i faci pe străini să înţeleagă, că numai înfăţişarea pot să ţi-o schimbe, sufletul însă niciodată!

Eram într-al optsprezecelea an când am terminat liceul. Mi-am luat diploma de bacalaureat şi eram foarte mândru de ea, ba mă simţeam un adevărat hakim. Probabil că ştiam încă de pe atunci mult mai multă medicină şi anatomie, decât majoritatea acelor specialişti care se îndeletnicesc cu aceasta. Unul dintre chirurgii spitalului de stat mi-a împrumutat o grămadă de cărţi. Am învăţat multe expresii tehnice pe de rost. Cucerisem nu de mult prima bătălie împotriva autorităţilor. Vroiam să pun capăt metodelor brutale şi vulgare de a ucide animalele, îmi vârâsem însă mâna într-un cuib de viespi, religia, tradiţia şi diferitele legi moştenite (spune-se) de la Allah, ridicau în faţa mea ziduri de netrecut. Prietenii râdeau de mine. Aveam impresia că propria mea ţară îmi declarase război. Prefer să trec peste acest episod, înmormântând întâmplările într-o tăcere adâncă. Pentru că glasul ştiinţei este la fel cu glasul rostit în pustiu. Nimic însă nu mă va putea sili vreodată să nu iubesc animalele! Şi dac-ar fi să-mi mai încep o dată studiile, nu ştiu dacă nu mi-aş pune arta în slujba prietenilor mei lipsiţi de grai, aceşti copii atât de dragi Domnului.

NILUL

CAPITOLUL II

1

Curând mi-am luat din nou rămas bun de acasă, pentru a pleca la Cairo, să studiez medicina. Mama plânse. Tata şedea tăcut în fotoliul de catifea, alungându-şi muştele de pe faţă. În ochii săi mocnea o surdă renunţare. Aveam patru lire în buzunar. Cu ele urma să-mi încep la Cairo noua viaţă. Pentru a economisi în drum cât mai mulţi bani, hotărâi să caut un loc pe numeroasele *quayassahuri*[21], care făceau negoţ pe Nil. De pe uscat li se vedeau din depărtare falnicele şi înaltele catarguri. Urmăream de pe digul canalului vasele ce treceau, strigându-le căpitanilor:

— La Cairo? Cine vrea să mă ia până la Cairo?

Câteva bărci întunecate, spoite cu zvastici, lunecară prin faţa mea. Corabierii îşi înălţară privirile, văzură un tânăr în pantaloni, care şedea pe o lădiţă de lemn, prevăzută cu două cârlige de fier.

[21] Şlepuri mari de cereale

— Urcă-te în tren, dacă vrei să călătoreşti, tinere effendi! îmi strigă unul din ei. De ce nu faci drumul înot sau pe jos? se răţoi un altul. Într-un târziu, o barcă mare întunecată, care transporta urcioare şi oale de lut, se apropie de ţărm. Părea că vârful catargului se pierde în nori. Pe fanionu-i galben fâlfâia un scorpion. Trecu cam la o jumătate de metru de mine. Nu m-am putut împotrivi ispitei şi sării pe punte. Pe vas călătoreau trei barcagii, un băiat şi o femeie. Femeia de la cârmă ţinu barca în imediata apropiere a ţărmului, până când ne învoirăm asupra preţului. Urma să le plătesc zece piaştri pentru tot drumul. Se cuprindea în ei şi hrana mea. Sunt obligat să recunosc că nu căzusem pe mâna unor tâlhari.

Un vânt proaspăt ne mână spre miazănoapte. Barca ducea însă o povară grea, astfel că nu înaintam decât încet. Inima mi se umplu de tristeţe. O ciudată melancolie mă copleşi, când zării dispărând în zare Assiutul. Abia atunci mi-am dat seama cât eram de legat de cămin, ce mult ţineam la mama, la tata şi la Morqos. Ne vom scrie des, foarte des, unul altuia! Îi voi ţine la curent cu toate peripeţiile mele. Mama îmi cumpărase în acest scop o mapă de scris, cu câteva plicuri şi hârtii ieftine. Era împachetată cu grijă pe fundul lădiţei, între hainele noi, bretelele noi şi între cărţile mele. Cărţile mele proprii! Nu eram apoi stăpânul unei mici farmacii portabile, mândria mea, cumpărată la Assiut cu prilejul ultimei mele onomastici? N-aveam patru piese de aur, ascunse într-un săculeţ şi cusute în căptuşeala hainei? Şi un talisman, pe care mama îl dusese la preot să-l binecuvânteze şi care atârna acum sub cămaşă, pe un lănţişor de argint? N-aveam apoi două scrisori de recomandaţie către doi din Assiut, stabiliţi la Cairo, una primită de la fostul meu director de şcoală, cealaltă de la chirurgul spitalului? Aşa zău şi pe lângă toate, barcagiii aceştia păreau a fi oameni foarte veseli. Cântau şi sporovăiau fără grijă. Vorbeam altfel decât ei, apelând la limba arabă însuşită în şcoală şi accentuând melodic, pompos consoanele. Acest lucru îi impresionă adânc. Apoi le recitai lungi versete din Coran, învăţate pe de rost încă în clasele primare. Vorbeam cu ei ca un mare şeic şi în adevăr ei mă priveau cu mult respect. Le-am povestit cu pieptul umflat de mândrie că sunt un tânăr hakim. Atunci unul dintre bărbaţi mi se adresă astfel:

— Allah te-a trimis pe quayassahul nostru. O am pe mama cu mine, e greu suferindă şi are o umflătură pe gât. Nu cunoşti, cumva, un leac s-o vindece, suferă nespus de mult şi se vaită mereu, cerând ajutor.

— Ce fel de umflătură e aceea: închisă sau deschisă?

— Seamănă cu luna când răsare deasupra deşertului.

Mi-am compus o mină gravă.

— Cum aş putea să judec boala mamei tale după o astfel de asemănare? Medicul trebuie să-şi vadă pacienţii, înainte de a lua o hotărâre asupra modului de tratament. Altfel aş putea să vă recomand ceva dăunător.

— Mama zace colea, în celălalt capăt, zise bărbatul. Îi voi spune că un mare

hakim călătoreşte cu noi.

— Allah singur ştie cât sunt de mare! am exclamat eu.

Lipsi multă vreme. Probabil că femeia refuză să-şi arate gâtul unui hakim, care pe deasupra mai era şi băiat tânăr. Era ruşinos să-ţi scoţi vălul în faţa unui băiat tânăr. Mai bine să înduri toate chinurile iadului. Am auzit convorbirea lor, apoi m-am ridicat şi m-am apropiat de femeie.

— *Ya sitti!*[22], i-am spus eu. Hofni mi-a povestit suferinţele tale. Uită că sunt străin şi bărbat. Gândeşte-te că nu sunt altceva decât servitorul ştiinţei, care cunoaşte pricina tuturor relelor. Intenţiile mele sunt oneste şi curate.

Femeia îşi ridică privirile spre mine şi prin vălul negru şi murdar prinse să mă examineze. Băiatul ei încercă s-o convingă:

— Auzi ce spune hakimul? Îl auzi ce cuvinte alese rosteşte? Vorbeşte ca un mare şeic.

M-am apropiat de ea şi i-am prins uşor încheietura.

— Ai o umflătură mare cât luna, dar te voi scăpa de ea.

Femeia se legăna încoace şi încolo, văitându-se.

— Are dureri mari, îmi explică băiatul ei.

— Durerile îi vor trece, am zis eu şi m-am uitat în ochii femeii.

Bustul i se îndreptă. Umerii care-i tremurau se liniştiră. I-am întors spre mine faţa, descoperind-o. Avea un abces măricel pe gât, care semăna într-adevăr cu luna când răsare.

— Boala ta nu e din cele grele. Dacă ai destul curaj să-mi spui: „Vindecă-mă“, te scap cât ai bate din palme de ea, fără să simţi aproape nimic.

Am examinat atent profunzimea abcesului.

— Ai mai avut multe asemenea umflături?

Femeia clătină din cap. Am simţit o mare încredere în mine. Acea încredere care n-avea să mă mai părăsească niciodată: încrederea în misiunea şi în puterile mele. O dulce forţă îmi furnică degetele. Ştiam că o voi vindeca.

— Te mai doare? am întrebat-o.

Femeia respiră sacadat, apoi răspunse:

— Da.

— Te voi scăpa totuşi de buba de pe gât, i-am spus eu.

Se supuse docilă voinţei mele, descoperindu-şi în întregime faţa.

— Stai liniştită, i-am atras eu atenţia, atingându-i uşor fruntea, până când mă pregătesc pentru intervenţie.

A fost cea dintâi intervenţie chirurgicală a vieţii mele. Mi-am ascultat simplu instinctul, fără să mă gândesc că aş putea să greşesc. Am scos din ladă farmacia mea portabilă, care nu era altceva decât o cutie de „prim ajutor“, fabricată în Germania. Mi-am înroşit cuţitul pe jăratic, apoi am spălat abcesul cu o soluţie de

[22] Oh, femeie!

carbol.

— Nu vei simţi nicio durere, am liniştit-o eu.

Rămase într-adevăr calmă, fără să scoată un singur cuvânt, în timp ce deschideam abcesul cu o incizie fermă, golindu-i conţinutul într-un tampon de vată. Am aşezat apoi pe rană un tampon de vată îmbibat cu soluţie de carbol, pansându-i gâtul.

— Te vei face bine în curând, am asigurat-o eu.

Femeia încercă să-şi mişte cu multă precauţie, capul.

— Nu mă mai doare! făcu ea. Hofni! strigă deodată. Hakimul acesta m-a vindecat cu adevărat.

După acea operaţie am devenit om însemnat pe quayassah. Hofni încercă să-mi restituie banii pe care-i plătisem pentru călătorie.

— *La*[23], m-am împotrivit cu mândrie, îţi închipui oare că ceea ce am făcut poate fi plătit cu bani? Crezi că sunt şi eu un străin oarecare, venit în ţara noastră să se îmbogăţească pe spinarea bieţilor suferinzi? Tămăduirea bolnavilor e un dar special de la Dumnezeu şi cine vinde acest dar pe bani, nu merită să-l stăpânească. Oare nu e mai mare mulţumirea de-a şti că ţi-am scăpat mama de dureri, decât să călătoresc până la Cairo, fără plată? Mama ta este o femeie de ispravă. Câteva zile să nu mănânce din bucatele voastre pipărate şi sărate, nu-i daţi altceva decât lapte şi pâine de mei. Sângele i se va curăţa şi nu va mai avea umflături dureroase ca aceea pe care i-am tăiat-o.

Înainte de a se lăsa întunericul, mi-am examinat încă o dată pacienta. Am spălat rana, pansând-o din nou. Rana părea curată şi normală. Atunci bătrâna, cu acea distincţie extraordinară, care e apanajul tuturor egiptenilor, chiar al celor mai săraci, mă invită cu un gest:

— Aşează-te aici. Vreau să-ţi vorbesc.

M-am aşezat mirat. Barcagiii stăteau ghemuiţi, înfulecând dintr-un blid în care fierbea aburind fasole şi ceapă. Vocea bătrânei plutea spre mine tot atât de stinsă, ca vânticelul cald care sufla dinspre uscat.

— Tu eşti încă tânăr, zise, vei ajunge un mare meşter vindecător.

I-am surprins în priviri un fulger straniu.

— Îţi citesc viitorul din ochi, continuă ea. Vei ajunge un om mare. Văd în jurul grumajilor tăi un lanţ de aur. Dar una dintre verigile lanţului nu e din aur. O floare a fost trecută prin ea de aceea nu poţi să-ţi dai seama că nu e din aur. Şi veriga aceea, care nu este din aur se va rupe şi din pricina ei vei pierde tot lanţul. Îl vei căuta în zadar. Numai floarea o vei găsi, ca s-o păstrezi până la capătul vieţii.

— Ce fel de floare?

— Nu ştiu. Nici talismanul mamei tale, pe care-l porţi la gât, nu te va feri de soarta care ţi-e hărăzită.

---

[23] Nu.

M-au uluit şi tulburat cuvintele ei. Ce putea şti această femeie despre talismanul meu?

— Şi ce înseamnă lanţul despre care vorbeai?

— Bogăţia pe care o vei câştiga cu marea ta artă de a tămădui bolile.

— Nu vreau să câştig bogăţii.

— Ştiu, le vei câştiga totuşi, nu spre binele tău, ci al altora.

Îmi prinse mâna, clătinându-şi mâhnită capul.

— Numai floarea îţi va rămâne până la sfârşitul vieţii, lanţul nu.

— Câţi ani voi trăi?

— Destul ca s-ajungi bărbat în toată firea.

— Şi ce înseamnă floarea? Destăinuieşte-mi-o!

— Nu ştiu ce înseamnă. Dar o vei ridica, o vei pierde ca s-o regăseşti iar.

Îmi lăsă mâna şi îşi reacoperi faţa cu vălul negru. Am privit orizontul din apus. Ultimele scânteieri ale cerului se pierdeau undeva dincolo de dealuri. Plutea peste ape o tăcere adâncă. Am trecut pe lângă un grup de palmieri, care se ridica întunecat şi ameninţător în umbra străvezie a serii. Mi-am înălţat privirile spre vârful catargului. Părea că se estompează, deasupra mea, în noapte. Sus, pe boltă, o stea clipocea.

Am încercat să pătrund tâlcul profeţiei, fără să reuşesc însă.

Barca lui Hofni aluneca încet pe Nil. Era foarte puternic vântul potrivnic. Aluneca cenuşie şi tăcută pe ape, de parcă ar fi transportat sicrie căptuşite cu morţi. Nilul era pustiu şi mut, acelaşi de milenii, cu malurile cufundate în umbră. Doar câinii felahilor scânceau, prin somn, iar urletul câte unui şacal se strecura uneori până la ţărm. Atmosfera se răci brusc. Aveam impresia că în nopţi ca aceasta toate trupurile sunt furnicate de un tainic dor. Jinduiam după îmbrăţişarea unei fete, ale cărei buze seamănă leit cu smochinele coapte şi are respiraţia parfumată ca migdalele. M-ar fi făcut poate fericit, ajutându-mi să uit că mă îndepărtez tot mai mult de casă şi că pipăi singur drumul nemărginit care mă ducea în lume. Deodată o lovitură slabă cutremură barca. Quayassahul se răsuci încet în jurul axei sale şi înfăţişarea cerului de deasupra mea se schimbă. Barcagiul înjura cât îl ţinea gura şi am auzit cum întinde mâna prin întuneric după prăjină, pentru a desprinde barca din bancul de nisip. Stelele se învârteau ca o morişcă deasupra mea.

Deodată voci omeneşti se auziră dinspre mal. Ne somau să acostăm. Hofni le răspunse că n-are de gând să se apropie de ţărm. Atunci un glas ascuţit rosti poruncitor :

— Opreşte!

Hofni îşi pierdu răbdarea.

— Tâlharilor! le strigă el peste apă. Vă închipuiţi că aveţi de-a face cu un barcagiu papă-lapte? Apropiaţi-vă numai, dacă vreţi să vă pescuiesc cu prăjina mea, ca pe nişte peşti şi să vă sparg căpăţânile.

— Vorbeşti cu poliţia! îi răspunse urlând glasul.

— Poliţia, cum de nu! Mă credeţi aşa de prost? Ferească-mă Dumnezeu de poliţia din Egipt, e cea mai ticăloasă adunătură din câte-am cunoscut.

— Ia seama, vei înfunda puşcăria!

Hofni izbucni în râs:

— Puşcăria? Am pornit cu barca mea spre Mansure şi am hârtii în regulă de la patronul bărcii.

Atunci de pe ţărmul opus se auziră alte strigăte:

— Opriţi! Opriţi barca aceea...

Hofni scrâşnea din dinţi.

— Ajută-mă, vântule! se ruga. Vino, vântule, umflă-mi pânzele! Du-mă, vântule, cât mai repede din acest ţinut blestemat al Assiutului. Toţi diavolii mă pândesc din întuneric, ca să mă sperie. E ceasul stafiilor.

Eu stăteam nemişcat şi ascultam vocile de pe ţărm. Deodată am zărit o barcă. La pupă avea atârnat un felinar cu o lumină albă, pătrunzătoare. Câţiva oameni vâsleau din răsputeri. Se apropiau din ce în ce. Peste puţin le-am recunoscut uniformele.

— Nemernicilor! strigă ofiţerul înalt, care stătea în picioare în mijlocul vâslaşilor. V-am ordonat să acostaţi. De ce nu v-aţi supus?

— Vai, stăpâne! Credeam că diavolul mă amăgeşte..., răspunse Hofni.

— Da, da, diavolul! Apropie-te îndată de ţărmul apusean.

— Aiwah!

Am văzut lucind prin întuneric dinţii lui Hofni.

— Sunteţi în carantină, strigă ofiţerul. Dacă încercaţi să fugiţi, dau ordin să tragă în voi.

2

Carantină! Dar de ce?... „El hauwa el asfar“ – ne strigau de pe ţărm, – adică „vântul galben“ care vine dinspre răsărit. Din China sau din Indii. Quayassahul se strecură lângă celelalte bărci, care ne încrucişaseră drumul. Barcagiii şedeau în grupuri, înveliţi în mantale şi discutau pe înfundate. Se temeau cu toţii de „vântul galben“ care e mai înspăimântător decât leul, tigrul sau şarpele. Se temeau de el mai tare decât de funcţionarii khedivului, pentru că era duşmanul nevăzut care atacă cu repeziciune fulgerătoare şi te doboară într-o clipită.

— Ce s-a întâmplat, domnule ofiţer? m-am interesat eu.

Ofiţerul mă măsură, surprins, de sus până jos. Glasul mi-era liniştit, deşi eram emoţionat.

— D-ta ce cauţi aici? întrebă el, privindu-mi costumul european. Ai fost pe quayassahul acesta?

— Da, effendi. Sunt student în medicină. (Simţeam că spun adevărul).

— Unde te duceai?

— La Cairo.

— Exclus. Va trebui să rămâi aici, până când vei primi aprobarea să-ţi continui drumul.

— În ce regiune bântuie epidemia?

— A izbucnit în Mossuah, ridică el din umeri, dar se propagă cu repeziciune.

— A ajuns până aici?

— Pretutindeni. Până în Egiptul de Jos.

— Aţi putea să-mi spuneţi ce rost au soldaţii aceştia?

— Ne ajută să respectăm carantina sanitară.

— Ce rost mai are, odată ce epidemia s-a răspândit pretutindeni?

Un tânăr se apropie de noi. Era un bărbat înalt, cam stângaci, politicos, cu faţa întunecată, ochii sclipitori şi dinţii albi.

— Am auzit bine? Eşti student în medicină? mă întrebă el prietenos.

Nu mă mai puteam retrage, astfel că am dat afirmativ din cap.

— Sunt Ahmad Gadallah din Zagazig, zise întânzându-mi mâna. Mi-am luat nu de mult diploma de doctor în medicină. Sunt fericit de-a te fi întâlnit.

Ne-am strâns mâna.

— Sunt Ibrahim Gamal din Assiut.

Am simţit îndată o adâncă simpatie pentru el.

— Ce faci aici, Ahmad?

Mă prinse de mână şi ne îndepărtarăm de soldaţi.

— Sunt aici de două zile şi două nopţi, zise. Aştept doar zorile, prietene Ibrahim, pentru a-mi continua călătoria. Am în buzunar certificatul sanitar, care îmi îngăduie să pătrund în teritoriul bântuit de molimă.

— Ce vrei să faci acolo?

Dădu din umeri.

— Să ajut. Nimic altceva, decât s-ajut. Vreau să fiu acolo unde primejdia e mai mare. Vreau să lupt!

Ne oprirăm.

— Ahmad, îi spusei, ai o inimă plină de curaj. Îţi voi urma şi eu pilda. Vreau să lupt şi eu.

— Bine, dar d-ta nu eşti decât student.

— La! răspunsei, revenind la adevăr. Am minţit. Nu sunt nici cel puţin student. Porneam spre Cairo pentru a-mi începe studiile.

Zâmbi.

— Străduieşte-te în permanenţă să crezi că eşti ceea ce ai dori să fii, iată cel mai bun mijloc de a-ţi înfăptui dorinţele.

— Ahmad, i-am spus eu, e visul meu cel mai drag să ajung medic. Astăzi mi-a fost dat să fac cea dintâi operaţie.

I-am povestit cele întâmplate. Zâmbi, aprobându-mă.

— Cunosc şi eu câte ceva din medicină. Vreau să ajut şi eu aici. Iată prilejul de care aveam tocmai nevoie.

— Ai aprobarea autorităţilor?

— E necesară?

— Da. Tot ceea ce face guvernul, face prin scris. Fiecare aprobare trebuie să poarte viza conducătorului secţiei sanitare. E un englez.

— Ahmad, mâine mă duc la reprezentantul ministerului. Vreau să te însoţesc. Primeşte-mă să-ţi fiu asistent.

Ofiţerul de serviciu îşi frecă bărbia, apoi făcu un gest cu mâna.

Îi citeam din ochi că se gândea la moarte.

— Toţi se prăpădesc, făcu el sumbru. Allah să te ocrotească, tinere hakim.

Porniram la drum. La câteva mile depărtare, minaretele unui mic orăşel se profilau pe cer. Satele din stânga păreau cufundate în somn. Faţa lui Ahmad era din cale-afară de serioasă. Mi-aduc aminte că am avut o presimţire rea, de parcă aripile morţii ar fi început să fâlfâie în preajma noastră.

— Nu observi nimic? mă întrebă tovarăşul, cu un zâmbet trist.

— Nu... Dar ce cauţi d-ta aici, între oameni străini, când şi în oraşul d-tale bântuie holera?

— Oraşul meu are destui medici, aici însă, după câte văd, nu se găseşte niciunul.

Ne-am continuat drumul.

— Zi, într-adevăr nu observi nimic? mă întrebă din nou. Priveşte în jur! Nicăieri un om, nicăieri o vietate. Aşa ceva nu mi-a fost niciodată dat să văd în Egipt. Altădată întâlneşti la tot pasul bărbaţi, femei, copii sau cămile, măgari, bivoli. Aici însă ai impresia că microbul *comma* i-a decimat pe toţi... Ne aşteaptă lucru, nu glumă amice Ibrahim... Fii atent şi nu uita ce-ţi spun. Dacă nu-mi urmezi sfaturile, nu-ţi vei mai revedea niciodată părinţii.

— Nu mi-e frică de moarte, răspunsei. Am văzut-o de aproape.

— Adeseori oamenii îşi pierd cumpătul, la apropierea morţii. D-ta eşti încă tânăr. Crede-mă! Inima d-tale nu cunoaşte încă dezamăgirile iubirii şi n-a fost deznădăjduită de nedreptatea celor la care ţinea mai mult. Promite-mi, deci, că nu te vei atinge de niciun aliment, despre care nu vei fi convins că e proaspăt şi fără microbi. Să nu bei o picătură de apă, care nu este suficient de curată şi care n-a fost fiartă cel puţin câteva minute. Spală-te cât mai des posibil pe mâini, cu săpun şi cu soluţie de calciu, amestecată cu hipermanganat. Nu umbla niciodată cu mâna la gură. Mi-ar părea rău să te văd prăpădindu-te, pentru că-mi eşti foarte simpatic...

Ne îndreptarăm spre un cort mare, care se ridica izolat în câmpia întinsă, departe de restul caselor. Acolo ne prezentarăm unui medic. Ne-au fost trecute numele pe o listă. Fireşte că au nevoie de mine, îmi spuseră ei, cu condiţia să respect prescripţiile doctorului Ahmad.

În jurul nostru stăpânea un haos de nedescris, care trăda lipsa oricărei organizări. Poliţişti şi ofiţeri, un inspector şi câţiva îngrijitori în halate albe vociferau într-o învălmăşeală de bâlci. Privirile mele descoperiră o soră de ocrotire în halat alb, care îmi zâmbi. Făcea impresia unei fiinţe calme şi lucide. Se numea Miss Howard. Ne întinse mâna. Era englezoaică şi binecuvântată-i fie memoria, pentru că a fost o adevărată sfântă. Între atâţia bărbaţi, ea ţinea în mâinile ei hăţurile, pentru că nu-şi pierdea niciodată capul. Era iubită şi preţuită de toată lumea. Aiwah! Dar ţinea şi ea la egipteni. Şi a-i iubi pe egipteni, înseamnă a fi drept cu ei.

Mi-a fost dat să văd multe boli. M-am împrietenit, ca puţini alţii, cu organismul animal. Am văzut femei născând şi oameni în agonie. Nu văzusem însă niciodată până atunci *spirillumul* la lucru. Ahmad avea perfectă dreptate. Nu numai că eram lipsit de orice experienţă, dar nu bănuiam măcar forţa destructivă a acestui microb blestemat.

Un grup de poliţişti patrula cu armele încărcate prin oraş.

— Ce rost are aceasta, Ahmad? mi-am întrebat prietenul.

— Au misiunea să oprească pe locuitori de a părăsi oraşul. Pentru că toţi cei rămaşi aici, ar vrea să fugă.

— Şi trag asupra bieţilor oameni?

— Fireşte. Păzesc apoi pământurile proprietarilor, ca nu cumva străinii, abuzând de situaţie, să fure recolta.

— Un fel de război, adevărat?

— Un război în toată legea.

Ne-am continuat drumul. Ne îmbrăcasem şi noi cu halatele albe, care ne fuseseră distribuite şi care răspândeau un miros pătrunzător de carbol.

— Unde mergem, Ahmad?

— La corturile spitalului, ridicate în capătul celălalt al oraşului.

— Acolo zac bolnavii?

— Aiwah!

Poliţia ne lăsă să trecem peste cordon. Oamenii erau mahmuri şi sleiţi de muncă. Pe feţele unora plutea întunecată deznădejdea, de parcă ar fi presimţit apropierea morţii. În imediata apropiere a oraşului la umbra unui uriaş copac, strânşi înghesuiţi unul în altul, şedeau numeroşi bărbaţi, femei şi copii. Când ne văzură se ridicară în picioare şi începură să ne strige:

— Hakim, lăsaţi-ne să plecăm de aici. Murim cu toţii dacă nu ne lăsaţi. Hakim, călăuziţi-ne din acest *hauwa el asfar.*

Câţiva soldaţi se grăbiră să-i alunge înapoi cu ajutorul unor bice înspăimântătoare. Frica de moarte le oţelise braţele. Aveam impresia că loviturile cad pe spinarea mea.

— Nicio urmă de organizare, făcu Ahmad, în timp ce mă prindea de mână pentru a mă trage spre el.

— Şi niciun medicament! Adineaori am cerut atropină, siringă, sare de bucătărie şi calciu clorhidric. N-au nimic din toate acestea. Nimic. Numai calciu hipermanganat. E îngrozitor. Ce rost mai are să fii medic dacă ţi-e imposibil să ajuţi? Să vedem totuşi, ce putem face.

Am intrat în oraş. Pe străzile prin care treceam pulsase desigur abia cu câteva zile în urmă viaţa a patru, cinci mii de locuitori, care trăiau aici, înghesuiţi în aceste uliţe înguste, murdare, întortochiate şi otrăvite de miasme. O puzderie de câini lihniţi de foame rătăcea pe străzi adulmecând grămezile de gunoi. Nici urmă de om însă în tot oraşul. Casele erau zăvorâte pe dinăuntru şi o linişte înăbuşitoare plutea pretutindeni, întreruptă uneori doar de vaietul surd al unui glas de femeie, altădată de câte un horcăit mortal, sau de schelălăitul vreunui animal închis în staul.

După ce străbăturăm o bună parte din oraş, întâlnirăm un grup de oameni. Ne salutară.

— Ce faceţi? le strigă Ahmad.

— Avem ordin să închidem toate puţurile.

— După închiderea lor vom mai găsi undeva apă proaspătă?

— Dac-o vrea Dumnezeu...

— Cine se îngrijeşte de aprovizionarea cu apă a oraşului?

Nu ştiau. Ahmad îşi muşcă buzele.

— N-avem apă curată şi nu există cazan pentru ea. N-are de altfel niciun rost să ţinem morţiş la o provizie de apă. Inspectorii trebuie să ia înainte de toate măsurile pe care le cred de cuviinţă. În ţara noastră, toate se petrec după vechiul sistem. Totul se face de sus în jos, pentru a înăbuşi în singuraticii indivizi spiritul de iniţiativă. Vino, tinere Ibrahim! Să încercăm să-l găsim pe inspector. Îţi vei da îndată seama că am dreptate.

— Nu l-aţi văzut pe inspectorul sanitar? întrebă el, întorcându-se către grupul de oameni.

Arătară spre capătul străzii.

— S-a dus să viziteze corturile din afara oraşului.

Am trecut prin faţa oficiului poştal. Uşile stăteau larg deschise. Ghişeele erau însă pustii.

— Cel puţin găsim un telefon, făcu Ahmad uşurat.

Bietul Ahmad! Când, nu peste mult, încercă să întrebuinţeze telefonul, descoperi că firul fusese tăiat, pentru că unul dintre funcţionari îşi închipuise că holera se propagă şi prin firul de telefon. Ne continuarăm drumul pe străzile pustiite de molimă, până când ajunserăm afară în câmp. Mergeam cu paşi repezi pe şosea. Trecurăm pe lângă o brişcă mare, trasă de un măgăruş. Am văzut atârnând din căruţă picioare şi pulpe omeneşti. Unele din membre se mai mişcau încă, altele însă încremeniseră, ca nişte crengi. Vizitiul era acoperit de sus până jos de cârpe făcute ferfeniţă. Abia i se vedeau ochii din ele.

— Unde sunt corturile? se interesă Ahmad.

Căruţaşul întinse mâna înainte. Nu scoase o vorbă. Măgăruşul se opinti din răsputeri şi îşi continuă drumul. Deodată zărirăm în faţa noastră, la o mică distanţă, vreo douăzeci de corturi. Ne-am apropiat de ele, uitându-ne într-însele. Văzurăm oameni în toate fazele bolii, într-o înghesuială de neînchipuit. Unii zăceau cu ochii injectaţi, căzuţi în fundul orbitelor, aproape fără să mai simtă ceva. Alţii păreau mulţumiţi de starea în care se aflau, privind perfect lucizi la cele ce se petreceau în jurul lor. Alţii, cu pielea zbârcită, zgâlţâiţi de spasme şi torturaţi de sete, erau gata-gata să se năruie. Nenorociţii erau aşa de înghesuiţi, încât era imposibil să treci printre ei.

— Ăştia nu mai au nevoie de nicio diagnoză, observă Ahmad rece.

Sălăşluia într-însul puterea unui arhanghel. Întrebă în dreapta şi în stânga de inspector. Cu câteva minute înainte fusese încă aici, între timp însă dispăruse. Ne-am apropiat de cel mai mare dintre corturi. Am dat acolo peste câteva mese, scaune, o găleată plină cu calciu clorat, apoi un filtru Pasteur nou-nouţ, care era destul de mare pentru a prepara apă curată la patru oameni deodată. Numai apa lipsea pentru a putea fi filtrată. Ahmad scrâşnea din dinţi.

— Vreun misit de la Cairo se îmbogăţeşte din vânzarea acestor filtre.

Cam la treizeci de metri de noi se ridica un cort izolat, din care ieşiră trei oameni, treziţi pesemne de sosirea noastră. Erau trei tamargii. Ahmad le făcu semn să se apropie. Trăsăturile i se înăspriră, ca o mască.

— Mă numesc dr. Ahmad Gadallah, zise. Eu sunt medicul care va conduce aici lucrurile. Ce înseamnă porcăria aceasta? Pacienţii zac cu sutele şi nici dracu nu se îngrijeşte de ei. Unde e inspectorul? Sunteţi singuri, de capul vostru?

Oamenii îşi reveniră puţin, simţind în Ahmad autoritatea care le lipsise, dar se vedea pe faţa lor o deznădăjduită nedumerire. Îşi desfăcură braţele, fără să scoată un cuvânt.

— Iată cum ne tratăm propriul popor! strigă Ahmad. Ruşine să vă fie! Ruşine!

Se aşeză, scrise în grabă câteva rânduri pe un bilet, îl întinse celui mai puternic dintre cei trei tamargii şi îi ordonă să ducă răvaşul domnişoarei Howard.

— Este singurul om în care pot avea încredere, murmură. Apoi bătu din palme, de parcă ar fi vrut să-şi scuture praful de pe ele. Iată tragedia Egiptului, mormăi el ca pentru sine.

Porni spre deschizătura cortului, aruncând o privire spre cele în care zăceau egiptenii bolnavi şi muribunzi.

— Aş vrea să-i vindec pe toţi, adăugă el.

— A vindeca! izbucni apoi. Aici nu poate fi vorba de vindecare, cel mult de acceptarea situaţiei.

Apoi, întorcându-se către mine:

— Dacă voi scăpa viu de aici, fac un scandal de pomină...

În orele de zăpuşeală ale prânzului apăru Miss Howard, în tovărăşia inspectorului sanitar. Pesemne îşi dădea seama că doctorul Ahmad este singurul care poate să mai menţină o anumită disciplină.

— Văd că ai şi un ajutor, făcu ea întorcându-se spre mine, cu un surâs care mă pătrunse până în adâncul inimii.

— E asistentul meu, zise Ahmad.

— Ştie cum să se ferească de molipsire?

— E aproape medic, ca şi mine.

Femeia cercetă corturile spitalului, cu o expresie de adâncă mâhnire pe faţă, care îmi umplu ochii de lacrimi. M-am stăpânit totuşi, pentru că voiam să par bărbat în toată firea. Mai târziu am văzut-o ieşind şi cercetând pe rând corturile. Se întoarse palidă, dar calmă.

— Mă duc după ajutoare, ne anunţă. Morţii trebuiesc îngropaţi fără întârziere.

Ne-am uitat disperaţi prin deschizătura cortului. Căruţa trasă de măgăruş se oprea tocmai în faţa noastră. Căruţaşul deshămă animalul, apoi goli conţinutul căruţei. O grămadă de oameni se prăvăli la pământ. Căruţaşul ridică cu grijă dosul de lemn al căruţei, înhămă dobitocul şi porni iar. Ne-am privit în tăcere, fără să putem articula un singur cuvânt.

— Ibrahim, zise într-un târziu dr. Ahmad. Vino cu mine.

L-am urmat.

— Leagă-ţi batista în faţa nasului, zise.

Făcui întocmai. Îşi acoperi şi el faţa şi nasul. Apoi ne apropiarăm de grămada de oameni. Îi aşezarăm unul lângă altul. Trăiau aproape cu toţii.

— Vino să scoatem morţii din corturi şi să-i culcăm în locul lor pe bolnavii proaspăt aduşi, zise Ahmad.

Ne întorserăm la corturi. Erau mulţi morţi. Îi duserăm afară, culcându-i la o mică depărtare de corturi. Apoi ne apucarăm să cărăm bolnavii în locurile rămase libere. Arşiţa era în toi. Simţeam că leşin.

— Eşti un om şi jumătate, făcu Ahmad. Încearcă să-ţi închipui că duci în braţe butuci de lemn şi nimic altceva. În cazuri asemănătoare, este bine să nu-ţi dai frâu liber imaginaţiei! Lasă ca subconştientul să-ţi împrumute forţa de care ai nevoie. Încearcă să te sugestionezi că toate acestea sunt realităţi indiferente, cu care d-ta n-ai nimic comun. În tot cazul, gândeşte-te la ziua în care vom fi amândoi medici cunoscuţi. Ne vom aminti atunci de întâmplarea aceasta extraordinară.

Cu astfel de observaţii şi altele asemănătoare încerca Ahmad să mă îmbărbăteze: simţeam cu adevărat trezindu-se în mine o forţă uriaşă şi un profund dispreţ de moarte.

— Duc butuci, făcui cu glas tare.

— Aşa, zâmbi Ahmad. Butuci, saci cu orez, burdufuri cu brânză, tot ce-ţi trece prin cap.

După ce terminarăm lucrul, transportând bolnavii în corturi, genunchii refuzară o clipă să mă mai ţină. Ahmad mă prinse de braţ şi astfel intrarăm în cortul cel mare. Acolo dădurăm peste îngrijitori.

— Unde-aţi fost? strigă Ahmad. Fireşte, v-aţi ascuns. V-am căutat peste tot.

Îi lovi cu atâta putere, încât se prăbuşiră la pământ.

— Ticăloşilor! continuă el să urle. Ridicaţi-vă! Marş la lucru! Unul din voi să-l cheme pe inspector. Trimiteţi-mi cât mai mulţi oameni. Voi vorbi şi cu şeful poliţiei.

Se ridicară şi ieşiră din cort, unul mai grăbit decât celălalt. Ahmad apucă un pumn de praf de mangal şi se frecă cu el. Îi urmai exemplul. Păream amândoi nişte diavoli stacojii, dar n-aveam niciunul chef de râs.

— Am avut grijă să nu-i lovesc peste gură pe nemernicii ăştia, făcu Ahmad. Altfel puteau uşor să moară.

Între timp, Miss Howard mobiliză întreg oraşul. Peste puţin apărură poliţiştii călare. Mânau în faţa lor nişte nenorociţi înarmaţi cu sape, pocnindu-şi cu o indiferentă cruzime bicele fioroase. Într-un timp foarte scurt fură săpate câteva şanţuri pătrate. În fiecare din ele aşezarăm treizeci până la patruzeci de cadavre. Spre seară sosiră două căruţe cu apă şi o bucătărie de campanie, care era atât de veche, încât părea să fi aparţinut cândva armatei lui Napoleon. Apăru şi inspectorul sanitar, călare pe un măgar alb, cu mânuşi de bumbac în mâini şi cu capul îmbrobodit în muslină. Reveniră şi îngrijitorii îmbrăcaţi în halate albe şi încărcaţi cu pansamente.

— Priveşte, strigă Ahmad şi mă apucă de braţ. Ne-aduc pansamente. Pesemne că cei de la Cairo îşi închipuie că pe aici bănuie o epidemie de fracturi!

Pentru prima oară l-am auzit înjurând îngrozitor. De altfel, a fost singurul caz în care Ahmad şi-a pierdut cumpătul. Când sosi apa, ne spălarăm, apoi Ahmad umplu filtrul Pasteur.

— Apa aceasta va servi numai scopurilor noastre, şopti el.

Îşi schimbă însă imediat expresia feţii. Aduse o căldare şi o dezinfectă.

— Ibrahim, zise el. Ocupă-te d-ta de filtru. Nimic altceva să nu faci. Aceasta ţi-e misiunea până căldarea va fi umplută. Să nu cumva să bei însă din ea! Aşteaptă până fierbem apa. N-am încredere în filtrul acesta...

Căldarea se umplu încet cu apa filtrată. Am avut impresia că operaţia umplerii căldării durează o veşnicie. Atunci Ahmad reveni cu un pahar de tinichea.

— Să ducem apa bolnavilor, zise. Vor crede că Mohamed s-a coborât între ei, să le aline suferinţele.

Am colindat din cort în cort, pentru a da apă muribunzilor şi n-am uitat nici astăzi privirile acelea arse de friguri, strălucind de recunoştinţă pentru alinarea pe care le-o aduceam. Nu peste puţin, Ahmad fu chemat urgent. Atunci, din proprie iniţiativă, mi-am luat doi îngrijitori şi am organizat aprovizionarea cu apă a bolnavilor. Singura lor misiune era să-i împrospăteze pe muribunzi cu apă filtrată.

Căruţă după căruţă soseau morţii şi muribunzii, bărbaţi, femei şi copii, claie-grămadă. Era o procesiune nesfârşită. La început, cadavrele erau aşezate cu grijă în groapă. Încetul cu încetul însă, sleiţi de muncă, oamenii aruncau morţii unul peste altul, pentru a termina cât mai repede cu ei. Groapa era apoi urgent acoperită, de parcă stingerea epidemiei ar fi atârnat de viteza cu care sunt înmormântaţi morţii. Mai târziu, Ahmad mi-a mărturisit că el singur ordonase aceasta, pentru că miasmele cadavrelor împuţiseră atmosfera întregului ţinut.

Două zile situaţia se menţinu aceeaşi. Morminte, morminte, morminte. Soseau neîncetat noi transporturi, unele aduse de căruţa cu măgăruş, altele cărate de soldaţi.

Miss Howard apăru iar, ca să dispară nu peste mult timp. Vorbea puţin, examina cu atenţie totul, apoi pleca. Plecarea ei ne înveselea însă mai mult decât apariţia ei, pentru că după fiecare vizită ne soseau noi medicamente şi noi ajutoare. A treia zi ne mutarăm într-altă tabără, pentru că cea veche devenise un adevărat cimitir.

Inspectorul general, care se ivi în cele din urmă, îl rugă pe Ahmad să conducă o patrulă de control prin oraş, pentru că exista bănuiala că în casele zăvorâte zac numeroase cadavre, pe care familiile refuză să le predea. L-am însoţit şi eu pe Ahmad. La un colţ de stradă ne întâlnirăm cu Miss Howard. Stătea tocmai de vorbă cu câteva fete şi femei. Ne făcu semn cu mâna să ne continuăm drumul şi să nu ne amestecăm în treburile ei.

— Tot ce face e bun făcut, mă linişti Ahmad. Ce n-aş da să am un spital, în care ea să fie infirmiera principală!

Şeful poliţiei şi oamenii săi – care se molipsiră şi ei de curajul nostru – începură să ciocănească pe la porţi. Adeseori trebuia să pătrundem în case cu forţa. Locatarii erau examinaţi pe rând de Ahmad. De multe ori examinarea nu mai era necesară, pentru că părinţi şi copii, familii întregi, zăceau grămadă, nemişcate. În acest caz, poliţia făcea un semn pe poartă. Bieţii oameni neştiutori închiseseră păsările, măgarul, bivolul şi celelalte animale domestice în case şi astupaseră toate deschizăturile, pentru a opri astfel pătrunderea aerului de moarte. Cele mai multe animale, lihnite de sete, zăceau sleite pe pământ. Am pornit în căutarea domnişoarei Howard. Reuşii să dau peste ea într-o uliţă periferică. I-am povestit drama animalelor. Îşi aşeză mâinile albe pe umerii mei şi privindu-mă în ochi, zise:

— Ştiu, tinere. Am făcut tot ce-mi stătea în puteri. Bietele animale vor fi ucise.

Vorbea cu un calm extraordinar.

— De ce să fie ucise? m-am indignat eu.

— Pentru că este cea mai umană soluţie pentru ele.

Am părăsit-o, întorcându-mă la Ahmad. O singurătate apăsătoare mă copleşi. În drum am început să-l strig pe Ahmad. Nu mă mai puteam stăpâni. Dintr-o uliţă mărginaşă apăru un bătrân. Spinteca aerul cu o pereche de foarfeci uriaşe. Era un nebun.

— Sunt Abu Bekhid, croitorul! urla el. Eu voi tăia *hauwa el asfar...*

Bătrânul supravieţuise unei alte epidemii, într-o epocă în care oamenii credeau că „arşiţa galbenă“ poate fi tăiată cu foarfeca.

Nu m-am simţit în apele mele, decât după ce l-am întâlnit pe Ahmad. Una din case fu deschisă cu forţa. Când în cele din urmă poarta cedă, ne izbi o miasmă cumplită, încât ne-am retras cu toţii câţiva paşi.

— Oraşul ar trebui evacuat, apoi incendiat, zise Ahmad. Pentru întâia oară am văzut teamă în privirile lui.

Trei zile în şir ne-am continuat patrulările. A doua zi am descoperit oameni noi printre poliţişti. Cei vechi dispăruseră. Gândurile mi se încâlciră, într-un haos de nedescris. Mă copleşi o deznădejde oarbă şi un impuls de a fugi, de a-mi creşte aripi pentru a putea zbura, de a mă arunca în Nil, unde să înot sau chiar să mă înec. Uneori, în timp ce stăteam culcat în cortul cel mare, sfârşit de oboseală, urzeam planuri de evadare din acest infern. Nu cred să existe om în toată firea, care să fi fost destul de tare pentru a putea suporta toate acestea; şi eu eram abia un adolescent! Permanenta grijă pe care trebuia s-o ai în vedere la băutul apei, la spălat şi la higiena corporală, îmi măcină în cele din urmă nervii. Uneori aveam senzaţia că intestinele îmi sunt sfâşiate de crampe.

— Ahmad, Ahmad...

Curajosul meu prieten apăru. Ochii îi erau măriţi nefiresc şi străluceau de o fervoare aproape mistică. Îmi examină pulsul, pupilele şi gâtul.

— Eşti sănătos tun, zise, trebuie să renunţi însă la fantezie. Gândeşte-te mereu la un singur lucru: fiecare epidemie izbucneşte ca un joc de artificii, dispare însă la fel. Gândeşte-te la sfârşitul lucrurilor.

— Ahmad, l-am rugat, mângâie-mi ochii şi fruntea cu mâna d-tale. Mă linişteşte şi îmi redă încrederea.

Îşi aşează mâna pe fruntea mea. Mâna îi era întotdeauna rece.

— Ibrahim, d-ta te odihneşti prea puţin. Nu cred să fie prea mulţi în Egipt, care au capacitatea d-tale de lucru.

Mi-am simţit vinele furnicate de un calm înviorător şi mi-era ruşine că îmi trecuse prin gând să părăsesc acest câmp de luptă.

— Vei ajunge cândva un mare hakim, zise Ahmad. Ai o mână predestinată!

Cuvintele lui mi-au redat, mai mult decât orice altceva, curajul. În dimineaţa zilei a şasea, după răsăritul soarelui, am observat că Miss Howard, care îşi petrecuse noaptea în cortul nostru, îşi schimbase complet înfăţişarea. Ochii ei albaştri păreau că zâmbesc, învăluiţi într-un abur de tristeţe. Am văzut cum se reazimă de taracul cortului. Buzele i se mişcau, de parcă se ruga. Apoi se prăbuşi pe neaşteptate la pământ. Am scos un strigăt înfiorător. O priveam paralizat de groază. Într-o clipă apăru Ahmad. O culcă în patul său. Miss Howard îi mulţumi cu un gest sleit şi cu un surâs pe care nu-l voi uita niciodată.

— Te rog, doctore Ahmad, zise ea, du-mă într-un cort al spitalului.

— Nici prin gând nu-mi trece, răspunse încet Ahmad. Vă voi îngriji aici.

Fata încercă să se ridice, Ahmad însă îi puse încetişor mâna pe frunte, ceea ce o linişti puţin. Suferea în tăcere. Privirile ei rămaseră luminoase şi surâsul acela modest nu-i părăsi buzele decât după ce aripile întunecate ale morţii îşi proiectară umbra peste ea.

Moartea ei paraliză o clipă orice activitate. Am aşezat-o într-un mormânt separat. Am cioplit din lemn o mică cruce, implântând-o în muşuroiul de pământ. Inspectorul sanitar plângea.

3

Era zăduf în noaptea aceea. Împreună cu Ahmad ne-am scos din cort paturile de campanie. Lumina lunii pline era atât de puternică, încât puteam distinge dunele pustiului din răsărit şi acoperişul cortului strălucea, de parcă ar fi vărsat cineva lapte pe el.

Ahmad şedea pe patul de campanie, cu picioarele trase sub el, aprinzând ţigară după ţigară. Ochii îi luceau umezi.

— Ahmad, am rupt eu tăcerea, mi-am adus aminte de o casă din oraş. Am văzut acolo un măgăruş ronţăind o cârpă murdară. Mâine dimineaţă mă duc să văd dacă mai trăieşte.

Îşi întoarse spre mine privirile umede.

— Pentru un măgăruş? Cu toţii avem câte o idee fixă. Pe d-ta te preocupă salvarea unui măgăruş? Probabil că între timp a fost împuşcat. Voi studia bacteorologia, – continuă el fumând – şi mă voi ocupa cu predilecţie de spirillum.

Oftă.

— Biete iluzii! Am venit aici pentru a salva vieţi omeneşti. N-am salvat niciuna. Copila aceea drăgălaşă, adusă azi dimineaţă, a murit adineaori. Zace acolo, sub pământ. Am încercat s-o salvez cu injecţii. Ce ochi fermecători avea!... Era o fiinţă încântătoare! De ce-a trebuit să moară?... Mă aflu aici numai pentru ca morţii să nu rămână neîngropaţi. Asta-i tot!

Trase adânc fumul în piept.

— Allah, Allah! Nici vorbă nu poate fi de măsuri sanitare serioase. Pretutindeni epidemia. Fiecare canal e un râu al morţii. Numai uitându-mă la apă, mă cutremur.

Glasul lui avea o vibraţie ciudată.

— S-a dus şi Miss Howard... Fiinţa aceea binecuvântată.

Am tăcut apoi amândoi, de parcă am fi adus prinos amintirilor.

4

M-am deşteptat cu puţin înaintea zorilor. Ahmad plecase de mult. Eram tulburat şi neliniştit. Simţeam în ochi o slăbiciune ciudată. Rătăceam fără ţintă pe câmp. M-

am pomenit deodată în oraş. Căutam aproape inconştient casa în care văzusem nu de mult măgăruşul ronţăind bucata de cârpă. Mă rezemam de zidurile clădirilor. Printr-o poartă deschisă am intrat într-o curte şi în cealaltă clipă m-am prăbuşit cu faţa pe o grămadă de gunoi. Am încercat să mă ridic, dar parcă o povară de câteva tone mă apăsa. Am recăzut cu faţa la pământ. Mi-am auzit glasul şoptind: „Ibrahim“. Groaza mă copleşi. Simţii deodată crampe cumplite şi avui senzaţia că cineva îmi spintecă viscerele. Pierdui orice orientare în timp. Soarele dogorea fără milă şopronul sub care zăceam. Mi-am sfâşiat hainele de pe trup. Miliarde de firicele de praf dansau în razele soarelui. Am auzit trecând prin oraş o căruţă scârţâind din roate şi am auzit cum un om vorbea cu măgarul său. Apoi se făcu iar linişte. Lumina soarelui se apropie, apoi iar se îndepărtă de mine. Aveam impresia că îmi frige creierii. Apoi soarele păli şi se lăsă noaptea întunecată, vâscoasă. Tremuram şi eram brobonit de sudoare. Mă vizitară câţiva câini. Le-am simţit limba lingându-mi mâinile şi obrajii. Răsuflarea lor puturoasă îmi lovi nările, dar nu mă muşcară. Mă simţeam departe, foarte departe de lume şi aveam impresia că moartea se apropie tiptil. Văzui apoi răsărind încă o dată soarele. Am încercat să mă întorc pe cealaltă parte, fără să reuşesc însă. Am vărsat din nou. Am început să urlu cât mă ţinea gura, după Ahmad, dar glasul meu devenea în gâtlej un horcăit stins. Am auzit apoi din nou scârţâitul roţilor. Oamenii intrară în curte şi mă văzură. Am fost aruncat în căruţă. Glasul stins al unui muribund bolborosea sub mine şi simţeam că cineva mă trage de picior. Mi-era imposibil să schiţez cea mai mică mişcare. Drumul pe care îl străbăturăm, mi se păru nesfârşit. Era drumul spre corturi. În faţa unui cort am fost apoi descărcaţi. Cineva îmi dădu să beau apă. Zăceam nemişcat, ca un cadavru. Undeva, adânc în sufletul meu, pâlpâia însă convingerea fermă că acesta nu poate fi încă sfârşitul. Deşi simţeam cleştele mâinii osoase a morţii şi auzeam fâlfâind în juru-mi aripile-i întunecate, deşi pierdusem orice control asupra propriului meu corp, judecata mea rămăsese lucidă şi simţeam în mine o forţă străină, cu neputinţă de explicat, un fel de al doilea eu, care lupta din răsputeri împotriva morţii. Vedeam oameni mişcându-se în preajma mea, vedeam aducând lângă mine bărbaţi şi femei al căror trup întţepenise complet. Se lăsă noaptea şi atunci prinse să mă zguduie un plâns interior. Fiinţa aceea străină plângea în mine. La această fiinţă străină am apelat, după cum apelează omul la prietenul său cel mai apropiat. — Ibrahime numărul doi, – l-am implorat, – ia-l sub ocrotirea ta pe tânărul Ibrahim numărul unu! Trebuie să-l salvezi cu orice preţ!

Când se iviră a doua oară zorile, m-am cufundat într-o nepăsare dulce şi adâncă. Am simţit că sunt ridicat pe sus şi purtat pe o targă. Aveam impresia că mă legăn într-o barcă dusă de ape. Apoi o zguduitură şi m-am prăbuşit în gol. Cu o sforţare supraomenească mi-am deschis ochii. Am văzut deasupra mea o bucată mare, triunghiulară, a cerului palid. Sus, deasupra mea, stăteau oameni. Mi-am mişcat braţul. Mâna mea atinse un obraz rece şi încremenit. Am scos un strigăt de groază.

Apoi – de parcă venea de undeva departe – am auzit glasul lui Ahmad:

— Ce faceţi, nemernicilor? Îngropaţi bolnavii de vii?

Deodată l-am auzit strigându-mă pe nume. Mi-am ridicat privirile spre el. O clipă mai târziu eram tras afară din mormânt. Ahmad mă ţinea în braţele sale. Mă duse zguduit de plâns spre cort. Am fost culcat. Am simţit vârful unui ac împlântându-mi-se în pulpă. Dinţii mi-au fost descleştaţi cu forţa; îmi turnară între ei un lichid pe care a trebuit să-l înghit. Parcă înghiţeam jăratic.

5

Nu mai ţin minte cum m-am reîntors în viaţă. Probabil că am dormit câteva zile în şir, apoi am fost atât de sleit încât celulele creierului refuzară temporar orice activitate. Mi-aduc însă bine aminte de puternica emoţie încercată atunci când mi s-a comunicat vestea morţii doctorului Ahmad Gadallah, care murise între timp de holeră şi fusese îngropat. La început, dându-mi seama că-l pierdusem pe acest cel dintâi prieten al vieţii mele, am refuzat şi eu să mai trăiesc. Viaţa este însă în aşa fel construită, încât omul supravieţuieşte mult mai uşor unei comoţii sufleteşti, decât ştirbirii violente a armoniei ţesuturilor din organismul său. Uneori mi se părea ciudat că oamenii trăiesc adesea fără acea scânteie spirituală al cărei nume este suflet, pe când acelaşi om, lipsit de stomac, ficat sau numai de glandele endocrine este sortit irevocabil morţii. Ahmad mi-a rotunjit pentru întreaga viaţă caracterul. Oameni ca el se găsesc foarte rar în Egipt. Ştiinţa îl făcuse om în adevărata accepţie a cuvântului. Iubirea de neam îl dusese în mormânt şi locul lui va fi întotdeauna printre eroii necunoscuţi ai naţiunii mele. Poate că prin el, patria mea a pierdut un mare revoluţionar. Poate! Pentru Egipt însă nimic nu este mai dureros decât pierderea unui revoluţionar. Numai un revoluţionar le va putea da felahilor – care alcătuiesc de fapt Egiptul – lumina veacului al douăzecilea. Unde mai există pe pământ un popor atât de răbdător ca cel care asudă pe câmpiile Egiptului, un popor mai sărac decât el? Ahmad aparţinea acestui popor şi lui, în primul rând, lui, vreau să-i aparţin şi eu.

Am fost îngrijit de o femeie. Am întâlnit-o după ce am fost lăsat să părăsesc cortul spitalului. Stătea ghemuită lângă mine pe o căruţă care înainta în direcţia Nilului. Amândoi eram pe cale de a părăsi regiunea bântuită de molimă. Îmi povesti că dăduse bacşiş inspectorului, care se învoi în cele din urmă să mă ia şi pe mine cu dânsa. Era slabă şi sleită, dar părea încă tânără. Trecuse şi ea prin multe. Luptase nu numai pentru a trăi, ci şi pentru îmbrăcămintea pe care şi-o primise în cele din urmă, spălată şi dezinfectată. Îmbrăcămintea aceasta era alcătuită din bucăţi preţioase. La gât purta o salbă de mărgele şi bani de aur. Fruntea şi mâinile îi erau tatuate. Aparţinea castei speciale a femeilor.

— Vreau s-ajung la Cairo, îmi şopti la ureche. Am o prietenă acolo, din acelaşi sat cu mine.

Mi-a povestit viaţa ei, spunându-i-o şi eu pe a mea. Era foarte îngrijorată de faptul că-mi pierdusem hainele şi cele patru lire, cusute în căptuşeala lor. Se aplecă puţin, de parcă ar fi vrut să mă examineze cu de-amănuntul. Părea o fiinţă bună.

— Am să-ţi împrumut eu patru lire, şopti ea. La Cairo îmi vei înapoia apoi banii. Voi scrie la Assiut. Ne întâlnim la Cairo.

În acea clipă căruţa trecu peste un hop zguduindu-ne cu putere. Fata scrâşni din dinţi, apoi repezi un pumn în spinarea căruţaşului din faţă.

— Ah, frate al murdăriei, strigă ea mânioasă. De ce nu te uiţi pe unde umbli?

Apoi către mine:

— Vei spune că sunt sora ta. Astfel poliţia mă va lăsa să trec.

— Aiwah! Voi spune că eşti sora mea.

Îmi strecură în palmă câteva monede mici, silindu-mă să le primesc. Apoi îşi lăsă cu un gest sleit vălul pe faţă.

Seara am ajuns la ţărmul răsăritean al Nilului. Rămăsesem singur. Însoţitoarea mea dispăruse în mod misterios, îndată ce trecurăm de limita carantinei. Am căutat-o pretutindeni, fără niciun rezultat. Dispăruse înainte de a-mi împrumuta cele patru lire făgăduite. Am pornit spre unul din satele apropiate. Se părea că epidemia cruţase această regiune. Femeile şedeau la taifas în mici grupuri, în faţa caselor. La apropierea mea însă se ascunseră în case, zăvorând porţile. Bărbaţii mă pândeau de după garduri, dar apoi se făcură şi ei nevăzuţi. Poate mă luau drept o stafie în cămaşa mea albă de in aspru, mirosind de-o poştă a carbol. Am trecut prin sat. Pretutindeni avui parte de aceeaşi primire, astfel că am răsuflat uşurat când ajunsei în sfârşit în câmpie. După ce am umblat astfel o bună bucată de drum, am dat lângă canal peste o colibă pustie. Am intrat. Găsind pe podele o rogojină curată, m-am prăbuşit pe ea. Un calm profund mă cuprinse. Scăpasem în sfârşit din ţara groazei. Prin uşa deschisă vedeam o grădiniţă. Un măgăruş ronţăia răbdător dintr-o grămadă de coceni, câteva găini alergau prin grădină şi un stol de porumbei uguia pe casa acoperită cu stuf. Soarele apunea scânteind. Eram flămând şi însetat, dar prea sleit pentru a-mi putea continua drumul. Am hotărât să aştept acolo revenirea proprietarului.

Când se întunecă, măgăruşul intră în casă. Se apropie de mine, mă adulmecă, apoi liniştindu-se se culcă lângă mine. Am adormit împreună până în zorii zilei. Atunci, dintr-un singur salt, măgăruşul se ridică în patru labe, zbieră prelung, fugi spre câmpul din apropiere şi continuă să pască. Peste câtva timp, am auzit un glas:

— Ya, Abderraham!

Era glasul unei fete.

— Niciun Abderraham nu se află în apropiere! am strigat eu. Sunt Ibrahim Gamal din Assiut. Apoi, în cea mai curată arabă, pe care o învăţasem de la şeicul din Alhazar, continuai: Allah! Iată, se apropie un înger binefăcător. Aud clinchetul dulce al glăsciorului ei. Sunt un biet drumeţ, căruia înţelepciunea lui Allah i-a îndrumat

paşii spre aceste meleaguri. Mi-au fost furate hainele şi banii. Sunt flămând şi însetat. Apropie-te, înger bun, şi scapă-mă din nenorocirea ce s-a abătut peste creştetul meu. Te voi răsplăti împărăteşte pentru câte vei face în interesul meu.

După ce am sfârşit lunga tiradă, m-am ridicat de pe rogojină, pentru că zărisem în tindă silueta zveltă a fetei. Cu două degete îşi ţinea strâns vălul, de parcă i-ar fi fost teamă să nu-l piardă, în timp ce mă privea nemişcată.

— E casa ta? am întrebat-o eu.

Îşi scutură capul.

— A cui e casa?

— A lui Abderraham, *ghafeerul*[24].

— A păzitorului? Unde este?

Fata îşi ridică, apoi îşi lăsă din nou umerii.

— Eşti fiica lui Abderraham?

— La! E fratele tatei.

Se răsuci pe călcâie şi porni spre grădină. Am rămas nemişcat. Fata se întoarse peste câteva minute. Aducea o pâine, o legătură de ceapă şi puţină apă.

— Bea şi mănâncă, zise.

Cuvintele ei păreau o poruncă. Eu însă n-aşteptam porunca nimănui pentru a mânca. Înfulecam cu poftă, fericit şi însufleţit, pecetluind din când în când mâncarea cu câte o duşcă de apă.

Aziza – acesta era numele fetei – mă privea nemişcată, ţinându-şi însă vălul cu amândouă mâinile.

— Eşti măritată? am întrebat-o.

— La!

— Vrei să te măriţi?

— La!

— Bine, dar eşti la vârsta măritişului...

Nu răspunse.

— Unde stai?

Mă privi visătoare.

— În sat.

— Singură? am cicălit-o eu.

Îşi scutură capul, aproape indignată.

— Stau cu tata.

— Tatăl tău e felah?

Se înălţă dreaptă, ca trestia de zahăr.

— Tata are două *feddana*[25]. Mai are apoi un *shakeah*[26]. Vinde porumb. Apoi are o

[24] Păzitor

[25] Aproximativ 8 400 metri patraţi de pământ

[26] Moară de apă

cămilă, un măgar, un cățel şi multe găini.

— Ah, dar atunci e om bogat. Cum se face că nu te-ai măritat până acum? Poate a fost şi în satul vostru *el hauwa el asfar?*

— La!

— Norocoasă fată! Uită-te la mine! Eu am fost în mijlocul molimei şi m-am străduit să-i vindec pe cei bolnavi. M-am îmbolnăvit însă şi eu şi era cât pe-aici să fiu îngropat de viu. Precum vezi, toată îmbrăcămintea mi-e această blestemată cămaşă. Hainele şi banii mi-au fost furaţi. Pesemne, Allah mi-a călăuzit paşii până aici, pentru ca mâinile tale binecuvântate să-mi dea de mâncare şi băutură. Numai că mă aflu într-o casă străină şi poate că stăpânul ei mă va alunga dintr-însa.

— La! zise fata. Abderraham se va purta cu tine ca un adevărat tată.

Zicând acestea plecă. Nu mult după aceea îşi făcu apariţia un bărbat înalt.

— Salem aleikum!

— Aleikum es salaam!

Purta un turban curat şi un galabieh violet. Mă salută cu o nobilă demnitate şi îmi spuse că aflase de la fiica sa strâmtoarea la care mă găseam. I-am povestit suferinţele mele, pe care el le ascultă serios. L-am rugat să-mi procure creion şi hârtie, pentru a le putea scrie părinţilor mei la Assiut. Dispăruse, ca să se întoarcă peste câteva minute cu o hârtie, plic şi creion. Urmărea respectuos rândurile pe care eu le aşterneam cu repeziciune pe hârtie. Când am lipit apoi plicul, recitând câteva versete din Coran, potrivite cu situaţia în care mă găseam, mă tratã ca pe un şeic şi se jură pe lumina ochilor că va pune personal scrisoarea la poştă.

6

În sat se afla şi o mică moscheie. În apropierea ei locuia un fel de om sfânt. Se ducea de cinci ori pe zi să se închine. Ajunsese să socotească lăcaşul Domnului ca locuinţa sa particulară. Tot de cinci ori săvârşea şi *wado*[27], suflecându-şi până în coate mânecile, spălându-se de trei ori pe mâini şi rostind:

— Acum mă spăl pentru rugăciune!

Apoi cânta pe nas:

— Allah, în numele Milostivului şi Atotputernicului! binecuvântat fie Allah, care datu-ne-a apa să ne spălăm de murdăria trupului.

Continua să cânte astfel, despre grădinile veseliei şi lăcaşurile păcii, în care vor locui odată toţi drept-credincioşii – chiar cei mai mărunţi dintre ei – în mijlocul minunaţilor feciori şi a miilor de hurii prea frumoase şi cu ochi negri. Apoi trăgea pe nas trei pumni de apă şi, apăsându-şi pe rând nările cu degetul, strănuta cu atâta putere, încât se auzea până dincolo de zidurile moscheei. După ce săvârşea toate acestea, continua să cânte:

— Allah! Lasă-mă să mă îmbăt de miresmele paradisului şi miluieşte-mă cu

[27] Baia rituală, prescrisă de însuşi profetul Mohamed

bucuriile lui. Nu-mi înnegri obrajii în aceeaşi zi în care vei înnegri faţa duşmanilor mei.

Apoi cu mâna umedă îşi mângâia craniul:

— Allah, îndură-te spre mine, coboară asupra mea binecuvântarea ta!

Cu mâna dreaptă, picurând de apă, îşi netezea barba albă, degetul arătător şi-l vâra în urechi, le răsucea loburile şi cu degetul gros şi le scărpina.

— Allah! Ajută-mă să fiu unul dintre cei care înţeleg poruncile tale şi nu păcătuiesc niciodată împotriva ta.

După ce rostea toate acestea, se odihnea puţin, apoi prindea să-şi spele picioarele şi gleznele. Şi pe când îşi freca pielea cu putere, îndepărtându-şi murdăria dintre degete, astfel se ruga:

— Allah, Allah! Oh, atotputernice Allah! Oh, milostive Allah! Tu eşti fără de prihană. Cred şi mărturisesc că Mohamed este slujitorul şi profetul tău.

Cu un lung oftat se ridica în cele din urmă de jos, ca peste câteva clipe să cadă din nou şi cu glas cucernic să şoptească:

— *Ya, salaam!*[28].

Acest om sfânt mă vizită şi începu să se intereseze de viaţa mea. El era patriarhul satului. Ya salaam! Ce s-ar fi ales din mine dacă aş fi trăit pe vremea Islamului, când kopţii erau siliţi să locuiască în clădiri fortificate, viaţa şi avutul lor nefiind niciodată în siguranţă? Noroc însă că vremurile acelea s-au dus. Egiptul cunoaşte astăzi un singur popor. Mahomedanii şi kopţii au învăţat să trăiască împreună ca fraţii.

Exemplul şeicului fu urmat de mulţi. Vizitele se ţineau lanţ. Oamenii rămâneau uimiţi de ştiinţa şi cultura mea. Eram mai respectat decât însuşi paşa, căruia îi aparţinea întreg satul, cu împrejurimi cu tot. Le spuneam versete din Coran, cu glasul adânc, gutural şi cu inflexiuni plăcute, mai bine decât însuşi şeicul. Învăţasem aceasta încă în clasele primare, de la un şeic venit de-a dreptul din marele Alhazar. Locuitorii satului se plângeau mereu că *hauwa el asfar* îi izolase de restul regiunii. De o lună nu mai aveau acces la târg.

— Aiwah! am zis eu. Dar nu *hauwa el asfar* v-a izolat de restul lumii, ci un microb nevăzut, numit spirillum.

Le-am ţinut o lungă conferinţă despre holeră şi le-am explicat importanţa profilaxiei. Din Cairo le venea regulat un ziar. Oamenii se adunau în jurul şeicului, care le citea cu glas tare ştirile. Scria la gazetă că epidemia este pe cale să dispară şi că datorită măsurilor luate de guvern, primejdia a scăzut simţitor.

— Allah! am strigat. Ce minciuni sfruntate îmi aud urechile! Se găseşte oare printre voi vreunul care să dea crezare născocirilor din această gazetă? Măsurile luate de guvern! Să vă spun eu de ce stă să dispară epidemia: pentru că cea mai mare parte a populaţiei s-a prăpădit.

---

[28] Interjecţie arabă, înseamnă: „Într-adevăr“ sau „Dumnezeule“.

Locuitorii satului îşi dădură curând seama că le spusesem adevărul, pentru că la trei săptămâni după sosirea mea acolo, carantina fu ridicată şi pornind spre cel mai apropiat târg, îşi căutară în zadar numeroasele rude şi cunoştinţe de altădată. Epidemia secerase într-adevăr cea mai mare parte a populaţiei. Bieţii oameni se întoarseră acasă, îşi jeliră morţii şi, căzând în genunchi, înălţară rugăciuni de mulţumire lui Allah, pentru că le salvase viaţa.

Apoi se adunară la casa bătrânului şeic, îl sărutară şi-l însoţiră într-o procesiune triumfală până la moscheie, pentru că era evident că, prin viaţa sa sfântă şi proverbiala-i cucernicie, câştigase protecţia lui Allah asupra satului.

Abderraham, păzitorul, nu se întoarse niciodată. I-am purtat singur de grijă măgăruşului şi găinilor lui. Nu mult după aceea sosi vestea că fusese şi el răpus de molimă, în timp ce îşi făcea datoria de ghafeer la mai multe mile depărtare de noi, pe ţărmul Nilului. Astfel stând lucrurile, Sadek, tatăl Azizei, moşteni coliba lui Abderraham, împreună cu toate câte se aflau într-însa. Abderraham murise văduv. Cei câţiva copii pe care îi avusese, muriseră înaintea lui.

Între timp, am primit ştiri din Assiut. Iată scrisoarea tatălui meu:

„Oh, tânăr blestemat! ce gânduri ţi-ai pricinuit ţie şi părinţilor tăi! Oare vrei cu tot dinadinsul să ne sfâşii inima cu moravurile tale păgâne? Şi dac-ai şti ce bucuros ţi-aş trimite binecuvântarea mea, în locul acestor mustrări!? Aş uita faptul că ţi-au fost furate hainele, dacă împreună cu ele nu ţi-ai fi pierdut şi banii cusuţi în căptuşeala lor. Aş fi binecuvântat ceasul în care ţi-au dispărut pantalonii şi vestonul, dac-aş şti că de astăzi înainte vei purta paşnicul nostru galabieh. Acum însă, vei avea nevoie de alte patru lire, de alt rând de haine noi, care mă va costa încă o liră! Oh, tânăr blestemat! Oare te vei căina când vei afla că în oraşul tău oamenii au murit seceraţi cu miile, răpuşi de molimă? Că nici astăzi încă nu poţi încheia o afacere? Dar, în ciuda blestemăţiilor tale, Dumnezeu ţi-a ocrotit părinţii şi pe fratele tău Morqos. Două luni n-am băut apă decât fiartă şi am fost nevoiţi să ne zăvorâm porţile. Din familia vărului meu Wasif n-a murit nimeni, ceea ce îmi umple sufletul de mâhnire. Ah, fiul meu Ibrahim, care mi-eşti mai drag decât lumina ochilor, nu te lăsa pradă ispitelor şi obiceiurilor necumpătării! Cele patru lire trimise aici să ţi se lipească de mâini cu greutatea plumbului, pentru că sunt rupte cu sacrificii grele din puţinul părintelui tău. Iubitul meu băiat! Părăseşte satul acela, înainte de a cădea pradă trândăviei. Nu zăbovi mai mult decât îţi este necesar să prinzi iar puteri. Porneşte fără întârziere spre Masr (Cairo). Prietenul doctorului, pentru care ai o scrisoare de recomandaţie, te aşteaptă demult. Nu uita că jertfa unui biet tată ţi-a înlesnit educaţia, nu-mi face de ruşine creştetul cărunt şi fii mare hakiml“

Spre ruşinea mea, sunt silit să recunosc că n-am prea ascultat de sfaturile tatălui meu. Aveam însă optsprezece ani, iar Aziza treisprezece. După vechiul obicei îşi

vopsea ochii, cu o soluţie preparată din lapte, ierburi aromate şi tămâie. Avea şi tata în dugheana lui vopseaua aceasta şi de acolo îi cunoşteam compoziţia. Un praf negru, obţinut prin arderea cojilor de migdale era adăugat soluţiei. Ah, cum mă atrăgeau spre ei aceşti ochi minunaţi! Nu erau alţi ochi în lume ca aceia, plini de voluptatea mocnită a cerului african. Avea doi fraţi şi o soră. Ceilalţi fraţi îi muriseră. Unghiile de la mâini şi picioare erau înroşite cu henna şi pielea ei răspândea o dulce aromă. Dinţii îi străluceau ca două şiraguri de perle, iar pielea aurie sclipea de sănătate. Era bine să priveşti lumina pe care o răspândea întreaga ei fiinţă. Nici hainele aspre ţărăneşti nu puteau să-i ascundă sânii plini, proaspeţi. Glasul ei era mai dulce decât uguitul porumbeilor dintre arborii care umbreau drumul ce ducea spre sat. Teama ei se micşora pe măsură ce faima mea creştea printre localnici.

Pleca veselă să lucreze la câmp, muncea, la fel cu toate femeile şi copiii de sub cerul albastru al Egiptului. După amiezele, când aerul vibra de zăduf, poposea în umbra morii tatălui său. Unul din frăţiorii ei încăleca gol măgăruşul care învârtea cu ochii legaţi roata morii. Aziza cânta o romanţă tristă despre un bărbat şi o *gamousa*[29]. Roata scârţâia, apa clipocea din rezervoarele de argilă, răspândind o răcoare plăcută, pentru că eram şi eu acolo, admirând fermecătorul oval al obrazului Azizei. Să nu v-aud spunând că noi, egiptenii, suntem negri, arabi sau semiţi! Ce prostie! Nu neg că stăpânirea străină ne-a pecetluit rasa cu stigmatele fizice şi sufleteşti ale stirpei şi că sclavele aduse din Sudan ne-au altoit în vine sângele lor negru. Dar nu în toţi dintre noi! Răsfoiţi paginile străvechii noastre istorii, examinaţi cu atenţie profilurile zugrăvite pe străvechile ziduri de biserică sau pe sarcofagele noastre: aceste profiluri pure, eterne şi strămoşeşti şi să îndrăzniţi atunci a susţine că acel sânge curat – sângele străvechi al celor dintâi oameni – nu mai pulsează în egiptenii de azi! Pentru a vă convinge de contrariul, priviţi-l pe Ibrahim, tânărul kopt din Assiut şi pe Aziza, copila musulmană.

Nu-i poţi pretinde unui tânăr egiptean de optsprezece ani să fie înţelept, nici chiar dacă a primit o educaţie, pe jumătate populară, pe jumătate ştiinţifică, importantă, asemenea whisky-ului, haşişului şi altor stupefiante, prin Alexandria sau Port Said. Şi deşi în sufletul lui arde setea de glorie, este firesc să fi căzut tot spoiul exterior în clipa în care avea s-o îmbrăţişeze pentru întâia oară pe Aziza şi să-şi lipească buzele de buzele ei. Pentru că astfel s-au petrecut lucrurile.

Ah, tată Gamal! Blestematul tău fiu îşi recunoaşte toate ticăloşiile săvârşite în nopţile cu lună nouă, când stelele atârnă pe lungi fire de argint de pe trupul, pieptul şi faţa amabilului Hothor. Zeul Show a fost acela pe care l-a surprins în braţele lui Geb, despărţindu-l de ea tocmai în actul fecund al împreunării. De astă dată, acelaşi cer înstelat se boltea peste Aziza şi Ibrahim şi de dragul iubirii lor mustea de viaţă pământul din jurul nostru. Acestui pământ îi aduceau prinos cei doi copii ai Egiptului. În spatele casei lui Hassan Sadek se întindea o grădină, împrejmuită de un

[29] Fată tânără

zid. Într-unul din ziduri se căsca o spărtură măricică, care în timpul nopţii era acoperită cu crengi şi mărăciniş. Ziua servea drept portiţă pentru copii şi câini, noaptea însă se transforma în poartă a iubirii: poarta de aur prin care Aziza îşi strecura, asemenea şarpelui, trupul, în timp ce ochii ei ardeau de iubire şi de teamă. Ca un mic animal întunecat trecea prin crâng, până la umbra circulară proiectată de lună sub un arbore uriaş, apoi aluneca suspinând şi tremurând în braţele mele. Tremuram şi eu de teamă că am putea fi descoperiţi. Dacă părinţii ei intenţionau s-o mărite – ceea ce era foarte probabil, deşi ea căuta să mă convingă de contrariul – aceasta ar fi însemnat pentru mine moartea sigură.

Să nu vă închipuiţi că Aziza era deşteaptă! Nu ştia nici să citească, nici să scrie. Ştia să gândească însă lucruri gingaşe şi sălbatice, iar vorbele ei răsunau adeseori asemenea poemelor. Acelaşi dor o tortura ca pe mine: să poată exprima şi visa visuri asemănătoare cu ale mele. Mi-amintesc de o noapte. Aziza şedea în faţa mea, cu picioarele trase sub ea. Colţul drept al buzelor se ridicase puţin, iar nările i se strânseseră, ceea ce îi împrumuta feţei o expresie de semeţie.

— Mă iei de nevastă?

— Te-aş lua, fără să stau pe gânduri, Aziza. Există însă o piedică mai mare decât Nilul. Eu sunt creştin, iar tu musulmană.

I-o spuneam poate pentru a suta oară.

— Eu sunt femeie, răspunse ea stoică, te voi urma oriunde.

Îşi ascunse capul la pieptul meu, mică şi ascultătoare. Nu mai vorbi în seara aceea nimic despre problemele care o munceau.

Într-o noapte am adormit unul în braţele celuilalt. Am visat despre barca cu care pornisem de la Assiut, despre mama lui Hofni care îmi atârna de gât un lanţ de aur şi unul din verigile lui nu era din aur. În veriga aceasta era strecurată o floare. Am văzut cum mâna Azizei se întinde după floare, veriga se frânge şi se rostogoleşte la pământ. M-am trezit. Fata respira uşor lângă mine. Nu m-am mişcat, pentru că mai erau câteva ore până la ivirea zorilor. Mă cuprinse însă o adâncă tristeţe, de parcă aş fi presimţit nebulos viitorul. În culmea norocului, mă copleşea durerea. Astfel hotărâse partea aceea a eului meu care îmi alcătuia destinul. Am şovăit. Să renunţ la toate planurile mele, rămânând pentru totdeauna aici, în braţele unei musulmane? Am contemplat trăsăturile dragi ale Azizei. Durerea îmi încleştase inima. Apoi sus, peste deşertul din răsărit, am văzut lumina aceea tulbure, care prevesteşte zorile. Am trezit-o atunci pe Aziza. Se deştepta ca un copil, nu ca o femeie. Am întâlnit privirea unui suflet naiv, care părea uluit aproape că visul nu durează o veşnicie. Simţeam dezamăgirea trupului ei tânăr, cufundat cu câteva clipe înainte în apele călduţe ale somnului. Refuza să creadă că trebuia să plece. Am ridicat-o, prinzând-o cu putere de umeri şi am scuturat-o uşor. Atunci dispăru de pe faţa ei naivitatea copilăroasă, ca să apară surâzătoare femeia, surâs care vroia să însemne că ştiuse bine că trebuie să se trezească, dar încercase să-mi

dovedească ce greu îi vine să mă părăsească. Se strânse disperată la pieptul meu, mă sărută sălbatic pe gură, apoi sări repede în picioare şi dispăru.

Plutea în dimineaţa aceea o atmosferă festivă peste sat. Era aşteptată vizita puternicului paşă, proprietarul satului. Castelul său era situat cam la o milă spre miazănoapte. Timp de două luni, epidemia îl împiedicase să vină, acum însă îşi anunţase vizita, al cărei scop era să-şi încaseze banii cuveniţi din arenda pământurilor şi parcelelor sale. În speranţa că, de astă-dată vor putea să-l îmbuneze, locuitorii îmbrăcaseră haine proaspăt spălate şi de cu dimineaţă începuseră să cânte din *kamangane*[30] şi fluiere, bătând harnici sonorele tobe din piele de capră. Există paşă bun şi există paşă rău. Unii dintre ei se poartă cu felahii cu o patriarhală îngăduinţă, interesându-se cât de cât de bunăstarea lor, probabil în virtutea vechiului proverb: „servitor mulţumit, stăpân fericit“. Alţii însă nu cunosc decât metoda biciului, venerând în această unealtă nu numai mijlocul unei pedepse corporale, ci şi un mod de a-şi impune voinţa, ceea ce în Egipt se confundă adeseori cu ideea de drept şi justiţie. Fireşte, există judecătorii unde felahul care se simte neîndreptăţit, poate cere să i se facă dreptate. Allah să se îndure însă de el, dacă îndrăzneşte ceva! Pentru că, în primul rând există un *omdah,* notar al comunei, apoi un *mamur,* poliţaiul comunei şi un *mudir,* şef al circumscripţiei. Şi în Masr, paşii, beii şi marii proprietari, din rândurile cărora se recrutează membrii guvernului, locuiesc cu sutele. Peste ei tronează Anglia, care în problemele Egiptului dovedeşte o obiectivitate nu întotdeauna binevoitoare. Astfel că felahii noştri au cam tot atâtea drepturi cetăţeneşti şi libertăţi sociale, câte aveau mujicii ţarului în secolul trecut.

Paşa Abud Said nu era om rău. Apăru călare pe un măgar mare alb, însoţit de administratorul şi de fiul său, un băiat gras, cu pielea întunecată, în vârstă de şaisprezece ani: mândria paşei şi favoritul familiei. Locuitorii se îngrămădiră să sărute mâna paşei, care le vorbea rar, piţigăiat, părinteşte. Muzica începu să cânte şi văzui surprins că fetele improvizează un fel de dans. Printre ele am zărit-o şi pe Aziza, care – cu picioarele-i prelungi, zvelte şi minunate – frământa praful. Paşa şi odrasla sa priveau cu răbdare dansul. Sătenii făcură cerc în spatele lor, însoţind dansul cu bătăi ritmice din palme. Paşa însă nu le dădu nicio atenţie. Nu-i vedea pe orbi şi pe suferinzii de ochi, pe anemici şi pe cei cu lienită. Nu-l vedea nici pe leprosul care se ascunsese în umbra măgarului. Trona de la o semeaţă altitudine pe animalul alb, preocupat cu sine însuşi. Când dansul luă sfârşit, porni agale prin sat, călare pe măgar, oprindu-se la poarta lui Hassan Sadek.

— Salem aleikum!

— Aleikum es salaam!

— Hassan, îl strigă paşa, unde-i fiica ta, Aziza?

— E acasă, stăpâne şi părintele meu.

— Am auzit lucruri bune despre dânsa. Adu-o în faţa soţiei mele. Stăpâna are

[30] Violini

nevoie de servitoare şi e bucuroasă s-o primească în serviciul ei. O vom trata ca pe o copilă a noastră.

Hassan se înclină cu o demnitate de rege.

— Stăpâne şi părintele meu, nu cunosc bucurie mai mare pentru inima mea de tată, decât să-mi ştiu copila în casa stăpânului meu.

Am văzut trecând un mic zâmbet satisfăcut pe faţa băiatului paşei.

— Ia seama, tată, făcu el, să fie adusă adevărata Aziza şi nu vreo altă fată...

— Fiul meu, răspunse paşa cu o uşoară mustrare în glas, nu se cuvine să vorbeşti astfel. Hassan e om cinstit.

Apoi se întoarse către Hassan:

— Vino încă astăzi cu fata ta în casa noastră, pentru ca stăpâna s-o cunoască.

— Facă-se voia lui Allah! răspunse respectuos Hassan.

Pentru că în concepţia lui nu paşa, ci însăşi Allah fusese cel care îi poruncise s-o ducă pe Aziza în casa stăpânului său. Orice poruncă purcede de la Allah.

Dar – după cum aveam să aflu nu peste mult – nici Allah, nici cel puţin paşa Abud Said nu era pricina plecării Azizei din casa părintească, ci acel tânăr supra-alimentat, cu picioarele groase, care călărea ghemuit pe spinarea unui uriaş măgar. Inima mea de îndrăgostit urmărea atentă fiecare detaliu. Mă simţeam profund ne-norocit.

Şedeam sub copac şi o aşteptam pe Aziza. Ceasurile treceau pe nesimţite. Somnul se ţinea departe, în timp ce căutam să desluşesc căile viitorului. Într-un târziu apoi, după ce renunţasem definitiv la gândul de-a o mai revedea vreodată, apăru Aziza. I-am văzut ochii strălucind în lumina lunii şi mi-am desfăcut braţele. Căzu în genunchi în faţa mea şi îmi sărută mâna.

— Aziza, i-am spus eu, adânc mişcat, inima mi-e grea ca un bolovan. Am fost de faţă azi-dimineaţă, când paşa i-a vorbit tatălui tău. Ce va face iubitul tău Ibrahim, fără tine? Va rămâne ca un palmier singuratic, în mijlocul deşertului nemărginit.

— Lumina vieţii mele, zise ea, şi inima mea e plină de îngrijorare. Am fost să-mi văd stăpâna. M-a primit cu prietenie. Mi-a spus însă că peste trei zile se întoarce la Masr. Mi-a cerut s-o însoţesc, pentru a-i servi apoi fetele.

— Vei fi sclavă, fără nicio libertate, am izbucnit eu. Oare nu este o nedreptate strigătoare la cer, ca proprietarul pământului să dispună şi de vieţile oamenilor care îi muncesc ogoarele? Te vor închide în harem şi nu vei mai vedea niciodată lumina zilei, familia, satul tău, pe Ibrahim, iubitul tău.

— Oh, lumina vieţii mele! Ce să fac? Dacă nu mă supun poruncilor tatei, mă bate.

Am stat îmbrăţişaţi, multă vreme. Ne-am iubit, în timp ce lacrimile ni se amestecau. În cele din urmă am simţit că trebuie să fac ceva, pentru a-i dovedi că sunt cu adevărat bărbat.

— Aziza, i-am spus eu, înainte de răsăritul soarelui fugim împreună. Am destui bani ca s-ajungem la Cairo. Mergem până la Nil şi căutăm un quayassah care să ne

ia cu el. Te voi apăra şi recomanda atenţiei prietenilor mei. Vei merge la şcoală şi vei învăţa multe lucruri. Când voi ajunge hakim, tu-mi vei fi asistentă. Aiwah! Le vei arăta femeilor din Egipt de ce eşti capabilă şi le vei servi drept exemplu.

Sper să pot povesti mai târziu cum s-au realizat totuşi, cel puţin în parte, planurile noastre. În acea clipă însă, Aziza se odihnea încă în braţele mele şi cu ochii larg deschişi, privea bolta ţintuită cu stele. Inima îi bătea ca a unei păsărici. Părea că stă sub vraja unui vis tulburător, fiindu-i cu neputinţă să perceapă realitatea sau cel puţin un contur incert al ei. În cele din urmă însă se decise.

— Te însoţesc, zise ea.

Când mă gândesc la împrejurările acelei fugi, mă surprinde curajul pe care l-am avut, (deşi cunoşteam moravurile patriei mele), răpind o fată dintr-un sat unde o ştia toată lumea şi unde era înrudită cu cel puţin jumătate din locuitori. Am fugit totuşi împreună. Porniram spre Nil, străbătând câteva mile de-a lungul ţărmului, până când sleiţi de arşiţă am căzut sfârşiţi lângă un sakeah, ca să ne împrospătăm obrajii cu apă. Ne-am făgăduit unul altuia cu jurământ sacru, să nu ne mai despărţim niciodată şi dacă totuşi Allah ne va tăia drumurile, să nu mai mâncăm şi să nu mai bem nimic, până când viaţa va seca din vinele noastre şi va veni moartea izbăvitoare, să ne ia de mână şi să ne călăuzească în paradis. Între timp nu uitam să strig barcagiilor care alunecau pe apă. N-are niciun sens să reproduc aici răspunsurile primite de pe quayassahuri, Aziza propuse să străbatem pe jos drumul până la cel mai apropiat târguşor, unde bărcile obişnuiau să facă scurt popas. Ne-am oprit într-o livadă de palmieri, urzind planuri pentru viitor şi iubindu-ne cu disperare. În această livadă de palmieri ne ajunse din urmă destinul. Patru oameni se apropiau de noi. Era şi odrasla paşei printre ei. Înainte de-a fi avut timp să mă ridic de jos, se năpustiră asupra mea, izbindu-mă cu ciomege. Băiatul lui Abud Said mă lovi peste ochi cu o cureluşă. Am auzit-o pe Aziza scoţând un ţipăt, apoi mi-am pierdut cunoştinţa.

Când mi-am revenit, înnoptase. Aveam senzaţia că toate oasele îmi sunt frânte. Sângele mi se închegase pe faţă. În zadar am încercat să mă mişc. Mi-am pierdut din nou cunoştinţa, până când mă trezi arşiţa şi glasul unui necunoscut.

— Allah! Ya salaam! Ce-mi văd ochii? Un tânăr zace pe jumătate mort, sub palmieri. Vai! Ce-a ajuns paşnica ţară a strămoşilor noştri, ca un biet drumeţ să fie bătut până la sânge, la drumul mare...

Samariteanul milostiv îmi răcori obrajii cu apă.

— Ai fost atacat şi jefuit? mă întrebă el.

Fără să vreau, am dus mâna la buzunarul în care îmi păstram banii. Erau acolo, neatinşi.

— Am fost atacat, răspunsei, dar nu m-au jefuit, nemernicii. Dacă inima ţi-e tot atât de bună ca vocea, atunci nu mă vei jefui nici tu.

Doi oameni m-au ridicat pe un măgar, ducându-mă până în satul din apropiere.

CAIRO
CAPITOLUL III
1

Kasr-el-Aini[31] este o adevărată Meccă a studenţilor în medicină egipteni. Spitalul a fost mărit şi modernizat. Noi clădiri au răsărit; secolul al douăzecilea a biruit în sfârşit suferinţa, mizeria şi boala. Ciudat însă că majoritatea studenţilor noştri sunt lipsiţi de mijloace materiale. Probabil ca situaţia studenţilor din Europa să fie asemănătoare. Doar în America găseşti pe băncile şcolii feciori de milionari. În al doilea an de medicină, purtam încă pantaloni cârpiţi. Petecul nu se prea potrivea cu stofa pantalonilor, dar cine se sinchisea atunci de astfel de detalii? Şi, cum tăiasem în vreo trei rânduri mânecile deströmate ale vestei, vesta devenise în cele din urmă prea mică. Poate însă că numai eu observam toate acestea. N-aveam un gram de grăsime pe mine, mai mult decât strictul necesar. Cât priveşte pantofii, între pielea de sus şi talpă, ar fi încăput un beefsteak măricel, atât de apreciabilă era gaura care se căsca între ele. Locuiam într-o ulicioară în imediata apropiere a *Shariah Saida Zenab*-ului[32]. Străzile nu erau niciodată măturate, după cum nu sunt nici astăzi încă. Gunoiul şi rămăşiţele alimentare intră în putrefacţie în faţa caselor şi se transformă în colb împuţit. Caprele, berbecii, găinile şi câinii sunt plini de păduchi, dar continuă să doarmă nestingheriţi în aceeaşi încăpere cu cetăţenii. Nu există autoritate sau lege, care ar putea schimba această situaţie. Iată ce înţeleg europenii prin Orient! Tu însă, drumeţ binevoitor, nu ne condamna prea aspru! N-ai decât să vizitezi Londra, Birmingham, Sheffield, Manchester, Liverpool, Glasgow, apoi întoarce-te la noi!

Mizeria e cea mai bună şcoală a vieţii. Aspră, cumplită, nu cunoaşte îndurare. Cu această mizerie, care angajează zilnic în luptă milioane şi milioane de semeni ai mei, am luptat şi eu. În lupta cu mizeria se zămislesc apoi marile victorii ale spiritului. Scopul fiecărui om deasupra mediei obişnuite ar trebui să fie plasarea în centrul preocupărilor sale vitale a luptei împotriva mizeriei. Ar trebui să lupte nu numai împotriva mizeriei proprii, ci şi împotriva mizeriei poporului. Pentru că sărăcia este răul care dă naştere la toate celelalte rele. Dar e vindecabilă. Eu, medicul, artistul tămăduirii, afirm că este cea mai importantă problemă, pentru a cărei soluţionare trebuie să ne străduim cu toţii.

La Kasr-el-Aini deznădejdea mi-a întunecat viaţa. Întreg cartierul, cu spital, sală de curs şi complexul de nestrăbătut al clădirilor murdare, era pentru mine o închisoare a ştiinţei. Semestru după semestru, an după an, toceam aceleaşi lespezi. Eram un om cu două suflete: o parte din mine lupta pentru o bucată de pâine, îndura foamea şi lipsurile, cealaltă nu urmărea altceva decât viitorul, steaua

[31] Clinica de stat

[32] Facultatea de ştiinţe

norocului, scopul ultim al vieţii mele.

La cafeneaua grecului Georgi şi la Panaioti, celălalt grec, îşi cheltuiau studenţii săraci puţinii piaştri, cumpărându-şi cafea şi ţigări şi discutând cu profesorii politică ori probleme de anatomie. Eram unsprezece, toţi tineri inteligenţi, de viitor, plini de energie. Pe mulţi din ei i-am pierdut mai apoi din vedere, despre alţii am auzit sporadic câte ceva, dar sunt vreo doi-trei credincioşi, care mă mai vizitează uneori şi azi. Profesorul clinicii medicale era atunci doctorul K., prieten intim cu lordul Crommel, cu protecţia căruia îşi obţinuse catedra. Era otorinolaringolog. Servise cândva ca medic militar în Sudan. Suferea de ficat şi trăia aproape exclusiv cu whisky.

Abbas, Mansur, Abubakr şi cu mine eram cei mai conştiincioşi şi mai ambiţioşi dintre toţi mediciniştii. Eram aproape tot timpul împreună. Abubakr mi-era cel mai bun prieten. Bietul de el era lat în spete şi puternic ca un fellah, un adevărat bărbat, care părea în stare să ia taurul vieţii de coarne şi să reziste celor mai grele încercări. De altfel era fiul unei femei cercheze, blond şi orgolios ca un luptător.

Dictatorul clinicii era Abd el Kadr, *bastamargiul,* cu alte cuvinte îngrijitorul principal. Se potrivea perfect cu stăpânu-i scrântit. Noi studenţii, ba chiar şi medicii, ne temeam de el. Fără aprobarea acestui îngrijitor-tigru, cu priviri sălbatice, niciun pacient nu putea fi admis în clinică. La ce bun să se sinchisească guvernul de cel mai mare spital din Cairo? Ce-i păsa lui de Abd el Kadr? Bolnavii beneficiau în teorie de tratament medical gratuit. El însă avea grijă ca lucrurile să se petreacă altfel. Era şeful îngrijitorilor blestemaţi şi venali. Vai de bietul bolnav care n-avea bani sau rude înstărite! Cafeaua, supa, laptele şi pâinea îşi aveau întotdeauna preţul lor la bursa din Kasr-el-Aini. Şi nemernicul acesta făcea până şi intervenţii chirurgicale! Cunoştea metoda unor amputări rapide. L-am văzut o dată, într-o sală de operaţii, unde probabilitatea infecţiei este cea mai mare, pansând o leziune deschisă pe când unul din bolnavi, care voia astfel să-şi servească raţia de lapte, mătura pe jos, ridicând nori de praf. Circula în vremea aceea printre bolnavi zicala: „cine intră e mort, când iese renaşte“. Era vorba de spitalele noastre.

Bolnavii se temeau de drumul care ducea la spital, ca de moarte. Chiar cei grav bolnavi, preferau să rămână acasă, pentru a-şi da sufletul în linişte. Majoritatea celor internaţi se recruta din accidente, încăierări sau din lupte rezultate din răzbunări. Erau alţii pe care poliţia îi făcuse neoameni în bătăi. E aproape un miracol cum din această şcoală medicală au ieşit totuşi câţiva eminenţi savanţi.

Îmi procuram bani cu infinite greutăţi. Dintre toţi colegii mei, singur Mansur era acela care îşi putea îngădui anumite lucruri. Tatăl său avea 150 feddane de plantaţii de bumbac în Deltă. Tatăl meu în schimb, îmi trimitea 20 de lire pe an, sumă care pentru el era o adevărată avere. Cu excepţia studiilor, timpul mi-l treceam făcând sforţări neînchipuite pentru a câştiga câţiva bani. Abubakr şi cu mine stăteam mult în cafeneaua lui Georgi, urzind planuri fantastice. Socoteam furtul prea umilitor

pentru demnitatea noastră. Deşi eram sărac, ne preţuiam mult prea mult, pentru a nu-i ignora pe compatrioţii noştri mărginiţi, chiar atunci când aceştia erau bogaţi şi ocupau demnităţi importante în stat. Astfel mi-a venit ideea să întemeiez o şcoală primară. Pentru că, trebuie să se ştie, în ulicioara unde locuiam erau pe lângă capre, găini şi câini, şi o droaie de copii, vlăstare fragede, crescute în sălbăticie şi murdărie. Cel puţin jumătate din aceşti copii sufereau de diferite boli. Abubakr nu era deloc entuziasmat de ideea mea.

— La! făcu el, cu accentu-i îngâmfat de cerchez. Dacă vrei să-ţi luminezi şi reformezi ţara, trebuie să începi de sus. Înainte de toate, trebuiesc spânzuraţi toţi paşii şi beii, apoi organizată armata tineretului viguros. Tineretul acesta trebuie pus să înveţe mânuirea armei şi entuziasmat în vederea unui singur ţel: să se sacrifice pentru independenţa Egiptului.

N-aş putea să afirm că programul meu i-a cucerit entuziasmul. Planul meu era de altfel mult mai simplu.

— Să începem de jos, am zis eu. De la copii. Să vedem ce rezultate vom atinge cu ei...

— Se vede cât de colo că eşti kopt, Ibrahime! zâmbi Abubakr, arătându-şi dinţii superbi, care semănau cu dantura unică, de nuanţa fildeşului, a carnivorelor.

I-am răspuns cu o mişcare a umărului, ca întotdeauna când trufia de cerchez izbucnea într-însul.

— Eşti şi tu egiptean ca mine. Singura deosebire este că eu sunt egiptean mai adevărat decât tine. Sângele meu este neamestecat.

Aceasta îl întărâta întotdeauna. Odată, după o discuţie asemănătoare, crăpase dintr-un singur pumn măsuţa de marmoră a lui Georgi, atât era de mândru de descendenţa-i cercheză şi atât de sălbatic îi clocotea sângele în vine.

Hrana noastră de toate zilele se compunea din trestie de zahăr, fasole, pâine şi ceapă. Uneori ieşeam din cămăruţa în care locuiam împreună, pornind la vânătoare după un aliment „adevărat“. Străbăteam în lung şi în lat Cairo, la Bab el Bahr, sau până la alt cartier murdar. Abubakr descoperea câte o cârciumioară frecventată, de obicei, de mici negustori şi meseriaşi.

— Ai încredere, Ibrahime, obişnuia el să zică. Nu banii, ci viclenia şi puterea stăpânesc pământul!

Spunând acestea se apropia de cârciumar şi cu demnitatea unui tânăr prinţ, care stă de vorbă cu un supus al său, comanda două cotlete de miel, orez, salată, pudding şi pâine. Fireşte, curând ajunserăm bine cunoscuţi în acea locantă. Ştiau despre noi că suntem tineri şi talentaţi hakimi şi ne salutau cu stima care se cuvine tinerilor soldaţi ai ştiinţei în această ţară lipsită de cultură. Sosea apoi clipa socotelii. Nu plăteam însă niciodată.

— Ascultă, tu frate al gândacului negru! îi spunea Abubakr patronului. Cârciuma ţi-e plină de oameni al căror buzunar este căptuşit cu bani câştigaţi în mod ilegal,

deşi admit că au aspect şi se poartă ca oameni cinstiţi. Ne ceri şapte piaştri? Cu neputinţă! Noi, oamenii de ştiinţă, dispreţuim câştigurile veroase, care alcătuiesc lepra fundamentală a omenirii. Du-te şi încasează de la clienţii tăi suma pe care ţi-o datorăm pentru masa de astăzi. Dacă, din întâmplare, se găseşte printre ei vreun bolnav – numai Allah ştie câţi neghiobi şi blestemaţi respiră aerul curat al cerului! – să vină la masa noastră şi îi voi prescrie un medicament. Iar dacă ar avea cineva vreun abces, tumoare, chist sau cancer, atunci prietenul meu, effendi Ibrahim din Assiut, cel mai bun chirurg din Cairo, îl va opera gratuit. Totodată te anunţ că, de astăzi într-o săptămână, vom veni iar la tine, pentru că friptura de miel şi cea de porumbel au fost excelente astfel că dorim s-o mai gustăm, de câte ori vom avea chef. Să-ţi bagi în cap, gândac puturos, că într-un viitor foarte apropiat noi vom fi stăpânii Egiptului şi Allah să se îndure de oasele tale dacă nu te vei purta omeneşte cu noi!

Cu astfel de procedee şi altele asemănătoare, reuşeam să ne săturăm din când în când foamea nepotolită. Pentru aceasta era însă nevoie de un Abubakr, acest cerchez îndrăzneţ şi obraznic. Dar Abubakr era leneş. Eu lucram din răsputeri zi şi noapte. Citeam, învăţam pasaje întregi pe de rost, studiam diferite materii care n-aveau nicio legătură cu medicina şi mă perfecţionam în engleză şi franceză. Eram cel dintâi dimineaţa în bibliotecă şi ultimul care plecam seara.

Aveam un singur ţel: să parvin, să progresez, pentru a-mi realiza visul.

Pierderea Azizei mă întristase profund. O iubeam încă şi nu mă puteam gândi la altă femeie. Bătaia groaznică pe care o primisem din pricina ei, nu făcea decât să-i mărească valoarea în ochii mei. Plecam adeseori de acasă, pentru a hoinări în preajma palatului paşei Abud Said, împrejmuit de ziduri groase şi în permanenţă păzit. Priveam deznădăjduit zidurile înalte, pe când mă gândeam la Aziza, încântătoarea fată de felah, care îmi aparţinuse cândva. Niciodată nu făceam excese ca tovarăşii mei. Nu doream nici chefuri, nici petreceri. Cunoscusem o iubire mult mai preţioasă decât cele pe care le puteam găsi în mediul interlop al capitalei.

Într-o noapte hoinăream flămând pe străzile oraşului, în tovărăşia lui Abubakr. Într-un târziu am descoperit o cafenea unde consumasem o dată unul din acele prânzuri rechiziţionate. Energic şi fără să-şi piardă nimic din splendida-i demnitate, Abubakr comandă o cină copioasă. Proprietarul încercă să protesteze. Protestul său era alimentat de apreciabila cantitate de alcool pe care o consumase. Ne ameninţă cu poliţia. Abubakr fu cât pe-aici să-şi piardă răbdarea.

— Câine blestemat! i se adresă el patronului, împroşcându-l cu cele mai pitoreşti înjurături.

Înainte ca cearta să fi luat proporţii, un străin se apropie de noi şi îl prinse prieteneşte de umăr pe Abubakr.

— Effendi, zise el în liniştea ce se făcuse în cafenea. E primejdios să te baţi cu un lup flămând. Stai la masa mea şi mănâncă tot ce doreşti.

L-am măsurat din ochi pe necunoscut. Ne-am dat imediat seama că aveam de-a face cu un gentleman. Pleoapele îi atârnau obosite. Suferea de ptosis. Avea faţa devastată de patimi, îmbrăcămintea murdară. Abubakr însă vroia cu orice preţ să mănânce. Îşi împinse pe ceafă tarbusul.

— Salem aleikum! zise el îngâmfat. Eşti galant şi prietenos. Nici prin gând nu-mi trece să mănânc din bucatele spurcate ale acestei insecte râioase. Să căutăm un alt restaurant.

Străinul ne însoţi serviabil. Ajunşi în stradă se prezentă: îl chema doctor Abdallah. Avea cabinetul aproape de casa unde locuiam. Am mâncat până ne-am săturat, ba amfitrionul nostru comandă şi whisky cu soda. Pentru întâia oară în viaţa mea gustam această băutură şi mărturisesc că i-am găsit gustul scârbos. Apoi doctorul Abdallah răsuci trei ţigarete. Ne întinse fiecăruia una. Eu i-am mulţumit, refuzând să fumez.

Dr. Abdallah nu mi-o luă în nume de rău. Se plecă spre noi peste masă şi zise:

— Ştiu şi eu ce înseamnă să fii student în medicină, de aceea nu vă supăraţi că vă dau un sfat. Încercaţi să vă câştigaţi de pe acum o clientelă particulară în cartierul vostru. Veţi fi luaţi pretutindeni drept medici, fără prea mare greutate. Reţetele pe care le veţi scrie, trimiteţi-mi-le, ca să le semnez. Vom putea astfel colabora. Mie îmi veţi da două treimi din onorarii, ca parte ce mi se cuvine. Ei, ce spuneţi de propunerea mea?

După-amiezile fierbinţi obişnuiam să dorm. Spre seară mă sculam şi porneam spre cafeneaua lui Georgi. Acolo dădeam peste prieteni şi, după lungi tergiversări, unul dintre ei îmi plătea cafeaua. Plecam apoi acasă, îmi aprindeam lampa de petrol şi mă apucam să studiez. Străzile erau cufundate în linişte după ce copiii se culcau, iar câinii porneau spre cartiere mai bogate după un ciolan. Adeseori eram însă prea obosit sau prea flămând pentru a putea citi. Atunci mă ghemuiam pe pat şi mă gândeam deznădăjduit la viitor, la ţara mea şi la părinţi. Rămăsesem singur, fără niciun sprijin. Dacă n-aş fi simţit în suflet focul sacru, m-ar fi înghiţit şi pe mine praful.

Abubakr obişnuia să vină târziu acasă. Am observat că începuse să fumeze ţigarete de haşiş. Uneori îi zornăiau bani prin buzunare. Purta cu el blocul de reţete al doctorului Abdallah, se intitula doctor şi el şi începuse să dea consultaţii medicale în cartier. M-am simţit dator să-l fac atent:

— Mai curând sau mai târziu te vor prinde. Ai putea avea serioase neplăceri.

— Mă crezi prea prost, răspunse. Cât timp dr. Abdallah semnează toate reţetele, farmacistul nu va afla niciodată că eu le scriu.

— Vei ajunge în curând să semnezi singur „Abdallah“ şi atunci gata buclucul!

— Fireşte, de câteva zile îl semnez singur pe Abdallah. De ce nu? Cât timp recunoaşte aceste semnături, sunt pus la adăpost de orice încurcătură.

— Ai face mai bine să-ţi pregăteşti examenele.

— Nu mi-e frică de ele.

I-am mai atras o dată atenţia:

— Doctorul Abdallah are o faimă proastă. A fost nu de mult medic al spitalului. L-au concediat pentru că dădea prostituatelor bolnave certificate de sănătate, pe baza cărora puteau părăsi spitalul. Fireşte, primea sume măricele în schimbul lor. Omul acesta este şarlatan, iar tu îţi distrugi viitorul.

Abubakr trase adânc în piept fumul de haşiş şi surâse.

— Nu mă mustra pentru că am început să câştig şi eu câteva monede. Orice ai face, în Egipt poţi cumpăra totul cu bani. Ce importanţă are dacă la generala corupţie se mai adaugă şi mica mea coţcărie?

— O importanţă covârşitoare, i-am răspuns. M-am străduit şi eu să câştig bani, dar prin metode cinstite.

— Suferi de un complex moral, râse el.

— Nu fac altceva decât să-mi iubesc ţara, am răspuns.

— Mi-o iubesc şi eu, strigă el înflăcărat. Chiar dacă e putredă până în măduva oaselor!

— Noi doi am avea misiunea s-o redresăm.

Se trânti pe pat.

— Şi zi, prin ce mijloace vrei să câştigi bani?

— Fac o şcoală primară.

— Poftim, vechiul cântec! Unde şi cum? Crezi că vei avea elevi?

— Şcoala va funcţiona aici, în cartierul nostru. În strada noastră. La parterul acestei clădiri se află două încăperi goale.

— Dughene infecte. Pline de şobolani.

— Mi-este egal. Vei vedea rezultatul.

Îmi cunoşteam toţi vecinii şi pe locuitorii din uliţele din jur. Am ajuns treptat să-mi câştig în rândurile acestor bieţi nevoiaşi, o anumită faimă. Trimisesem la spital mai mulţi copii, suferind de infecţii purulente, şi dădusem câtorva femei însărcinate sfaturi medicale. Îi făceam atenţi pe oameni să nu-şi murdărească prea tare locuinţele şi să n-arunce tot gunoiul în stradă. La poarta casei mele postasem un *gulah*[33] mare şi o ceaşcă de tinichea. Aduceam zilnic apă proaspătă de la puţul situat la o milă depărtare de mine. Drumul acesta mă sleise în aşa măsură, încât am angajat în cele din urmă o femeie din Sudan pentru căratul apei. Pentru treaba aceasta, primea câteva fructe sau zarzavat, dar nu din partea mea, ci de la zarzavagiul de pe strada mea, care mă simpatiza în mod deosebit. Avea pe picior un soi de eczemă, pe care i-o tratam. În schimbul serviciilor mele, îmi oferea din când în când fructe. Uneori îl rugam să-mi împrumute câţiva piaştri şi când încercam să mă achit de datorie, refuza să-i primească.

În primele zile ale vacanţei de vară, am început să-mi organizez şcoala. Am

[33] Urcior de argilă

cutreierat toate locuinţele din cartier, recrutând copii între şapte şi zece ani. Am adunat astfel optsprezece copii, zece fete şi opt băieţi, în majoritatea lor sănătoşi. Am refuzat aproape cincizeci de copii, găsindu-i inapţi din punct de vedere fizic şi moral pentru orice educaţie. Taxa şcolară lunară pentru un elev era de cinci piaştri. În schimbul acestei sume primeau de şase ori pe săptămână câte două ore. O oră în ceasurile dimineţii, cealaltă la cinci după prânz. Copiii au fost obligaţi să-şi aducă fiecare tăbliţe de ardezie, pe care le păstram la şcoală. Proprietarul meu era ucenic de cizmărie. După lungi şi agitate discuţii l-am convins să-mi pună la dispoziţie în mod gratuit cele două încăperi de la parter. „Totul pentru Egipt“, zugrăvisem cu litere caligrafice pe poartă.

Fireşte, locuiam şi noi într-o casă neisprăvită. Pentru că, se ştie, în Egipt majoritatea caselor sunt neisprăvite. Era clădită din cărămizi de argilă, iar scările erau atât de piezişe încât semănau cu scările de lemn ale coteţelor. Încăperile de la parter le-am transformat singur. Bolovanii şi gunoiul le-am cărat într-un coş, cu ajutorul a doi băieţi, pe un maidan unde tocmai începea să se clădească. Apoi am boit pereţii şi am curăţit pe jos. Podelele fiind din cărămizi, am stropit pe jos cu apă, am nivelat argila, apoi am lăsat totul să se usuce. Am obţinut astfel podele rezistente şi higienice.

De la părintele unui şcolar, care împletea coşuri, am cerut o rogojină. Servitorul clinicii medicale mi-a făcut rost de o tablă uzată şi de cretă. Şcoala era gata. Puteam să-mi încep vizitele pe la părinţi.

— Săptămâna viitoare deschid şcoala. Copiii trebuie să vie la şcoală spălaţi şi în galabiehuri curate. Nu vă cer altceva. Nu uitaţi că avem strămoşi glorioşi şi vom ajunge şi noi o dată tot atât de puternici ca ei. Am să-i învăţ pe copiii voştri să scrie, să citească şi să iubească curăţenia, iar voi să-mi respectaţi munca şi să-mi plătiţi regulat taxa de frecvenţă.

Frumoasele mele cuvinte au avut însă prea puţin răsunet. În ziua inaugurării şcolii, am fost silit să mă descurc cu o ceată de haimanale murdare şi gălăgioase, care vădea în purtări şi felul de a vorbi, lipsa oricărei educaţii.

Şedeam în faţa lor, picior peste picior, deznădăjduit. I-am privit ţintă pe fiecare, pe rând, silindu-i astfel să m-asculte. Apoi le-am spus o poveste. Peste puţin privirile li se aprinseră de un foc lăuntric. Îi cucerisem. După ce am terminat de spus povestea, i-am aşezat pe băieţi în stânga, iar pe fete în dreapta. I-am învăţat să rostească în cor: „Suntem copii cuminţi. Noi suntem copii egipteni“. I-am pus să repete de mai multe ori în şir, pentru ca frazele să li se întipărească în memorie şi inimă. Le-am cerut să înveţe pe de rost aceasta. Apoi i-am trimis acasă.

După amiază veniră cu toţii. Fiecare trebuia să se aşeze la locul ocupat de cu dimineaţă. Îmi cereau gălăgioşi o nouă poveste. Le-am poruncit să stea în linişte, privindu-i pe rând în ochi. I-am pus să repete de vreo cincizeci de ori: „Noi nu bem decât apă curată“. Apoi le-am cerut să scandeze fraza în frumoasa limbă arabă. În

cele din urmă, le-am spus o nouă poveste. Păreau să fie toţi copii sensibili şi bine intenţionaţi. Înainte de a le da drumul, i-am aşezat pe două rânduri, examinându-le ochii, gura, pielea şi poruncind fiecărui băiat să-şi tundă sau să-şi potrivească părul. Într-o săptămână m-am împrietenit cu ei. Încercam să-i impresionez cu devize sugestive :

„Nu voi chinui animalele. Animalele sunt prietenii omului“.

„Voi asculta sfaturile stăpânului meu, hakimul“.

„Îmi voi spăla trupul cu apă“.

Igiena corporală era cea mai grea problemă. În tot cartierul nu exista un singur puţ. În cele din urmă am organizat un serviciu de cărat apă, în aşa fel că primeam zilnic pentru nevoile şcolii şase urcioare mari de apă curată, care erau aşezate într-un chioşc din spatele casei. Două urcioare erau pentru băut, celelalte pentru curăţenia corporală. Era o încercare destul de infructuoasă şi deseori eram tentat să las totul baltă, mai ales când copiii care părăseau şcoala cu mâinile şi faţa curată, apăreau a doua zi mai murdari decât vreodată. Cu timpul însă, situaţia s-a mai îmbunătăţit şi am simţit atunci o satisfacţie care îmi mărea încrederea în mine.

— Din cele câteva milioane, salvezi cel puţin optsprezece! îmi spuneam.

După patru săptămâni copiii scandau fără greş:

„Suntem copii cuminţi. Copiii din Egipt nu sunt mai prejos decât cei străini. Ţara noastră este una dintre cele mai mari ale pământului. Copiii Egiptului trebuie să fie sănătoşi şi puternici. Noi formăm viitorul patriei noastre. Lucrăm în primul rând pentru patrie“.

Abubakr plecă să-şi petreacă vacanţa la o rudă în Qualiub. Se reîntoarse în septembrie, tocmai într-o oră când făceam exerciţii de citire cu elevii mei. Se opri uluit, zâmbind ironic.

— Allah! Ce ceată ţi-ai recrutat!

Le-am făcut semn copiilor să se ridice şi să-l salute în cor. O făcură aşa de bine, încât am fost mândru de ei. Abubakr îi privi îngândurat.

— Niciodată nu vei face din ei oameni de omenie, declară el în cele din urmă. Le curge sânge sălbatic prin vine.

— Abubakr, i-am răspuns, cu câteva cuvinte necugetate jigneşti un popor de milioane, căruia îi aparţii tu însuţi.

L-am văzut roşind.

— Mă duc la Georgi, făcu el într-un târziu. Ne vedem acolo.

La sosirea termenului stabilit, am încercat să încasez de la părinţi taxa şcolară. Fireşte, abia câţiva au fost dispuşi să-mi plătească. A trebuit să fac uz de toată elocinţa mea, pentru a aduna în cele din urmă, cu ceva mai puţin decât o liră, în monede mărunte. Cât priveşte restul, am fost nevoit să mă mulţumesc cu promisiuni verbale.

Cel mai bun dintre toţi şcolarii mei era un copil de berber, Hussein, originar din

Wadi-Halfa. Tatăl lui era *sais*[34] într-un foarte select grajd de curse. Pielea întunecată, inteligenţa, sârguinţa şi buna cuviinţă, făceau din Hussein un mic aristocrat al acestei nobile rase, din sânul căreia se recrutează de veacuri cei mai buni servitori ai Egiptului. Băiatul era de zece ani. Într-o bună zi mă întrebă dacă n-ar putea să se mute la mine, pentru a-mi fi nu numai elev, dar şi servitor. L-am întrebat pe Abubakr dacă n-are nimic împotrivă.

— Dimpotrivă! exclamă el. Un astfel de mic sclav poate să ne fie de folos.

Hussein apoi ne făcu o vizită, în tovărăşia tatălui său, care ne ţinu o conferinţă despre curse şi despre cai. Cunoştea proprietarii tuturor grajdurilor de curse, numele jocheilor şi al cailor. Întorcându-ne într-o seară acasă, l-am găsit în faţa porţii. Ne informă că la cursele de a doua zi avea să alerge un cal tânăr de doi ani. Cunoaşte bine valoarea calului, va câştiga cu siguranţă şi se plăteşte pentru el o cotă însemnată.

— Noi suntem bieţi studenţi, am răspuns. N-avem bani pentru pariuri la curse.

Abubakr îşi numără întreaga avere. Avea vreo patruzeci de piaştri.

— Pune şi tu, effendi hakim, câţiva bani pe Mataraui şi vei câştiga cu siguranţă.

Mă privea aproape rugător, cu ochii săi întunecaţi şi aprinşi de berber.

— Effendi, poate n-ai bani?

— De unde să am bani? l-am întrebat. Eşti şi tu unul din acei părinţi care nu-şi plătesc taxele pentru copiii lor.

— Bine, dar băiatul meu Hussein este totodată servitorul tău, se apără el. Nu te serveşte pentru banii aceia?

— Ai dreptate, nu uita însă că trebuie să-i dau şi de mâncare. Dacă eşti aşa de sigur că mâine acest Mataraui va câştiga, scoate-ţi punga şi împrumută-mi o liră. Am o propunere onorabilă. Dacă calul câştigă, împărţim câştigul, dacă pierde, îţi plătesc lira în întregime.

Berberul onest îşi scoase punga şi îmi întinse o liră. Aproape că nu-mi venea să cred ochilor.

A doua zi m-am dus cu Abubakr la biroul pariurilor. Am pontat pe Mataraui. Căluţul brav câştigă într-adevăr şi noi primirăm după fiecare dolar (douăzeci de piaştri) câte zece lire. Eram nebun de fericire. Cu buzunarele doldora de bancnote am alergat la Georgi şi am organizat cu colegii un chef de pomină.

— Egiptul e cea mai minunată ţară a pământului! strigă Abubakr.

Mi-am cumpărat un costum de haine, câteva cămăşi şi un tarbus. Mi-am instalat o bucătărie, cumpărând vesela necesară, apoi câte ceva de aşternut şi paturi. Cu gândul la sezonul rece, n-am uitat să-mi procur şi o manta. Copiilor le-am cumpărat galabiehuri noi şi tot îmi rămăseseră o grămadă de bancnote. Mi-am instalat în locuinţă o adevărată farmacie. Aveam vată, picături pentru ochi, ulei Castor, foarfeci, tinctură de iod, termometru şi multe alte articole mărunte indispensabile.

[34] Grăjdar

Îmi examinam elevii în fiecare săptămână şi le ţineam cursuri sumare de igienă. Orice s-ar întâmpla cu ei, copiii aceştia vor cunoaşte normele elementare de igienă, îşi vor iubi poporul, vor iubi cinstea şi adevărul.

Cea mai mare bătaie de cap mi-o pricinuia gunoiul de pe străzi. Încercam să-i fac să urască murdăria. Fantoma acestei murdării mă pândea neîncetat, dincolo de prag. În cele din urmă, cu o răbdare îngerească, am ajuns să-i văd indignându-se din pricina murdăriei din jurul lor. Copiii aceştia se întorceau acasă la părinţii lor, unde repetau frazele memorate la şcoală. Vă puteţi închipui ce simţeau părinţii când, copilul lor de opt sau nouă ani, începea să declame, cu încăpăţânarea unui papagal:

„Murdăria este cel mai mare duşman al copilului egiptean. Din murdărie ne pândeşte boala şi moartea. Cinstea şi libertatea sunt surorile curăţeniei. Un guvern bun îşi aprovizionează poporul cu apă curată“.

Într-o bună zi apoi izbucni răscoala. În timpul orei de curs, femei şi bărbaţi îmi asediară casa. Le auzeam strigătele:

— De ce nu-i înveţi pildele Profetului?

— Pentru că e kopt! urlă cineva din mulţime.

Am ieşit în poartă.

— Oameni buni! am strigat eu. Lumea se potoli. Ştiu că vă doare atunci când copiii voştri va strigă în faţă adevărul. Viitorul este însă al lor, al vostru e trecutul. E datoria voastră să-i trimiteţi în şcoli unde să înveţe şi graiul Profetului. Rostul meu este să traduc în fapte pildele lui.

Am recitat grav câteva frumoase versete din Coran, ceea ce întâmpină aprobarea tuturor.

— Să vă fie ruşine! am continuat. Mergeţi şi plângeţi-vă la casa lui Mustafa Kemal şi el vă va biciui pentru nerecunoştinţa voastră. Eu vă interzic, o dată pentru totdeauna, să mă mai jigniţi.

M-am uitat la ei. O tristeţe cumplită mă cuprinse.

— Boala şi sărăcia sunt părinţii voştri, le-am spus. Sunteţi nemulţumiţi, dar vă purtaţi destinul cu răbdarea asinului. Este printre voi unul singur care ar fi dispus să facă ceva pentru a învinge mizeria? Priviţi-vă o singură dată uliţa! Ochii voştri nu văd murdăria, nările voastre nu simt putoarea? Şi pentru că sunteţi aici, vă ordon ca în răstimp de douăzeci şi patru de ore să măturaţi strada şi s-o faceţi demnă de oameni sănătoşi. Veţi ajuta cu toţii la măturat şi veţi căra apă cât mai multă, pentru a întări pământul. Strada trebuie zilnic măturată şi stropită cu apă. Vă voi vizita pe rând locuinţele. Îl fac de râsul ţării întregi pe cel care îl găsesc cu casa murdară.

Se făcu linişte adâncă. Treptat însă murmure aprobative porniră din mulţime. Apoi, deodată, entuziasmul izbucni vijelios.

— Să ne trăieşti, effendi hakim!

Îmi amintesc şi azi cu bucurie şi uimire de ziua aceea. Bărbaţi, femei şi copii

începură să cureţe strada cu o râvnă aproape religioasă. A doua zi şedeau mândri în faţa porţilor, admirând miracolul. Din ziua aceea, numele străzii fu *„Sharia Nadif“,* adică „uliţa curată“.

2

Civilizaţia contemporană este bolnavă. Ar trebui tratată ca o maladie mintală. Aş putea adăuga că e o boală femeiască, pentru că este cu desăvârşire lipsită de bărbăţie şi voinţă. Crede-mă, paşnice drumeţ, noi medicii ne dăm seama cum ar trebui să fie adevărata civilizaţie! Am luptat pentru această civilizaţie în primele rânduri. Uneori am fost mai puternic decât moartea însăşi. Mulţi bărbaţi şi femei – care nu meritau să trăiască, erau atât de inutili din punctul lor de vedere şi al semenilor – au câştigat adeseori amânări, datorită intervenţiei mele, fără să se dovedească vreodată recunoscători. În locul abceselor şi tumorilor, ar fi trebuit să le operez creierii. Primul pas pentru a cunoaşte semenii este să ne închipuim cum ne-am comporta noi în situaţia lor, în loc să-i zdrobim cu dispreţul şi critica noastră. Atunci când ajungem la concluzia că unul dintre ei trebuie scăpat de zdrenţele sale, să nu i le luăm până nu suntem în stare să-i dăm altele, mai bune şi mai noi. Închipuiţi-vă, într-o seară stăteam cu Abubakr şi cu alt student, tânărul Nahas, în locuinţa noastră din Sharia Nadif. Fumam şi beam cafea. Nu mai ştiu despre ce vorbeam. Şcoala de la parter era goală, copiii plecaseră de mult. Deodată am auzit zgomot din stradă. O mulţime de oameni se îngrămădise în faţa porţii noastre. Am coborât, pentru a vedea ce se întâmplase. Deschizând poarta, ne-am ciocnit nas în nas de un ofiţer de poliţie, sfrijit şi stacojiu, întovărăşit de un *ciaus* şi doi poliţai. Înainte de a putea scoate un singur cuvânt, unul dintre poliţai, un compatriot mă izbi cu ceva în creştet, astfel că era să-mi pierd cunoştinţa. Mulţimea începu să urle. Probabil că protesta împotriva amestecului poliţiei. Alţi poliţişti sosiră între timp. Se năpustiră asupra mulţimii şi o împrăştiară cu procedee brutale. Pe mine m-au târât în şcoală. Ofiţerul de poliţie şi oamenii săi, începură să mă înjure în fel şi chip. Apoi cercetară cu de-amănuntul clasa.

— Frumoasă şcoală! strigă ofiţerul.

— Ha, ha, ha! Priviţi! Ce înseamnă asta?

Spre nenorocul meu, pereţii erau împodobiţi cu fraze asemănătoare: „Voi asculta sfaturile stăpânului meu, hakimul.“ „Copiii din Egipt nu sunt cu nimic mai prejos decât cei străini“. „Egiptul este cea mai mare ţară a pământului“. „Noi alcătuim viitorul Egiptului“.

— D-ta eşti Ibrahim Gamal el Assiut? urlă ofiţerul de poliţie.

— Ţi-ai găsit omul! i-am răspuns.

— Ai autorizaţie de la Ministerul Instrucţiunii să ţii lecţii?

— Autorizaţie? Nu am. Nu ştiam că se cere autorizaţie şi pentru educarea copiilor.

— Aha, nu ştiai... Nu eşti student în medicină? De ce nu te ocupai mai bine de

propria d-tale educaţie? D-ta eşti autorul acestor fraze?

Nu i-am mai dat atenţie englezului. M-am adresat egiptenilor:

— Eu sunt autorul acestor fraze. Citiţi-le, dacă ştiţi citi. Vi se adresează şi vouă, întocmai ca şcolarilor mei.

Am continuat astfel, pentru că nu ştiam atunci că în ţara noastră adevăratul patriotism este socotit o crimă şi că dragostea pentru popor trebuie tăinuită cu grijă. Compatrioţii mei se năpustiră asupra mea şi mă bătură până când mi-am pierdut cunoştinţa.

Am cunoscut drumul oribil al închisorilor şi judecătoriilor noastre. Eram acuzat de instigare revoluţionară, dar acuzaţia era ascunsă sub formula: „a activat ca educator, fără autorizaţie prealabilă“. Tânăr şi lipsit de experienţă cum eram, ţineam să apar drept erou în faţa judecătorilor mei. Am compus un lung memoriu despre nevinovăţia mea, pe care – poate spre norocul meu – nu m-au lăsat să-l citesc. Presa locală nu se grăbi să-mi ia apărarea, ceea ce nu este deloc surprinzător, întrucât majoritatea gazetelor noastre se mai află încă şi azi în solda intereselor străine. Mă simţeam singur şi părăsit în întunericul închisorii, între semeni de-ai mei, dintre care cei mai mulţi ar fi făcut mult mai bine să nu se nască. Cariera mi-a fost frântă în două, îmi spuneam eu, numele mi-a fost târât în noroi, părinţii mei vor muri de mâhnire. Nenorocirea mea îl îndemnă pe fratele meu Morgos să-şi aleagă cariera juridică şi, cu timpul, ajunse într-adevăr unul din cei mai buni magistraţi ai tribunalului mixt, o instituţie pentru a cărei desfiinţare munceşte chiar el din răsputeri, pentru ca justiţia egipteană să fie deservită numai de judecători egipteni.

După arestarea mea, colegii şi prietenii de la facultatea de medicină nu rămaseră inactivi. Sângele de cerchez al lui Abubakr clocotea de indignare. Convocă studenţii la o adunare. Le vorbi timp de zece minute, după care colegii se străduiră să arate că, în pofida robiei de veacuri, rămăsese suficientă bărbăţie în poporul Egiptului. Au început să spintece mobilele, să rupă tratatele de medicină, distrugând tot ce le cădea în mâini şi când, în cele din urmă, doctorul K. ceru intervenţia poliţiei, pentru a salva Kasr-el-Aini de pieire, au pus mâna pe bolovani, ciomege şi drugi de fier, susţinând o luptă aprigă cu poliţia, pentru independenţa Egiptului. Fireşte că, poliţia care era numericeşte mult superioară studenţilor, îi scoase în cele din urmă din clădire. Abia ajunşi în stradă, studenţii se grupară din nou, declarând grevă. Tânărul Abbas, un băiat subţire ca trestia de zahăr, conduse mulţimea în faţa casei paşei Adli. Acolo manifestară gălăgios împotriva nedreptăţii ce mi se făcuse. O mulţime de poliţişti apărură iar şi îi alungară şi de acolo. Răscoala s-a soldat cu mai mulţi răniţi. Din fericire nimeni n-a fost ucis. Reprezentantul guvernului intră, fireşte, fără întârziere în acţiune, interesându-se la primul ministru:

— Ce înseamnă din nou acest scandal? Trebuie să punem imediat capăt tulburărilor,

— Voi ancheta în cel mai scurt timp cazul, pentru a afla motivul tulburărilor,

excelenţă.

— Te rog, fără întârziere. Şi nu uita să aplici celor vinovaţi, sancţiuni severe.

— Fireşte, excelenţă!

— În caz contrar, voi fi silit să iau singur măsurile pe care le voi crede de cuviinţă, excelenţă.

— Excelenţa voastră poate fi liniştită. Greva studenţească va lua sfârşit încă mâine.

Colegii mei însă nu s-au lăsat intimidaţi cu uşurinţă. S-au adunat în faţa închisorii mele şi au făcut un scandal, încât l-am auzit până sus, la celula mea. Pretindeau eliberarea mea. Poliţia noastră, condusă de ofiţeri călări pe frumoşi cai albi, îi împrăştie în cele patru vânturi. Atunci s-au adunat din nou în poarta facultăţii. Porţile institutului şi ale clinicii erau însă zăvorâte. Au cerut în cor să vie doctorul K. L-au făcut şarlatan, beţiv, măcelar şi ucigaş. Poliţia interveni cu energie. Prefectul poliţiei – înalt cât stâlpii de telegraf, palid şi cu ochi tăioşi, albaştri – care călărea în fruntea oamenilor săi, îşi ridică mâna.

— Să-l lăsăm să vorbească, strigă Abubakr.

Se apropie de prefectul poliţiei şi, cu braţele încrucişate pe piept, se opri în faţa lui.

— Să auzim.

— Ascultaţi-mă, studenţi! strigă prefectul poliţiei. Apropiaţi-vă! Vreau să vă comunic ceva.

— Iată-ne.

Îl înconjurară, aşteptând nemişcaţi cuvintele prefectului.

— Dacă aveţi vreo nemulţumire, de ce nu alegeţi calea dreaptă? De ce vă purtaţi ca o mulţime fără cap? Sunteţi doar studenţi în medicină, v-aţi ales o misiune nobilă. Purtarea voastră nu este demnă de voi. Vedeţi-vă de treabă! Ne pricinuiţi neplăceri inutile.

— Eliberaţi-ne prietenul, pe care l-aţi arestat! zice Abubakr.

— D-ta eşti deci capul răscoalei, zise prefectul poliţiei, cu un zâmbet pe care toţi îl cunoşteau.

— Cu toţii suntem capii răscoalei! strigară în cor studenţii.

— În acest caz, vă somez să vă împrăştiaţi, pentru că în caz contrar vă arestez pe toţi.

— Luaţi seama, sir! interveni Abubakr, într-o splendidă englezească, accentuând consoana „r“. Nu vă cerem prea mult. Pretindem doar să fim trataţi ca oameni de bine. Vă cerem, să ne lăsaţi să ne rezolvăm singuri problemele. Vrem dreptate! Şi cerem imediata eliberare a lui Ibrahim Gamal el Assiuti şi a celorlalţi colegi ai noştri.

— Adresaţi-vă cu cererea aceasta autorităţilor respective. Faceţi un memoriu miniştrilor. Acum însă plecaţi, pentru că în caz contrar voi fi silit să vă arestez pe toţi.

Prefectul poliţiei se întoarse şi, însoţit de cei doi ofiţeri de ordonanţă, dispăru. Colegii mei porniră în şiruri ordonate şi se împrăştiară pe la cafenelele din împrejurimi. Pe străzi circulau neîncetat patrule înarmate. Abubakr şi câţiva tineri, nu putură să-şi stăpânească pornirile. Se năpustiră asupra unui poliţist şi Abubakr i se adresă în felul următor:

— Oh, tu frate al gunoiului, pui a şaizeci de căţele! Te-aş compătimi, dacă nu te-aş cunoaşte din copilărie, de la Quilib, unde erai de pe atunci vestit pentru viclenia şi nemernicia ta! Sclav ordinar! Crezi că dacă ţi-ai satisfăcut orgoliul, îmbrăcând uniforma de poliţist, eşti mai bun decât oricare dintre cetăţenii cei mai modeşti, dar simpli, ai Egiptului? Nu ştii nici să scrii, nici să citeşti! Toate câte le ştii, le-ai învăţat de la ofiţerii tăi. Oh, tu pui de căţea! se întoarse el spre mulţimea, care în cazuri asemănătoare, nu întârzie să se adune. Oameni buni! Fraţilor! Ce popor paşnic suntem, că tolerăm astfel de nedreptăţi în propria noastră ţară. Unde mai găseşti un popor asemănător? Stăpânii noştri, care nu sunt altcineva decât mercenarii străinilor, ne exploatează zi şi noapte. Ciudat! Ne silesc să rămânem săraci. Starea aceasta nu este însă demnă de noi. Ne împiedică să ne organizăm învăţământul, numai pentru ca să rămânem slugile umile ale intereselor străine. Secăturile oraşelor şi satelor noastre primesc cele mai unsuroase posturi, întregul aparat administrativ nu este altceva decât grămada de gunoi a corupţiei. Nimănui nu i se face dreptate. Şi noi stăm cu mâinile în sân! Răbdăm ca dobitoacele!

Aceasta a fost ultima faptă eroică a lui Abubakr. La faţa locului apăru un detaşament de poliţie. În încăierarea care se iscă, opt oameni fură răniţi, dintre care câţiva foarte grav. Abubakr fu arestat şi condamnat la un an temniţă grea. Cu el fui închis şi eu.

Trei luni mai târziu am fost eliberat. Mi-au comunicat că eliberarea mi-o datoram generozităţii noului ministru al instrucţiunii publice. Nici n-am încercat să verific spusele lor, ci m-am întors imediat în Sharia Nadif, în clădirea mizeră unde-mi aveam odăiţa. Prin gunoaie şi resturi de alimente mi-am căutat drum spre intrare. Uşile erau larg deschise. Încăperea care servise de şcoală era pustie şi un câine, pe jumătate sălbatic, o tuli pe uşă la intrarea mea. Am urcat scările. Încăperile erau goale, toate lucrurile mele dispăruseră. Patul, hainele, cărţile, lampa, farmacia, toate! „Ibrahim, am oftat eu, ai ajuns cerşetor“. Când am căutat să-mi văd şcolarii, i-am găsit mai murdari decât în epoca în care umblam din casă în casă pentru a-i recruta. Îi înghiţise din nou promiscuitatea.

Când am părăsit Sharia Nadif, pentru a-mi căuta colegii la Panaioti, inima îmi era plină de amărăciune şi indignare. Ce să fac fără bani, în zdrenţele mele, aproape mort de foame şi trupul acoperit de bube îngrozitoare?

Pierdusem totul, afară de mândrie şi de voinţa fermă de a ajunge medic. Dar abia mă recunoscură câţiva colegi, şi fusei purtat în triumf la Georgi, unde m-au sărbătorit frenetic.

Am fost pus la curent cu cele întâmplate în lipsa mea. Doctorului K., directorul clinicii, i se ceruse demisia. Cu o pensie corespunzătoare serviciilor aduse întâi în Sudan ca medic militar, apoi în Egipt, se reîntorsese în Anglia, pe un vas al societăţii P&O, beat mort, ca de obicei. Postul lui îl ocupase un egiptean.

Toate aceste ştiri mă umplură de bucurie. Dacă mă gândesc însă azi la ele, părerea mea este cu totul alta. Oare era nimerit să încredinţezi acel post important unui compatriot de-al meu, numai pentru că era egiptean? Aveam noi pregătirea necesară ştiinţifică? Între timp am aflat că multora dintre noi le lipseşte această pregătire.

După întâlnirea de la Georgi, i-am făcut o vizită doctorului Hermann. Acest minunat om, cu enorma-i chelie roză şi ochelarii în ramă de aur, în dosul cărora străluceau doi ochi măriţi puternic şi plini de bunătate, cu barba-i albă, lânoasă, care îi încadra faţa aproape transfigurată, a fost acela care a intervenit pe lângă guvern în interesul meu.

La două săptămâni după eliberarea mea, am fost reprimit condiţionat în facultate.

3

Am fost găzduit de Abdu, zarzavagiul din Sharia Nadif, pentru că eram sărac lipit pământului şi literalmente nu aveam nimic în afară de zdrenţele de pe mine. Am încercat zadarnic să încasez câte ceva din sumele pe care părinţii foştilor mei elevi le datorau. Erau şi ei oameni lipsiţi de orice venit. Nu îndrăzneam să-i scriu tatălui meu. Ba, nădăjduiam că nu aflase nimic despre ce mi se întâmplase. Deznădăjduit, în cele din urmă m-am adresat doctorului Hermann, mărturisindu-i situaţia în care eram.

M-a primit din cale afară de prietenos.

— Ibrahim, zise el, dumneata eşti unul dintre cei mai talentaţi studenţi ai mei. Îţi mai trebuiesc doi ani până la doctorat. Din păcate, nu dumneata eşti singurul student lipsit de mijloace care îmi cere să-l ajut. Voi face totuşi, tot ce pot. Am un costum vechi, de culoare cenuşie, pe care ţi-l dăruiesc. Du-l unui croitor să ţi-l potrivească pe măsura dumitale. Cheltuielile le suport eu.

Am vrut să-i mulţumesc, însă el mă opri cu o mişcare a mâinii sale mari şi albe.

— Ca tânăr student la Heidelberg, purtam şi eu hainele vechi ale părintelui meu. Nu făceam altceva decât să le întorc.

Îmi venea să plâng. Dr. Hermann dispăru în dormitor, ca să revină nu peste mult cu un costum gri, învelit în hârtie de împachetat.

— Întâmplarea aceasta să-ţi servească drept exemplu, Ibrahim! Interesează-te de specialitatea dumitale. Nu te lăsa angajat în scandaluri asemănătoare. Mândria păstrează-ţi-o numai pentru dumneata şi gândeşte-te la studiile care te mai aşteaptă! Înţeleptul trece prin viaţă ca o cetate a spiritului, nimic nu-l doboară...

Dacă vrei să vii la mine, sâmbătă seară, îţi voi arăta cu plăcere o metodă cu ajutorul căreia vei putea avansa mult mai repede. Am observat că, la încercările de diagnoză, adesea dai greş. Dumneata eşti prea instinctiv. Intuiţia este un dar preţios, trebuie însă sprijinită pe fapte, înainte de a te lăsa convins. Dr. Phipps te va învăţa măruntele procedee tehnice, este mult mai priceput decât mine. Eu îţi voi explica doar normele sănătoase ale medicinei. Pentru că, trebuie să ţi-o spun, eu cred în dumneata.

L-am părăsit pe dr. Hermann cu inima plină de recunoştinţă şi cu pachetul sub braţ m-am grăbit la un atelier de croitorie. Croitorul examina costumul, apoi cu degetele-i agile cotrobăi buzunarele. Într-unul din buzunarele pantalonilor descoperi un plic. L-am luat şi am citit adresa de pe el: „Pentru Ibrahim Gamal“. Când l-am desfăcut, am găsit în el două lire. Am simţit că sângele mi se urcă în cap şi abia am putut să-mi opresc plânsul.

Mi-am căutat o nouă gazdă. Din banca mea de la facultate, puteam vedea prin geam palmierii mlădioşi şi livezile bogate de smochini de pe insula Rhoda. În răstimpul petrecut în închisoare învăţasem să preţuiesc singurătatea şi natura. Vroiam să-mi petrec zilele într-o grădină, sub umbra domoală a copacilor. Am trecut deci podul Mohamed Ali şi am dat o raită prin insulă. Într-un târziu, norocul îmi surâse. Am descoperit o grădină veche. După o târguială îndelungată cu grădinarul şi cu păzitorul casei care locuia acolo, m-am stabilit pe insulă, în imediata apropiere a locuinţei grădinarului.

Săptămâni în şir am dormit sub unul din smochinii vechiului parc. Lumina lunii se strecura printre crengi şi în apropiere clipoceau apele Nilului. Grădinarul paşei Sherif era un *saidi*[35] generos şi religios. Mâncam la masa lui şi copilaşii săi mă îndrăgiseră ca pe un frate mai mare. În zori mă scăldam în Nil, apoi îmi uscam trupul la soare. În scurtă vreme m-am simţit iar sănătos şi puternic, capabil să suport ritmul unor studii pe care trebuia să le fac pentru a recupera timpul pierdut în închisoare. Locuiam acum într-o colibă cu o singură încăpere. Coliba era făcută din argilă arsă. Pe jos era aşternută o rogojină. Câteva lăzi îmi serveau drept scaun şi masă. În ele îmi ţineam cărţile şi uneltele de scris. Prin uşa deschisă vedeam un superb grup de palmieri şi un castel ridicat pe ţărmul dinspre Ghizeh al Nilului. În amurg, cerul era incendiat de minunate reflexe roşii, galbene, portocalii şi vinete. Bărci mărunte alunecau pe lângă mine pe apele Nilului, care erau roşii, ca fierul încins. De pe acoperişul colibei mele, puteam vedea piramidele. În capătul grădinii se ridica un palat vechi, seniorial, care era însă nelocuit încă de pe vremea khedivului Ismael. Clădirea era în ruine. Terasele fuseseră năpădite de buruieni şi liliecii zburau prin încăperile pustii. Superstiţia populară spunea că în casă sălăşluiesc duhurile rele ale celor ucişi. Proprietarii se mulţumeau cu veniturile grădinii, care le producea anual câteva sute de lire.

---

[35] Egiptean pur sânge

În apropierea ruinelor palatului, am descoperit câteva cuşti goale. Unele erau mici, poate adăpostiseră vulpi sau lupi, altele însă aveau mărimea cuştilor de lei din grădinile zoologice moderne. Grădina mişuna de şerpi şi scorpioni. Descopereai pretutindeni urmele acestor lighioane. Uneia dintre ele îi sunt recunoscător, pentru că mi-a înlesnit prietenia cu prinţul Ali. Atâtea aş avea de spus despre el, încât dacă aş fi un scriitor dibaci, aş umple câteva volume. Prinţul era un tânăr sportiv, bine zidit, cu câţiva ani mai mare decât mine. În vinele lui, după ramura bărbătească a strămoşilor săi, curgea o picătură din sângele marelui Mohamed Ali. Fusese crescut de „Pères de l'Enfant Jésus" şi de o englezoaică. De tânăr cutreierase lumea întreagă. Avea întinse legături de prietenie şi casă deschisă.

Într-o după masă târzie, citeam în coliba mea un tratat de chirurgie. Deodată am auzit glasuri de bărbaţi şi femei. Băiatul cel mai mare al grădinarului şedea pe prag, rotunjind literele abecedarului pe o tăbliţă de ardezie.

— Abdu! l-am strigat eu, du-te şi vezi ce caută aici străinii aceia.

Înainte de sfârşitul frazei, Abdu îşi luă tălpăşiţa. Se întoarse peste câteva clipe, informându-mă că un prinţ, întovărăşit de englezi şi englezoaice, debarcase dintr-un cutter. Prinţul vorbeşte foarte mult. Mânat de o curiozitate uşor de înţeles, am pornit în direcţia glasurilor, descoperind un grup alcătuit din tineri bine îmbrăcaţi, în mijlocul lor cu prinţul Ali, purtând un splendid costum din flanelă albă. Prinţul arăta în dreapta şi în stânga, povestindu-le pesemne istoria grădinii. Străbăteau încet grădina, eu însă nu îndrăzneam să mă apropii de ei, astfel că am rămas nemişcat într-un boschet.

Peste puţin timp am auzit un ţipăt, ţipătul de groază al unei femei. Aproape imediat, întregul grup începu să strige. Glasul prinţului Ali stăpânea întreg vacarmul. Apoi se făcu linişte. Nu se mai auzea decât plânsul sacadat al unei femei. Ştiam ce se întâmplase, dar Abdu apăru ca să-mi raporteze:

— Hakim, hakim! Şarpele a muşcat-o pe femeia engleză.

Pe cărarea grădinii un bărbat fugea, în ochi cu o expresie de panică. Trecu pe lângă mine în goană. Părea că-şi pierduse minţile.

— Ya Mohamed! Mohamed! zbiera prinţul şi glasul lui umplu grădina.

Am pornit repede în direcţia glasului, ajungând la grupul de oameni care nu-şi revenise încă din spaimă şi disperare. Trei bărbaţi sprijineau o femeie tânără, care îşi ţinea ridicat un picior şi privea atât de îngrozită în jurul ei, încât era să mă sperii şi eu.

— Repede la barcă! propuse cineva. Ne întoarcem la hotel şi chemăm un medic.

Prinţul mă văzu.

— Cine eşti? Ce cauţi aici?

Poate îmi lua în nume de rău apariţia, pentru că în costumul cenuşiu, făceam impresia unui oarecare effendi. Or, este ştiut că prinţii nu prea simpatizează pe aceşti mărunţi effendi, pe care îi socotesc reprezentanţii acelei clase mijlocii

egiptene, care, într-o bună zi, le va pricinui declinul.

— Effendina, zisei, poate vă pot ajuta eu. Cum era şarpele care a muşcat-o pe doamna?

— Cum să fie? La dracu, era un şarpe veninos. Dar, ascultă, dacă n-o ştergi îndată, îţi sparg ţeasta.

— Ca noroc, ţeasta mi-e suficient de rezistentă, i-am răspuns. Din întâmplare, sunt student în medicină şi cunosc din copilărie toate soiurile şi muşcăturile de şerpi.

— Nu avem timp de pierdut! strigă unul dintre bărbaţi, cu cască albă pe creştet. Să plecăm.

Femeia era aproape să leşine. O conduseră lângă una din scările terasei în ruine. Se lăsă fără viaţă pe piatra întunecată. Mohamed, grădinarul, se apropie în goană, aducând o grămadă de mâl din Nil.

— Bun e Domnul, zise el. În nemărginita lui înţelepciune ne-a dăruit mâlul Nilului, singurul leac împotriva muşcăturilor şerpilor veninoşi.

L-am dat la o parte pe Mohamed.

— Dacă nu faceţi ceea ce vă spun, doamna va muri! am declarat, întorcându-mă către grup.

Femeia îşi ridică privirile. M-am uitat în ochii ei. Am văzut că era fragilă, palidă şi subţirică. Probabil era şi anemică, suferind de tulburări nervoase. Fără să mai spun nimic, m-am aplecat, i-am scos pantoful şi ciorapul. Deasupra gleznei se vedeau două urme circulare şi numeroase puncte mărunte, provocate de muşcătura cobrei. Apăruse în jurul rănii o umflătură urâtă.

— Ce senzaţii aveţi? am întrebat-o.

M-a privit pierdută.

— Te implor, fă ceva, gemu ea.

Mi-am scos batista, legând-o strâns sub genunchiul spre care umflătura progresa repede. Apoi i-am poruncit lui Mohamed să aducă imediat o trăsură. Am prins mâna rece a femeii.

— Aţi fost muşcată de un şarpe cobra.

Cei doi membri ai grupului începură să vorbească agitaţi.

— Tocmai se aplecase să-şi ridice poşeta pe care o scăpase, când a călcat pe o creangă...

— Voi muri? mă întrebă femeia...

— Cu siguranţă, dacă nu faceţi ce vă spun. Nimeni nu-mi poate nesocoti dispoziţiile.

Gemu iar, aprobând din cap.

— Nu veţi muri, i-am spus eu, apoi m-am ridicat de lângă ea şi am dispus să fie scoasă din grădină. Trebuie s-o internăm neîntârziat la Kasr-el-Aini!

Cineva îmi atinse umărul.

— Vă respectăm bucuros dispoziţiile, zise. Aş vrea însă să ne asiguraţi că nu va muri.

Vorbeam cu un bărbat palid, cu o expresie tragică în priviri.

— Nu, sir, am răspuns, femeia pe care o iubiţi, nu va muri. Să fiţi însă bun cu ea, pentru că femeia nu este prea fericită.

Bărbatul se întoarse, fără să spună nimic. Am găsit în sfârşit o trăsură. Cu o jumătate de oră mai târziu, îmi internam pacienta în clinică. I-am cerut infirmierei de serviciu să-l cheme urgent pe doctorul Tewfik. Prinţul Ali şi ceilalţi aşteptau în tăcere.

— Effendina, m-am adresat eu prinţului. Vă recomand să vizitaţi clinica. Nu aveţi nimic de pierdut, dacă veţi vedea o părticică din suferinţele semenilor dumnea-voastră. Omul se simte mai bun şi mai curat, după ce se întâlneşte cu mizeria.

Refuză să mă asculte. Între timp, celălalt bărbat îşi spuse numele: era lordul H. (Ceva mă împiedică să citez adevăratul nume al câtorva din personagiile acestor memorii).

— Îţi sunt foarte recunoscător, tinere!

Dr. Tewfik apăru în halatu-i alb. Victima fu internată în secţia feminină, unde i se administrară serurile necesare, în urma cărora părăsi a doua zi clinica vindecată, pentru a-şi continua nestingherită viaţa de până atunci.

Trei zile după acea întâmplare, întorcându-mă de la facultate, zării în poarta grădinii o trăsură. În jurul ei se adunase o ceată de copii. Nu mică mi-a fost surprinderea când am văzut-o pe lady şi pe lordul H. stând de vorbă cu grădinarul.

— În sfârşit, bine că vii, mă întâmpină lady H., când mă văzu intrând pe poartă. (Purta costum de călărie, cu cizme).

— Bună ziua, mister Ibrahim effendi!

— Mă numesc Ibrahim Gamal el Assiuti, am zis. Ştiind însă că, pentru străini, numele meu este cam complicat, accept, să rămân Ibrahim.

— Ah, doctore Ibrahim! ciripi femeia, cu acel surâs rmecător, care mă umplea de fericire.

— Vă admir curajul, i-am spus eu. Puţine femei ar îndrăzni să se întoarcă în grădina unde au fost muşcate de un şarpe cobra.

— Ah, nu uita că sunt englezoaică, răspunse repede. De astă dată mi-am pus cizme.

— Eşti un tânăr admirabil, Ibrahim! interveni atunci soţul. Prinţul Ali trebuie să sosească dintr-o clipă în alta, însoţit de câţiva îmblânzitori de şerpi. Le-a ordonat să prindă toate lighioanele din grădină.

— De ce să le prindă? Şerpii sunt nevătămători până când nu-i ataci sau nu calci întâmplător peste ei. În natură, ei au un rost tot atât de bine definit, ca bunăoară noi. Dacă vor dispare din grădină şerpii, în scurt timp se vor înmulţi în aşa măsură şobolanii şi şoarecii, încât nu vom mai avea linişte de ei.

— Ah! Ţin totuşi să mă răzbun într-un fel, zise lordul bătându-mă prietenește peste umăr.

— Cea mai frumoasă răzbunare, zisei eu, ar fi ca dumneavoastră, străinii, să vă străduiţi să înţelegeţi sufletul egiptean. Cu puţină osteneală, ne-aţi putea ajuta să ne îmbunătăţim traiul.

Am observat că lady H. schimbă o privire semnificativă cu soţul ei. Lordul aprobă cam stânjenit. Apoi îmi aruncă în faţă ofensa, faţă de care sunt astăzi suficient de înarmat:

— Ascultă, Ibrahim, ţi-aş spune ceva. Îţi suntem foarte recunoscători, pentru că datorită prezenţei d-tale de spirit ai salvat probabil viaţa soţiei mele. Şi pentru că vei fi în curând medic, te rugăm să primeşti din partea noastră un modest cadou. Poţi să-l socoteşti un onorar binemeritat. De altfel, aceasta este şi intenţia noastră. Te rog, primeşte din partea noastră aceste cinci lire.

Dumnezeu ştie cât eram de sărac atunci şi câte mi-aş fi putut cumpăra cu cinci lire. Sângele îmi năvăli însă în creieri. Până atunci nu mă gândisem la bani.

— Ştiu că dumneavoastră trăiţi după mentalitatea europeană, i-am răspuns. Neînsemnatul serviciu, făcut soţiei dumneavoastră, l-aş fi făcut însă oricui, fără deosebire de naţionalitate sau stare socială. Accept recunoştinţa dumneavoastră, onorariul însă nu.

— Fireşte, nu vreau să crezi că aceste cinci lire înseamnă singura mea recunoştinţă, răspunse lady H.

— Foarte bine, zisei. Păstraţi-vă lirele şi recunoştinţa.

Zicând acestea m-am întors, pornind spre coliba mea. Nu mai puteam suporta să fiu umilit în prezenţa *dragomanului*[36] egiptean.

Vreau aici să te asigur, drumeţ paşnic, că englezii sunt generoşi, chiar atunci când nu-şi dau seama de aceasta. Îşi ascund cu grijă sentimentele. Aceste sentimente însă, de cele mai multe ori, stau sub controlul raţiunii. De aceea, nu pot fi apoi exprimate spontan şi firesc, ci apar stângace şi groteşti. Cu mulţi ani după întâmplarea aceea avea să-şi dovedească lady H. „recunoştinţa“ întreagă, încredinţându-mi-se în întregime mie. Aceasta s-a petrecut la Londra, unde – aproape sigur – aveam să-i salvez pentru a doua oară viaţa.

La câteva minute după ce intrasem în colibă, am auzit o gălăgie asurzitoare în grădină.

— În numele lui Allah! striga un glas ascuţit. Îţi poruncesc să vii aici, la picioarele lui Soleiman! Te vei supune poruncii stăpânului tău! Ieşi din ascunzişul tău! Te aşteaptă stăpânul şi poruncitorul tău, Soleiman. Niciuna din otrăvurile lumii nu-i poate dăuna. Îl apără milostivul Allah! Ieşi din ascunzişul tău!

Din uşa colibei, l-am zărit pe îmblânzitorul de şerpi. Era însoţit de doi tineri ucenici, ducând în braţe coşurile sortite reptilelor. La o anumită distanţă, un grup de

[36] Interpret

curioşi urmărea expediţia. Era printre ei şi prinţul Ali. Mi-era teamă să nu mă viziteze, astfel că părăsii grădina, îndreptându-mă spre cafeneaua lui Georgi, unde intenţionam să împrumut de la vreun coleg câţiva piaştri.

În vremea aceea, stăteam ceasuri întregi dus pe gânduri. Şedeam pe o piatră netedă, pe malul Nilului, sub un smochin, cu picioarele trase sub mine, cu spinarea dreaptă, cu palmele răsfrânte, aşezate în braţe. Amintirea aceasta mă tulbură încă şi astăzi. Întrebuinţam procedeul propovăduit de secole, poate de milenii, de către yoghii, pentru a-mi concentra toate puterile spirituale şi sufleteşti. Astăzi nu aş mai fi în stare s-o fac. Sănătatea mi-e şubredă, iar cei zece ani petrecuţi în Occident mi-au distrus nu numai organismul, ci şi voinţa. Eram atunci capabil să petrec astfel ceasuri întregi, fără ca un singur muşchi să-mi tresară. Foamea, din pricina căreia sufeream neîncetat, – mărturisesc, era o foame naturală, nu un ascetism impus, – îmi ascuţise creierii şi memoria. Mă simţeam atât de uşor, încât aveam impresia că un singur gând ar fi fost în stare să mă ridice în vârtejul său şi să mă ducă pe tărâmuri necunoscute. Din când în când simţeam o voluptate profundă, nebănuită.

La două zile după vânătoarea de şerpi, şedeam tocmai în această poziţie sub smochin, când din depărtare am auzit glasul tăios al prinţului Ali, strigând:

— Fireşte, effendi hakim! Vreau să-l văd! Mă duc singur să-l caut! Câinele! Puiul de căţea! Allah să-i fie milostiv!

Astfel de expresii şi altele asemănătoare îmi loveau din ce în ce mai aproape urechile. Apoi apăru prinţul Ali în persoană, în pantaloni albi de piele, cu cizme şi pinteni strălucitori, foarte elegant, dar enervat peste măsură. Se apropie de mine, cu fruntea încruntată şi mă privi cu atâta duşmănie, încât părea un rinocer gata de atac.

— *Ya kalb!*[37] urlă el. Ce faci aici? De ce nu te ridici în faţa mea? Oare aştepţi cravaşa să-ţi ajute să te ridici?

Eram uluit, în timp ce-l priveam şi eu atent, aşteptându-mă să se întâmple inevitabilul. Stătea în faţa mea, izbindu-şi carâmbul cizmei cu cravaşa.

— Effendi hakim! Effendi hakim! mormăia dispreţuitor. Scoală-te, câine, altfel te jupoi de viu! Cum îndrăzneşti să şezi în faţa unui prinţ de sânge al casei domnitoare?

M-am ridicat încet.

— Mă ridic bucuros în faţa unui prinţ de sânge al casei domnitoare, dacă mi se lasă timp s-o fac.

— Câine îngâmfat! Îţi închipui oare că medicina îţi conferă dreptul să-mi dai lecţii? Ya kalb! Te jupoi de viu. Cum îndrăzneşti să vorbeşti pe tonul acesta familiar, cu prietenii mei?

Ridică cravaşa şi făcu un gest de parcă ar fi vrut să mă lovească, dar apoi îşi lăsă braţul în jos. Continuă să mă ocărască. Nici n-am încercat să-l întrerup. Îmi puse o

[37] Mă, câine!

mulţime de întrebări mânioase, fără să-mi lase timp să-i răspund măcar la una. În cele din urmă, bombăni dispreţuitor:

— Nemernicii ca tine sunt blestemul Egiptului! Fiecare englez, care vă primeşte în şcoli, ar trebui spânzurat. Niciodată n-aş fi îngăduit să ieşiţi din starea de robie a strămoşilor voştri. Fireşte, ar trebui să vă pună la munci corespunzătoare robiei!

— Effendina, i-am spus eu atât de calm, cât puteam să fiu în situaţia aceea. Dumnezeu să ocrotească cu înţelepciunea sa casa domnitoare. Vă doresc fericire şi belşug. Mă tem însă că vă aşteaptă surprize neplăcute. Peste câţiva ani vă veţi îmbolnăvi cu siguranţă de ficat, pentru că beţi prea mult whisky. Băutura aceasta nu priește bărbaţilor egipteni!

— Câine! strigă el pierzându-şi răbdarea şi scrâşnind din dinţi, în timp ce îşi lovea sălbatic carâmbul cizmei cu cravaşa, fără să-şi mişte capul. Câine! Cum îndrăzneşti, câine păduchios, cerşetor puturos, tu corcitură de măgar egiptean, să refuzi cinci lire, oferite de unul din prietenii mei! Şi cum îndrăzneşti să-mi dai mie sfaturi?

— Effendina, n-am făcut altceva decât să vă atrag respectuos atenţia asupra primejdiei care vă ameninţă.

— Cum?

I-am privit urechile stacojii şi vinele umflate. Era cât pe-aci-să-i spun:

— Veţi muri de un atac de apoplexie.

M-am stăpânit însă la timp.

— Oh, stăpân al Egiptului! i-am zis şi când am văzut că dă din cap mulţumit, am continuat: Oh, stăpân al pământului faraonilor! Un prinţ este întotdeauna nobil. Singur regele îl întrece. Toate câte întâlneşte în drum sunt proprietatea sa. Ce poate să-şi dorească mai mult un prinţ? Am rugat-o pe alteţa voastră să viziteze spitalul, pentru că ştiu că alteţa voastră este oricând gata să aline suferinţele semenilor săi.

— Ceea ce-mi spui este nou pentru mine, declară prinţul Ali şi mă privi intrigat.

— Poate, effendina, însă adevărat, i-am răspuns.

— De unde eşti?

— Din Assiut.

— Acela e oraşul câinilor!

— Al egiptenilor, am murmurat eu.

— Allah să se îndure de tine! Am venit, pentru că i-am făgăduit unei doamne engleze că te voi face să guşti apele Nilului. Ţi-a oferit cinci lire, tu însă ai refuzat să le primeşti. Adevărat?

— Adevărat, alteţă.

— Eu i-am spus că nu există un singur om în Egipt care să refuze cinci lire, iar dacă există totuşi, vreau să-l văd cu ochii mei.

Scoase din buzunar o bancnotă de cinci lire şi mi-o întinse.

— Îţi poruncesc să primeşti banii doamnei, altfel pun să fii bătut cu biciul.

— Nu primesc banii doamnei, chiar dacă voi fi bătut cu biciul.

— De la mine ai primi banii aceştia? întrebă el, apropiindu-se repede de mine şi strecurându-mi în buzunar bancnota.

— De la alteţa voastră îi primesc, am răspuns, şi îi sunt recunoscător pentru ei.

Îşi schimbă brusc atitudinea. Izbucni într-un râs atât de strident, încât barcagii Nilului trebuie să-l fi auzit de la câteva mile.

— Mă, Ibrahime! reuşi într-un târziu să articuleze. De la mine primeşti banii, de la englezoaică nu?

— Effendina, răspunsei, alteţa voastră este prinţ. Este un drept al prinţilor să fie generoşi cu nevoiaşii Egiptului.

— Ibrahime, Ibrahime! strigă el, cuprinzându-mi umărul cu un gest aproape afectuos. Mi-ai ajutat să câştig un pariu. Lordul H. a făcut prinsoare cu mine, pe zece lire, că nu te voi putea sili să primeşti cele cinci lire ale soţiei sale.

— De la ea nici nu le-aş fi primit, am răspuns. Am primit banii, ca un dar al alteţei voastre.

— Esenţialul este că i-ai primit. I-ai primit! Voi putea să le povestesc că i-ai primit.

Un acces de tuse îl zgudui, pe când râdea. Plecă mulţumit. Eram şi eu satisfăcut. Aveam apoi impresia că, în sfârşit, destinul meu luase o întorsătură favorabilă şi m-am lăsat pradă visării, încurajat de averea care-mi căzuse pe neaşteptate în braţe.

4

Spre surprinderea mea, câţiva lucrători îşi făcură într-o bună zi apariţia în grădină, pentru a repara cuştile din spatele palatului. Prinţul Ali venea în fiecare zi, pentru a urgenta lucrările. Observasem că îşi schimbase atitudinea de până atunci. Nu mai înjura şi zbiera ca înainte. Descopeream în glasul lui o umbră de tristeţe. În răstimpuri, se lăsa furat de gânduri, de parcă ar fi stat de vorbă cu al doilea eu. Într-o după-masă apoi, alteţa sa binevoi să-mi facă o vizită.

— Ya, Ibrahim!

M-am ridicat, făcând o plecăciune.

— Spune-mi o soluţie eficace, zise. Ar trebui spălate şi dezinfectate cuştile.

— Aş întrebuinţa lysol, effendina. O ceaşcă pentru a găleată de apă.

— Scrie-l pe o hârtie.

Prinţul Ali întinse bucăţica de hârtie unui servitor îmbrăcat în livrea cu fireturi şi îi ordonă să aducă lysol. Apoi se aşează, poftindu-mă şi pe mine să şed. Câteva clipe rămase dus pe gânduri. Apoi mă întrebă:

— De unde ştiai că sufăr de ficat?

— Am văzut-o.

— Cum se poate vedea aşa ceva?

— Adeseori, stând de vorbă cu oamenii, văd din prima clipă dacă vreunul are ceva boli ascunse.

— Recunoaşte că ai spus-o aşa, din întâmplare.

— Recunosc, însă spuneam adevărul.

Apoi am mai adăugat:

— Acesta e un dar special.

— Ciudat, făcu el. M-a vizitat medicul unchiului meu, stabilind că ficatul şi splina îmi sunt puţin cam mărite.

— La alteţa voastră, este vorba de o boală moştenită. Effendina a moştenit-o de la părintele său. Era şi dânsul un om căruia îi plăcea să mănânce.

— Îmi place şi mie, cum să nu-mi placă.

— Ştiu. Alteţa voastră însă trebuie să fie atentă cu alcoolul şi să ţină regim.

— Şi ce părere ai despre cafea?

— Cafeaua este excelentă, dar nu pentru alteţa voastră.

— Şi ţigările?

— Rele pentru inimă.

O clipă căzu iar pe gânduri.

— Tu eşti medic? întrebă el.

— Sunt ceea ce alteţa voastră a binevoit să mă numească din prima clipă, am răspuns eu îndrăzneţ. Alteţa voastră a binevoit să mă numească cerşetor puturos. Avea dreptate s-o facă. Oare nu e straniu, că acela a cărui singură dorinţă este să-şi ajute semenii, trebuie să se mulţumească cu condiţia sa de cerşetor, să lupte zi de zi, să îndure foame şi lipsuri, pentru a-şi putea realiza în cele din urmă visul: de a-şi ajuta semenii?

Effendina îşi aşeză cravaşa pe genunchi.

— Este adevărat că bolile de ficat sunt foarte dureroase?

— În Egipt, multe milioane de cetăţeni suferă de ficat, i-am răspuns.

— Te-am întrebat, voi avea dureri?

— Nu ştiu. N-am examinat-o încă pe alteţa voastră.

— Vrei să încerci să mă vindeci?

— N-am pregătirea necesară, pentru a trata bolnavi. Nu sunt decât student în medicină.

— Te-am întrebat dacă vrei să mă examinezi.

— Nu, n-am niciun drept s-o fac, effendina.

I-am surprins din nou în priviri expresia aceea de rinocer înfuriat.

— Îţi ordon să mă examinezi! strigă, scrâşnind din dinţi. Ascultă-mă, continuă el, însufleţit de o sugestie spontană, sunt încă tânăr, vreau să mai trăiesc. Nu vreau să mă chinuie ficatul bolnav! Medicul unchiului meu nu-mi place. Îţi fac o propunere. Primeşti de la mine câte două lire pe săptămână, până când îţi vei termina studiile medicale. Cu o singură condiţie: va trebui să te specializezi în maladiile de ficat şi splină şi, în special, să te ocupi de ficatul şi de splina mea!

Aveam senzaţia că stau sub un duş căldicel.

— Ibrahim! continuă el, m-am interesat cât mă vor costa studiile tale. O sută de

lire anual, înseamnă o sumă frumuşică. Cum ţi-am spus însă, numai cu o singură condiţie !

— Effendina, răspunsei emoţionat, splina şi ficatul sunt două organe extrem de importante. Fiecare student în medicină este obligat să le studieze temeinic.

— Eu vreau însă ca tu să te specializezi în bolile de ficat! făcu el poruncitor. Medicul nostru de casă e un măgar bătrân, care mâine-poimâine crapă.

— Dea bunul Dumnezeu să trăiască până când voi ajunge eu specialist în boli de ficat!

— Foarte bine, foarte bine! Prinţul Ali izbucni în râs, apoi, după cum îi era obiceiul, întrebă oftând: De acord?

— Fireşte, voi studia cu plăcere afecţiunile de ficat, pentru a-i face alteţei voastre pe plac. Ajutorul generos al alteţei voastre, însă, nu-l pot accepta decât cu o condiţie.

— Cum? *Tu* vii să-mi pui mie condiţii?

Glasul lui clocotea iar de mânie, umplând toată grădina.

— Liniştiţi-vă! i-am atras atenţia. Toate congestiile sunt primejdioase, alteţă. Să-mi fie îngăduit să pun şi eu o condiţie, care va fi în asentimentul generozităţii alteţei voastre. Dacă alteţa voastră nu-mi acceptă această condiţie, nici eu nu voi putea primi bursa acordată.

— S-auzim condiţia.

— Am un prieten, îl cheamă Abubakr. E student în medicină, ca şi mine. Acum este închis, condamnat la un an temniţă.

— Dacă i-au dat un an, merita desigur cinci! răspunse mânios prinţul Ali. De ce a fost închis?

— Pentru că a provocat scandal public, „cu intenţia de a ştirbi prestigiul guvernului“, jignind şi organele poliţieneşti.

— Cum? sări prinţul Ali, izbindu-şi din nou carâmbul cizmei cu cravaşa. Pentru aceasta merita să fie decorat cu ordinul Nilului.

— Sunt şi eu de aceeaşi părere.

I-am povestit prinţului întâmplările, care au dus la arestarea lui Abubakr. Mă ascultă nerăbdător, apoi se înfurie.

— Am să-i vorbesc unchiului meu despre Abubakr. La dracu, drept cine se cred nemernicii ăştia de poliţai? De ce-i plătim? Voi avea grijă ca ticălosul acela de bimbasi să mănânce o bătaie care să-l înveţe minte. Am să-i vorbesc unchiului meu.

Deodată îşi aminti de sfatul meu de a nu se enerva, îşi stăpâni indignarea crescândă şi se opri în faţa mea.

— Accept condiţia ta, zise cu un gest larg al mâinii drepte care ţinea cravaşa. Îl voi elibera pe Abubakr din închisoare. A ofensat guvernul! Hm, hm...! *Noi* suntem adevăratul guvern al Egiptului! Alt guvern pe care ai putea să-l ofensezi nu există. La dracu cu toate celelalte guverne!

Stă scris în Biblie: „Nu te încrede în regi!“ Eu însă m-am încrezut orbeşte în prinţul Ali, care avea să-şi ţină promisiunea făcută. Generozitatea lui îmi deschise porţile unei noi lumi. Puteam să studiez liniştit, scutit de măruntele griji ale existenţei. Am hotărât să duc o viaţă ordonată, fără lux, pentru a-mi ajuta şi câţiva colegi mai puţin norocoşi ca mine. Aş vrea să mai amintesc aici că, după cincisprezece ani de la acea discuţie din grădină, prinţul Ali avea să ajungă la Londra sub bisturiul meu. Înainte de narcoză, mă privi cu expresia de îngrijorare, caracteristică oamenilor înainte de operaţie:

— Ibrahim, zâmbi el cu modestie, nu uita că eu ţi-am plătit studiile. Te rog deci să ai grijă de mine.

— Dumnezeu să-mi ocrotească mâna, i-am răspuns.

— Insallah!

Deocamdată însă aveam săptămânal două lire. O avere întreagă. Din banii economisiţi am putut să-mi petrec câteva săptămâni din vacanţă la Assiut, unde aveam să fac senzaţie. Tot din aceşti bani mi-am plătit datoria faţă de doctorul Hermann şi câteva datorii mai mărunte. Noua mea situaţie îmi dublase şi sârguinţa. Studiam cu o îndoită râvnă. Apoi, spre marea mea bucurie, Abubakr fu eliberat. El era eroul zilei. L-am încununat cu lauri şi l-am purtat în triumf pe străzile oraşului, în timp ce urlam răguşit:

— Egiptul este al egiptenilor! Trăiască Mustafa Kemal!

5

Nu te mira, cititorule, că te plictisesc acum cu o întâmplare ciudată a grădinii paşei Sherif.

Prinţul Ali avea un văr: Prinţul Taher Ahmad, un vânător pasionat, care se întorsese nu de mult din junglele Africii centrale, din Uganda şi regiunea lacului Tanganica. Sălbăticiunile pe care le capturase în cursul expediţiei sale, le adusese la Cairo, îmbarcate ca o marfă oarecare, pe quayassahurile care navigau pe Nil.

Ali, Taher Ahmad şi câţiva alţi prinţi, îşi făcură apariţia în grădina mea, ca să preia transportul de animale sălbatice. Eu mă ascunsesem după trunchiul unui copac, ca simplu spectator. Spre marea mea surprindere, transportul se compunea mai ales din maimuţe. Printre ele am descoperit o splendidă gorilă, care răspundea la numele de Vamba Amba şi avea să devină curând eroina unei extraordinare aventuri. Şaisprezece oameni puteau doar să-i ridice cuşca. În urma cuştii păşea un bărbat mărunt şi sfrijit, îmbrăcat în alb. Profesorul Larson, era după câte auzisem, un celebru medic suedez al cărui nume era binecunoscut în cercurile de specialitate berlineze şi pariziene. Mai târziu, doctorul Hermann îmi spuse că-l cunoştea din auzite pe Larson, dar îl socotea unul din acei aventurieri, care compromit medicina.

Profesorul Larson era de şaizeci de ani. Roşu la faţă, purta barbă scurtă albă, avea o frunte puternic bombată, care ascundea mai curând o bogată fantezie şi

intuiţie artistică, decât probitate ştiinţifică. Avea un tic neplăcut al buzei superioare şi era peltic. În tovărăşia prinţului Taher Ahmad, participase şase luni la vânătoarea de maimuţe. Prinţul, binecunoscut pentru pasiunea sa ştiinţifică, era socotit ca un om temeinic pregătit şi urmărea cu pasiune experienţele profesorului Larson, al căror obiect era terapia glandelor şi operaţiile de întinerire, atât de la „modă“ în lumea ştiinţifică.

Maimuţele fură închise, împreună cu majestuosul Vamba Amba, în cuşti. Li se dădură banane, portocale şi ceapă. Vamba Amba primi o nucă de cocos şi o banană. Majoritatea prizonierilor refuză însă să se atingă de fructe. Profesorul Larson declară că maimuţele vor face probabil o zi-două greva foamei până când se vor obişnui cu noul mediu.

Ceru lapte de vacă şi trestie de zahăr. Prinţul Taher Ahmad ordonă servitorilor în livrea să-i aducă.

În mijlocul grădinii fu instalat un cort. Câteva lăzi mari fură transportate într-însul. Un francez tânăr, secretarul profesorului, supraveghea descărcarea conţinutului lor. La câţiva metri de cortul cel mare, fură ridicate alte trei corturi mai mici, pentru păzitorii animalelor. După două ore de ţipete şi vociferări asurzitoare, oaspeţii părăsiră grădina. Numai profesorul Larson, secretarul său şi paznicii rămaseră în corturi. Apoi, când se lăsă întunericul, profesorul şi secretarul său plecară şi ei. Paznicii, aceşti bărbaţi zvelţi şi puternici, după ce îşi făcură rugăciunea de seară, se adunară în jurul unui foc, pregătindu-şi cina. De pe vasele ancorate în apropiere, soseau mereu alţi oameni, ataşându-se grupului de lângă foc. Curiozitatea mă mână şi pe mine între ei.

— Salem aleikum!

— Aleikum es salaam!

M-am aşezat tăcut între ei. Oamenii vorbeau cu acel calm şi distincţie, care este proprietatea celor din Sud. Unul dintre ei, uriaşul Abd el Hai, vânător neînfricat, era înzestrat cu un mare dar de povestitor. Recapitula tocmai peripeţiile vânătorii de pe malurile fluviului Congo, care se desfăşuraseră în codri adânci, întunecaţi şi în savane pustiite de arşiţă. Trebuia să ştii foarte bine araba, pentru a putea urmări întorsăturile povestirii. Pentru urechile mele, limba mea maternă are o sonoritate mai frumoasă decât orice dialect. Ritmul ei mă fermeca întotdeauna. E o limbă aspră, bărbătească având totuşi semitonurile acelea gingaşe, care se potrivesc atât de bine pe buzele femeilor. În melodia ei, energia şi farmecul moleşitor se contopesc. Este limba deşerturilor, zămislită în corturi, după îmbrăţişările femeilor. Este tot atât de severă ca orizonturile nemărginite, a căror adâncime n-o poate iscodi ochiul, ci numai sufletul.

Abd el Hai îşi povesti peripeţiile, fără să se încurce. Privirile lui mari, întunecate, sclipeau intens, iar flacăra roşie a focului îi dădea tenului negru reflexe de scarlat.

Vânătorul se apropie de prinţul Ahmad şi-i raportează: „L-am văzut şi l-am auzit

cu urechile noastre“! Glasul lui este mai înfricoşător decât al elefantului, care-şi păzeşte puii şi femela. „Ascultă, prinţule!“ strigă domnul englez: „E mai înalt decât toţi oamenii pe care i-am văzut până acum, poate numai guvernatorul englez al Somaliei să-l întreacă. Vamba Amba este cea mai mare maimuţă şi stăpâna pădurilor!“ Ridic marele *ombeyah*[38] şi dau semnalul de luptă, care îi cheamă pe toţi bărbaţii la vânătoare. *Safari! Safari!*[39]. Şase sute de bărbaţi mărşăluiesc în coloane de câte doi. Îl împrejmuiesc tăcuţi pe Vamba Amba, mai tăcuţi decât brăţara de argint care se închide în jurul braţului miresei. Oamenii se furişează unul după altul. Trezim din somn un uriaş rinocer. Aud atunci un pocnet de armă. Îi cunosc sunetul. El Prinţ! El Prinţ! Ţac-ţac. Rinocerul fu culcat la pământ cu două gloanţe.

O gazelă mică trece pe lângă mine, iute ca fulgerul; aleargă mai repede decât glonţul care iese pe ţeava flintei. Ne continuăm drumul, cântând. Vamba Amba! Vamba Amba! Nu văd nicăieri maimuţa uriaşă. Observ însă un leu. Îl văd sărind în sus, apoi întinzându-se la pândă în iarbă, lăţindu-şi trupul ca o broască ţestoasă. Îşi loveşte trupul cu coada, şi loveşte mai tare decât biciul stăpânului milostiv spinarea servitorilor puturoşi. Aud un pocnet de armă. Apoi îndată încă unul. El Prinţ! El Prinţi Ţac-ţac. Văd că leul sare în sus, atât de greoi, încât pământul se cutremură sub picioarele mele. Atunci aud glasul *ombeyahului.* Vamba Amba! Şi *rais*[40] biciuieşte cu biciu-i uriaş. Maimuţa! Maimuţa uriaşă! Iat-o, este aici. Tiptil, tiptil, puneţi mâna pe maimuţa uriaşă! O văd ce neagră şi înaltă e, întocmai ca trunchiul unui copac. Are şi soţie. Femela îşi poartă puiul în braţe. Nu mi-e teamă. Mă duc mai departe. Aud iar pocnetul armei. Ţac-ţac. O văd pe femela lui Vamba Amba prăbuşindu-se. Urlă îngrozitor, mai îngrozitor decât porcul pus de viu pe jăratic. Văd că Vamba Amba îşi loveşte pieptul cu pumnii. Pieptul lui e mai bombat decât pântecul corăbiilor. Îngenunchează lângă femela lui. Allah! Vă jur, stă în genunchi lângă ea, întorcându-şi faţa spre răsărit, ca orice pelerin credincios. Allah! Allah! Ce-mi văd ochii? Conducătorul îşi pocneşte biciul înspăimântător. „Înainte! Înainte! Năpustiţi-vă asupra lui! Alungaţi-l sub copaci! Nemernicilor! Nu vedeţi în pădure plasa întinsă? Înainte, Înainte! Acolo aşteaptă Prinţul cu prietenii săi albi. Vă împuşcă pe toţi, dacă nu înaintaţi!“ Nu mi-e teamă. Îmi continui drumul. Îl aud pe Vamba Amba urlând. Urlă mai îngrozitor decât o sută de elefanţi. Îl văd ridicându-şi femela în braţe, pornind cu ea spre pădure, în timp ce puiul lui îi sare în spinare. Îl văd alergând cât îl ţin picioarele şi uitându-se mereu îndărăt. Aleargă iute, mai iute decât murgul beduinului. A ajuns la copaci. Noi după el. Îl văd oprindu-se. În aceeaşi clipă, o plasă uriaşă cade de sus peste el. Cincizeci de oameni urlă: „Prindeţi-l!“ Îl prind ca pe un purece care sare. Văd cum hakimul englez Mister Larson, înţeapă braţul maimuţei cu un beţigaş de argint, după care Vamba Amba adoarme îndată. Doarme ca

[38] Corn de vânătoare din Sudan
[39] Oameni!
[40] Conducătorul

pruncul care s-a îndopat cu mult lapte dulce. Atunci îl prindem şi îl băgăm în cuşcă...

Am ascultat până târziu noaptea povestirea lui Abd el Hai. Probabil că femela lui Vamba Amba s-a apropiat prea mult de secretarul francez al doctorului Larson, poate chiar se năpustise asupra lui. Atunci, francezul trăsese asupra maimuţei, spre a-şi salva viaţa, călcând astfel dispoziţia prinţului. Puiul lui Vamba Amba fu dat spre alăptare unei dădace negre. Muri însă după o săptămână. Astfel, Vamba Amba, stăpânul junglei africane, rămăsese singur şi văduv.

A doua zi după masă, am făcut o vizită de prezentare la cortul doctorului Larson. Mă primi în cortul lui şi ascultă în tăcere cererea mea de a vedea din apropiere maimuţele, pe când buza superioară se contracta în ticu-i nervos. Faptul că urmam medicina îi trezi interesul.

— Eşti liber să te apropii de maimuţe, zise. Te rog însă să nu te atingi de animale şi să nu le dai nimic de mâncare.

Mă interesa în primul rând Vamba Amba şi am zăbovit mult timp în faţa cuştii lui. Pe grilajul de fier era fixată o tăbliţă de faianţă, cu următoarea inscripţie: „Gorilă. Sexul: masculin. Înălţimea: 186 cm. Vârsta: 25 ani“.

Vamba Amba şedea în apropierea grilajului, cu coatele rezemate în genunchi şi cu capul între labe. Cu degetele picioarelor înlănţuise barele de fier ale grilajului. În umbra frunţii teşite şi rotunde, printre excrescenţe de carne fleşcăită, luceau doi ochi negri. Privirile îi erau neliniştite şi iscoditoare. Se ferea să se uite la mine. Se mulţumea să caşte, deschizându-şi gura, spre a-şi arăta dinţii masivi. Poate încerca să mă îngrozească cu caninii săi, care erau mai mari decât ai unui tigru. Deşi aspectul lui nu era dintre cele mai simpatice, starea-i deplorabilă şi atitudinea disperată m-au umplut de milă.

— Îţi plac animalele? se auzi deodată în spatele meu glasul doctorului Larson.

— Da, i-am răspuns. Mi-e milă de această biată gorilă.

— N-are niciun rost s-o compătimeşti. Îi merge bine la noi.

— Bine, dar şi-a pierdut femela şi puiul, iar el a fost închis în cuşcă...

— Spuneai că eşti student în medicină.

— Da.

— Poate te interesează că, pe această maimuţă cu înfăţişare de om, voi face o experienţă extrem de importantă.

— Mă interesează într-adevăr.

— Crezi că maimuţoiul acesta este o simplă gorilă?

— Nu ştiu. Nu cunosc animalele.

— Nu observi nimic neobişnuit într-însul?

— Nu văd nimic deosebit.

— Nici în expresia ochilor?

— Nici în expresia ochilor.

— Peste câteva luni vei observa schimbări importante.

L-am privit mirat. Profesorul Larson mă bătu protector pe umăr.

— Te vei familiariza odată şi d-ta cu arta diagnozei.

— Nădăjduiesc. Mă specializez doar în chirurgie.

— Te interesează chirurgia? Ar trebui atunci să studiezi terapeutica glandulară.

— M-am ocupat puţin de această terapie.

— Ah! Aşteaptă însă până când vei ajunge la partea ei practică. E mult mai complicată decât îţi închipui. Deocamdată, suntem tocmai în pragul definitivării unor noi metode.

Am rămas o clipă îngândurat.

— Poate veţi utiliza glandele maimuţelor pentru experienţa dumneavoastră ?

— Glandele anumitor maimuţe cu siguranţă, răspunse doctorul Larson.

Întinse mâna spre Vamba Amba, de parcă ar fi vrut să-l mângâie, dar gorila sări brusc în picioare, luându-şi o atitudine ameninţătoare. Apoi întorcându-ne spatele, se căţără dintr-un salt pe creanga groasă, montată în interiorul cuştii, făcându-şi loc în culcuşul de paie şi frunze amenajat în copacul artificial. Doctorul Larson începu să-l examineze cu atenţie.

— Sunt curios ce efect vor avea asupra lui glandele acestui tânăr negru. Pentru că, să ştii, am transplantat în gorilă o grămadă de glande. În urma unui accident l-a omorât pe negru, muşcându-l de cap. Nu înţeleg de ce se face atâta risipă cu morţii? Toate glandele tinerilor, morţi subit sau în urma unor accidente, ar trebui extrase, înainte de a-i înmormânta. Glandele acestea pot fi extrem de folositoare încă celor în viaţă. Prin transplantări de glande se pot vindeca numeroase defecte şi boli. Vor fi în viitor oameni înalţi de doi metri şi de doi metri şi jumătate, care vor ajunge şi vârsta de două sute de ani...

Zicând acestea, doctorul Larson porni spre cortul său. Trecu îngândurat prin faţa cuştilor, apoi dispăru. Am avut o senzaţie neplăcută. Oare nu-i lipsea acestui om o doagă? Fruntea aceea teşită, ticul nervos al buzei superioare, defectul de vorbire... apoi dorinţa de a trăi o sută de ani... mi-am pus deodată întrebarea dacă profesorul nu este mai primejdios decât Vamba Amba? Ce intenţii avea? Poate vroia să facă din maimuţă om?

Nu cunosc rezultatele experienţelor profesorului Larson, ştiu însă că ele îi aduceau câştiguri fabuloase. Dispunând de banii princiari, înconjurat de personalităţi care îl venerau ca pe un sfânt, profesorul Larson făcea adâncă impresie asupra anturajului său. Abubakr, eu şi încă doi colegi de-ai noştri eram preocupaţi de persoana lui Larson şi în timpul contractului meu cu acest foarte straniu savant mi-am însuşit o serie întreagă de cunoştinţe speciale, care aveau să-mi folosească mai târziu, în cariera mea de medic. Teoria lui Larson semăna cu a lui Voronoff, care avea să cucerească lumea mult mai târziu.

În primăvară, Societatea de Agricultură îi puse profesorului Larson la dispoziţie o sală vastă, pentru conferinţele sale. Obiectul acestor conferinţe urma să fie Vamba

Amba, regele pădurilor.

Invitaţiile au fost trimise pe cale particulară. Nouă studenţilor ne-au pus la dispoziţie un lot anumit, trăgând apoi la sorţi între noi cine urma să primească invitaţii. Am câştigat şi eu una, ca şi Abubakr, care însă o vându cu o liră unui dragoman al hotelului Semiramis. Conferinţa, dată fiind răceala lui Vamba Amba, urma să înceapă la ora trei. Profesorul declară reprezentanţilor presei că, dacă s-ar culca mai târziu de ora cinci, sănătatea lui Vamba Amba ar avea mult de suferit. Informaţiile apărute în gazete accentuau că interesanta conferinţă era pusă sub patronajul prinţului Taher Ahmad, preşedintele de onoare al Societăţii de Agricultură. Principii noştri apărură în număr complet, ocupând fotoliile acoperite cu mătase verde din primele rânduri. Nu lipsiră nici personalităţile importante ale coloniilor străine. Soseau unul după altul diplomaţii, miniştrii, subsecretarii de stat şi funcţionarii superiori. Erau însă mai multe femei decât bărbaţi.

Tinerii şi veselii studenţi ai facultăţii de medicină făcură galerie când gorila fu târâtă în sală de douăzeci de oameni, împreună cu uriaşa cuşcă pe care *muridul* grădinii zoologice o pusese la dispoziţia profesorului Larson în acest scop. Interiorul cuştii era foarte simplu. În mijloc se afla o masă fixă, iar pe ea un scăunel scund. După ce oamenii aşezară cuşca pe suportul improvizat din câţiva butuci, îşi făcu apariţia profesorul Larson. Doi servitori aduseră pe o tavă câteva dispozitive şi un aparat de proiecţie. În furtuna de aplauze a asistenţei, profesorul scoase din buzunar manuscrisul conferinţei sale. Gorila, cu toată greutatea trupului, sări în vârful mesei, îşi trase genunchii sub bărbie, îşi propti capul în labe şi începu să examineze neliniştit asistenţa. Uneori îşi întindea lungul braţ acoperit de păr negru, apoi îl îndoia pentru a-şi putea scărpina spinarea. Căsca, ofta şi scotea ciudate sunete din vârful buzelor, pe socoteala cărora publicul se distră din belşug. Din vacarmul general, râsul sănătos al prinţului Ali îmi lovi urechile. Se cutremura de plăcere. Apoi sala se întunecă. Larson începu să-şi citească conferinţa, explicând foarte drastic procedeele operative pe care le aplicase lui Vamba. După ce prima parte a conferinţei fu terminată, se ridicară storurile şi profesorul intră în miezul propriu-zis al conferinţei. La introducere îşi exprimă recunoştinţa faţă de cercurile ştiinţifice care îi făcuseră posibilă activitatea, cu obiectivitatea şi bunăvoinţa lor. Apoi mulţumi prinţului Taher Ahmad, preşedintele societăţii, marelui gentleman şi sportsman, pentru nepreţuitul concurs şi protecţia lui faţă de cercetările sale în acest nou sector al medicinii. După ce îşi creă astfel atmosfera prielnică, începu să vorbească despre maimuţa cu aspect de om, al cărei nume – Vamba Amba – însemna în limba negrilor „stăpânul junglei“. Aveam un loc în fundul sălii, aşa că puteam vedea că asistenţa se uita când la conferenţiar, când la gorilă. Vamba Amba se purta acum excelent. Stătea liniştit, cu o sprânceană puţin ridicată, urmărind o muscă, care se preumbla încet pe braţu-i păros.

— De altfel, ar trebui să vă cer iertare, pentru faptul de a-l fi închis în cuşcă pe

amicul nostru, continuă profesorul. Ar putea tot atât de bine să stea aici, în rândurile noastre. Desigur, aş exagera spunând că Vamba Amba este cu desăvârşire inofensiv. Pentru că o gorilă dresată poate fi la fel de primejdioasă ca una sălbatică. Vamba Amba însă nu este îmblânzit. N-am întrebuinţat niciuna din metodele folosite de dresori, pentru a-l transforma într-un gentleman blând şi ascultător. Toate schimbările survenite, n-au fost provocate de metode corective pedagogice, ci de prezenţa binefăcătoare a hormonilor umani în sângele lui. Vamba Amba n-a fost dresat pentru nicio figură de circ. Gesturile şi acţiunile sale sunt spontane, întocmai ca înainte de a fi prins. Cât timp însă, atitudinea lui dinainte n-ar putea fi numită nici prea prietenoasă, nici prea socială – ceea ce alteţa sa poate oricând să confirme, ca unul care a fost martor – în prezent ea a suferit o profundă schimbare, evoluând spre o blândeţe şi sociabilitate surprinzătoare. În locul susceptibilităţii şi ostilităţii din trecut, Vamba Amba n-are astăzi decât o singură dorinţă: aceea de a fi mângâiat şi răsfăţat.

O furtună de aplauze răsplăti afirmaţiile profesorului Larson, urmată îndată de o linişte profundă. Ne stăpânea pe toţi o vie curiozitate.

— Toate acestea pot fi socotite ca un rezultat extraordinar! declară profesorul Larson.

Prinţul Ali prinse să aplaude singur. Ciucurii tarbusului său pendulau la dreapta şi la stânga, până când prinţul Taher Ahmad îl împunse prevenitor în coapsă, cu bastonu-i de fildeş.

Prinţul Ali însă continuă să strige, fără să se sinchisească.

— C’est formidable! C’est formidable!

Noi studenţii râdeam. Cetăţenii îşi întorceau indignaţi capetele, fulgerându-ne cu priviri veninoase.

— Astâmpăraţi-vă, băieţi, murmură tânărul Nahas.

Părea că profesorul Larson nu se supără de întreruperea conferinţei. Făcu un semn asistentului său favorit, apoi în timp ce o tăcere adâncă se făcu în sală, intră în cuşca gorilei. Vamba Amba coborî încet de pe masă. Cu labele-i lungi întinse deasupra capului, se apropie, cu paşii clătinaţi ai unui om ameţit sau beat, de profesor, îmbrăţişându-l. O clipă rămaseră astfel, împletiţi într-o îmbrăţişare aproape delicată. Asistenţa urla de plăcere şi striga „bravo“. Vacarmul deveni asurzitor în momentul în care Vamba Amba scoase din buzunarul profesorului batista, ştergându-şi cu ea nasul negru şi crăpat. Zgomotul din sală devenea din ce în ce mai asurzitor, în timp ce Vamba Amba, cu o mişcare greoaie se căţără în vârful mesei. Acolo se ridică în picioare, căscă, apoi îşi închise din nou gura uriaşă şi începu să sară încoace şi încolo pe tălpile-i negre.

După ce profesorul Larson îşi ilustră astfel teoria, părăsi cuşca, reveni la catedră şi îşi încheie conferinţa, insistând asupra nebănuitelor posibilităţi pe care descoperirea sa le deschide medicinii viitoare. Înalta societate din Cairo părăsi conferinţa cu

impresii copleşitoare.

Câteva ore după aceea, oraşul fu răscolit de vestea uluitoare că Vamba Amba evadase din cuşca sa. Cum se întâmplase? Nimeni nu ştia împrejurările evadării gorilei. În cele din urmă se află că paznicii uitaseră să închidă bine uşa cuştii. Unul dintre servitori furase lacătul, iar uşa fusese închisă nu cu reglementarul drug de fier, ci cu o bucată de lemn. De altfel, acesta este un obicei foarte răspândit în Egipt. Dacă nu există lacăt, e bună şi o bucată de fier sau tub de metal, dacă nu există fier, e bun şi lemnul, dacă n-ai la îndemână lemn, întrebuinţează o bucăţică de sârmă, sau – în lipsa ei – o frânghie sau o sforicică. Maalesh! Pentru că, cine-ar încerca să deschidă uşa? Nimeni! Şi dac-ar încerca totuşi, e bine şi aşa – Maalesh!

Vamba Amba scăpase din cuşcă pe porţiunea de drum dintre Kasr-el-Aini şi Midan Ismaileh. Profesorul Larson sări din trăsură şi cei opt studenţi care îl urmau într-o trăsură apropiată, făcură la fel. Vamba Amba, trecu ca fulgerul peste un zid scund, sărind într-o curte unde jucau fotbal soldaţii englezi. În emoţia lui, profesorul se avântă după gorila-i favorită, fără să se lovească. După câteva clipe maimuţa apăru din nou, străbătu fulgerător terenul sportiv, urlând atât de sălbatic, încât jucătorii şi publicul se împrăştiară îngroziţi în toate direcţiile, pe când profesorul, care alerga în urma gorilei, striga:

— Opriţi-o! Opriţi-o!

Distanţa dintre urmărit şi urmăritor devenea însă din ce în ce mai mare.

În câteva clipe, armata engleză dispăruse de pe teren. Nimeni nu îndrăznea să-i aţină calea gorilei. Animalul, ameţit de senzaţia libertăţii recucerite, se îndrepta, spre Muzeul Egiptean, fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga. Urcă scările cu paşi legănaţi, alungând lumea puţină care se afla la acea oră în apropierea muzeului, apoi după ce adulmecă atmosfera severă dintre zidurile clădirii, găsind-o onorabilă pentru intenţiile lui, intră în muzeu cu un urlet atât de sălbatic, încât desigur, părul ultimilor vizitatori ai muzeului se va fi făcut măciucă de groază. Ecoul urletului său de junglă părea să-i dea lui Vamba Amba o voluptate de neînchipuit. Urla ca o turmă de elefanţi, pentru a întrebuinţa expresia povestitorului Abd el Hal. În cele din urmă, se cocoţă în vârful sarcofagului regal, se ghemui pe labele posterioare şi prinse să examineze sala, cu priviri melancolice. Vizitatorii, paznicii şi controlorii o tuliră înspăimântaţi. Într-o clipă muzeul se goli şi porţile fură zăvorâte pe dinafară.

— Profesorul Larson sosi la faţa locului, gâfâind şi scăldat în sudoare.

— Unde-i? Unde-i maimuţa?

— În muzeu! răspunse cineva, cu accent americănesc. Probabil că nici taxa de intrare nu şi-a plătit-o.

— În sfârşit! strigă profesorul şi se strecură printre oameni. Îl scot eu singur.

Se apropie de uşă. Un ofiţer de poliţie îl opri însă. Între timp, din muzeu se auzeau urletele îngrozitoare ale gorilei. Apărură încă trei ofiţeri de poliţie, în

tovărăşia directorului muzeului. Mulţimea devenea din clipă în clipă mai mare. Profesorul stătea în faţa intrării gesticulând neputincios. Cineva alergă spre primul post de telefon. Dinspre barăcile învecinate, un automobil mărunt se apropia gâfâind. Din automobil coborî un englez roşcovan, cu mustăcioară galbenă ca sulful. Ţinea în mână o puşca automată, iar servitorul care sări în urma lui din maşină, aducea o armă de vânătoare.

— Unde e gorila? întrebă englezul gâfâind, ahtiat după sânge.

Profesorul Larson puse mâna pe arma englezului.

— Vă interzic să trageţi asupra animalului! strigă el scos din fire. Gorila este proprietatea alteţei sale prinţul Taher Ahmad.

Colonelul răsuci arma din mâna profesorului înfuriat.

— E intolerabil ca o gorilă sălbatică să hoinărească liberă prin oraş! Nu se poate! Gorilele sunt cele mai primejdioase bestii ale pământului.

— În tot cazul, sunt mai blânde decât d-ta! scrâşni profesorul Larson.

M-am strecurat printre oameni, pentru a asista şi eu la cele ce urmau să se petreacă. O jumătate de oră se certară poliţiştii, profesorul, directorul muzeului, colonelul englez şi câţiva gură-cască nechemaţi, fără să găsească o soluţie acceptabilă. Cearta lor fu întreruptă brusc de ciocănituri repetate şi puternice, care se auzeau din interior, la poarta zăvorâtă. Colonelul puse îndată degetul pe trăgaci. Atunci, din interiorul muzeului, se auzi un glas înăbuşit de femeie:

— Vă rog, daţi-mi drumul.

Uşa fu crăpată, atât cât să poată ieşi o femeie măruntă, între două vârste, după toate semnele englezoaică, purtând sub braţ o casetă de pictor.

— Dumnezeule! strigă colonelul. S-a năpustit asupra dumneavoastră?

Pictoriţa îşi recâştigă îndată calmul.

— De ce să se fi năpustit asupra mea?

— Unde este? Unde este? Lăsaţi-mă să intru! Aduceţi o cuşcă! O prind singur! vocifera profesorul Larson, gesticulând ca un dement.

Se năpusti asupra intrării, dar poliţiştii şi publicul îl opriră.

Între timp îşi făcură apariţia alte câteva personalităţi.

Primul sosi prefectul poliţiei capitalei, însoţit de trei ofiţeri subalterni. Erau neînarmaţi. Apoi apăru directorul antichităţilor, mângâindu-şi dispreţuitor splendida barbă patriarhală, atent la ţinuta sa. Declară că, afară de el nimeni nu poate da dispoziţii privitoare la teritoriul muzeului de stat.

— Foarte just, excelenţă! făcu prefectul poliţiei. Ce-avem deci de făcut?

— Gorila trebuie îndepărtată, excelenţă!

În timp ce se onorau astfel cu titlurile, apăru subsecretarul de stat al Ministerului de Interne. Fusese chemat telefonic. Ordonă imediat o anchetă sumară, explicându-i profesorului Larson că Vamba Amba, ca proprietate a prinţului Taher Ahmad, constituie totodată oarecum şi proprietatea statului.

— Astfel stând lucrurile, declară solemn subsecretarul de stat, va trebui înainte de toate să luăm contact cu directorul Curţii regale.

— Nici vorbă! interveni din nou colonelul englez. Deschideţi poarta şi lăsaţi-mă să intru. Un cartuş şi gata povestea!

Profesorul Larson îşi pierdu din nou răbdarea.

— Dacă tragi asupra gorilei mele, te omor.

— Sir! Mă ameninţi cu moartea?

— Da.

— Vă rog, calmaţi-vă o clipă, interveni prefectul poliţiei.

Atunci apăru cu viteză fantastică prinţul Taher Ahmad, prinţul Ali şi întreaga lor societate. Toată lumea răsuflă uşurată. Prinţul Taher Ahmad urcă majestuos scările. Salută în dreapta şi în stânga, zâmbind vesel şi amical, apoi ceru să i se povestească detaliat împrejurările evadării gorilei. După ce culese informaţiile necesare, îl luă de braţ pe profesor şi îl trase deoparte. Rezultatul acestei convorbiri fu că cinci poliţişti au fost trimişi să aducă o cuşcă. Prinţul şopoti apoi ceva cu directorul antichităţilor, după care poarta muzeului fu crăpată, atât cât profesorul Larson să se poată strecura prin deschizătură. Poarta fu reînchisă. În faţa ei se postară doi poliţişti, înarmaţi cu flinte care, desigur, erau încă de pe vremea lui Napoleon. Santinele fură aşezate la toate ieşirile din muzeu. Imediat după luarea acestei măsuri, poliţiştii apărură şi pe acoperişul clădirii, apoi diferitele excelenţe se retraseră, pentru a-şi face şi ele apariţia pe acoperiş, străduindu-se să urmărească prin uriaşele geamuri de sus cele ce se întâmplau în sălile muzeului. Colonelul continuă să se întreţină pe scări cu prinţul, schimbându-şi amintirile vânătoreşti. Între timp, numărul spectatorilor se ridicase la trei mii. Poliţia făcea sforţări uriaşe pentru menţinerea ordinii. Apoi principii se sfătuiră între ei, hotărând să se retragă. Trecu un ceas, fără să se fi întâmplat nimic, afară de faptul că o cuşcă uriaşă fusese adusă şi întoarsă cu uşa deschisă spre intrarea muzeului. Poate că poliţia se aştepta ca Vamba Amba să apară în poartă şi, salutând prietenos cu laba-i neagră, să intre zâmbitor în cuşca ce-i fusese pregătită.

Conform informaţiilor ulterior primite, încerc să reconstitui cele întâmplate în interiorul muzeului.

Să încercăm înainte de toate să ne închipuim liniştea adâncă ce pluteşte în aceste vaste săli, pline cu siluetele sculptate în granit ale vechilor zeităţi. Să încercăm a ne imagina colosurile de piatră ale lui Sesostrias din Abydos, apoi statuile surâzătoarei Amenophis şi a fermecătoarei Teye. Trebuie să fi fost atât de impresionant aspectul lor, încât Vamba Amba se va fi simţit ispitit să se caţere în braţele reginei şi de acolo să-i sară în cap. Apoi dintr-un alt salt, se aruncă în creştetul statuii Amenophis, unde zăbovi câteva minute, examinând atent uriaşa sală mijlocie, care se căsca la picioarele sale. Cine ştie, poate se va fi mirat că fratele lui, omul, scoate toate câte-i cad la îndemână din mediul lor natural, pentru

a le depozita în colecţiile sale.

Atunci, din fundul galeriei, răsună deodată glasul poruncitor al profesorului:

— Coco! Coco! Astfel îl răsfăţa profesorul pe Vamba Amba. Coco! Unde eşti, Coco?

Deodată zări gorila cocoţată pe statuia uriaşă şi cei care urmăreau de pe acoperiş desfăşurarea evenimentelor, văzură că îi ordonă să coboare, făcându-i semne disperate şi pline de gingăşie. Vamba Amba refuza însă să-şi asculte stăpânul. Dimpotrivă, avea o atitudine foarte necuviincioasă, rânjind dispreţuitor, ţuguindu-şi buzele şi dându-i să înţeleagă celui care aştepta jos că nici prin gând nu-i trece să coboare. Atunci profesorul Larson prinse să-l ameninţe. Îşi scutura mânios pumnul, avertizându-l pe Coco că îl va pedepsi aspru dacă nu se supune imediat. Coco însă continuă să contemple liniştit sala, cu capul proptit în labe. Profesorul urcă din câteva sărituri scările interioare şi se aplecă peste balustradă, în imediata apropiere a gorilei.

— Coco, Coco, bagă-ţi minţile în cap! Vino! Sări aici, lângă mine! Vino, am să-ţi ajut eu.

În zadar îşi întindea însă mâna. Vamba Amba, care nu arăta prea mult respect nici măcar pentru statuile sfinte ale zeilor şi figurile de marmoră ale regilor, îşi privea dispreţuitor stăpânul. Din tavan, printr-o fereastră de ventilaţie, se auzi un glas:

— N-aveţi nevoie de ajutoare?

— Mi-ar trebui o legătură de banane, strigă profesorul, atât de peltic, încât binevoitorul de pe acoperiş pufni în râs. Gorila însă păru că îşi termină contemplaţia. Poate că în creierul său va fi răsărit un gând. Coborî plictisită de pe capul lui Amenophis, sări pe lespezile sălii exterioare, apoi scoţând un chiot de bucurie, se repezi spre scări şi în câteva clipe fu şi el sus, în galerie. Descinse în loja de onoare, acest Pantheon al egiptologilor şi când zări în spatele lojii o cavitate întunecată în perete, porni spre ea. Probabil că vroia să se ascundă.

Astfel ajunse în încăperea în care, sub plăci de sticlă, sunt păstrate mumiile animalelor. Între acestea se găsesc şi câteva mumii de maimuţe. Nimeni nu ştie exact ce s-a petrecut în această sală. Deodată însă se auzi zgomot de sticlă spartă, apoi câteva urlete îngrozite. Cei de pe acoperiş văzură că profesorul Larson străbate fugind galeria. Când ajunse în capul scărilor Pantheonului, gorila apăru grăbită în uşa sălii cu animale. Îşi ridică un braţ vertical deasupra capului.

— Coco! Coco dragă! îl chemă profesorul şi pentru că era convins că, în sfârşit, Vamba Amba i se va supune, îşi întinse îmbietor mâna spre gorilă. Maimuţa făcu un pas şi îşi îmbrăţişă stăpânul. Se auzi un urlet – de astă dată omenesc – apoi zgomotul înfiorător al oaselor sfărâmate. Namila îşi înfipse colţii în beregata profesorului. Într-un acces subit de furie îi rupse un braţ din umăr. Apoi îşi ridică prada neînsufleţită şi începu s-o târască în urma sa, ca pe o jucărie. Părul i se burzuluise. Târî cadavrul prin galeria întreagă.

Peste puţin timp, un glonte porni dintr-o ferestruică a tavanului. Vamba Amba îşi lepădă prada, se răsuci pe călcâie cu o iuţeală uimitoare, apoi începu să urle înfiorător. Un alt glonte îl ciurui, de astă dată dintr-un geam răsăritean al muzeului. Glonţul acesta îl doborî. Colonelul scoase un strigăt victorios: „L-am doborât!“ Vamba Amba însă se ridică în patru labe şi se târî, clătinându-se. Horcăitu-i zgomotos se auzea în tot muzeul. Se prăvăli pe scări, lăsând în urma lui o dâră însângerată. Ajuns jos, se ridică iar cu gura spumegândă şi îşi continuă drumul.

Eu stăteam şi aşteptam în faţa muzeului.

Prinţul Taher Ahmad se întoarse. Directorul antichităţilor i se adresă îngrijorat:

— Nădăjduiesc, alteţă, că n-am să fiu făcut responsabil pentru moartea profesorului Larson.

Apoi apăru colonelul, urmat de servitorul care-i ducea armele.

— L-am nimerit de două ori, fără să-l ucid însă.

Prinţul tăcea îngândurat, fără să scoată niciun cuvânt.

— Eu cred că nimeni nu mă poate opri să omor gorila, declară colonelul. Să mă ia dracul, dacă nu mă duc să-i viu de hac.

— Cred că e mai bine s-o împuşcaţi, scăpând-o de chinuri inutile, răspunse prinţul Taher Ahmad. Făgăduiţi-mi însă că n-o veţi lovi în cap. Aş ţine s-o am împăiată în colecţia mea de vânătoare.

— Bine, sir! Namila aceea v-a omorât prietenul.

— Şi-a omorât prietenul său, nu pe al meu, zise prinţul. Maalesh!

Colonelul fu lăsat să intre, întovărăşit de o ceată tremurândă de poliţişti. Am aşteptat o bună bucată de vreme. Apoi se auzi un pocnet de armă. Un singur pocnet. Aşteptam un al doilea foc. Întârzia însă să vină. După o mică pauză, colonelul apăru calm în poartă, îşi umplu pipa, zicând:

— Puteţi deschide porţile. E mort tun!

Cadavrul profesorului Larson fu dus la secţia anatomică a clinicii. La intervenţia legaţiei suedeze, profesorul Phipps şi doctorul Hermann îi făcură autopsia. A doua zi dimineaţă, Larson fu înmormântat în cimitirul englez. Ziua întreagă, Cairo avu un copios subiect de discuţie.

KASR-EL-AINI

CAPITOLUL IV

1

La douăzeci şi doi de ani mi-am luat, fără vreo distincţie specială, doctoratul. Recunosc, douăzeci şi doi de ani sunt o vârstă prea mică pentru începerea carierei medicale. Egiptul însă are nevoie de medici. De fapt trebuia să mă duc pentru cel puţin doi ani în Europa, continuându-mi studiile. Câţiva colegi, mai favorizaţi de soartă decât mine, şi-au putut îngădui excursia aceasta, îmbogăţindu-şi cunoştinţele cu experienţele câştigate în Franţa şi Anglia. Eu însă am avut mai puţin noroc. Eram

fericit că fusesem acceptat după examene ca asistent secund la ginecologie, la Kasr-el-Aini. Am înaintat ministerului sănătăţii o cerere pentru a fi numit într-un loc vacant de asistent-chirurg al unui spital de stat, fără să ştiu însă când şi unde se va ivi un astfel de loc vacant. Între timp câştigam zece lire pe lună, ceea ce mi se părea atunci o adevărată avere.

Am plecat în vizită la Assiut, petrecând trei luni de arşiţă în apropierea părinţilor, care locuiau acum într-o casă onorabilă, aşa cum se cuvine unor cetăţeni înstăriţi. Fratele meu Morqos studia dreptul. Ne plimbam mândri pe străzile Assiutului, cu garoafe la butonieră, braţ la braţ, pentru ca oamenii să-şi dea seama că norocul ne surâsese. Observai, nu fără oarecare satisfacţie, că dobândisem un serios prestigiu în ochii cetăţenilor. Cel mai mândru om din Assiut era însă tata. Îşi invită toţi prietenii şi rudele, cu excepţia blestemaţilor de Wasifi. Veniră în număr complet, gătiţi de sărbătoare, cu soţii şi copii, aşezându-se în jurul meu şi examinându-mă ca pe un monstru. Din când în când, părinţii mei organizau petreceri în toată legea. Aveau un bucătar priceput, un fecior negru, ba şi o subretă negresă, care o servea pe mama. Tata părea mult mai dibaci, decât mi-l închipuisem. Speculaţiile de teren, banii daţi cu dobândă, negoţul cu bumbac, îl îmbogăţiseră. În cele din urmă am socotit momentul oportun pentru a lămuri unele lucruri.

— Tată dragă, i-am spus, ca student am trăit în cea mai cumplită mizerie. Fără mărinimia prinţului Ali aş fi murit cu siguranţă de foame.

Pricepu îndată reproşul meu.

— Ibrahim, răspunse, oare nu lipsurile te-au ajutat s-ajungi om mare? Vrei să-mi spui că trebuia să-ţi dau bani? Puteai să te împrieteneşti cu prinţul, dacă nu ţi-aş fi refuzat orice sprijin? Dacă te-aş fi sprijinit, nu te-aş fi despuiat de toate dorinţele, nu ţi-aş fi paralizat ambiţia aceea dârză şi permanentă de-a deveni om mare? Crede-mă, fiul meu, în sufletul unui părinte bun, sălăşluieşte multă înţelepciune.

Apoi – de parcă ar fi încercat să-şi răscumpere greşelile – îmi dărui douăzeci de lire aur.

— Ţine, băiete! I-am păstrat ca să ţi-i dau în ziua în care te vei întoarce. Nu-i cheltui pe nimicuri şi distracţii păcătoase, ci depune-i la bancă, pentru că s-ar putea să ai nevoie de ei.

Am luat banii şi pe jumătate din ei am cumpărat diferite cadouri pentru mama. A fost nespus de fericită modesta mea măicuţă. Îmi cuprinsese obrajii cu vârful degetelor şi mă sărută lung, ca o amantă. Apoi ascunse cadourile în lada ei. Într-o seară însă am convins-o să se îmbrace cu rochia de mătase neagră, cu minunatele broderii. Tata, care era econom până la zgârcenie, îşi ridică surprins o sprânceană.

— Ce văd? Cum au pătruns în casa mea aceste lucruri de prisos?

— Tată, am răspuns eu, sunt cadourile mele. Ce-ai împotriva lor? Ai fi mai mulţumit ca fiul tău să se gândească numai la dânsul? Ţi-ar plăcea ca într-o zi ca asta s-o uit pe mama? N-a împărţit cu tine grijile unei vieţi, dovedindu-se mamă

bună? Morqos şi cu mine am socotit nimerit ca într-o zi de sărbătoare ca aceasta, să-i cumpărăm haine de sărbătoare.

— Oare nu i-am dat mamei tale respectul cuvenit? răspunse tata. N-a dus totdeauna o viaţă demnă de o femeie onorabilă? Ce vor spune acum oamenii: au trebuit copiii să-i cumpere rochii de sărbătoare?

— Lumea va crede că i le-ai cumpărat tu, am căutat eu să-l împac.

— Fie, dar să nu se mai întâmple!

Planurile de viitor care mă preocupau erau foarte variate. Visul meu era să pot ajunge medicul şef al unui spital mare, să conduc o clinică, un spital modern, înzestrat cu toate cele necesare, ceva asemănător cu cele pe care le văzusem în ilustraţiile revistelor americane şi europene. Doream un spital cum nu exista încă în scumpul meu Egipt. La vârsta mea erau foarte fireşti aceste visuri îndrăzneţe.

În fiecare dimineaţă la ora şase mă prezentam la servici, la ginecologie. La şapte începeau operaţiile. Până la zece eram împreună cu medicii şefi în sălile de operaţie. În ce mă priveşte, aveau păreri deosebite despre capacitatea mea. Doctorul Hermann mă socotea un tânăr geniu. În schimb doctorul Tewfik declarase de mai multe ori că sunt un idiot. Eu mă străduiam, fireşte, să-i plătesc cu aceeaşi monedă. Dr. Phipps, chirurgul nostru englez, avea mare încredere în mine. Adeseori îmi trecea instrumentele, mai ales când era vorba de vreo tumoare: marea mea specialitate.

La secţia ginecologică erau primite şi femei însărcinate, fireşte numai persoane lipsite de orice mijloace materiale, pe care disperarea le aducea în ultima clipă la spital. Noua infirmieră principală, o englezoaică, lupta din răsputeri pentru a se respecta întocmai toate dispoziţiile regulamentare. O bărbie energică, trădând un caracter dârz, îi stăpânea faţa lată, pătrată şi femeia aceasta era oricând gata să tragă chiar palme celor din jurul său, pentru menţinerea ordinii. Ne-am împrietenit în scurtă vreme. În unele seri ne adunam câteva surori şi doctori tineri în camera ei, jucând cărţi sau domino. M-a învăţat să joc bridge, să fumez cu lulea şi amfitrioana noastră avea oricând la îndemână o sticlă cu whisky şi sifon la gheaţă. Pentru cei mai mulţi englezi stabiliţi în Orient, whisky însemna apa vieţii.

Într-o dimineaţă când am intrat în salonul bolnavelor, pentru a-mi face obişnuita inspecţie, privirile mele se opriră la o fată tânără, care şedea în pat, rezemată de perne. Lângă ea, într-un leagăn, dormea un baby mic, cu pielea de culoare închisă. Mi-am plecat ochii, pentru că refuzam din principiu să arăt vreun interes femeilor internate în secţia mea. Apoi am inspectat pe rând toate paturile. În cursul nopţii se născuseră patru copii. Culorile lor erau variate. Unul singur avea pielea la fel cu mama, ceilalţi erau mai deschişi sau mai închişi cu o nuanţă, ceea ce într-un oraş mare cum este Cairo, cu o populaţie atât de amestecată e foarte natural. În timpul inspecţiei, am simţit că privirile tinerei fete mă urmăresc cu stăruinţă. Am rezistat însă tentaţiei de a o privi, continuându-mi vizita, până când am ajuns la patul ei. I-

am luat pulsul. Atenţia infirmierei principale fusese prinsă de o bolnavă din celălalt capăt al salonului, astfel că rămăsei singur.

M-am uitat cu interes la bolnavă. Îmi răspunse cu un surâs palid. Nările frumos croite tresăriră, iar colţurile buzelor se ridicară aproape semeţe. Atunci am recunoscut-o. Inima prinse să-mi bată cu putere.

— Aziza!

— Saida ya hakim basha!

Glasul ei era moale şi melodic.

Mi-am dus un deget la buze. Clătină din cap şi îşi plecă privirile. Am examinat-o şi simţeam că toate bolnavele ne urmăresc pe furiş. Vorbeam cu ea pe şoptite, formulându-mi în aşa fel întrebările, încât să-mi poată răspunde cu un da sau un nu, dar în orice caz cu un singur cuvânt.

— Cine e tatăl copilului?

— Abbas.

— Băiatul paşei?

— Aiwah!

Era foarte anemică.

— Am să-ţi dau un certificat, ca să poţi rămâne aici trei săptămâni.

Conform regulamentului, tinerele mame erau silite să părăsească după câteva zile spitalul, pentru a face loc altora.

I-am surprins un fulger de bucurie în priviri. Am simţit o adâncă milă pentru ea. În acea clipă, se apropie infirmiera.

— Când s-a născut copilul? o întrebai.

— Astă-noapte, pe la unsprezece.

— Mama e tânără încă, observai pe un ton indiferent, prea tânără chiar. E şi anemică. Cred că va trebui ţinută sub observaţie.

Ştiam ce gândeşte sora. Era exclus s-o pot ţine trei săptămâni pe Aziza în spital. Asta ar fi trezit bănuieli. Trebuia să născocesc ceva mai bun. M-am îndepărtat de patul ei completându-i fişa.

M-au chinuit ziua întreagă amintirile. Gândurile mele se întorceau mereu la satul care fusese leagănul primei mele iubiri şi de care n-aveam să mai scap niciodată. Ziua şi noaptea, mă gândisem mereu la Aziza şi întotdeauna cu aceeaşi sinceră şi curată afecţiune. Împrejurarea că devenise acum mamă, îmi accentua sentimentele, adăugându-le o ciudată gingăşie. Mă gândeam la Abbas, odrasla grasă a paşei, fără nicio supărare, deşi jurasem de atâtea ori în gând să mă răzbun. Acum însă, recapitulând întâmplările şi atacul lui şi al oamenilor săi, nu simţeam nimic altceva decât tristeţe şi compătimire. Era surprinzătoare pentru mine schimbarea aceasta. Probabil că sensibilitatea tinereţii dispăruse din mine. Nu mai eram un tânăr oarecare, ci bărbat în toată firea. Mi-am dat emoţionat seama că n-aş mai fi capabil de niciun gest necugetat şi că viaţa pe care mi-o alesesem, era o viaţă de sacrificii

şi îndatoriri, nu de plăceri.

Locuiam atunci încă tot cu Abubakr. El mai avea un an până la doctorat şi ne obişnuisem într-atât unul cu altul, încât ne simţeam împreună ca fraţii. Ne certam însă foarte des. Astfel, îndată după eliberarea lui, când l-am sfătuit să-i mulţumească prinţului Ali, care-l scosese din închisoare, propunerea mea îl făcu să-şi iasă din sărite.

— Cum? Să-i mulţumesc prinţului pentru că şi-a făcut datoria? Trebuia să faceţi grevă cu toţii! Întreg poporul. Trebuia să spargeţi porţile închisorii! Ah, cum vă dispreţuiesc! Sunteţi cu toţii nişte măgari laşi! În vinele voastre curge sânge de slugă! Să-i mulţumesc prinţului? Toţi prinţii şi paşii sunt vânduţi şi nu fac altceva decât să ne exploateze poporul! Aştept cu nerăbdare ziua libertăţii, independenţa Egiptului, când vor fi decapitaţi toţi străinii şi toţi acei egipteni care slujesc interesele altora. Allah, trimite-mi zece mii de cerchezi! Ne-am năpusti asupra acestei ţări şi i-am învăţa pe oameni cum să trăiască! Le-am lua femeile şi am turna o nouă viaţă în această rasă!

— Sunt şi eu adept al libertăţii şi independenţei, fără decapitări însă şi fără cerchezi, i-am răspuns.

— Ah, tu koptule! se răsti la mine. Tu eşti un neghiob din naştere!

Dădu furios să mă lovească, apoi fugi de acasă.

Câteva zile nu l-am mai văzut. Lipsi şi de la cursuri. Într-un târziu apăru aproape pocăit, după ce câteva nopţi chefuise, cu doi colegi stricaţi, în cartierul sărac al oraşului. Aveam cu dânsul o socoteală.

— Beţivanule! l-am apostrofat. Ce tot te mândreşti cu sângele tău de cerchez? Crezi că e un lichid aşa de preţios? Îţi închipui că sunt prea slab pentru a mă putea apăra de acuzaţiile tale nedrepte? Sunt mii şi mii de egipteni, în parte kopţi, în parte musulmani, care – atât din punct de vedere fizic, cât şi moral, – sunt în stare să te răpună, fără vreo sforţare deosebită. Te sfătuiesc să-ţi ceri îndată iertare!

Stătea ghemuit pe covor, privind tăcut în gol.

— Sunt flămând, Ibrahim, rosti într-un târziu, şi n-am un ban.

În glasul lui vibra atâta amărăciune, iar în privirile lui se oglindea atâta sinceră remuşcare, încât mi s-a făcut milă şi i-am cuprins umerii. Atunci izvorâră din el cuvintele care s-au întipărit pentru totdeauna în memora mea:

— Noi, egiptenii, suntem cel mai slab şi mai mizerabil popor din lume. Maalesh!

Deşi legasem prietenie strânsă, cunoscându-ne până în cele mai mici amănunte caracterul, între Abubakr şi mine se căsca o prăpastie de netrecut. Mai ales în ce priveşte opiniile noastre fundamental opuse despre femei, ne deosebeam unul de altul. Pentru Abubakr, femeia nu era decât un animal, simplu instrument fiziologic. Eu însă respectam ceva mai mult femeia. Pentru mine, femeia reprezenta secretul, capitolul misterios al vieţii. Avusesem şi eu câteva aventuri cu numeroasele prostituate, care se preumblă pe ulicioarele înguste ale vechiului Cairo, cu braţele

încărcate de brăţări. Din aceste aventuri însă nu mă alesesem decât cu remuşcări. Şi, ciudat că, în clipele de ispită, o vedeam totdeauna pe mama, această femeie bună şi modestă, care abia ştia scrie şi citi şi cunoştea atât de puţine lucruri despre oameni şi viaţă. Ea era îngerul meu păzitor. Mama era curată. Credinţa mea într-însa şi în curăţenie mă ajuta uneori să fiu tare. Mai târziu apoi, cu cât cercetam mai atent viaţa, cu cât cunoşteam mai mulţi oameni, cu cât pătrundeam mai adânc în templul ştiinţei, cu atât îmi dădeam mai bine seama că o viaţă de plăceri uşoare n-ar putea fi potrivită nicicând cu visurile mele de mărire. Trupul poate fi spălat uşor, murdăria sufletului însă se lipeşte, ca scaiul!

Când am întâlnit-o din nou pe Aziza, singura mea dorinţă a fost s-o pot ajuta. Mă preocupa problema în ce fel aş putea s-o ajut mai bine. N-o puteam ţine în spital mai mult decât hotărâse îngrijitoarea. De altfel anemia nu era un motiv suficient. Cel puţin jumătate din femeile Egiptului sunt anemice. În cele din urmă, am ajuns la concluzia să-i vorbesc lui Abubakr şi să-i cer aprobarea s-o aduc pe Aziza la noi, până când îi voi găsi un loc potrivit.

Abubakr şedea pe covor, cu o carte în mână. Odaia era îmbâcsită de aroma haşişului. Nu era tocmai robul acestei otrăvi, dar o fuma de câte ori reuşea să şi-o procure prin bunăvoinţa prietenului său, doctorul Abdallah, în numele căruia continua să activeze şi să semneze reţete.

— Abubakr, îi spusei, în spital zace o fată, care a născut nu de mult. E încă foarte tânără. E originară dintr-un sat din Egiptul de Sus. E îngrozitor de săracă. O cheamă Aziza. Ai avea ceva împotrivă dacă s-ar muta la noi, până când îi voi găsi ceva mai potrivit?

Abubakr trase fumul adânc în piept, apoi îmi făcu semn cu ochiul. După ce se gândi câteva minute, zise:

— Dacă nu mă-nşel, ne-am înţeles că atât timp cât locuim împreună să n-aducem femei în casă?

— Ştiu, dar de astă dată este un caz excepţional. Fata aceea n-are pe nimeni. Dacă o las să plece, Dumnezeu ştie ce i se va întâmpla. Nu crezi că i-am putea da adăpost două-trei săptămâni?

— E musulmană?

— Da.

Trase din nou cu ochiul.

— Tu esti tatăl copilului?

— Nu.

— Atunci de ce te interesează mama?

I-am povestit amănunţit prima mea întâlnire cu Aziza, petrecută cu mulţi ani înainte. Se întunecă la faţă.

— De ce nu mi-ai spus povestea asta până acum? Asta înţelegi tu prin prietenie?

Zâmbi crud.

— Un singur cuvânt de mi-ai fi spus, astăzi n-ar avea copil. L-aş fi spintecat de mult pe ticălosul acela de Abbas.

Apoi mă iscodi, nehotărât:

— Şi unde vrei s-o instalezi?

— Dacă noi doi ne mutăm într-o cameră, aşa cum am făcut-o cu câţiva ani înainte, camera cealaltă putem să i-o cedăm ei.

— Împărţim şi fata?

I-am smuls cartea din mână.

— Nu mă gândesc la ticăloşii, ca tine. Nu mă preocupă decât s-o ajut. Vreau să-i refac din nou viaţa.

— Mă, idealistule! Să refaci viaţa unei fete de felah! Păi, viaţa aceea n-a fost niciodată făcută. Nici înainte de a fi cunoscut-o. Nu m-amestec însă. Nu renunţ la camera mea. N-aş face-o nici dacă copilul ar fi al meu. Pentru o fată de felah! Pentru o sclavă!

M-am simţit profund jignit.

— N-ai decât să-ţi păstrezi camera şi libertatea! i-am răspuns. Am să instalez în odaia mea un pat, pentru ea şi pentru copil.

— Dac-o aduci aici, să ştii că eu mă mut! făcu el violent.

— Dar bine, omule, gândeşte-te, ce s-alege din Aziza dac-o las să pornească singură prin Cairo, fără bani, în braţe cu un sugar...

— Ce să se aleagă? Dacă e drăguţă, îşi va câştiga singură existenţa.

— E drăguţă. Chiar frumoasă.

— Frumoasă? Asta schimbă situaţia. În faţa frumuseţii, am capitulat întotdeauna. Dacă e într-adevăr frumoasă, n-ai decât s-o aduci. Frumuseţea e lucru rar. Adu aici giuvaerul acela de Aziză, dar să nu mă faci responsabil de cele ce se vor întâmpla. Mă simt întotdeauna slab, când văd ceva frumos. În astfel de cazuri mă părăseşte voinţa. Îmi plec urechea la glasul ispitei. Grăbeşte-te şi ad-o pe comoara aceea de Aziza! Vreau s-o văd!

— Voi şti s-o apăr chiar de poftele tale nesăbuite, i-am răspuns.

În zilele acelea s-a petrecut în mine o ciudată schimbare. Din clipa în care ani decis s-o iau pe Aziza sub protecţia mea, am simţit pentru biata fiinţă o afecţiune mereu crescândă. Şedeam în salon cât mai mult cu putinţă, pentru a fi în apropierea ei şi pentru a simţi minunata satisfacţie pe care mi-o da hotărârea de a o apăra. Nu puteam sta prea mult cu ea de vorbă. În paturile din stânga şi din dreapta zăceau alte lăhuze, care ne spionau şi apoi apropierea îngrijitoarei mă umplea de o neînţeleasă jenă. Pe de altă parte, se născuse în mine întrebarea dacă sentimentele mele pentru Aziza nu sunt exagerate? Se aflau în Kasr-el-Aini multe femei şi fete, a căror situaţie era mai tragică decât a Azizei. M-a copleşit o adâncă tristeţe. Doream să fiu bogat şi puternic, pentru a le putea crea acestor biete mame un trai mai omenesc, luându-le sub protecţia mea.

Cu riscul de a fi socotit neisprăvit, trebuie să recunosc, văzând mizeria în care se ofileau mamele acelea şi înflăcărat de iubirea de patrie, am făcut legământ de sute de ori să-mi pun viaţa, sângele şi ştiinţa în slujba misiunii de a le îmbunătăţi soarta.

2

Îmi amintesc bine de ziua aceea, în care o aşteptam pe Aziza, lângă podul Mohamed-Ali. Mi-e cu neputinţă să descriu aici adânca afecţiune pe care am simţit-o în clipa când i-am zărit silueta zveltă, ascunsă în văluri întunecate, cu copilul pe braţul stâng. Aziza era o fiinţă cu totul deosebită de aceea pe care o cunoscusem cu ani în urmă. Se apropia cu mersul legănat şi totuşi demn, atât de caracteristic femeilor noastre de felah, pe când eu îmi dădeam brusc seama de anii care trecuseră de la prima noastră întâlnire. Se apropia o femeie străină, pe care n-o cunoşteam. Îşi întinse mâna subţire şi străvezie, nu pentru a mă saluta, ci pentru a-mi adresa o întrebare mută. I-am arătat trăsura care aştepta în apropiere. Porni imediat într-acolo, şi se urcă în trăsură. Birjarului i-am dat adresa cartierului unde locuiam. Era o seară înăbuşitoare. Rochiţa fetii avea miros de spital. Vălul îi alunecă puţin de-o parte. Prin spărtura astfel ivită, Aziza mă privi pe furiş.

— Unde mergem? întrebă ea.

— Te duc la mine.

— Unde?

— Într-o stradă de lângă Sharija Sheikh Selim.

— Atât de aproape de El Hilmieh?

— N-ai nicio teamă, te duc într-o casă onorabilă. Ştiu că palatul paşei Medani se află în apropiere, dar nu-l vei întâlni pe Abbas.

Râse pe un ton gros, gutural. Copilaşul începu să scâncească, iar Aziza îl strânse cu putere la piept.

După ce coborârăm din trăsură, o condusei la mine. Deschisei uşa, lăsând-o să intre înaintea mea. Închisei uşa. I-am explicat că locuiesc aici, împreună cu un prieten. Cuvintele mele o surprinseră neplăcut. Pesemne nu se aştepta la asta.

— N-ai nicio teamă, am liniştit-o. E hakim şi el. Cercetă atentă încăperea. O umbră de dezamăgire îi întunecă faţa frumoasă.

— Fireşte, noi nu suntem paşi, i-am spus. La noi nu vei găsi niciun fel de lux.

Când am văzut că nemulţumirea ei sporeşte, mi-am schimbat atitudinea.

— Fii recunoscătoare pentru ceea ce îţi ofer. Acesta va fi patul tău. Am atârnat perdeaua aici, ca să fim despărţiţi de ea.

Am dat la o parte perdeaua.

— Abubakr doarme în camera vecină. Avem şi o bucătărie mică şi o baie.

I-am arătat încăperile. Rămase aproape înmărmurită în faţa bidonului de tinichea, atârnat în perete, care ne servea drept duş.

— Îţi voi cumpăra rochii noi, i-am spus. Vei avea pantofi şi ciorapi!

Se întoarse deodată spre mine:

— Mă iei de nevastă?

— Nu, Aziza, nu te iau de nevastă. Vreau doar să mă îngrijesc de tine şi de copilul tău, până când vă voi găsi un loc corespunzător, unde să-ţi câştigi onorabil existenţa.

Mă privea, fără să înţeleagă.

— Vreau să fiu dansatoare, zise ea într-un târziu.

— Dansatoare?

Eram uluit. Ea însă continua să zâmbească, îşi aşeză copilul pe pat şi prinse să facă mişcări ritmice. Îşi acompania dansul cu un cântec turcesc, bătând din palme.

— Cine te-a învăţat să dansezi? am întrebat-o.

— Mamurah!

— Cine e Mamurah?

— Fiica paşei Medani.

— Sora lui Abbas?

— Aiwah!

— Să-ţi scoţi din cap gândul de a fi dansatoare, i-am spus eu.

Se holbă la mine, de parcă i-aş fi fost duşman, apoi se răsuci pe călcâie şi începu să se joace cu copilul. între timp se întoarse şi Abubakr. Intră direct în camera lui. L-am strigat. Când intră, Aziza îşi acoperi faţa cu vălul, se ridică dreaptă ca trestia şi am văzut-o examinându-mi prietenul cu mult interes.

— Iat-o pe Aziza, i-am spus. Sper că noi trei vom fi prieteni buni.

— Mâncăm ceva? se interesă Abubakr. Unde va mânca fata? N-o putem lua cu noi la restaurant. Ştie să gătească? Pentru că va trebui să-şi gătească singură.

— Vă pot găti şi vouă.

— Mulţumesc, din mâncarea aceea nu vreau să gust.

— Faceţi o încercare!

— Cunoşti cartierul, ştii unde se fac cumpărăturile?

— Asta o învăţ într-o singură zi.

Mărturisesc că la aceste detalii, care se dovedeau atât de importante, nu mă gândisem deloc. Împreună cu Abubakr, mâncam în fiecare seară într-unul din restaurantele cartierului. Portarul ne deretica prin locuinţă şi ne făcea cafeaua. Uneori ne aducea pâine, caş, ceapă, lapte sau ce ne trebuia. Bucătăria noastră era mizerabil înzestrată. N-aveam decât uneltele strict necesare. Foarte rar, când luam masa acasă, eram siliţi să mâncăm amândoi dintr-o singură farfurie.

Abubakr izbucni în râs.

— Mă duc singur să fac cumpărăturile, se oferi el. Evenimentul acesta trebuie sărbătorit.

Ieşi îndată, pentru a-şi realiza intenţia. Rămaşi singuri, am simţit o ciudată stinghereală. Pentru a o curma, am rugat-o pe Aziza să treacă în spatele perdelei,

pe când ridicam copilul şi îl culcam pe patul mamei sale. Fetiţa avea pielea foarte întunecată, buzele groase şi bărbia mică. Aziza îşi scoase vălul şi se aşeză pe vine. Se uita la mine, plină de aşteptare. În privirile-i umede se oglindea nedumerirea, de parcă ar fi vrut să-mi mai pună câteva întrebări. Nu era însă capabilă să rostească un singur cuvânt. I-am ghicit îndată gândurile.

— Nu mai suntem cei care am fost, i-am spus eu blând. Între timp, tu ţi-ai trăit viaţa ta, iar eu pe a mea. Milostenia Domnului ne-a încrucişat din nou drumurile. De astăzi înainte, îţi voi fi ca un frate. Ţie îţi cer să fii sinceră şi să ai încredere în mine.

Îşi şterse lacrimile de pe obraji.

— Maalesh!

— Nu, am intervenit eu. Înainte de a continua convorbirea noastră, îmi vei povesti viaţa ta, din clipa când ne-am despărţit. Nu-mi vei ascunde nimic! Apoi voi vedea ce pot face pentru tine.

— Ibrahim, iubitul meu! zise. N-o socoti nerecunoscătoare pe Aziza. Înainte de a-ţi povesti însă viaţa mea, trebuie să te cunosc pe tine.

— Mă cunoşti doar. Sau nu-ţi mai aminteşti?

Mă privi fără să înţeleagă. M-am aşezat aproape de ea, i-am prins mâna şi m-am uitat adânc în ochii ei.

— Vorbeşte! Destăinuieşte-te fratelui tău, care te iubeşte mai mult decât toţi amanţii pe care i-ai avut până astăzi.

Îşi plecă privirile în pământ, rece şi severă.

— N-am avut decât un singur iubit, şopti ea atât de încet, încât abia am înţeles-o.

— Şi cine a fost acela?

Mă privi adânc, cu tristeţe.

— Poate Abbas? am şoptit eu.

Îşi pironi iar privirile în podele, plescăind scârbită cu limba.

— Copilul e doar al lui...

— Nu se putea altfel.

I-am lăsat mâna, pe care şi-o retrase repede, aşezându-şi-o leneşă în braţe. Am tăcut aşa câteva minute, fără ca cel puţin să ne uităm unul în ochii celuilalt. M-am concentrat cu toate gândurile asupra ei, pentru a-i reda astfel pacea şi energia sufletească. Apoi, când am simţit că s-a consolat întrucâtva, i-am atins genunchiul.

— Acum, povesteşte-mi, i-am spus.

Respiră adânc.

— Dar ia seama! adăugai. Să nu-mi ascunzi nimic!

Îşi schimbă deodată atitudinea. Ochii frumoşi şi întunecaţi se măriră nefiresc. Apoi începu să-şi povestească viaţa. Între timp, cu mâna descria cele mai stranii arabescuri, de parcă ar fi vrut să frământe din atmosfera împrejmuitoare figurile personagiilor care îi împestriţau povestirea. O ascultam atent, nu numai cu urechile, dar şi cu sufletul întreg. Glasul ei, care nu era mai tare decât şoapta unui fir de

trestie, când se îngână cu el zefirul primăverii, se depăna monoton, plângător, ca o apă care nu se mai sfârşeşte...

Niciodată o fată n-a fost bătută ca tânăra Aziza, când a fost dusă acasă, legată fedeleş, pe spatele unui măgar. Niciodată n-au aruncat asupra unei copile atâtea ocări ca asupra Azizei, fiica lui Hassan Sadek. Se adunase satul întreg ca să asiste la pedepsirea ei. Plângea sfâşietor, nu numai din pricina durerilor, pe care trebuia să le îndure, ci şi pentru Ibrahim, iubitul ei, de care fusese despărţită cu silnicie. Şi în timp ce nabootul îi brăzda umerii, ţipa şi se tânguia, nu pentru a fi iertată, ci implorând cerul să i-l trimită pe Ibrahim, ca s-o scape. O bătură până la sânge, dar mai însângerată îi era inima. Ascultaţi: în aceeaşi zi încă o legară de mâini şi de picioare, ducând-o în casa paşei Medani, care se ridica înaltă de câteva caturi pe malul Nilului. Casa era împrejmuită de un sat în care mişună caii şi vitele. Aziza fu închisă într-o cameră întunecată, unde o femeie îi aduse de mâncare. Aziza însă nu se atinse de bucate. Era flămândă nu după hrană trupească, ci după iubitul ei, care rămăsese bătut până la sânge, undeva sub pomii de lângă apele Nilului. Trecură astfel multe, multe ceasuri, în timp ce ea plânse amar, fiind convinsă că Ibrahim murise. Refuză să bea, să mănânce şi să doarmă, câteva zile în şir, până când o lâncezeală neagră, mai neagră decât cele mai întunecate nopţi, o cuprinse. Aziza începu să urzească visuri. Se afla din nou în braţele iubitului ei, care o dezmierda şi o ducea cu el în ţări străine, unde nu există nici foame, nici sete şi unde oamenii sunt buni şi milostivi, ca îngerii.

Apoi Aziza fu dusă în odaia unei femei prietenoase. Mai erau acolo câteva femei, toate bune şi cu vorba domoală. Când îi oferiră lapte, miere, nuci şi fructe cu marmeladă, i se păru că sunt toate nişte îngeri. Apoi începu să mănânce, cu sufletul plin de recunoştinţă. Auzi că femeile o strigă pe nume şi simţi un dor nemărginit s-audă cântecul îngerilor din paradis. Una dintre femeile acelea era Mamunah. Era o fată tânără, frumoasă, cu pielea bronzată, care cânta dintr-un instrument cu mai multe coarde şi fredona atât de dulce o melodie necunoscută, încât Aziza uită dintr-o dată trecutul.

— Nu te găseşti tocmai în paradis, îi zise fata cu priviri prietenoase, dar acesta îţi va fi în viitor căminul.

Aziza fu îmbăiată, îi unseră trupul cu uleiuri aromate, apoi o îmbrăcară în haine frumoase. Două zile, Aziza crezu că trăieşte un vis fără sfârşit, până când apoi glasul fetei cu priviri prietenoase deveni pe neaşteptate aspru. Se schimbă asemenea cerului de peste deşerturi, care într-o clipă este încă albastru, ca în cealaltă clipă să devină negru ca funinginea.

— Proasto! Leneşo! Ţoapă!

Aiwah! Abia atunci îşi dădu Aziza seama că locul unde se găsea, nu era tocmai paradisul. Durerea îi cuprinse din nou sufletul, chinuind-o mai crâncen decât vreodată, dar nu mai plânse. Îşi dădu seama de realitate. Şi amuţi...

Copilaşul culcat pe pat începu să plângă şi să dea din mâini. Aziza îl luă în braţe, scoţându-şi sânul să-l alăpteze. Şedea lângă mine, cu buzele strânse, mândră ca o regină egipteană. Ochii umbriţi de gene lungi şi întunecate se plecaseră, să privească copilul.

Am rugat-o să-şi continue povestirea, întrebând-o ce se întâmplase cu ea după intrarea în casa paşei. Continuă cu glasul schimbat:

— Femeia aceea vorbea araba, turca şi franceza. Ea era Madame Said Medani, soţia paşei. Apoi erau acolo cele două fete ale ei, Mamunah şi Naila. Doamna îl iubea însă pe Abbas, mai mult decât pe cele două fete, mai mult chiar decât pe soţul ei. Apoi, într-un vagon mare, am plecat cu toţii la Cairo, unde ne-am instalat într-o casă din El Hilmijeh.

— De-ai şti de câte ori am trecut pe lângă casa aceea mare, am întrerupt-o eu. Priveam geamurile, saloanele largi, care se află deasupra înaltelor ziduri. Oh, Aziza! Cât de aproape ai fost de mine în anii aceştia şi, totuşi, abia acum te-am reîntâlnit.

— Aziza nu părăsi casa aceea ani de-a rândul, continuă ea. În fundul grădinii se ridica altă casă mare. Acolo locuiam, împreună cu Madame şi cu fetele ei. Eram înconjurate de o sumedenie de servitoare, care nu ieşeau nici ele din casă. Dar în fiecare lună şi săptămână veneau negustori din oraş, aducând mătăsuri, şaluri şi bijuterii. Madame cumpăra totdeauna câte ceva şi le dădea o groază de bani. Apoi în fiecare săptămână venea doctorul.

Am fost foarte surprins, auzind-o rostind cuvinte franţuzeşti. Am întrebat-o dacă ştie franţuzeşte.

— Pas beaucoup! răspunse zâmbind. Mais un peu!

— Unde ai învăţat? am întrebat-o uluit.

— Aveam o domnişoară franţuzoaică, care le învăţa, pe cele două fete ale paşei, din cărţi. Mamunah şi Naila vorbeau bine franţuzeşte şi turceşte. Madame Medani e născută undeva în Turcia.

— Cum era Madame Medani?

— Semăna cu toate femeile albe din Europa.

— Fetele sunt tot atât de negre ca Abbas?

— Mai puţin negre. Buzele lor sunt însă tot atât de groase.

— De ce au toţi copiii paşei pielea atât de întunecată?

— Pentru că mama paşei e născută în Sudan.

— Ceea ce înseamnă că paşa este feciorul unei sclave.

— Da.

Aziza aşează copilul pe pat, apoi veni din nou lângă mine.

— Franţuzoaica îţi dădea şi ţie lecţii?

— La! Mademoiselle Perrin a vrut să mă înveţe şi pe mine, dar Madame a oprit-o, zicând: „N-are niciun rost, Aziza este o simplă fată de felah, o sclavă de rând! N-are nevoie să citească şi să scrie. Să muncească cu mâinile, să lustruiască arama, să

spele mătăsurile, să petecească vălurile destrămate, să facă cafea bună şi să coacă cozonac dulce, amestecat cu lapte, stafide, migdale, lămâi şi zahăr. Toate acestea se pot face fără ca cineva să ştie scrie şi citi!“.

— Va să zică nu voia să te cultivi.

— La! răspunse Aziza, aşezându-şi mâna pe braţul meu. Altfel se purta bine cu Aziza.

— Bunătatea ei avea să te nenorocească! am strigat eu. Ce-au făcut din tine? Nu erai altceva decât o simplă servitoare, care lucra din răsputeri în interesul familiei. Te plăteau cel puţin pentru ce făceai?

— Aziza n-a primit niciodată bani de la ei.

— Cine te-a învăţat să dansezi?

— Mamunah şi Naila. Cântau toată ziua şi mă învăţau să dansez, astfel că astăzi dansez mai bine decât oricare femeie din Cairo.

M-a cuprins mila.

— Dacă fetele acelea ţi-ar fi fost şi prietene, nu numai stăpâne, n-ar fi consimţit niciodată să fii dată afară din casa paşei. Ele aveau iubiţi?

— Numai Mamunah! zise Aziza şi în ochi îi apăru o expresie stranie. Ea avea un iubit.

— Cum se poate? Spuneai doar că nu ieşeaţi niciodată din casă.

— Anul trecut şi-a găsit un iubit la Saint Moritz.

— Unde e Saint Moritz?

— În Suisse!

— În Elveţia? Aşa, va să zică Mamunah a fost în Europa.

— Am fost şi eu în Europa.

Vă puteţi închipui uimirea mea.

— Ai fost în Elveţia? Anul trecut?

— Am însoţit şi eu familia în Elveţia, apoi la Paris, care este un oraş foarte mare în Franţa, apoi de acolo cu vaporul la Marseille.

În clipa când am aflat că Aziza vizitase Europa, sentimentele mele suferiră o bruscă schimbare. Simţeam pentru ea o indiferenţă din ce în ce mai mare. Abia acum puteam să-mi explic transformările ivite în toată fiinţa ei. Nu mai era fata aceea simplă, pe care o cunoscusem odinioară. Aveam în faţa mea o femeie tânără, experimentată, care cunoştea câte ceva din viaţă. Si, spre uimirea mea, ajunsă la acest punct al povestirii, îşi schimbă deodată felul de a vorbi, zugrăvind obiectiv întâmplările care o determinaseră în cele din urmă să-şi caute un adăpost la spital...

Tânărul Abbas trăia în acest paradis feminin, ca un prinţ din basme. Fiind favoritul familiei, nimeni nu îndrăznea să-l pună la punct. Era socotit drept un tânăr drăguţ, un cavaler binecrescut şi vorbea destul de curat engleza şi franceza pentru a-şi putea impresiona anturajul. Avea întotdeauna bani în buzunar şi îi împlineau toate dorinţele. Avea un grajd de curse, îşi cumpărase un automobil american, unul

din primele o sută de maşini americane, care fuseseră introduse în Egipt, umbla la cafenea şi restaurant, sâmbăta şi duminica dansa la hotelul Shepheard, făcea chefuri, îi plăcea băutura, flirta şi mai avea câteva îndeletniciri asemănătoare. Cea mai mârşavă dintre faptele sale fusese însă, fără îndoială, angajarea ca servitoare a Azizei.

Mama lui aranjase aceasta cu o desăvârşită dibăcie. Poate nădăjduia ca băiatul favorit să-şi modereze astfel pasiunile nebuneşti, potolindu-se în tovărăşia unei frumoase slujnice. Abbas, sau cum i se mai spunea pe ascuns: „Iswid Khales“, ceea ce înseamnă „foarte negru“, n-avea nevoie de încurajările materne. O remarcase pe Aziza în cursul uneia din vizitele făcute în satul tatălui său. Că în primele luni n-o molestase pe Aziza cu atenţiile lui, aceasta se datora faptului că o socotea încă necioplită şi sălbatică. Aştepta cu răbdare ca ea să se adapteze noii atmosfere, şlefuindu-se în vecinătatea surorilor sale, învăţând să cânte şi să danseze, pentru a fi suficient de amuzantă. Abia atunci socotea nimerit să-şi înceapă acţiunea. De aceea o rugase pe mama şi pe surorile sale să n-o trateze pe Aziza ca pe-o simplă sclavă, ci să se arate prietenoase faţă de ea, învăţând-o să cânte şi să danseze. Zilele treceau. Când văzu apoi progresele făcute de Aziza, socoti momentul oportun să pună capăt atitudinii contemplative de până atunci şi să treacă la fapte. Destinul însă îi rezerva dezamăgiri.

Din acea zi începu s-o urmărească pe Aziza cu uneltiri atât de întunecate, încât numai o minte originară din Sudan era capabilă să le născocească. Tânărul şi rotofeiul bey întâlni însă refuzul încăpăţânat al tinerei servitoare. Aziza purta în suflet icoana mea, amintirea primei iubiri. Nu mă uitase. Ca să se răzbune, Abbas încerca prin toate mijloacele să-i facă rău. Ţesea intrigi împotriva ei la mama sa, minţind-o şi acuzând-o pe Aziza de greşeli inventate. Pe coridoarele întunecate ale uriaşului palat o pândea neîncetat. Plângea chiar în faţa ei. Îngenunchea, încercând să-i sărute pantofii. Apoi începu s-o ameninţe. Fata însă nu ceda. Nu se plângea nimănui de aceste atentate la onestitatea ei. Uneori însă, rămasă singură noaptea, dădea frâu liber lacrimilor. Dacă dimineaţa o vedeau plânsă, ai casei credeau că dureri trupeşti îi pricinuiseră lacrimile şi chemau medicul pentru a-i prescrie băuturi calmante.

Sfătuită de disperare, fata hotărî în cele din urmă să vorbească cu Madame. Soţia paşei însă o certă, ocărând-o şi numind-o gâscă proastă, pentru că îi trata băiatul cu indiferenţă, trecu în revistă calităţile nenumărate ale favoritului ei şi îi atrase Azizei atenţia că în toată lumea nu va mai găsi bărbat ca Abbas.

Aziza însă ştia la ce să se aştepte. Auzise că Abbas era logodit cu o fată bogată. Pe lângă oroarea pe care apropierea lui Abbas i-o inspira, era prea mândră pentru a accepta să-i fie o simplă amantă. Vorbi cu surorile băiatului şi ele îi dădură dreptate. Domnişoara de franceză fu şi ea iniţiată în discuţiile secrete, îşi însuşi punctul de vedere al Azizei şi vorbi cu stăpâna casei, uzând de întreg prestigiul de care dispune

o franţuzoaică cultă în momente critice. Madame, căreia îi plăcea să mănânce mult, preţuind în mod deosebit digestia liniştită, văzu uluită că dificultăţile îi întunecă zilele. Începu să se plimbe agitată prin sala de recepţii, frecându-şi mâinile şi strigând scoasă din fire:

— Je veux la paix! Je veux la paix!

„Iswid Khales“ continuă să-şi urzească nestingherit planurile.

Până o seară când mama, surorile şi guvernanta franceză plecară la operă să asculte câţiva solişti veniţi de la Paris. Trimise la culcare servitoarele, apoi se furişă în odaia Azizei. Acolo se năpusti asupra ei, îi acoperi capul, umerii şi braţele cu rochia, o ridică în braţe şi porni cu ea, în sus pe scări. Aziza reuşi să-şi elibereze faţa şi începu să ţipe după ajutor. Bătrânul servitor Anwar, care o simpatizase întotdeauna, urcă în grabă scările, pentru a vedea ce s-a întâmplat. Apoi dispăru îndată, coborând scările atât de repede, cât îi îngăduiau picioarele. Intră în apartamentul paşei, unde stăpânul casei văzu din expresia feţei bătrânului servitor că se petrecuse ceva neplăcut. Paşa se ridică de lângă masa sa şi îl urmă pe Anwar, care îi povesti în drum cele auzite.

Said Medani era om cinstit. Profund religios cum era, ştia că Profetul interzice categoric păcatul pe care băiatul lui încerca tocmai să-l săvârşească. Nu ştia cum să procedeze. Simţea că nu va fi capabil să-l oprească pe Abbas, pe care îl iubea ca pe lumina ochilor. Deocamdată, însă îi interzise să se atingă de Aziza. Ceru sfat de la un prieten, unul dintre şeicii din Alhazar, bărbat inteligent şi filosof emerit, care cunoştea toate poruncile Profetului, fiind totodată un spirit luminat şi modern. Discutară împreună cazul lui Abbas. Paşa Medani dorea ca fiul său să-şi creeze o situaţie în viaţă. Intenţiona să-l angajeze în serviciul guvernului, unde putea ajunge mai târziu ministru. După o săptămână întreagă de discuţii, hotărî să-l trimită pe Abbas într-un institut particular din Anglia. Acolo se va familiariza cu moravurile occidentale, îşi va însuşi mentalitatea europeană şi, cu ajutorul ei, pregătirea necesară pentru a fi ministru în Egipt. Said Medani avea o sumedenie de calităţi. Dintre ele, cea mai importană era aceea că persista cu dârzenie într-o hotărâre luată. Astfel că Abbas plecă în Anglia, iar Aziza avu din nou linişte. Nicio pace însă nu ţine o veşnicie. Pacea şi tenacitatea nu sunt dintre lucrurile cele mai frecvente ale acestei lumi, nici chiar în regnul vegetal şi animal.

După toate aparenţele „Iswid Khales“ făcu progrese uimitoare în Anglia. Nelipsit de un generos sprijin părintesc, – care, în ultimă analiză, provenea din munca neîntreruptă şi prost plătită a miilor de felahi, care îşi distrug sănătatea muncind mănoasele noastre ogoare egiptene – tânărul bey avu prilejul să guste toate plăcerile şi distracţiile pe care bogata Anglie le putea oferi unui vizitator străin. Se mişca în societatea londoneză ca o salamandră neagră în heleşteul cu peştişori de aur. După doi ani de educaţie londoneză îşi schimbă şi manierele. Lepădă câteva kilograme din grăsimea de altădată, astfel că părea acum şi mai mare. Ştiinţa pe

care profesorii ambiţioşi i-o turnaseră în cap, îi umflase partea aceasta a corpului. Se familiariză într-atât cu atmosfera londoneză, încât îşi uita foarte des obârşia egipteană, ba nici când îşi vedea mutra neagră în oglindă, nu-şi aducea aminte că leagănul său era întunecata Africă. Fiind iubit de femeile rasei albe, care sunt capabile să-şi uite nu numai mândria de rasă, dar şi conştiinţa, se vedea prin prizma lor. Îşi petrecea vacanţele la Biaritz, Cannes, Deauville şi în alte staţiuni balneare din Europa, fără să se întoarcă o singură dată acasă, deşi familia încerca să-l atragă, fie chiar numai pentru câteva zile. În scurt timp pierdu orice consideraţie pentru poporul egiptean. „Pământul felahilor murdari şi analfabeţi“ obişnuia el să spună, fără să se jeneze de prietenii săi englezi, cărora încerca să le dovedească ce justificată era stăpânirea de către străini a patriei sale. Said Medani însă începu să se neliniştească din pricina absenţei prelungite a fiului şi moştenitorului său. Madame se îmbolnăvi de pneumonie, boală care era s-o coste viaţa. Fetele erau neliniştite. Mademoiselle Perrin le vorbise atâtea despre Franţa, încât singura lor dorinţă era să vadă ţara aceasta, pe care o socoteau în urma educaţiei primite cea mai frumoasă, mai civilizată şi mai înaintată de pe glob. Madame începu să tuşească şi îşi pierdu pofta de mâncare. Într-o bună zi, medicul casei declară că pentru refacerea sănătăţii ei, era absolut necesară o schimbare de atmosferă şi mediu, recomandând o regiune de munte. Acestea au fost motivele călătoriei familiei Said Medani în Europa, care se pregăti pentru drum, încărcată cu un număr fantastic de bagaje şi servitori, printre care se afla şi Aziza. Rolul ei era să servească femeile. Cu carnete groase de cecuri în bagaje, se îmbarcară la Alexandria. În Europa era vară. De la Genova la munţii elveţieni, călătoriră cu numeroase popasuri recreative, după ce mai întâi îşi comandaseră camere într-unul din hotelurile princiare din Saint Moritz. Bucuria lor nu cunoscu margini când ajunseră la Engadin, unde pajiştile verzi, lacurile albastre şi munţii acoperiţi de zăpadă, le ofereau o privelişte ne maivăzută de ei. La gară îi aştepta fiul şi fratele adorat, Abbas, într-un knickerbocker scoţian, iar pe capu-i negru cu o şapcă de sport, cu pătrăţele în carouri. Se părea că reîntâlnirea cu familia îl mişcase cu adevărat, pentru că îşi îmbrăţişă plângând părinţii şi surorile, apoi servitorii credincioşi se aplecară să-i sărute mâna. Aziza fu nevoită să-i sărute şi ea mâna.

Pentru copila de felah, schimbarea aceasta de decor, însemna o fericire nebănuită. Toate câte vedea erau noi şi uluitoare. Nu făcea altceva ziua întreagă decât să-şi caşte gura, să privească în jur cu ochii-i negri şi să se mire.

O surprinse plăcut mai ales drăgălăşenia şi curtoazia tânărului Abbas, care îşi schimbase radical atitudinea. Părea că beyul uitase cu desăvârşire trecutul. Aziza era fericită, deşi instinctul ei de femeie continua să se îndoiască.

Paşa Said Medani era un om al vechilor tradiţii. Deşi se afla într-o ţară străină, nu-şi schimbă întru nimic obiceiurile de acasă. Familia abia reuşi să-l convingă să-şi cumpere la Milano o pălărie, o borsalină neagră, care îi era puţin cam mare, dar o

purta totuşi cu multă demnitate. Fireşte că femeile apărură în hainele pitoreşti, cumpărate în magazinele din Sharia-Kasr-el-Nil. Spre marea lor surprindere însă, constatară că modelele purtate de ele erau învechite, astfel că se grăbiră spre cel mai apropiat salon, pentru a se îmbrăca conform modei. Aziza, care îşi adusese o singură rochie neagră, primi în dar rochia albastră a Nailei, care avea aceeaşi statură ca şi ea.

Gândeşte-te, cititorule, că familia aceasta de egipteni bogaţi petrecu mai mult de două luni într-un hotel princiar, înconjurată de tot luxul imaginabil, în situaţia de a li se satisface cele mai mărunte capricii. Era firesc deci ca ea să socotească fiecare zi, drept o sărbătoare, să lege prietenii cu sute de oameni vestiţi din toate colţurile lumii, cu prinţese bătrâne, cu principi şi principese, cu marchize franceze, contese italiene şi spaniole, cu milionare americane şi cu tineri eleganţi din Brazilia, Peru şi Polonia. Făcură cunoştinţa până şi a unui rege! Încercaţi să vă imaginaţi serile acelea vesele, când muzica orchestrei dezmiardă urechile dansatorilor, iar pocnetul dopurilor de şampanie se împleteşte cu ritmul jazzului! Imaginaţi-vă chefurile acelea fără început şi fără sfârşit! Şi nu uitaţi nenumărate istorioare de dragoste, urzite în vârtejul acela!

Biata Aziza! Cât de nevinovată căzuse în vârtejul acestei vieţi! Observă că Mamunah se îndrăgostise de un tânăr din Peru. Tânăra stăpână îi şoptea la ureche secretele. În toiul nopţii părăsea camera, pe care trebuia s-o împartă cu sora sa, şi se pierdea în labirintul coridoarelor, pe când în ochi îi mocnea jăraticul pasiunilor africane. Îşi pierduse brusc timiditatea de până atunci. Glasul i se înăspri, atitudinea ei deveni poruncitoare. Trecuse dintr-un singur salt peste prăpastia care desparte tinereţea de maturitate.

În acest răstimp, un biet conte italian începu să-i dea târcoale Nailei. În schimb Madame Medani deveni roaba ruletei. Numai paşa continuă să rămână acelaşi om respectabil, care fusese şi până atunci, petrecându-şi aproape tot timpul în tovărăşia unui membru al cabinetului egiptean, care locuia în hotelul de peste drum. Ceasuri întregi obişnuiau să stea de vorbă, comentând ştirile sosite din Egipt, cu tradiţionala seriozitate.

Locul Azizei era între servitori. Trebuia să se supună capriciilor stăpânelor sale. Peste câteva zile o primiră să apară în restaurant la masa comună, în jurul căreia mâncau numeroşi oaspeţi, invitaţi ai generosului paşă. Apoi, peste alte câteva zile, i se aprobă să stea şi după masă lângă stăpâna ei, care îşi admira fetele dansând, adeseori până la miezul nopţii. Mulţi bărbaţi au fost impresionaţi de frumuseţea Azizei, foarte mulţi o cerură la dans, ei însă i se interzisese dansul, fiind simplă servitoare. Într-un târziu, îşi făcu apariţia „Ishwid Khales“. Purta un costum desăvârşit, croit de unul din „maeştrii“ Savile Row-ului, făcând impresia unui gentleman tânăr, extrem de elegant, cu pielea puţin cam prea întunecată. După ce schimbă câteva cuvinte cu mama sa, care nu putea să-i refuze favoritului ei nimic, o

ceru la dans pe Aziza. Era atât de galant, încât vorbea cu ea araba. Îi şoptea la ureche aventurile sale erotice. Binevoi să se intereseze chiar de părintele fetei, bunul Hassan Sadek, – care, în clipele acelea, sforăia desigur împăcat într-una din colibele de argilă din satele Nilului – exprimându-şi speranţa că Aziza va primi de acasă veşti îmbucurătoare. Atitudinea aceea prietenoasă înmuie rezistenţa Azizei. Pentru că, în ultimă analiză, era o fată de felah şi avea întotdeauna să rămână ceea ce era. Pentru că orice spoială am primi, fiinţa noastră lăuntrică nu se schimbă niciodată.

Pe cămaşa lui „Ishwid Khales“ străluceau butoni de briliant şi safir. Dansul legănat al Azizei îi deşteptă din nou poftele. Constată mulţumit că şoaptele sale înmuiaseră rezistenţa fetei. În clipa aceea îşi uită toate aventurile avute cu femei albe. Copila aceea cu pielea aurie, venită din Egipt, era mai frumoasă decât toate femeile întâlnite de el în Europa. Dansa în fiecare seară cu ea de două-trei ori, într-una din seri ducând-o chiar la bar, unde şezură până în zori. Acolo o sili apoi pe Aziza să bea, iar ea, ca o adevărată *saidiu*[41] crescută din copilărie în preceptele cumpătării, constată cu o durere care n-avea s-o mai părăsească niciodată, cât de înţelepte sunt poruncile Profetului, care interzice copiilor lui Allah să guste băuturi alcoolice. Ştiind însă că Abbas trebuia să se întoarcă în Anglia de unde probabil n-avea să vină încă multă vreme acasă, renunţă la atitudinea-i rezervată faţă de el. Uneori îi îngăduia chiar mici familiarităţi, un sărut acordat pe furiş, câte o îmbrăţişare grăbită.

Într-o seară, când surorile Medani ieşiră cu simpatiile lor, Abbas turnă în şampania Azizei un praf. Băutura o pârjoli ca o flacără. Căzu pradă halucinaţiilor. Voinţa îi era paralizată. Bărbatul propuse să se ducă la culcare, oferindu-se s-o însoţească până la ascensor. Ascensorul se opri însă nu la etajul Azizei, ci la cel al lui Abbas. Abbas o conduse în odaia lui. Pentru a-i potoli indignarea, îi promise s-o ia de nevastă, ştiind bine că promisiunile astfel făcute, fără martori, n-au nicio valoare. Bărbaţii noştri ştiu să interpreteze cu multă dibăcie preceptele Coranului în interesul lor.

Aziza mărturisi că, din acea clipă, participă la evenimente cu o pasivitate orientală. Ştia că este pierdută. Nu se mai lupta împotriva destinului ce-i fusese hărăzit. Era o egipteancă adevărată.

Toamna apoi se întoarse la Cairo, împreună cu familia paşei Said Medani. Abbas plecă la Londra, dându-i să înţeleagă ce grea era pentru dânsul despărţirea. Aziza încercă să creadă în sinceritatea regretelor lui.

În palatul din Cairo, viaţa îşi reluă cursul normal. Madame şi tinerele fete se schimbară însă cu desăvârşire. Călătoria în Europa, libertatea contactului lor cu bărbaţii, lăsaseră urme vizibile în sufletul lor. Îşi schimbară nu numai apucăturile, dar şi concepţiile morale. Mamunah tânjea de dorul iubitului rămas în Europa şi n-

[41] Fată de felah

aştepta decât ziua în care acesta avea să sosească la Cairo, să treacă la Islam şi să-şi respecte cuvântul dat, de a o lua de soţie. Naila căzu în melancolie din cauza unui francez oarecare. Madame fu cuprinsă de nebunia bridge-ului şi răscoli întreg oraşul pentru a-şi alcătui din prietene un cerc, cu care să poată apoi juca. Reîntoarcerea lui Abbas era aşteptată pentru primăvară. Paşa îi găsise un post modest în ministerul de externe. Spre uluirea ei, Aziza văzu că se făceau uriaşe pregătiri pentru căsătoria lui Abbas, dar nu cu ea, ci cu fata paşei Mahmud Ali, acest om puternic şi influent, care era proprietarul a mii şi mii de feddane de pământ roditor. Între timp simţea că se petrece şi în trupul ei o schimbare ciudată. Privirile întunecate şi iscoditoare ale stăpânelor şi servitoarelor descoperiră şi ele această schimbare. Mademoiselle Perrin îi ceru să-i spună adevărul. Aziza mărturisi totul, deznădăjduită de starea ei.

— Ah, mon enfant! Mon pouvre enfant! Qu'est ce que tu a fait!

Ce-avea să se facă! Să-i spună Madamei adevărul? Semnele care-i sluţeau trupul erau evidente! Să-şi dezvăluie nenorocirea? Cum? Priviri iscoditoare îi urmăreau toate gesturile. Madame o trata cu indiferenţă, dar nu-i pusese încă nicio întrebare. În cele din urmă, vechiul ei prieten, bătrânul Anwar, încercă s-o descoasă.

— Cine-a fost păcătosul, Aziza? Poate însuşi paşa, stăpânul nostru?

Aziza simţea că, din zi în zi, răceala din jurul ei creşte. Se simţea izolată şi părăsită. Stăpânele ei refuzau să mai stea de vorbă cu ea, iar, când o făceau, privirile lor erau pline de dispreţ.

— Abbas este tatăl copilului meu! strigă, pierzându-şi într-o bună zi răbdarea. Mi-a făgăduit să mă ia de nevastă. Ah, cât de mare mi-e suferinţa! Am văzut că se va însura cu alta. Vai mie! Copilul meu va fi fără tată. Fraţii mă vor ucide. Voi ajunge în stradă.

Fu numită mincinoasă, nebună, hoaţă, ba o acoperiră de injurii şi mai grave. Atunci începu să se vaite şi să plângă, încât răsuna palatul de ţipetele ei. Apoi, scoasă din minţi de durere, îşi sfâşie hainele de pe trup şi se aruncă în praful curţii. Nimeni n-o compătimea însă. Dimpotrivă fu bătută şi i se dădură cele mai murdare însărcinări, între servitoarele de rând, departe de saloanele stăpânelor. Când apoi disperarea îi întunecă minţile, năpustindu-se cu pumnii încleştaţi asupra uşii apartamentului paşei Said şi cerând dreptate, portarii o târâră în stradă, interzicându-i sub ameninţarea biciului de a mai călca vreodată pragul acelei case. Ştia că, în starea ei, bătaia cu biciul i-ar fi putut fi fatală. Cu mândria răscolită, se opri în faţa porţii, blestemă casa paşei Said Medani şi pe fiecare membru al ei în parte. Apoi începu să rătăcească fără ţintă pe străzi, până când un bărbat îi aţinu calea. Îi recunoscu glasul: era proprietarul spălătoriei unde familia foştilor ei stăpâni îşi spăla rufăria. Îi povesti nenorocirea sa. Bărbatului i se făcu milă de ea, prinse şi el să se vaite împreună cu Aziza de strigătoarea nedreptate, apoi îi oferi casă şi masă, cu condiţia ca ea să lucreze în spălătorie. Fata primi. Două luni trăi în mijlocul acelei familii, lucrând cu hărnicie şi simţindu-se în siguranţă. Toţi o compătimeau,

tratând-o cu omenie. Familia Said Medani află însă locul unde fusese adăpostită.

Şi, într-o bună zi, apăru Abderrahman, eunucul, în fracu-i negru, ţinând în mână un baston de fildeş. Aduse la cunoştinţa proprietarului spălătoriei că paşa se simte adânc jignit, pentru că una din servitoarele pe care el o concediase, găsise adăpost la dânsul. Îi cerea s-o alunge fără întârziere, pentru că – în caz contrar – paşa nu-şi mai poate spăla rufăria la un om care o protejează pe Aziza. Eunucul o acoperi pe Aziza cu injurii şi insulte. Ba, se jură pe lumina ochilor, că fata se vânduse în Europa necredincioşilor de creştini, sfârşindu-şi misiunea cu ameninţarea că paşa îşi va informa şi prietenii, pentru ca şi ei să-şi trimită hainele la altă spălătorie.

Proprietarul spălătoriei – care îşi vedea întreprinderea şi existenţa ameninţată – îi făgădui în termeni respectuoşi negrului Abderrahman că o va alunga pe Aziza, apoi că îşi va îmbrăca cel mai bun galabieh şi pantofii noi, alergând la palatul paşei, unde îi va cere iertare. Totodată declară că fata îi ascunsese unde servise înainte.

Aziza auzi întreaga discuţie. Pe eunuc îl ura acum mai tare decât pe Abbas, sau chiar pe diavolul în persoană. Nu mai aştepta ca stăpânul să i se întoarcă ci, făcându-şi legătură din lucruşoarele pe care le avea, coborî cu paşi rari scările. Umbla greu în ultimul timp. I se apropia sorocul.

Trei zile rătăci în neştire pe străzile oraşului vechi, întinzând uneori mâna pentru pomană, ca să cerşească o bucată de pâine, sau oprea câte un trecător, care i se părea mai milostiv, povestindu-i că e săracă, foarte săracă. Apoi i se ceru legitimaţia de un poliţist al Majestăţii Sale. Avea intenţia să-i facă curte, fata se apără însă cu o palmă aplicată fără prea multă deliberare. Atunci o arestă şi o duse la *karakol*[42], acuzând-o că îl atacase în plină stradă. Comisarul însă – om inteligent şi cu experienţă – îi dădu dreptate Azizei, cu bastonu-i gros croi câteva pe spinarea poliţistului, apoi hotărî s-o interneze la secţia obstetricală din Kars-el-Aini.

3

Noua situaţie se dovedi în curând foarte neplăcută. Uitucă şi dezordonată, Aziza părea venită abia ieri din satu-i de baştină. N-o schimbaseră nici experienţele câştigate în casa paşei, nici călătoria în Europa, nici cel puţin cele câteva zile petrecute în disciplina spitalului. Seara treceam în odaia lui Abubakr, pentru ca Aziza să-şi poată primeni copilul, să-l alăpteze şi apoi să se culce. După o oră intram şi eu, pentru a mă culca. Nu mă lăsau însă să adorm zgomotele ce se strecurau din dosul perdelei. Aziza respira greu, de parcă s-ar fi înăbuşit mereu. După un timp, aveam impresia că mă înăbuş şi eu, aşa efect aveau asupra mea sunetele acelea. Multă vreme am încercat să nu le dau nicio atenţie. Apoi, m-am ridicat neliniştit din pat şi am dat perdeaua la o parte. Pe pat zăcea un morman de haine întunecate. Aziza se învelise împreună cu copilul ei în cârpe, de parcă şi-ar fi aşteptat amândoi – în vălurile mortuare – îngropăciunea. Pe la sate oamenii se învelesc astfel în haine,

[42] Cameră de gardă

când se culcă. Am încercat s-o trezesc, era însă atât de buimacă de somn, încât trecură câteva minute până să-şi deschidă ochii. Am deshămat-o din mormanul de haine. Fruntea îi era brobonită de sudoare, iar copilul scâncea neliniştit. I-am dat să înţeleagă să nu-şi mai învelească faţa în cârpe, pentru că şi ea şi copilul se expun altfel primejdiei de a se înăbuşi. Se lăsă foarte greu convinsă. Apoi am rugat-o să-şi scoată hainele prăfuite, trecând până atunci în camera lui Abubakr.

— Dracu' să te ia, cu blestemata-ţi de familie! mormăi prietenul meu, în timp ce eu fumam îngândurat, scrutând zările cernite ale viitorului.

În epoca aceea aveam mult de lucru. O mie de mâini să fi avut şi tot le-aş fi găsit fiecăreia câte ceva de făcut la Kasr-el-Aini. În anumite direcţii mi-am câştigat bogate experienţe şi frumoase cunoştinţe teoretice. Într-o zi fusei chemat în sala de operaţii, în legătură cu un caz extrem de grav. Întâmplător, în afară de mine nu se mai afla la acea oră niciun alt chirurg în spital. Astfel, am fost silit să fac prima mare operaţie singur. N-are niciun rost să descriu aici detaliile acestei operaţii. După o muncă supraomenească, de o oră şi jumătate, m-am retras în camera mea pentru a mă odihni. Către prânz mă chemă profesorul. Medicul care mă asistase la operaţie era şi el prezent. Profesorul mă întrebă dacă, după părerea mea, pacienta va rămâne în viaţă.

— Viaţa ei este în mâinile lui Dumnezeu, am răspuns.

Prim-medicul zâmbi batjocoritor. Apoi îmi puse câteva întrebări tehnice, la care am răspuns imediat. Ca fost student al lui, mă făcea atent că nu respectasem câteva prescripţii, astfel că trebuia să-mi iau responsabilitatea consecinţelor. Fireşte, i-am răspuns că, deşi tânăr, eram un chirurg cu suficientă experienţă pentru a proceda cu desăvârşită conştiinciozitate. Eram convins că făcusem tot ce-mi stătea în puteri. De altfel, cazul pacientei era dintre cele mai grave.

— Bine, vom vedea rezultatul!

Mi-am răsfoit înfrigurat tratatele şi, spre uluirea mea, constatai într-adevăr că nu respectasem normele tradiţiei chirurgicale. Mi-ar fi cu neputinţă să descriu starea mea sufletească. Aveam impresia că lumea se prăbuşea din temelii în jurul meu. Sufletul mi-era torturat de chinuri năpraznice. Cine ştie, poate omorâsem un om! Seara însă, când m-am dus acasă, un glas ascuns îmi şopti că procedasem totuşi bine. Mi-am adus aminte de prima tăietură făcută, această incizie hotărâtoare şi sigură. Mânat de un instinct puternic, nu zăbovisem o singură clipă. Mi-amintesc că dădusem de o parte un instrument important, spunându-i asistentului meu că n-am nevoie de el. Mă împrejmuia totuşi o singurătate mortală. Mă îndoiam de mine însumi. Am încercat să uit pentru câteva clipe gândurile care mă chinuiau, în societatea lui Abubakr şi a Azizei. Apoi, sub pretextul că sunt foarte obosit, m-am culcat. Nu puteam însă dormi. Ceasuri întregi m-am zvârcolit în aşternut, auzind cum prietenii mei îşi vorbeau pe şoptite. Am văzut umbra Azizei dincolo de perdea, pe când se strecura în aşternut. Am auzit trântindu-se poarta şi am ştiut că Abubakr

a coborât la cafenea. Eram muncit de îndoieli.

— D-ta eşti responsabil de consecinţe, îmi vâjâia în creieri glasul profesorului Phipps.

Deodată am sărit din pat, mânat de o forţă irezistibilă. M-am îmbrăcat în grabă, apoi, după ce m-am convins că Aziza doarme, am părăsit casa, pornind grăbit spre Kars-el-Aini. După câteva minute eram la secţia ginecologică, la căpătâiul pacientei mele. Trăia încă şi, în penumbra salonului, îşi aţinti privirile asupra mea. Am stat o jumătate de oră lângă ea, apoi, dând câteva instrucţiuni surorii de serviciu, m-am întors acasă. În drum mi-am recâştigat calmul obişnuit. Teama dispăru din inima mea. Ştiam că procedasem bine, chiar dacă pacienta avea să moară.

Spre marea mea bucurie, bolnava scăpă cu viaţă. După două trei zile, înţelepţii mei colegi începură să-şi vorbească pe şoptite. Surâsul dispreţuitor dispăru de pe buzele profesorului Phipps. Mă privea cu o nemărturisită curiozitate. După alte două zile, pacienta mea era afară de orice primejdie. Îngrijitoarea-şefă îmi destăinui că doctorul Hermann declarase: săvârşisem o adevărată minune.

L-am căutat imediat prin întreaga clinică.

— Ibrahim, mă primi el. D-ta eşti o fire impulsivă. Încearcă să-ţi coordonezi impresiile şi să-mi povesteşti de la început până la sfârşit, cum a decurs operaţia.

Când am terminat, se ridică şi mă bătu prieteneşte pe umăr.

— Orice succese ai avea în viitor, păstrează-ţi modestia, mă sfătui el binevoitor.

Apoi, după o pauză, adăugă:

— Nu te lăsa niciodată influenţat de invidia profesională a colegilor. De altfel, te felicit, ai descoperit un nou procedeu, mai bun decât cel pe care îl cunoşteam până acum. Nu te lăsa însă ameţit de succes, fii modest!

Am stat o jumătate de oră împreună, (Dumnezeu să-i binecuvânteze memoria!), i-am expus detaliat fazele intervenţiei mele, iar el mă sfătui să scriu o comunicare pentru revistele de specialitate. Veţi înţelege, fără greutate, de câtă bucurie m-a umplut întâia mea victorie. Cu inima plină de recunoştinţă, am hotărât să rămân şi pe mai departe modest, lucrând din răsputeri. În pofida tuturor intenţiilor nobile, n-am putut înăbuşi în mine scânteia unei justificate mândrii. Acest succes îmi aduse preţuirea colegilor. Pentru revista medicală „Lancet“ scrisei o comunicare, pe care dr. Hermann o prelucră cu măiestrie. Studiul apăru. Din clipa aceea se trezi în mine setea de glorie, hotărând ca toate observaţiile pe care aveam să le mai fac, să le statornicesc pentru uzul medicinei, sub forma unor comunicări. Acest obicei mă ajută apoi să fac încercări şi în alte domenii ale scrisului. Prezentele memorii sunt ultimele încercări în această direcţie.

Am convins-o pe Aziza să-şi înţarce copilul. Era prea anemică pentru a-l putea alăpta şi mai departe. De altfel copilul consuma cu plăcere laptele de gamussa. Îi făceam mamei injecţii, al căror rost era să îmbunătăţească compoziţia sângelui ei.

Nu schimbasem aproape nimic din felul meu de viaţă. Noi trei şi copilul suportam

cu o autentică pasivitate egipteană traiul acela stingherit. Aziza îmi făcea impresia unei fiinţe pe care n-o mai interesează ziua de mâine. Ne gătea, în timp ce eu mă străduiam s-o obişnuiesc cu o muncă metodică. Abubakr îşi continua traiul de până atunci. Câteodată se ataşa de noi, de cele mai multe ori însă ne evita. Nu ştiam ce să fac cu Aziza. Apropierea ei mă umplea de bucurie. În tovărăşia ei mă linişteam, uitând de gânduri şi probleme. Era întotdeauna veselă şi vioaie, chiar când străduinţa ei de a mă amuza dădea greş. Afecţiunea şi responsabilitatea pe care le simţeam pentru ea, se accentuau din zi în zi.

Uneori Aziza dansa în faţa mea. Era fermecătoare. În glasul ei vibra un erotism reţinut. Tonul acesta mă impresiona întotdeauna. Cântecul ei nu consta numai din acţiunea mecanică a coardelor vocale, ci se părea că toate organele şi mişcările ei stau în slujba farmecului acestui cântec. Răspândea o atracţie atât de irezistibilă, încât adeseori mă simţeam parcă luat pe sus de un vârtej, şi zgâlţâit cu putere. Eram aproape fericit că Abubakr şedea lângă mine. Vecinătatea lui dizolva în mine neliniştea aceea surdă, care mă sfâşia. Eram şi eu doar un biet om! Eram ataşat de Aziza prin amintiri atât de dulci, încât ar fi fost firesc să-mi pierd într-o bună zi stăpânirea de sine, căutând într-însa ceea ce jurasem să nu mai încerc niciodată. Ştiam că dacă va pune stăpânire pe simţurile mele, va dispărea sentimentul acela altruist, care mă ajuta să-i fiu protector. Simţea şi ea impresia ce o exercita asupra simţurilor mele. Fiara ascunsă în sufletul ei era câteodată gata-gata să-şi arate ghearele. Mă dorea cu ochii, cu buzele, cu toate gesturile. Încercam s-o stăpânesc. Îi vorbeam despre viitor. Ce puteam însă să-i spun, pentru a-i zugrăvi în culori mai îmbietoare viitorul? Nu eram în stare să-i ofer nimic.

Aziza nu avea sensibilitate pentru ziua de mâine. După cum refuza să se gândească vreodată la trecut, trăia numai pentru o clipă, o zi, o noapte. Aceasta era totul. Era mulţumită să trăiască. Era egipteancă până în măduva oaselor. Apoi, după un timp, începu să mă tulbure noaptea. Îşi părăsea copilul şi strecurându-se pe sub perdea, se culca pe jos, lângă patul meu. Nu scotea niciun cuvânt, ci îşi proptea prin întuneric picioarele de patul meu şi îl legăna, până când mă trezeam. Când aprindeam lumânarea, se prefăcea că doarme. Cum stingeam lumina, începea din nou să-mi împingă patul cu picioarele. Jocul acesta nevinovat se repeta noapte după noapte. Când, a doua zi, o mustram pentru purtarea ei, se făcea a nu şti nimic de cele întâmplate, sau declara că nu mai poate dormi în patul ei.

Într-o bună zi, Abubakr prinse şi el de veste.

— Bine, mă, nu-ţi dai seama ce vrea fata de la tine? Sau poate o torturezi intenţionat?

— Ce-ai face să fii în locul meu? l-am întrebat.

— Fireşte că aş face-o fericită! De ce nu?! M-aş simţi bine în braţele ei, apoi când m-aş sătura, aş da-o afară!

Am simţit pentru întâia oară o ură cumplită împotriva prietenului meu. M-am

stăpânit însă. Râse de mine. Ştiam că mă dispreţuieşte. Atunci nu eram încă om de lume. Aveam despre viaţă o judecată foarte primitivă.

Eram atât de convins de valoarea sincerităţii şi a virtuţii, încât credeam că nu poţi trăi o clipă fără ele. În ochii mei, Aziza era victima unei grave nedreptăţi, o adevărată martiră. Drăgălăşeniile ei îmi tulburau inima. Mă apăram însă împotriva ispitei. Mi-am respectat cu dârzenie hotărârea iniţială, de a o ajuta şi apăra, dar de a nu-i cere altceva decât o blândă simpatie. Într-o noapte, când veni iar la patul meu, i-am spus:

— Aziza, nu te-am salvat din mizerie, ca să-ţi fiu amant. Mă faci să sufăr. Mi-eşti dragă, dar nu vreau să fiu iubitul tău, pentru că am hotărât să-ţi fiu frate. Am încercat să te scot din situaţia deznădăjduită în care te aflai. Nu eşti animal. Afară de trup, ai şi suflet. Sufletul acesta vreau să-l descopăr în tine. Şi te voi ajuta să ţi-l găseşti şi tu şi să crezi într-însul.

Yasalaam! Îmi venea greu să-i vorbesc astfel, în timp ce şedea lângă mine. Mă ascultă însă atentă, aş putea spune chiar neliniştită.

— Ce vrei să fac? întrebă ea.

L-am auzit pe Abubakr tuşind în camera vecină, ceea ce însemna că nu se culcase încă. Ne-am reţinut respiraţia câteva clipe. Apoi Aziza îşi culcă capul pe umărul meu şi repetă întrebarea. Deodată mi-am dat seama ce aveam de făcut. Era ca o subită revelaţie.

— Vreau să-mi fii ca o soră, am şoptit. Să mă iubeşti cu dragoste de soră. Prin mine vei învăţa să iubeşti întreg poporul egiptean, cele câteva milioane de felahi care suferă de lipsuri şi boli. Mâine te duc la clinică, să fac din tine soră de ocrotire. Te voi specializa în îngrijirea copiilor. Te voi creşte pentru o viaţă nouă, viaţă nobilă şi mare. Vom trăi unul lângă altul, ca fratele cu sora. Te voi lua pretutindeni cu mine. Nu uita că, dintre milioanele de femei, tu vei fi una care nu vei mai trăi vechea viaţă animalică. Vei fi liberă. Nu trebuie să-ţi mai fie frică nici de mizerie, nici de întuneric, nici de neştiinţă. Şi, dacă, într-o bună zi, te vei întoarce în satul tău, oamenii te vor primi ca pe o regină. Să nu-ţi închipui, Aziza, că singura comoară de care dispui este sexul...!

I-am dezmierdat uşor fruntea. Aziza se înfioră. I-am văzut privirile întunecate, răscolind bezna din odaie.

— Auzi ce-ţi spun?

— Aiwah, frăţiorul meu.

Am simţit că o aveam, în sfârşit, în mâinile mele.

— Să ştii că, oricât de frumoasă şi de ispititoare ai fi, în sufletul tău sălăşluiesc multe gânduri necunoscute. E uşor, foarte uşor să ai copil de la un bărbat, dar mult mai important este s-asculţi de glasul acela lăuntric, care îţi însufleţeşte gândurile. Dacă, atunci când te-am întâlnit la Said, aş fi ştiut să trezesc în tine spiritul acesta bun, te-aş fi ferit de multe dezamăgiri. N-ai fi devenit niciodată prada unui Ishwid

Khales. Pentru că, adevărata ştiinţă te face puternic. Dacă poporul nostru ar dispune de această ştiinţă, niciodată nu ne-ar mai stăpâni străinii. Dar pentru că străinii au mai multă ştiinţă decât noi, de aceea ne stăpânesc astăzi. Ştiu că mă iubeşti, Aziza. Şi tu mi-eşti dragă, mai ales acum; nu te mai iubesc ca înainte, pentru că atunci eram încă neştiutor. Astăzi însă văd multe lucruri altfel. Citesc în sufletul oamenilor, ca în trupurile lor. Dacă trupul lor e bolnav şi neputincios, neputincioase şi bolnave le sunt şi gândurile. Nu vreau să semeni cu celelalte femei! Vreau să mă asculţi!

— Aiwah! şopti ea.

Eu însă am continuat să mă îndoiesc de ea. Nu ştiam dacă mă înţelesese pe deplin. După o pauză mai lungă, m-am apropiat de urechea ei:

— Acum întoarce-te în patul tău şi rămâi acolo. Mâine vom mai vorbi despre tine.

Cu o indiferenţă care aproape mă duru, mă părăsi şi se strecură în aşternutul ei.

— Ya Ibrahim, zise ea, mi-ai spus multe lucruri. Voi dormi acum singură, iar mâine nu-mi voi mai aduce aminte de nimic.

Abubakr începu iar să tuşească. Mi-era puţin ruşine.

— Nu vei uita ce ţi-am spus! am zis eu tare, ca s-audă şi Abubakr.

Apoi am încercat să-mi recapitulez viaţa. M-am simţit deodată uşurat la gândul că aveam să fac din Aziza o îngrijitoare de bolnavi. Îmi dădeam însă seama că va trebui să-mi schimb şi eu felul de viaţă. Nu mai puteam să-mi împart traiul cu Abubakr. Mi-ar fi fost cu neputinţă să suport pe un al treilea în casa unde urma să trăiesc cu Aziza. Eram sătul de ironiile lui.

Simţeam o ostilitate neînţeleasă la gândul că, i-aş putea împărtăşi lui Abubakr motivele complicate care mă sileau să procedez altfel decât ar fi procedat el. Eu, singurul om adevărat dintre atâtea milioane, trebuia să-mi servesc mie însumi un exemplu. Şi chiar dacă toţi bărbaţii din Egipt ar fi râs de mine, tot nu mi-era îngăduit să fac ceea ce ar fi făcut ei. Până când poftele mele trupeşti erau mai puternice decât dorinţa de a mă ridica cu ajutorul spiritului deasupra tuturor voluptăţilor, rămâneam rob, robul meu şi al celorlalţi. Pentru că, nu lanţurile, nici poliţiştii sau stăpânii fac robi din compatrioţii mei. Noi, egiptenii, ne robim singuri! Ne pustieşte senzualitatea, goana după voluptate. Cum ar putea vulturul să se ridice în înălţimi, ca să scruteze zările divine ale libertăţii, dacă ar fi înlănţuit de pământ?

Vei înţelege, iubite cititor, de ce mă preocupa soarta Azizei! Era una dintre milioanele de femei egiptene şi, dacă păcătuiam împotriva ei, păcătuiam împotriva acelor milioane, apoi, satisfacerea poftelor mele ar fi avut drept rezultat o scădere temporară a oricărei activităţi spirituale, fiind suficientă să mă arunce în abisul din care mă ridicasem cu atâta greutate. Misiunea mea era să vindec, să ucid microbi şi să pătrund până la rădăcina relelor. Poate, vor arunca cu pietre în mormântul meu. Glasul meu o să strige însă şi din pământ, ca să vă îndemne la fapte mari. Maalesh!

Până la vârsta de treizeci de ani, când norocul începu să-mi surâdă, am îndurat

lipsuri şi mizerii neînchipuite. Este adevărat că aveam o leafă pentru serviciul meu la spital, dar regulamentul mă oprea să primesc bani pentru tratamentul şi operaţiile făcute pacienţilor. De altfel, niciodată nu mi-ar fi trecut prin gând să nesocotesc litera legii. Din zori până noaptea târziu eram ocupat cu bolnavii. Acum îmi luasem şi povara de a o învăţa pe Aziza să scrie şi să citească iniţiind-o în arta de a îngriji copiii. Noroc că învăţa foarte repede, astfel că după două luni am rugat-o pe Miss Wilcox s-o plaseze într-un post de începătoare. Miss Wilcox avea pentru mine o stimă deosebită, aş putea spune chiar simpatie. Uneori încerca totuşi să mă trateze cu obişnuita superioritate britanică. Ceru să vorbească cu Aziza şi rămase plăcut surprinsă de rezultatul educaţiei mele. O trata pe Aziza cu multă gingăşie. I-am mărturisit legăturile mele cu Aziza. N-aveam niciun motiv să-i ascund ceva. Ştia că spun adevărul şi, întocmai ca mine, recunoscu şi ea că Aziza e îndemânatică şi înzestrată cu toate calităţile cerute unei bune îngrijitoare de bolnavi. Într-o bună zi, Aziza se întoarse la Kasr-el-Aini, de astă dată însă într-o altă ipostază. În fiecare seară eram împreună în casa durerii şi ne făceam amândoi datoria, fiecare în felul său.

Prinţul Ali, pe care nu-l mai văzusem de multă vreme, trimise într-o zi după mine. Am pornit spre palatul din Gizeh al binefăcătorului meu, cu inima plină de recunoştinţă. Alteţa sa mă primi cu un pumn prietenos, repezit între coaste.

În primul rând, trebuia să examinez splina şi ficatul princiar şi să fac o diagnoză. Îl examinai cu temeinicie, constatând o şi mai accentuată creştere a splinei. I-am comunicat prinţului toate lucrurile care îi erau interzise – să nu bea alcool, să nu mănânce prea mult, să nu doarmă prea mult, să nu fumeze prea mult, – iar el mă ascultă cu răbdare. Când am terminat, se ridică din fotoliu şi se opri în faţa mea cu picioarele răşchirate.

— Yasalaam! strigă el. Şi tu îndrăzneşti să te socoteşti medic? Nu te-am chemat ca să-mi spui ce nu pot face, ci ce *pot* face. Vreau să ştiu ce pot face?

— Puteţi cere lui Allah un nou ficat! i-am răspuns.

Cum, în zilele acelea, bumbacul era bine cotat la bursă, buna dispoziţie a prinţului Ali nu fu tulburată de observaţia mea.

— Pot să joc polo?

— Cu condiţia să aveţi cai suficient de puternici, pentru a vă suporta greutatea.

— Pot să mă căsătoresc?

— De ce nu, dacă aceasta înseamnă pentru Alteţa voastră o nouă experienţă.

Effendina îmi comunică apoi, că nicicând nu se simţise mai bine. Ficatul îl supără foarte rar. Mă conduse în baie şi îmi arătă un dulăpior plin cu diferite soiuri de tablete şi pilule.

— Toate acestea sunt blestemăţii inutile, i-am spus.

— Vă recomand să începeţi o cură de slăbire, undeva într-o climă tare.

Effendina începu să urle:

— Încerci să mă faci să mor de foame! Aşteaptă până când unchiul meu mă va despuia de toate moşiile şi de banii pe care-i am! Poate că atunci îţi voi urma sfatul.

Prinţul Ali avea un temperament ca armăsarii pur-sânge arabi: şi aceia se agită, îşi rotesc înfiorător privirile şi ameninţă, fiind de fapt cu totul inofensivi. Multă vorbă şi puţină voinţă! După ce discuţia continuă pe acelaşi ton, trecu la chestiunea pentru care mă chemase. Avea treizeci de servitori, fiecare cu misiunea sa bine precizată. Avea o droaie de feciori: unul îngrijea pantalonii princiari, altul vestele, al treilea lenjeria, ciorapii, cămăşile şi plastroanele. Altul era responsabil de pantofii şi cizmele Alteţei sale şi era vai şi amar de el, dacă încălţămintea nu strălucea ca oglinda. Doi tineri vlăjgani îl serveau la baie. Patru oameni îi serveau ca valeţi. Un servitor ducea grija dulapului cu ţigări şi unelte de fumat, curăţind şi umplând cu tutun lulelele. Dacă effendina bătea o dată din palme, aceasta însemna: o ţigaretă, dacă batea de două ori: o ţigară de foi, de trei ori: luleaua. Unul dintre băieţi servea cafeaua, altul limonada. Funcţionarii prinţului îşi aveau servitorii proprii, obligaţi să se îngrijească singuri de uniformele lor. Legătura dintre bucătărie şi locuinţele servitorilor o făceau vreo şase băieţi, care alergau ziua întreagă între palat şi dependinţe. Deasupra fiecărui scaun atârna o sonerie. Dacă prinţul Ali pleca la castelul său de la ţară, aşezat în Deltă, închiria pentru servitorii săi un vagon întreg de clasa a doua. La epoca aceea, principii aveau însă dreptul de a întrebuinţa poarta regală din gara Cairo şi de a urca în tren pe scări acoperite cu covor roşu. Mi-amintesc ce acces de furie a avut când în urma intervenţiei maestrului de ceremonii al curţii regale, privilegiul acesta le fu retras.

Prinţul Ali îmi oferi cafea şi ţigări. Îmi spuse că, în rândurile servitorimii apăruse o epidemie, care semăna ca aspect cu pojarul, şi mă numi medicul casei. Nu se putea să-i refuz oferta, pentru că îi eram prea obligat. Am acceptat fără să stau o clipă pe gânduri, accentuând că oferta lui însemna pentru mine o deosebită onoare. Prinţul râse cu poftă.

— Cum mi-aş putea recâştiga altfel banii, decât punându-te la treabă?

Prinţul făcea haz mai bine de gluma sa, decât mine.

— N-ai vrea să trecem imediat la fapte? strigă el.

Din ziua aceea, programul meu fu încărcat cu o nouă misiune, care nu-mi făcea nicio plăcere. Din toţi servitorii prinţului, abia dacă doi erau cu desăvârşire sănătoşi. Zece sufereau de maladii incurabile, iar restul erau într-o stare care cerea un serios tratament medical. Îmi îndeplineam noua funcţie mult mai serios, decât bănuise prinţul. Pentru a economisi timpul şi din motive de comoditate, i-am propus effendinei să-mi trimită personalul să-l examinez la Kasr-el-Aini. Niciodată n-am văzut încă un om atât de furios, ca prinţul Ali după această propunere.

— Ce-ai spus? Să-mi trimit servitorii în murdăria aceea de spital, să-i ucidă ca pe nişte dobitoace?

Câteva minute continuă să blesteme organizarea sanitară a ţării noastre,

calomniind cel puţin o duzină din membrii ministerului sănătăţii şi ai cabinetului. Pe mine însă mă scuti de înjurăturile sale. Mânia lui luă proporţii atât de uriaşe, încât uluit m-am retras, am căzut într-un fotoliu, apoi am izbucnit într-un râs nestăvilit. Monoclul căzu din ochiul stâng al prinţului. Un valet îi întinse pe o tavă de argint un monoclu, pe care prinţul îl potrivi cu un gest mecanic în locul celui căzut, de parcă ar fi fost obişnuit să scape toată ziua câteva duzini de monocluri.

— Vrei să spui că n-am dreptate? urlă el în culmea furiei.

Mi-am ridicat genunchii, pentru că râdeam cu lacrimi. Prinţul Ali îmi întoarse spatele. Scrâşni din dinţi, îşi şterse monoclul apoi izbucni şi el într-un râs vijelios. Într-un târziu se prăbuşi gemând într-un fotoliu din faţa mea. Apoi se uită la mine de parcă atunci m-ar fi văzut pentru prima oară. Bătu din palme. Apărură patru valeţi, de parcă ar fi ieşit deodată din perete.

În curând mi-am câştigat o popularitate supărătoare. Trecători necunoscuţi mă opreau pe stradă, pe care eu nu-i mai văzusem niciodată, ei însă mă cunoşteau, sau cel puţin auziseră de mine. Şi cât timp mă însoţeau, îmi povesteau simptomele bolilor de care sufereau ei, părinţii sau rudele lor. Ba se întâmpla să dau adeseori consultaţii pe străzi periferice, scriind reţete pentru oamenii mahalalei. Uneori îmi lăsau bani la portar, de cele mai multe ori însă primeam scrisori mâzgălite cu cerneală murdară, în care eram rugat să vin imediat într-un loc sau altul, unde tocmai trăgea cineva să moară. O ceată de femei necunoscute mă urmărea mereu. Numele meu deveni curând cunoscut în întreg cartierul. Într-o singură săptămână aş fi putut recruta bolnavi pentru un întreg spital. Nu mai eram stăpân pe timpul meu. Fusesem luat fără ştire în acest vârtej al suferinţei; ar fi trebuit să mă împart în cel puţin doisprezece medici de diferite specialităţi. Îmi priveam uimit colegii mai norocoşi, care găseau oricând o după masă liberă, câştigând bani suficienţi, cu o muncă mult mai redusă decât a mea. Ei însă erau medici angajaţi pentru un anumit loc, pe când eu eram medic pretutindeni şi întotdeauna. Eu aveam nu o meserie, ci o misiune. Dacă recapitulez astăzi perioada aceea de douăzeci de ani de muncă, nu găsesc o zi care să nu fi fost închinată medicinii. Chiar puţinele ceasuri libere, le întrebuinţam citind şi studiind. Mă întreb mirat: cum se face că am avut totuşi timp să umblu la teatru şi concerte, să iau masa la prieteni şi cunoscuţi şi să citesc pe cei mai buni scriitori, filosofi şi poeţi ai Angliei, Franţei şi Germaniei? Este cu adevărat un miracol cât poate face trupul şi sufletul pe tărâmul energiei. Rezultatul este totuşi că astăzi sunt o epavă umană, fără putinţă de întoarcere.

Dar să mă-ntorc la Aziza. Aproape că mă simt ispitit să povestesc aici toate câte le ştiu despre ea. Viaţa ei este un roman pitoresc şi plin de aventuri. Cred însă că nu pot nesocoti cronologia întâmplărilor mele proprii, fără ca logica povestirii să nu sufere. Vreau doar să descriu aici felul în care a dat greş încercarea mea de a-i reface viaţa.

Cam la patru săptămâni după intrarea ei în serviciul spitalului, am băgat de

seamă o ciudată schimbare în purtarea ei. Eram foarte sensibil la tot ce făcea sau spunea.

O socoteam o fiinţă supraomenească şi plutea prin saloane ca un adevărat înger. O stimam atât cât poate fi stimată o femeie. Şi în virtutea simpatiei pe care i-o purtam, i-am atribuit toate acele virtuţi pe care, poate, nu le-a avut niciodată. În ochii mei, Aziza era simbolul femeii egiptene. O iubeam. Iubirea mea însă nu putea fi asemănată cu nimic. Cuprindea o adoraţie juvenilă, aproape mistică. Mi-aş fi putut-o face oricând amantă, dar o forţă contrară activa în mine. Dorinţa mea de a face dintr-însa o femeie liberă era atât de puternică, încât Aziza era convinsă: sunt cu ea dârz şi intransigent. Simţea că o urmăresc mereu. Ştia că sunt insensibil faţă de capriciile ei, insensibil pentru accesele-i de furie. Recunosc, am comis o greşeală. Nu cunoşteam însă inima femeilor. Credeam că ea îmi înţelege iubirea. Nu mi-a înţeles-o însă. Nu putea pătrunde sensul educaţiei pe care i-o dădeam. Aziza trăia în lumea gândurilor sale, uitând cu desăvârşire detaliile. Îi atrăgeam mereu atenţia asupra cutărui sau cutărui fleac, încercând să-i trezesc spiritul şi s-o fac să înţeleagă ce important era să nu se lase preocupată decât de un singur lucru. Gândurile ei însă rătăceau mereu la alte mărunţişuri. Hoinăreau în sfera dorinţelor neîmplinite, ofilindu-se în sforţarea de a-şi stăpâni pornirile. Spre durerea mea, îmi dădui curând seama că pretindeam prea mult de la ea, că era cu totul alta decât mine şi că nu vom putea fi niciodată la fel. Ştiu că Aziza va citi după moartea mea aceste însemnări, ţin totuşi să spun adevărul. Memoriile mele o vor ajuta poate, să se gândească cu mai multă înţelegere la epoca aceea când încercam să-i devin înger păzitor. Poate va înţelege, în sfârşit, suferinţele îndurate din pricina mea. Spun „în sfârşit“, pentru că între timp a cunoscut şi ea umilinţe neînchipuite. A trecut şi ea prin înalta şcoală a suferinţei. Astăzi are tot dreptul să poarte numele pe care i l-am dat odinioară: — Malakah! Înger! Îngerii sunt înţelegători şi indulgenţi cu slăbiciunile omeneşti.

Miss Wilcox observă şi ea schimbările ivite în purtarea Azizei şi mi se plânse.

— Îi stă capul mereu la alte lucruri, zise. Disciplina începe s-o obosească. Îi lipseşte temperamentul necesar bunelor îngrijitoare.

— Din anumite puncte de vedere, e o fată foarte bună. Îi place lenjeria curată. Dar e prea încăpăţânată. Nu m-ar mira dacă se va dovedi cu totul nepotrivită carierei pe care i-am ales-o.

În taină, admiram perspicacitatea domnişoarei Wilcox: rufăria – încăpăţânarea – temperamentul – era un proces foarte logic. Nu eram singurul care mă străduiam să dau o nouă directivă vieţii Azizei. Miss Wilcox sacrificase multe ore pentru a o instrui. O onorase cu încrederea ei, încercând să-i deştepte mândria şi spiritul de sacrificiu. Sufletul Azizei însă nu mai era între noi. Trecutul începuse din nou s-o obsedeze. Când eram împreună, nu vorbea decât despre călătoria ei în Europa. Îşi amintea nenumărate detalii, descria hotelurile, satele, oraşele, înfăţişarea şi

manierele europenilor pe care-i cunoscuse. Simţeam că era nemulţumită cu situaţia-i actuală, nemulţumită până şi cu propria patrie. Mi-amintesc de ziua în care îşi lepăda definitiv vălul.

— Las' să rămână celelalte femei sclave! zise cu amărăciune. Vreau să fiu liberă. Faţa mea nu e nici bolnavă, nici urâtă, ca s-o ascund. Nu mai sunt o femeie de felah, neştiutoare şi incultă! Sunt o fiinţă modernă!

I-am dat bani, să-şi poată cumpăra haine. Cheltui trei lire, ceea ce era cam mult pentru posibilităţile mele de atunci. Nu-mi păsa însă. Aziza să-şi procure rochiile europene, dacă numai atât îi lipsea ca să se simtă liberă! După un timp, îşi luă obiceiul de a pleca singură de acasă, lăsându-şi copilul la o vecină. Seara apoi îl lua acasă. De când îşi schimbase portul, copilul rămase definitiv la vecină. Când am mustrat-o, îşi pierdu răbdarea.

— Ajunge! M-am săturat! Eşti tot atât de străin de copil, ca şi mine. E a lui Iswid Khales! Nu vreau să cresc o mică sclavă. E bine, acolo unde e. Nu mai vreau s-o îngrijesc.

Apoi mă chinuia neîncetat din pricina locuinţei. Până când doream să mai stea cu mine într-o încăpere, despărţiţi printr-o singură perdea? De ce nu-l fac pe Abubakr să plece? De ce nu-mi închiriez altă casă, şi să încep o viaţă demnă de un medic? Trebuia să-mi deschid de mult un cabinet particular, să câştig bani mulţi şi să trăiesc la fel cu ceilalţi medici.

Nu i-am spus că aş fi avut nevoie de cel puţin două sute de lire pentru a-mi instala un cabinet şi că aveam de altfel clientelă la fel de vastă, ca cei mai buni medici din Cairo, chiar dacă munca mea nu-mi aducea venituri însemnate. Ea continua să mă privească ostilă.

— Ce vrei de la mine? Ce vrei să faci din mine? Eu nu sunt proprietatea ta! Nu sunt proprietatea nimănui!

I-am văzut ochii scânteind de furie.

— Ibrahim, făcu ea deodată, cu glasul schimbat. Mă iubeşti? Atunci lasă-mă să am de la tine un copil. Copil care să nu mai aibă sânge de rob!

Am simţit o durere stranie, dar n-am răspuns. Aziza îmi întoarse spatele, cu un dispreţ fără margini.

Peste puţin, apoi, observai şi în purtarea lui Abubakr schimbări ciudate. De unde înainte îşi petrecea serile prin cafenele, în tovărăşia colegilor cheflii, acum stătea ceasuri întregi lângă tratate preparându-se pentru examene.

— Am pierdut doi ani, dar te voi ajunge, făcu el într-o seară.

Seara şedeam împreună pe balconul care se deschidea spre uliţă. Discutam un timp, glumeam pe socoteala menajului şi a scăderilor noastre, neînţelegând cum puteam – doi bărbaţi şi o femeie – trăi împreună? Cu timpul, Abubakr deveni abătut. Rămânea dus pe gânduri, era distrat şi nervos. Atribuiam toate acestea studiului. Apoi am fost chemat să fac serviciu de noapte la spital. Sfera mea de activitate se

lărgise într-atât, încât am hotărât să-mi reorganizez viaţa. Intenţionam să mă mut în încăperile care îmi fuseseră puse la dispoziţie, într-o aripă a spitalului, rugând-o pe Miss Wilcox s-o plaseze şi pe Aziza la una dintre îngrijitoare. Abubakr va înţelege că nu lipsa de prietenie, ci împrejurările mă sileau să pun capăt traiului nostru în trei. Singurătatea îi va fi de altfel folositoare, putându-şi concentra toată atenţia asupra dobândirii diplomei de doctor. Cât priveşte Aziza, eram convins că singura modalitate de a face ceva din ea, era s-o plasez într-un mediu prielnic, aplicându-i cu severitate regulamentul.

Dar fusese scris să se întâmple altfel!

În camera mea de serviciu din spital, mă vizita unul din superiorii mei, care îşi spunea mereu Willy. Întocmai ca mine, era şi el originar din Assuit şi îşi crease o faimă de medic foarte priceput. Pe lângă simpatia profesională, ne lega o afinitate personală, care dăinuie încă, şi astăzi.

Dr. Willy îmi spuse că operase două cazuri extrem de grave, care îl neliniştesc, astfel că intenţionează să rămână toată noaptea în gardă. Cum eu eram frânt de oboseală, îmi propuse să mă înlocuiască. La început am refuzat să accept propunerea lui, el însă insistă cu atâta încăpăţânare, încât am acceptat. Am pornit vesel spre casă, nebănuind că Willy căutase doar un pretext pentru a-mi procura câteva ceasuri de odihnă – ceea ce mai târziu se adeveri.

Am luat o trăsură. Apoi când am coborât în faţa casei, am văzut lumină în odaia lui Abubakr. Portarul îmi deschise poarta. Am urcat scările. Am încercat să deschid uşa cu cheia, dar zăvorul era tras pe dinăuntru. Am fost deci silit să dau semne de viaţă, ciocănind energic. Câteva minute, păru că nimeni nu mă aude. Dar apoi, am auzit scârţâind podelele. Era atâta linişte în casă, încât am auzit din odaie glasul Azizei. Am strigat-o. Atunci se apropiară paşi târşiţi şi peste câteva clipe – care mi se părură o veşnicie – Abubakr deschise uşa. Mi-a fost de-ajuns o privire în ochii lui. Am intrat în odaie. Aziza tocmai vroia să tragă perdelele. Mă privi îngândurată. Am auzit cum Abubakr îşi închidea uşa cu cheia. M-am uitat în ochii Azizei şi am înţeles totul.

Primul gând mi-a fost să ucid. Dar, cu un efort supraomenesc, mi-am recâştigat calmul. Ştiam că acum sau niciodată trebuia să-mi dovedesc că sunt cu adevărat bărbat.

— Sunt foarte obosit, i-am spus Azizei. Trebuie să dorm. Mă rog lui Dumnezeu ca, într-o zi, să te facă să-nţelegi: nu din egoism am refuzat să-ţi fiu amant.

Perdeaua ne despărţea. O auzeam respirând agitată. Suferea şi ea în felul ei. Nu-mi era îngăduit s-o umilesc mai mult.

— Ibrahim, şopti, tu n-ai vrut să mă iubeşti.

— Nu n-am vrut. Mi-e milă de tine, mi-e milă.

Am auzit atunci scârţâind pragul lui Abubakr. Se apropie de uşă, oprindu-se sfăditor în prag.

— Ei? întrebă el. Ce s-a întâmplat? Femeile sunt ca pisicile. Se alintă pe lângă bărbaţi, aşteptând să fie dezmierdate.

Am simţit o durere vie, aproape insuportabilă. Bietul Abubakr! Ce puţin mă cunoştea! Aveam impresia că trăim în două lumi diferite.

— În tot cazul, tu eşti singurul vinovat.

— Maalesh! La urma urmelor, ce s-a întâmplat? Iubirea e cel mai nevătămător lucru din lume. N-ai de ce să-ţi faci inimă rea pentru un lucru de nimic! Doar tu ai vrut-o. Dac-ai fi fost bărbat cu adevărat, aceasta nu s-ar fi întâmplat. Aş fi fost mulţumit să te ştiu fericit cu ea, tu însă nu făceai altceva decât să-i strici firea. Ai vrut să faci din ea ceva, care era opus temperamentului ei.

— Bine, dar tu nici n-o iubeşti, am zis.

— O iubesc. Fireşte însă că n-am nimic împotrivă dacă vrei şi tu s-o iubeşti.

M-am uitat la Aziza:

— Ce-ai de zis?

Începu să se plimbe prin odaie, legănându-şi şoldurile, cu un calm care mă scoase din sărite. Într-un târziu, se opri în faţa mea şi mă privi cu dispreţ.

— Abubakr e bărbat! zise, apoi se întoarse brusc şi începu să râdă.

— Totuşi, eu am fost cel care te-am iubit. Te-am iubit mai mult, decât ar putea-o face vreodată Abubakr. Iar dacă îţi închipui că bărbăţia înseamnă ceea ce face el, atunci – crede-mă – pentru scopul acesta îţi va fi bun oricare bărbat.

— Nu e vina mea că sunt puţine femei care să-mi placă, se apără Abubakr. Noi studiem şi cu cât adunăm în noi mai multă ştiinţă cu atât se îndepărtează mai mult femeile noastre de noi. La urmă, ce comuniune mai avem cu ele? Din păcate, eu nu dispun de altruismul tău, de stăpânirea ta de sine, de calmul tău filosofic!

— Da, ştiu, tu nu eşti decât un savant fără inimă.

— Tu ai împins-o în braţele mele! Dacă mi-ai fi prieten cu adevărat, ai fi fericit pentru succesul meu şi nu m-ai mustra.

Privirile mele se opriră la Aziza, care şedea pe pat, cu genunchii sub bărbie, cu o expresie misterioasă în ochi. Buclele-i negre se revărsau bogate pe umeri. Nu, nu mi-era îngăduit să mă las pradă iubirii. Nu puteam să-i arăt ce însemna ea pentru mine, că îmi distrusesem într-o clipită toată fericirea. Aveam senzaţia că nu numai ea, ci ţara mea mă trădase.

— Fii fericit cu ea! i-am strigat lui Abubakr. Vă las singuri.

Am coborât scările întunecate cu ochii plini de lacrimile mâniei.

— O va distruge pe Aziza! mormăiam. Îmi va distruge întreaga operă.

După câţiva paşi, am auzit un glas de femeie care se văita. Era nenorocita care se mutase nu de mult în cartierul nostru, pentru a ne tulbura nopţile. Şedea rezemată de zidul casei noastre, ca un morman de cârpe, luminată de felinarul murdar, ţinându-şi copilul în poală, cu braţul scheletic întins pentru pomană, cu palma strânsă. Cu glas adânc, îndurerat, cânta versete din Coran.

— Opreşte-te, trecător milostiv! În numele înţeleptului şi atotputernicului Dumnezeu! Ai milă de orbi şi de nevoiaşi! Cine dă, are parte de fericirea cea de apoi! În numele Domnului!

Era oarbă. Văicărerile ei mă treziseră adeseori din somn. O blestemasem de atâtea ori, cum obişnuieşte omul să blesteme pisicile care-i miaună sălbatic sub ferestrele-i deschise. Glasul ei mă impresionă de astă dată. Vibra de parcă vaietul a milioane de mizerabili ar fi răsunat într-însul, vaietul morţilor vii, care îşi poartă trupul prin viaţă nepăsători şi abia dacă simt ceva din nedreptatea soartei. Când femeia mă auzi, îşi înteţi văicărelile. Foamea şi disperarea împrumutau glasului ei un ton înfiorător. I-am dat câţiva piaştri. Mi-am continuat drumul ştiind că lupta dată pentru fericirea Azizei o pierdusem. Destinul mă înfrânsese din nou.

„Ibrahim! Mă vei iubi? Atunci vreau copil de la tine!“

Ştiam totul!

Am rătăcit agitat pe străzi, până când am ajuns la moscheea lui Hassa. Mi-am ridicat privirile spre minaretul înalt, care străpungea sfidător bolta ţintuită cu stele. Am auzit glasul muezinului pornind din înălţimi şi am simţit deodată o stranie răceală în preajma inimii, când mi-am dat seama ce adâncă era încă prăpastia dintre mine şi oamenii de teapa lui Abubakr. Sufletele noastre trăiau despărţite, undeva pe marginile unei prăpăstii. Eu veneram viaţa ca pe o forţă sacră. Doream fanatic să fac bine. Simţeam atâta stimă pentru sentimentele semenilor mei, încât grijile lor erau în stare să mă alunge în braţele disperării.

Şi cum stăteam în umbra densă, sub uriaşele ziduri, o fiinţă fragilă la rădăcina bolţilor şi pilaştrilor – pietre străvechi, pietrele strămoşeşti ale piramedelor de altă dată – mi-am simţit deodată sângele cântând. Bietul Abubakr! Ce puţin mă cunoştea! N-avea „ochi sufleteşti“ ca să vadă flacăra eternă care pâlpâia în adâncul sufletului meu. N-avea „urechi interioare“ ca s-audă melodiile necântate ale unei alte dimensiuni, decât a trupului. Lipsea dintr-însul orice înţelegere pentru adevărata realitate. În privirile lui se oglindea viaţa cea fără mistere. Simţeam îndurerat că drumurile noastre se despărţeau pentru totdeauna.

M-am depărtat de moschee. Un instinct bun mă mâna spre spital. Mi-am recâştigat apoi calmul, petrecându-mi noaptea în camera de gardă. A doua zi mi-am reluat munca obişnuită. Miss Wilcox mă întrebă dacă i se întâmplase ceva Azizei, pentru că nu se prezentase încă la serviciu.

— N-ai observat că în ultima vreme fata s-a schimbat cu desăvârşire?

— Nu mai am nicio putere asupra ei, i-am răspuns sincer. Se gândeşte la alte lucruri. Disciplina a obosit-o. Nu m-ar mira dacă n-am mai vedea-o la spital.

— M-am aşteptat la asta, zise Miss Wilcox. Când fetele de felah împlinesc optsprezece, nouăsprezece ani, în zadar încerci să le înveţi la disciplină. Singura metodă este să le educi din leagăn. Am mai cunoscut câteva fete ca Aziza. Probabil că s-a făcut nevăzută cu vreun bărbat, pentru a se mărita cu el.

— Probabil...

În dimineaţa aceea mi-am alinat durerea cu munca. Mi-era groază de clipa când dezbrăcându-mi halatul alb trebuia să mă întorc acasă. Mi-amintesc cât am zăbovit până am apăsat clanţa.

Ce să-i spun Azizei?

Cum am intrat, am văzut că Aziza dispăruse. Îşi luase cu sine lucrurile. Am deschis uşa odăii lui Abubakr: lucrurile lui dispăruseră de asemenea. Nu mai aveam nevoie de alte dovezi, pentru a-mi da seama că eram un neghiob părăsit şi singur. Cel mai bun prieten şi fata aceea, pentru care făcusem mai mult decât cel mai credincios dintre fraţi, mă părăsiseră. Abubakr îmi lăsase o scrisoare, care mă amărî şi mai mult:

„De-ai fi fost bărbat, toate acestea nu s-ar fi întâmplat. Am iubit-o pe Aziza, din prima clipă. Am suferit nespus, văzând că ea te iubeşte pe tine. Din consideraţie pentru tine, am evitat-o. Vroiam să te ştiu fericit cu ea. Şi tu ai vrut s-o faci fericită, dar nu în felul ei. Nu mai am nimic de adăugat, decât că de astăzi îmi trăiesc propria mea viaţă.

Prietenul tău – Abubakr

„Vorbe goale, prea multe vorbe pentru ca iubirea să fie adevărată – am scris eu pe un bileţel, pe care l-am închis, într-un plic, adresat lui Abubakr, trimiţându-l la cafeneaua lui Panaioti, pentru a-i fi înmânat. Din ziua acea, m-am instalat la spital, locuind între colegi. Ştiam că drumurile mele vor mai încrucişa viaţa Azizei. Deocamdată, mă străduiam s-o uit. Dacă totuşi mă gândeam la ea – ceea ce se întâmpla foarte des, aproape în permanenţă – simţeam o adâncă remuşcare, făcându-mi imputări amare. Din ziua aceea însă, am avut pentru femei o rezervă bănuielnică. Am învăţat că femeile sunt adeseori diavoli mai primejdioşi, decât înşişi bărbaţii.

DAMNOORAH

CAPITOLUL V

3

Înainte de a vă conduce în oraşul Damnoorah, aşezat în Deltă, unde am fost mutat din ordinul ministerului de interne, pentru a ocupa postul de asistent chirurg al spitalului de stat, înainte de a vă povesti această perioadă a vieţii mele, vreau să vă spun câteva lucruri, pe care mai curând sau mai târziu tot ar trebui să le scriu.

Dacă, întâmplător, careva dintre colegii mei va citi aceste memorii, ţin să accentuez că cele ce urmează n-au fost aşternute pe hârtie cu intenţia de a-mi „bârfi“ confraţii, nici de a mă scoate în evidenţă prin criticile aduse medicinii. Dacă nenorocul a făcut să mă întâlnesc în cariera mea cu toată plevuşcă blestemată a

medicinii, mi-a fost dat în schimb să cunosc şi medici oneşti, bărbaţi cu o temeinică pregătire de specialitate, înzestraţi cu daruri multiple, care aveau să mă facă să înţeleg toată micimea mea, sădind în mine un respect atât de adânc, încât nu cunosc nicio altă menire în lume, care să satisfacă cele mai înalte năzuinţi ale omului, ca ştiinţa al cărei singur ţel este să aline durerile şi suferinţele omenirii.

Am fost foarte fericit când am primit vestea numirii mele la Damnoorah. Trecusem peste chinurile spirituale ale tinerilor chirurgi. Mă încânta perspectiva de a părăsi Cairo, plecând într-un oraş unde să am un rol de mare responsabilitate şi să reuşesc poate, să-mi înfăptuiesc câteva din planurile secrete de reformă. Nădăjduiam apoi ca noua mea activitate să fie puţin obositoare, pentru că în ultima vreme aveam atâta de lucru, încât eram oricând în stare să adorm, fie chiar pe scaun. În buzunar aveam douăzeci şi cinci de lire, rodul muncii mele din anii petrecuţi în Kasr-el-Aini.

Vă mai aduceţi aminte de tânărul Hussein, băiatul *saisului* grajdurilor de curse? L-aţi cunoscut cu ani în urmă, în Sharia Nadif, printre elevii şcolii mele. Poate că, după moartea mea, se va instala într-una din prăvăliile mărunte din Wadi-Halfa, punându-se la adăpost de orice griji, datorită moştenirii pe care i-o voi lăsa. Credinciosule Hussein! Uneori ai răbdat din partea mea şi palme, dar – crede-mă – n-aveam încotro!... Hussein n-avea mai mult de şaisprezece ani, când apăru la Kasr-el-Aini, pentru a-şi interna părintele, care fusese lovit în stomac de copita unui cal de curse. Hussein nu mă uitase. Trecuse între timp prin diferite peripeţii, avusese o duzină de stăpâni şi îşi câştigase o vastă experienţă în materie. Părintele său, grăjdarul, era gentleman autentic. După ce l-am tratat două săptămâni vindecându-l de urmările grave ale accidentului, vru să-mi dea două lire. Am luat banii, apoi i-am strecurat înapoi la buzunarul lui. Atunci îmi luă mâna şi o uni cu a fiului său.

— O, fiule, zise emoţionat. A fost voia lui Dumnezeu ca blestemata aceea de „Mireasă franceză“ să mă lovească în burtă cu copita, după cum voia lui Dumnezeu este că paşa hakim e atât de mărinimos, refuzând să primească de la Abderrani cel recunoscător cele două lire oferite. Unde mai găseşti în Masrinom asemenea lui? Ascultă ce-ţi spun, Hussein băiete: ai slujit mulţi stăpâni de când paşa hakim te-a primit în şcoala lui. Dumnezeu să-l ocrotească! De astăzi înainte, el va fi noul tău stăpân. Lui i te încredinţez! Să-i fii slugă credincioasă şi să-l slujeşti ca pe tatăl tău. Ascultă sfatul bătrânului tău părinte şi străduieşte-te să n-aud despre tine decât vorbe bune, pentru că altfel îţi trag un picior, care va fi mai puternic decât al unei iepe de curse.

Tânărul Hussein nu-şi mai încăpea în piele de bucurie, pentru că tatăl său îl încredinţase hakimului. Îmi sărută mâna, iar faţa-i întunecată strălucea de mulţumire. Îmi spuse aproape imediat că ştie să gătească, că cureţe pantofii, să servească la masă, să călărească, să meargă cu bicicleta, să scrie şi să citească, să cumpere şi să târguiască, ba – la nevoie – să şi fure, de dragul meu. Am simţit

pentru flăcău adâncă simpatie, cu atât mai mult cu cât Hussein îmi frecventase odinioară şcoala din Sharia Nadif. L-am angajat fără să stau pe gânduri.

— Hussein, i-am atras eu atenţia, să nu crezi că sunt bogat. Nu pot să-ţi făgăduiesc nimic. Îţi dau mâncare şi îmbrăcăminte, am să-ţi văd de sănătate şi te voi pedepsi, de câte ori vei greşi. Dacă minţi sau furi, pedeapsa va fi din cale-afară de aspră. Dar dacă voi găsi în tine un tovarăş demn de încredere, am să-ţi fiu şi eu un stăpân, care să merite încrederea ta.

I-am cumpărat un galabieh nou şi un turban roşu. Din clipa aceea mă urmă ca un rob, direticându-mi prin casă, gătindu-mi mâncare, dormind pe pragul odăii mele şi socotindu-se fără şovăire un bun exclusiv al meu. Cu excepţia unor cazuri neînsemnate trăia poate în convingerea că eram responsabil pentru el, din toate punctele de vedere. Când sosi ziua plecării mele la Damnoorah, devenise ascultător, ca un câine deştept. Am fost în epoca aceea destul de mărginit încă, pentru a crede că eram aşezat cu o treaptă mai sus pe scara socială decât el, aşa că mi-am scos bilet de a doua, lăsându-l pe Hussein la clasa treia. Abia ieşi însă trenul din gară, că apăru în vagonul meu şi se aşeză pe lada de lemn în care erau închise hainele şi pantofii mei. Tovărăşia lui mi-a făcut bine, pentru că mă simţeam foarte singur.

2

Închipuiţi-vă o clădire cu un etaj, pătrată ca o baracă, cu ferestrele acoperite de gratii, apoi o curte interioară, toate la câţiva metri de Nil, în mijlocul semănăturilor pe care le acoperă în fiecare an pentru câteva luni apele inundaţiilor. Într-unul din colţuri este poarta principală. Omul intră. La stânga dă de biroul P.M.O. adică Principal Medical Officier. Apoi urmează magaziile, încăperile locuite de asistenţi şi salonul cu douăzeci de paturi al prostituatelor. Lângă salon, se află spălătoria şi bucătăria, care nu este mai mare de şase metri pătraţi. Mai încolo se ridică un zid şi omul coteşte spre dreapta, ajungând la pavilionul central. Aici, salonul cu douăzeci de paturi al femeilor este despărţit de salonul cu patruzeci de locuri al bărbaţilor, printr-un perete de mucava. În spatele acestui pavilion este o curte mare, plină de praf, cu o singură colibă, care serveşte drept adăpost pentru bolnavii neinternaţi în spital. Pe stânga, sunt situate câteva celule de închisoare şi secţia de boli contagioase. Spitalul mai are o morgă, compusă dintr-o încăpere obscură, aproape în permanenţă plină de cadavre. În aripa de răsărit a clădirii se află o sală, unde se fac operaţiile. Nici urmă de sală de operaţii antiseptice, instalaţie Roentgen sau laborator. Acum, adăugaţi la toate acestea norii de praf, roiurile de ţânţari şi legiunile fără număr ale muştelor negre, şi veţi avea imaginea spitalului de stat din Damnoorah, capitala Deltei, cu o populaţie de aproape o sută de mii de locuitori. Aceasta era situaţia cu ani în urmă, nici astăzi însă nu s-a îmbunătăţit; ba, aş putea spune că lucrurile stau mai prost ca înainte, pentru că spitalul a fost mărit cu câteva barăci, a căror capacitate, este de o sută douăzeci de paturi, fără ca personalul să

fie schimbat şi nici instalaţiile tehnice, să fi fost completate. Spitalul acesta e o ruşine, o dovadă a incapacităţii guvernului, o amintire mustrătoare a indolenţei administrative şi a venalităţii politice. Totuşi, faţă de alte spitale din regiunile noastre bogate, spitalul din Damnoorah pare un adevărat paradis! Cu câţiva ani în urmă, bugetul Egiptului a fost mărit cu douăsprezece milioane lire, în vederea îmbunătăţirii situaţiei funcţionarilor publici. Guvernele care s-au perindat neîncetat au cheltuit, delapidat sau şi-au însuşit pur şi simplu multe din milioanele acestea. În pământul roditor al Deltei cresc anual uriaşe cantităţi de bumbac, dar contravaloarea lor numai Dumnezeu ştie unde dispare. Yasalaam! Daţi-mi trei sute de mii de lire şi voi clădi la Damnoorah un spital ca în basme, cu trei sute de paturi. Voi găsi şi oamenii necesari pentru organizarea acestui spital. Sunt aici, la îndemâna oricui, dar îşi irosesc viaţa prin cafenele şi pe străzi. Deznădejdea pentru destinul patriei lor îi distruge. Yasalaam! Uneori nu sunt deloc mândru că m-am născut egiptean!

Acum, câteva cuvinte încă despre pleava aceea de medici, în parte femei, în parte bărbaţi, pe care Europa ni-i trimite. Plevuşca aceasta s-a cuibărit şi la Damnoorah. Am cunoscut, printre alţii, şi un austriac, care furase diploma unui mort, practicând pe baza acestei diplome oficiale. Pe multe case puteai vedea firmele medicilor străini, care se pretindeau cu toţii specialişti. Eu însă, nu le-aş fi încredinţat acestor „doctori“ nici viaţa unui câine păduchios. Cei mai primejdioşi „vraci“ – mai cu seamă greci – cutreierau provincia, fructificându-şi diabolica artă printre felahi. Mulţi dintre străini se aciuaseră pe la sate, dând bani cu împrumut, sub perdeaua activităţii lor medicale. Populaţia analfabetă căzu în scurtă vreme în ghearele acestor vampiri, care – în schimbul tratamentului lor „medical“ – îi jecmăneau întreaga recoltă. Dacă ţăranul nu putea să plătească, „doctorul“ străin îl chema în judecată la tribunalul mixt, despuindu-l de avere în baza unei sentinţe judecătoreşti. În acest fel, majoritatea pământurilor ajunsese pe mâna străinilor. Când apoi felahii se răsculau uneori, străinii se ascundeau sub aripa protectoare a consulatelor respective, care protestau pe lângă guvern, invocând contractele de capitulaţie. Guvernul nostru, laş, bătea întotdeauna în retragere în faţa lor. Judecătorii egipteni, chiar atunci când sunt oameni bine pregătiţi şi înţelepţi, nu sunt chemaţi să judece pe aceşti răufăcători de lege şi sânge străin! Acest drept este rezervat exclusiv consulatului căruia străinul îi aparţine. I-am explicat odată unei americane prietenoase organizarea noastră judecătorească. Inima bunei femei bătea puternic de indignare.

— Bine, dar Egiptul acesta este un adevărat paradis al răufăcătorilor, zise ea în cele din urmă.

Oare situaţia în America să fie mai bună? Nu prea cred.

Am avut norocul de a cunoaşte la Damnoorah câţiva oameni, pe care îi pot socoti prieteni, cu mândrie. Unii dintre ei mi-au rămas credincioşi până la urmă şi la

aceştia mă gândesc şi astăzi cu multă afecţiune. Bunătatea şi onestitatea lor mi-au salvat încrederea, în cinstea şi loialitatea omenească, într-o epocă, în care trebuia să încerc cele mai cumplite dezamăgiri, dezamăgiri care – fără prezenţa lor – m-ar fi îndemnat la sinucidere.

Colegul meu dr. Maksud, pe care îl cunoşteam încă din facultate, m-a prezentat noului meu şef, doctorul Kolali. Maksud era tânăr şi fraged ca un prunc, dar atitudinea lui suferise o simţitoare schimbare de la ultima noastră întâlnire. Era rezervat şi tăcut. Când m-a prezentat medicului şef, mă împinse înaintea lui, el rămânând în umbră. Prezentarea aceasta s-a întâmplat la cafeneaua „Casino“, în timpul prânzului. Dr. Kolali juca cărţi cu prietenii săi. Nu mi-a făcut o impresie prea bună faptul că trebuia să-mi întâlnesc superiorul într-un astfel de mediu. Când am văzut apoi că jocul îl interesează mai mult decât sosirea noului său asistent chirurg, am avut presimţiri întunecate.

Am plecat la spital în tovărăşia doctorului Maksud.

Pe drum mi-a pus câteva întrebări, printre altele dacă îmi plac cărţile, pokerul, jocurile de noroc, beau whisky şi iubesc femeile?

— Ştii, căuta el să-mi explice, la Damnoorah n-ai nimic de făcut. Singura distracţie ţi-o oferă cafeneaua, cinematograful şi câte o femeiuşcă, dacă ai norocul să descoperi vreuna pe placul tău.

În apropierea spitalului am văzut vreo două sute de oameni, majoritatea femei, care şedeau în praf, aşteptând răbdători să le vie rândul la dispensar.

— Nu putem face nimic, Maksud? Dumnezeule, uită-te la oamenii aceştia!

Am intrat tăcuţi pe poarta spitalului. Mi-a arătat camera, situată într-una dintre barăci. Fereastră cu zăbrele, masă, scaun, o canapea veche, acesta era mobilierul. Încă la Cairo auzisem vorbindu-se despre mizeria spitalului de la Damnoorah. Ceea ce vedeam, însă, întrecea toate aşteptările mele. Gălăgia care se auzea din salonul apropiat al prostituatelor, hărmălaia celor şase sau şapte dulăi care mişunau prin curte, feţele tamargiilor, îmbrăcăminea lor murdară, praful, duhoarea, toate acestea erau suficiente pentru a-mi transforma entuziasmul cu care pornisem de la Cairo, într-o adâncă dezamăgire.

Dr. Maksud mă conduse prin pavilioane. Ridică din umeri şi făcea gesturi stângace, de scuză. La secţia bărbaţilor aproape toate paturile erau ocupate, la a femeilor, însă, paturile erau goale. Nu l-am mai întrebat nimic pe Maksud. Mi-era ruşine: probabil că femeilor le era teamă de spitalul nostru. Când am trecut întâia oară printre bolnavi, mulţi dintre ei au încercat să se ridice din aşternut. Simţeam în privirile lor nu numai suferinţa nemărginită, dar şi profunda îngrijorare în legătură cu persoana mea. Oamenii aceia încercau să-mi citească sufletul din înfăţişare.

Uşa sălii de operaţii era larg deschisă. Pe jos, rugineau pete mari de sânge întunecat. Dulapurile în schimb erau acoperite de praf. Instrumentele, în mare parte ruginite, zăceau în dezordine pretutindeni.

— Cum se fac aici operaţii? l-am întrebat pe Maksud.

Ridică din umeri. În ochii lui mocnea o ironie ascunsă.

— Luna trecută ne-a vizitat inspectorul. După părerea lui, toate acestea erau în cea mai perfectă ordine.

— Care inspector? Doctorul Bernard?

Maksud aprinse o ţigară. Aflasem ce vroiam. Corupţie! Iată molima care distruge poporul egiptean. Mulţi dintre noi găsesc cât se poate de firească această corupţie, uitând că e tot atât de contagioasă şi de pustiitoare, ca cea mai primejdioasă dintre epidemii. Dar, spre onoarea tinerelor generaţii, cele câteva mii de fete şi tineri care frecventează şcolile şi, într-o bună zi, vor lua în mână treburile acestei ţări, au o conştiinţă naţională mai vie şi o mai mare dragoste de ordine, decât vechile generaţii. Tineretul cunoaşte efectele pustiitoare ale răului nostru naţional. Eu aş vrea să-l mai stimulez, ca să lupte neîncetat pentru a plivi buruiana corupţiei din mentalitatea noastră.

Doctorul Kolali, şeful meu, era fiul unui funcţionar de stat şi fructul unei epoci, când venalitatea şi necinstea tronau – senine şi puternice – la cele mai ameţitoare altitudini. În dosul decoraţiilor strălucitoare, cei mai mulţi egipteni ascund lăcomie, perfidie, hoţie şi destrăbălare.

După câteva zile mi-am dat seama ce se întâmplă în jurul meu. Aburizk, şeful tamargiilor, era un bărbat uriaş şi negru, cu un nas subţire, coroiat ca al păsărilor de pradă. Se purta de parcă el ar fi fost şeful spitalului. Mi-am dat în curând seama că autoritatea mea nu-l prea înspăimânta. I-am ordonat să scoată fără întârziere gunoiul din saloanele bolnavilor. După două ore i-am amintit ordinul dat. Nimic nu s-a întâmplat însă. După puţin, am intrat într-unul din saloanele, din care se auzea o gălăgie de parcă cineva s-ar fi bătut. Când am intrat, l-am văzut pe Aburizk îmbrâncind brutal pe un bolnav. Văzându-mă, încetă imediat, însoţind până la pat pe bolnavul care gemea, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Când l-am întrebat apoi ce provocase gălăgia aceea, m-a minţit cu neruşinare.

Într-o dimineaţă îl asistam pe doctorul Maksud la ambulanţă. Se prezentă o biată femeie, care trebuia operată fără întârziere. Am lăsat-o în grija unei surori, s-o ducă în sala de operaţii şi s-o dezbrace. După vreo zece minute am intrat şi eu în sala de operaţii, unde – spre uimirea mea – masa era ocupată. Un bărbat zăcea întins pe masă, cu mai multe fracturi deschise. Osul ieşise într-un loc din carne de vreo zece centimetri şi Aburizk se străduia tocmai să reteze cu fierestrăul bucăţica rebelă. Patru necunoscuţi – rudele pacientului, după cum aveam să aflu mai târziu – stăteau în jurul mesei, însoţind fazele operaţiei cu diferite observaţii. Am intervenit imediat cu multă energie, gonind din sala de operaţii pe toţi nechemaţii aceia. Era însă prea târziu pentru ca piciorul nenorocitului să mai poată fi salvat. M-am dus să-l caut pe doctorul Kolali. Contabilul nostru – un bărbat cu înfăţişare respectabilă, care cunoştea perfect obiceiurile şefului nostru – trimise un boy să-l caute pe medicul

şef. Boyul se întoarse de la cafenea cu vorba că doctorul Kolali avea să treacă pe la spital între patru şi cinci.

La ora indicată, dr. Kolali îşi făcu apariţia la spital. Am intrat în biroul lui. Am băut câte o cafea, singurul lucru care era întotdeauna bun şi proaspăt la spital, fiind prăjită special pentru P.M.O. Pentru întâia oară îmi puteam examina de aproape superiorul. Era un bărbat de vârstă mijlocie cu trăsăturile marcante, părul ondulat şi cărunt, bine îmbrăcat şi purtând o pereche de pantofi bruni, lustruiţi ca oglinda. Am rămas câteva minute nemişcat într-un fotoliu alb, pe când el semna o grămadă de acte, pe care contabilul i le prezenta pe rând. Semna hârtiile fără să le citească, de parcă nici nu l-ar fi interesat cuprinsul lor. Mai târziu aveam să observ că proceda întotdeauna aşa în faţa altora, cu scopul de a-i epata prin priceperea sa. Era din cale-afară de orgolios. Orgoliul acesta alcătuia unul dintre simptomele caracterului său maladiv. Am aflat apoi că, de două ori pe zi, obişnuia să treacă pe malul Nilului, prin faţa cafenelei, cu paşi apăsaţi, în speranţa că oamenii îl vor admira. Când apoi credea că publicul îi apreciase suficient minunăţia, urca satisfăcut scara şi se aşeza la masa rezervată pentru el.

În timp ce semna numeroasele blanchete, pe care direcţia sanitară le tipăreşte în sute de variante, pentru a menţine buna funcţionare a uriaşului aparat birocratic, doctorul Kolali începu să vorbească.

— Fireşte, nu voi mai ocupa multă vreme acest post, începu el. Poate ai aflat că mi-am făcut studiile la Londra. Sunt prieten bun cu Gilbert şi Hollender. Nu m-ar surprinde dacă ministerul m-ar transfera curând la Alexandria. În ultimă analiză, spitalul acesta poate fi condus de oameni cu mult mai puţină experienţă decât mine. Prietenii mei – aici aminti numele câtorva *paşi* – îşi dau seama ce ridicol e să plasezi un om de calibru meu în orăşelul acesta, uitat de Dumnezeu. Pentru două-trei mii de lire îmi vând clinica particulară, ca să mă stabilesc la Cairo. De altfel, la Cairo sunt foarte puţini medici buni. Dar cele ce-ţi povestesc, sunt lucruri binecunoscute şi de d-ta, iubite domnule coleg.

Continuă să vorbească până când contabilul îşi luă mapa şi ieşi.

— Activitatea aceasta de birou m-a extenuat, zise el, întorcându-se către mine. Am mai cerut un contabil dar, aşa cum se obişnuieşte la noi, n-am primit niciun răspuns. Mă voi adresa direct ministrului. La urma urmelor suntem vechi prieteni.

După ce încercă în acest mod să mă impresioneze, zâmbi satisfăcut.

— Ce părere ai de Damnoorah? Puţin cam primitiv în raport cu Kasr-el-Aini. Am fost şi eu cinsprezece ani înainte la Kasr-el-Aini.

M-am stăpânit, pentru a nu-l jigni.

— Omul speră să găsească într-un oraş de mărimea Damnoorahului un spital ca lumea. În tot cazul, am impresia că prezenţa mea este foarte necesară aici.

— Iubite doctore Ibrahim, mă întrerupse el, puţin cam neliniştit, activitatea d-tale este circumscrisă de regulament. Dacă pot să-ţi fiu de vreun folos...

— Am nevoie de concursul dv., i-am răspuns, comunicându-i primele mele impresii.

Mă ascultă aproape dispreţuitor. Mi-am încheiat critica, cu observaţia că o reorganizare se impune de urgenţă. M-a privit fără să înţeleagă. „Cave canem“[43], m-am gândit.

— Da, da, zise, d-ta eşti încă tânăr şi idealist. Eram şi eu la fel în tinereţe. E ştiut că ocârmuirea face sforţări onorabile, fără niciun rezultat însă. Am încercat tot ce-am putut pentru a schimba stările de aici. Am impresia însă, iubite prietene, că este imposibil. Pe Aburizk, continuă el, revenind la reclamaţia mea, îl socotesc un tamargi foarte talentat. Cunoaşte oamenii şi psihologia lor. Îi tratează conform dorinţelor lor. Te sfătuiesc, doctore Ibrahim, să fii mai puţin sensibil! N-are niciun rost să dai prea mare importanţă lucrurilor, nici să te pierzi cu firea. Ştii bine că felahii noştri sunt o categorie cu totul deosebită de celelalte clase sociale. Suferă mult mai puţin decât noi, dar – ca toţi oamenii primitivi în general – le place să se plângă, exagerându-şi durerile. Întreabă-l numai pe doctorul Maksud şi vei vedea că şi el e tot de părerea asta. Maksud e încă tânăr, dar după o experienţă de-abia de un an în spitalul nostru, le-a învăţat pe toate.

Dr. Kolali se privi admirativ în oglinda care atârna în colţ, deasupra lavaboului, destul de jos pentru a se putea vedea în ea de la masa de scris. Inima mi-era grea ca un bolovan. M-am ridicat, pretextând ceva, şi am părăsit încăperea. Deşi nu mi-am întors capul, am simţit că privirile doctorului Kolali mă urmăresc stăruitoare. Ştiam că, destinul îmi scosese în cale un om, cu care nu voi putea colabora niciodată.

Omul acesta era un exemplar tipic al acelui soi de funcţionari, cu care ne furnizează administraţia centrală din Cairo. Era mult mai important pentru el faptul de a-şi câştiga bunăvoinţa superiorilor, decât să-şi facă datoria faţă de subalterni. Oare ce altceva îi erau bolnavii internaţi în spital, decât subalterni? Da, erau situaţi atât de jos, încât nu-şi lua niciodată osteneala de a se ocupa de ei. În acest fel, doctorul Kolali ajunsese nu un servitor al ştiinţei şi al poporului său, ci unul dintre numeroşii funcţionari publici care se îndeletniceau incidental şi cu medicina.

Nu vreau să scot în evidenţă pregătirea mea, atunci când constat că era medic slab şi foarte prost chirurg. Orgoliul ocupă un loc atât de însemnat în caracterul său, încât îi influenţa absolut toate acţiunile.

Îmbrăcat în haine albe imaculate, trecea prin saloanele bolnavilor, cu semeţia unui cap încoronat. Pe când eu mă străduiam din răsputeri să pun diagnoza fiecărui caz în parte, el avea o idee preconceptă despre starea pacientului şi se purta ca un celebru maestru, atoateştiutor. Prea arareori încerca să-şi alcătuiască o imagine clinică despre diferitele cazuri internate în spital. Când încerca totuşi s-o facă, fantezia sa clinică se dovedea prea săracă şi tulbure. Nu studia niciodată fizionomia

[43] Păzeşte-te de câine!

pacienţilor, nu se uita nicicând în ochii lor. Nu opera decât bolnavii care plăteau. Când am încercat să coordonez, activitatea operatorie, creând condiţii higienice mai prielnice, mi-a zădărnicit cu procedeele sale personale toate strădaniile. Era un măcelar ordinar. Lipsea dintr-însul orice respect pentru viaţa omenească. Mi-aduc aminte mai ales de cazul unei biete femei, care – la două zile după operaţie – dădu în peritonită. L-am chemat pe doctorul Kolali, pentru că nu voiam să-mi iau nicio răspundere pentru pacienţii săi. Biata femeie îşi mişca deznădăjduită buza de sus, privirile îi erau mărite de groază, iar urechile i se învineţiseră. Respira sacadat. Dr. Kolali declară că inima e slăbită, administrându-i o injecţie cu digitalină. A doua zi, femeia fu găsită moartă în aşternut. Este numai *unul* din nenumăratele cazuri petrecute în spitalul din Damnoorah.

Cu astfel de conducere, corupţia înflorea nestingherită. Medicamentele care alcătuiau proprietatea statului erau scoase în misterioase ambalaje pe ferestre şi vândute unui farmacist din localitate. Bolnavii, chiar cei mai săraci dintre ei, trebuiau să-i plătească lui Aburizk o sumă oarecare pentru a fi lăsaţi să intre în sala de aşteptare a dispensarului. Fireşte, trebuiau să plătească şi doctoriile primite. Bucătarul era şi el părtaş la jaful organizat al bolnavilor. Am constatat că nenorociţii răbdau de foame cât timp nu plăteau suma stabilită de tamargii, pentru o pâine, un pahar cu lapte sau o lingură de bulion. Aburizk opera sistematic. Păturile, pansamentul, ţigările, permisiile de vizită ale rubedenilor, până şi apa de băut, toate trebuiau plătite şi pacienţii care se încumetau să se plângă cuiva, drept pedeapsă erau închişi într-una din celulele închisorii.

Secţia prostituatelor era o adevărată mină de aur. Dr. Kolali vizita săptămânal cartierul rău famat şi poliţia interna neîncetat la spital câte una sau două din nenorocitele acelea. Am suferit cumplit când le-am văzut aduse la spital, mânate din urmă cu biciul, între ţipete, blesteme şi văicăreli. Am văzut o dată cum una dintre acele nenorocite era cât pe-aici să muşte nasul unui poliţist. Majoritatea femeilor erau bolnave şi aveau unele economii. Dr. Kolali le punea la carantină sanitară şi, deşi înceta să se mai intereseze de soarta lor, tamargiii şi bolnavii erau oricând dispuşi să se amuze gratuit cu prostituatele bolnave.

Dr. Kolali îşi avea tariful său. În schimbul a două guinee, oricare dintre fete putea să-şi obţină libertatea. I se dădea un certificat de sănătate, pe baza căruia beneficia câteva săptămâni de libertate, după care era din nou înhăţată de poliţie. Cu acest procedeu, unele dintre prostituate vizitau în decurs de câteva luni de treisprezece sau patrusprezece ori spitalul.

Când am sosit la Damnoorah, colegul meu, dr. Maksud, se împotmolise şi el în mocirla acestei corupţii infernale. Nu vreau să mă laud că l-am salvat, dar l-am urmărit cu atenţie, reuşind în cele din urmă să-i deştept mândria.

Medicului şef i-am prezis că într-o bună zi, îşi va pierde postul în împrejurări ruşinoase. Profeţia mea s-a împlinit. În prezent stă la închisoare, condamnat pentru

trafic cu stupefiante.

Dr. Kolali era superiorul meu, astfel că lui trebuia să-mi adresez toate reclamaţiile. Eram obligat să-i accept toate dispoziţiile. N-avea însă nici demnitate, nici conştiinţă. Unul dintre cele mai murdare obiceiuri ale lui era că se îmbăta în fiecare seară cu whisky. Juca pocker până noaptea târziu cu prietenii săi, într-una din separeurile casinei. Din când în când – dacă el, sau unul dintre prietenii săi ajungeau „lefteri“ – aruncau cărţile şi organizau adevărate orgii nocturne, în tovărăşia fetelor, pe care doi poliţişti le aduceau în taină pe o uşă secretă a localului.

Clima era îngrozitor de caldă. Ziua soarele dogorea nemilos. Noaptea în schimb, abia puteai respira din cauza aburilor fierbinţi ce se ridicau din Deltă. Din pricina zădufului, operaţiile ar fi trebuit începute dimineaţa la şase, dar bravul meu şef îşi făcea apariţia abia după opt, cu ochii injectaţi şi mâinile tremurânde. Îl primeam tăcut şi ostil. El însă nu se prea sinchisea de dispreţul meu; nu şi-a pierdut calmul nici când l-am făcut atent să se spele înainte de operaţie. M-a privit stăruitor, întrebându-mă:

— De ce n-ai început să operezi fără mine? Aburizk ştie să asiste. De ce ţi-era teamă?

În cele din urmă, când n-am mai putut să-i suport repetatele neglijenţe, i-am spus-o răspicat:

— În viitor voi opera fără dv.!

În loc să se supere, a fost foarte mulţumit.

— Foarte bine, iubite prietene. Am încredere deplină în dumneata.

Din ziua aceea începeam să operez dimineaţa la şase asistat de Maksud. Adeseori petreceam unsprezece ore în şir în sala de operaţii. Îmi lipsea totdeauna câte un instrument. Eram silit mereu să improvizez, să fac prescurtări, sau să iau decizii eroice. Uneori trebuia să mă concentrez cu atâta putere, încât în creierul meu se producea un scurtcircuit. Pierdeam atunci pentru câteva minute orice orientare în spaţiu, uitam unde mă aflu şi trebuia să aştept puţin ca să-mi viu în fire.

Îmi făceam regulat notiţe, însemnând fiecare caz. Din păcate, într-o bună zi toate aceste documente aveau să dispară. Să continui cu înşirarea detaliilor scabroase din perioada petrecută la spitalul din Damnoorah? Vreau să menţionez doar că disperatele mele încercări de a îmbunătăţi cât de cât stările de la spital, au eşuat complet după câteva luni, din cauza corupţiei diabolice care mă înconjura. Este deci foarte natural să fi fost în permanenţă în stare de război cu superiorul meu şi cu majoritatea personalului. Mă provocau mereu şi singura posibilitate de a mă apăra, era respectul meu încăpăţânat pentru datorie. Dr. Maksud şi Abdul, unul dintre îngrijitori, apoi Waheebal, infirmiera principală, erau singurii mei aliaţi, dar aliaţi foarte slabi, pentru că trebuia neîncetat să-i încurajez cu prestigiul meu moral şi să-i sprijin în hotărârea lor de a se menţine pe drumul cel drept. De fapt, nu ei mă

ajutau pe mine, ci eu eram nevoit să-i ajut. Aveam suficientă forţă încă pentru a-i îndruma şi pentru a mă simţi răsplătit de recunoştinţa şi respectul lor. Acest respect i-a ferit apoi să se împotmolească în mocirla corupţiei, care ameninţa să ne înghită pe toţi. Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat puterea necesară să ies biruitor din bătălia aceea.

Uneori, cu toate dezamăgirile încercate, aveam şi clipe de satisfacţie. Mă luptam eroic cu Cosaşul, care este prezent în toate sălile de operaţii. Din când în când, reuşeam să-l alung şi atunci victoria era de partea mea. Şi cum cea mai mare satisfacţie este aceea pe care o simt cei ce-şi dau seama că merită recunoştinţa celorlalţi, mă simţeam uneori, pentru minute întregi, neasemuit de fericit. Omul trebuie să cucerească victorii din acelea pe care le-am câştigat eu, pentru a-şi da seama de gustul lor şi pentru a învăţa că astfel de biruinţe te fac să uiţi pentru multă vreme toate mizeriile vieţii...

3

Era la Damnoorah un băieţel, cu numele de Omar, de meserie lustragiu. L-am remarcat în mai multe rânduri pe stradă, unde mă oprisem pentru a-mi lustrui pantofii, numai de dragul lui. Avea patrusprezece ani şi era un tânăr zvelt şi sănătos. Prea frumuşel nu era el, dar avea în priviri o expresie atât de gingaşă şi de prietenoasă, încât mi se părea de-a dreptul supranaturală. Când îmi prindea pantoful, simţeam prin piele atingerea mâinii lui înguste. Îşi făcea meseria cu o atenţie aproape religioasă. Din când în când îşi ridica spre mine privirile, cu atâta blândeţe şi supunere încât simţeam întotdeauna o adâncă tristeţe. Aveam senzaţia că, prin ochii lui Omar, mă priveşte însuşi bietul meu popor. Poporul mare, dar numai pe jumătate conştient al egiptenilor răbdători, care şi-au pierdut de mult speranţa într-un viitor mai bun. Într-o bună zi, băiatul acesta fu adus la spital cu ambulanţa. Încercase să-şi găsească la gară câţiva muşterii, sărise dintr-un tren care se pusese tocmai în mişcare şi căzuse între roţi.

Niciodată n-am fost capabil să-mi însuşesc aşa-zişii „nervi de oţel“. Dimpotrivă, cu cât luptam mai mult, cu cât mai multă mizerie vedeam, cu atât deveneam mai sensibil, deşi reuşeam să-mi ascund sentimentele. Când am văzut picioarele lui Omar, tot sângele mi-a fugit din obraji. M-am recules însă, l-am transportat pe băiat în sala de operaţii şi – întrucât nu-mi rămânea altceva de făcut – i-am amputat ambele picioare. Gândul că, băiatul avea să fie de azi înainte schilod, pentru tot restul vieţii, m-a impresionat atât de puternic, încât zile întregi n-am fost în stare să mă gândesc la altceva. Omar era să moară în urma şocului operatoriu. Apoi, când încercă să-şi revină puţin, nu mai era decât o biată epavă umană. Dovedea însă o mare forţă sufletească. Din punct de vedere spiritual, era mult superior tuturor celorlalţi bolnavi din salon. Viaţa petrecută între haimanale de teapa sa îi ucisese respectul pentru orice fel de autoritate. El, care lustruise pantofii a mii şi mii de

bogătaşi din localitate, avea o părere prea proastă despre aceste celebrităţi, pentru a cădea în genunchi în faţa lor, aşa cum făcea mulţimea. Era înzestrat cu viclenia vulpii, temeritatea şacalului şi cu veselia ironică a potăilor izgonite, a acelor potăi fără stăpân, pentru care grămada de gunoi constituie adevărat paradis. Trăia de pe o zi pe alta, fără casă şi de aceea se simţea pretutindeni acasă. Pâlpâia într-însul credinţa puternică a copiilor musulmani. „Allah a vrut să-mi pierd picioarele şi Allah e înţelept“. La acea dată, înfăptuisem supravegherea sistematică a saloanelor. Cu Aburizk nu vorbeam decât pe un ton poruncitor. Eram atent să nu aibă prilej să şicaneze pacienţii. Îi întrebam mereu pe bolnavi dacă n-au vreo nemulţumire. Nu se plângeau niciodată, dar persista în sufletul meu bănuiala şi aş fi vrut să ştiu ce se întâmplă în lipsa mea în saloane. Renunţasem de mult să mai fac reclamaţii la medicul şef. Ştiam că doctorul Kolali e părtaş la câştigurile oneroase ale lui Aburizk. Preţuia până şi sumele mărunte, pentru că orice ban în plus îi mărea mizele la pocker.

Într-o seară, după ora cinci, intrând în salon observai că Omar îşi trage pătura până peste ochi. Ca de obicei, toate privirile se aţintiră asupra mea, pe când treceam printre paturi. Am ştiut îndată că se întâmplase ceva. M-am oprit lângă patul lui Omar. Ochii băiatului erau plini de lacrimi. I-am pus câteva întrebări, fără să primesc vreun răspuns. Probabil că avea dureri mari. L-am examinat, constatând uluit că trupul băiatului era plin de pete vinete.

— O, paşa hakim, se auzi un glas profund dintr-un pat vecin. Aburizk, puiul de căţea, l-a bătut pe *mikassah*[44].

Atunci toată sala prinse glas. Am început imediat o anchetă. Între timp, Aburizk apăru în salon. L-am trimis afară. S-a uitat pe rând cu priviri poruncitoare la bolnavi, apoi ieşi. Se făcu linişte adâncă. Am străbătut sala, apoi m-am întors lângă patul lui Omar.

— M-am purtat cu voi, ca un părinte, m-am adresat eu bolnavilor. Dacă ar fi în puterile mele, aţi fi îngrijiţi cu toţii într-un spital mai bun.

Un murmur de aprobare însufleţi salonul.

— Vreau să ştiu ce s-a întâmplat, i-am rugat.

O clipă domni tăcere adâncă, apoi lângă patul lui Omar se auzi un glas:

— Oare să fie ticăloşie mai mare, decât să jefuieşti pe un biet schilod, apoi să baţi pe un băiat fără apărare, care n-are nici picioare ca să poată fugi?

Omar încercă să se ridice în aşternut.

— Minţi! strigă el. Nu-l crede, paşa hakim! Aburizk nu m-a lovit!

Ştiam că Omar nu spune adevărul. Se temea de urmări. Aburizk îl bătuse şi-l ameninţase. Aburizk era cel care păstra disciplina saloanelor şi nu-i puteam contesta autoritatea, odată ce n-aveam puterea să-l concediez. M-am aşezat deci pe marginea patului lui Omar şi, îmbrăţişându-l, am încercat să-l fac să-mi spună

[44] Schilod

adevărul. La început refuză încăpăţânat să vorbească, eu însă am aşteptat până când se înmuie. În cele din urmă, îmi povesti că de dimineaţă venise la el un băiat, care îi adusese patruzeci şi cinci de piaştri, strânşi de la toţi lustragii oraşului. Banii îi ascunsese înfăşuraţi într-o cârpă între picioarele-i retezate. Aburizk însă îi descoperise şi îi luase. I-am spus lui Omar că, dacă va mai primi vreun dar, să mi-l dea mie, iar eu îl voi păstra la loc sigur. Apoi am părăsit salonul. Am pornit în căutarea doctorului Kolali şi l-am găsit la casină. Când i-am comunicat că vreau să-i spun ceva în legătură cu serviciul, s-a ridicat greoi de pe scaun, cu o expresie de adâncă nemulţumire în ochi, pentru faptul că-l tulburam în toiul jocului. M-am aşezat cu el la o masă vecină.

— Effendi, i-am spus, vă sunt coleg şi aş vrea să vă vorbesc în această calitate.

— Eşti prea agitat, răspunse. Bea un păhărel şi calmează-te.

— Sunt tocmai în starea sufletească necesară, am continuat, n-am nevoie să sorb curaj din fundul paharului. Am ajuns la convingerea că îngrijitorul nostru principal este inapt de a mai rămâne o singură zi în postul pe care-l ocupă la spital. Pretind imediata lui concediere.

— Locul acesta nu este prea potrivit pentru astfel de discuţii, răspunse el cu un gest dispreţuitor.

— Acesta este singurul loc, unde puteţi fi găsit cu siguranţă, l-am înfruntat eu.

M-a privit duşmănos.

— Împotriva lui Aburizk n-am nicio obiecţie, răspunse. Mai curând am impresia că, situaţia d-tale este puţin cam tulbure. N-am mai întâlnit un tânăr care să-mi facă atâtea zile fripte, câte mi-ai pricinuit d-ta. Eu însă, după cum bine ştii, sunt gata să-ţi ascult cu atenţie propunerile. Vom vorbi mâine despre Aburizk.

Se ridică şi se întoarse la prietenii săi, care ne spionau discreţi. Am părăsit casina înnebunit de mânie, m-am dus acasă, i-am cerut lui Hussein să-mi dea biciul său de piele de hipopotam, apoi am pornit în grabă spre spital. L-am căutat pe Aburizk şi i-am poruncit să mă urmeze în sala de operaţii. L-am somat să-i înapoieze lui Omar banii furaţi. Fireşte, negă cu îndârjire să-şi fi însuşit banii bolnavului.

— D-zeu mi-e martor că n-am furat niciodată nimic.

— Poate că numai din glumă confunzi proprietatea altora cu a ta, i-am spus.

Nu mi-am pierdut calmul, dar, în adâncul sufletului, am simţit o senzaţie aproape voluptoasă. Aburizk încercă să mă dezarmeze cu linguşeli şi cu viclenii; făcu aluzii la faptul că petreceam mai mult timp la secţia femeilor, decât la bărbaţi. L-am lăsat să spună tot ce avea pe inimă, iar el, interpretându-mi tăcerea ca o timiditate, începu în cele din urmă să strige şi să mă insulte. Atunci am scos cu repeziciune biciul de sub haină, cel mai cumplit bici pe care l-am văzut vreodată. Furia îmi oţelise braţele plăpânde. L-am izbit în creştet cu atâta putere, încât îngrijitorul se prăbuşi la pământ. Apoi, în aceeaşi încăpere unde nemernicul pricinuise atâtea chinuri şi dureri, l-am făcut să cunoască toate chinurile pedepsei corporale. La fiecare lovitură

de bici, îi aminteam una din mârşăviile comise.

Amintirile acestea îmi uşurau conştiinţa. L-am bătut până sângele îi năpădi faţa şi începu să geamă, cerşind îndurare. M-am oprit atunci, cu mâna ridicată ameninţător deasupra lui:

— Aburizk, i-am strigat, multe răni ai pansat, acum du-te şi pansează-le pe ale tale. Să ştii că vei păţi mult mai rău dacă mai îndrăzneşti să-mi loveşti, înfometezi sau jecmăneşti bolnavii. Ridică-te şi dă-mi banii pe care i-ai furat de la Omar!

Se ridică cu mare greutate.

— Aiwah, doctore! gemu el.

— Suma furată o vei întregi la o liră, am continuat eu. Îi vei înapoia lui Omar o liră!

Am văzut o scânteiere de împotrivire în privirile sale, eu însă, am ridicat din nou biciul.

Îşi plecă umil şi fricos capul. Începu să plângă:

— Aiwah, doctore, aiwah!

Mi-am spălat mâinile ştergându-mi-le cu un prosop murdar. Apoi i-am poruncit să se îngrijească de prosop curat, să frece pe jos şi să ia măsuri ca, până a doua zi, toată saloanele să fie curăţite.

După ce am terminat cu el, l-am lăsat să mediteze dacă n-ar fi mai nimerit să-mi respecte de astăzi înainte dispoziţiile.

4

Acum, când recapitulez toate acele întâmplări, simt în suflet o tristă nedumerire. Am impresia că toate acestea s-au petrecut abia ieri. Nici cei doisprezece ani câţi au trecut de atunci n-au putut şterge amintirea celor mai neînsemnate detalii. Trăiam atunci într-o desăvârşită izolare spirituală şi fizică. Dintre ele, poate că izolarea fizică este cea mai dureroasă, când nu găseşti o fiinţă căreia să-i dăruieşti inima ta, pe care s-o doreşti neîncetat, zi şi noapte. Nimic mai rău decât să-ţi dai seama că, în inima nimănui nu există un colţişor pe seama ta, că nicio mână nu te alintă şi că în zadar tânjeşti după cuvintele afectuoase ale cuiva şi că dorul tău de a face pe cineva fericit rămâne neîmplinit. E mai rău atunci când simţi că n-ar trebui să fii atât de singur, dacă destinul ar fi vrut-o altfel. Adevărul este că se întind spre tine mâini gata să alinte, undeva în lume se desfac braţe îmbietoare, pentru a te cuprinde – numai nu ştii unde să le cauţi.

Apartamentul meu era alcătuit din trei încăperi: o cameră mare ca un hol, o bucătărie şi un fel de baie. Mi-am mobilat locuinţa după gustul meu, în stil european, mai bine zis ceea ce credeam eu că e stil european. Hussein, servitorul meu, era încântat de toate. În timpul liber citeam şi scriam. La vremea aceea umpleam pagini întregi cu diferite inspiraţii. Le-am pierdut de mult. Mi-au prefaţat moartea.

Ferestrele mele dădeau spre o străduţă murdară de lângă Nil, dar din balconul

meu pe jumătate dărâmat puteam vedea apele leneşe ale fluviului, pe care alunecau bărci întunecate, cu pânzele umflate de vânt. Urmăream viaţa nepotolită a ţărmului, unde se scăldau copiii, caii, bivolii şi asinii veneau să se adape, iar femeile umpleau găleţi cu apă. Petreceam nopţi întregi pe balcon, pândind cu nările tremurânde un vânticel proaspăt. Când se desprimăvără, am văzut că fluviul se umflă şi toate se schimbă în jurul lui. Apele cărămizii şi repezi crescură până la nivelul străzii. Când trenurile care veneau dinspre Shirbin-el-Koum treceau peste podul de fier, huruitul roţilor umplea întreaga regiune. Ziua străzile căscau plictisite şi pustii. Oraşul se prăjea la soare.

Făceam foarte des plimbări cu prietenii. Şedeam împreună sub copacii de pe ţărmul Nilului. Un chelner trecea strada stropită, aducându-ne câte o băutură răcoritoare. Prietenii mei erau cu toţii naţionalişti, visând libertate şi sperând – la fel cu mine – ca într-o bună zi să ajungă la putere, pentru a putea reforma stările din Egipt.

Stăteam foarte des împreună cu Mahmud, directorul şcolar, acest bărbat înalt de patruzeci şi cinci de ani, puternic, cu un nas drept, trădând sinceritate şi cu nişte mâini, ca ale constructorilor piramidelor. Societatea noastră se compunea din licenţiaţi universitari şi din absolvenţi de politehnică, toţi oameni bine pregătiţi şi onești. Probabil însă că ţara noastră n-avea nevoie de serviciile lor. Erau fără posturi. Nu aparţineau partidului politic la putere. La masa mea se aşezau uneori *omdahi*[45] cu priviri severe şi alte demnităţi provinciale, buni patrioţi şi oameni cu frica lui Dumnezeu. Mă ascultau atenţi şi cădeau pe gânduri. Mă întrerupeau foarte rar şi în cuvintele lor răsuna multă amărăciune. Câteodată însă ne uitam gândurile. Atunci ne cuprindea deodată veselia, ca un vânt răcoritor, pornit dinspre miazănoapte. Râdeam şi făceam ghiduşii felurite, pentru că nicăieri oamenii nu râd cu mai multă sinceritate ca în Egipt. Odată m-am îmbătat cu două pahare de whisky, şi în seara aceea, eu am fost nebunul societăţii. De atunci prietenii îmi ofereau mereu whisky. Uneori beam câte un pahar, dar mă păzeam să nu trec peste măsura cuvenită. Superiorul meu era destul de beţiv, atât mai trebuia, să cad şi eu în acest păcat. Dar cea mai blestemată dintre suferinţe avea să tăbărască pe neaşteptate asupra mea, ca o durere de măsele. Am visat-o pe Aziza. A doua zi gândurile mele se împotmoliră în trecut. Mă chinuiau remuşcările. De ce-am lăsat-o să-mi alunece dintre mâini? De ce fusesem neghiob? Mă copleşi un dor cumplit, după ea, sentiment care nu putea fi asemuit decât cu setea peregrinului singuratic rătăcit în imensitatea deşertului. Sângele îmi clocotea în vine. O doream zi şi noapte. Imaginea Azizei mă însoţea ca umbra. Uneori aveam impresia că trebuie să las totul baltă, să iau primul tren, să plec la Cairo şi s-o găsesc. Simţeam că trebuie neapărat să-i vorbesc, s-o salvez şi s-o iau cu mine. O doream lângă mine, să trăiască şi să lucreze în apropierea mea, să-mi fie soţie... Îmi dădeam seama că

[45] Primari

aceasta ar fi fost imposibil. Trebuia să rămân singur, trăind numai pentru muncă. Aici aveau nevoie de mine. Viaţa multor semeni de-ai mei atârna de mine, de dibăcia şi ştiinţa mea. Trebuia să uit.

Izolarea mea creştea din zi în zi mai mult. Şi cum treceau zilele! Se fugăreau cu atâta repeziciune, încât aveai impresia că ziua se compune numai din răsărit şi apus, iar eu mă târăsc ca un drumeţ sleit în mijlocul rotaţiei pământului, săvârşind în fiecare zi, la ore fixe, cu precizie matematică, aceleaşi acţiuni.

Balconul deveni o oază liniştită, de unde priveam câteodată cerul şi stelele care sclipeau uneori atât de vesel, dar totuşi atât de glacial. M-am cufundat în muncă, cu pasiunea nesăbuită a îndrăgostiţilor, numai să pot uita! Munca se dovedi însă un drog trecător. Nu era ceea ce dorea inima mea, inimă care plângea după Aziza, copila de felah.

Omar, tânărul meu pacient, se vindeca frumos. Starea lui evolua spre normal. Peste câtva timp putu să se scoale şi să se menţină în echilibru. Nu mai era Omar cel de altădată. Obrajii i se scofâlciseră, ochii i se măriseră nefiresc, iar suferinţa ce mocnea în el, le împrumuta o expresie de ciudată nobleţe. N-avea nici rude, nicio fiinţă care să-i fi purtat de grijă. Data părăsirii spitalului se apropia cu repeziciune. Nici vorbă nu putea fi de proteze. Acestea ar fi costat mai mult decât aş fi putut strânge eu sau el. Gândul că va trebui să-şi târască trupul schilod de-a lungul străzilor mă făcea să sufăr cumplit. Mă gândeam că ar putea să circule pe o căruţă improvizată dintr-o scândură cu rotiţe, pe care le-ar mâna cu mâinile. Deocamdată, hotărâsem să-l mai ţin la spital. Personalul era însă împotriva mea. Şi, într-o bună zi, dr. Kolali dădu ordin ca băiatul să fie scos din spital. Când am încercat să mă opun, făcu un gest dispreţuitor şi îngâmfat.

— D-ta uiţi că acesta e un spital de stat şi nu un azil de schilozi. Băiatul e sănătos. Poate să se posteze liniştit la orice colţ de stradă şi să-şi cerşească hrana. Îşi va găsi cu siguranţă un însoţitor, câştigând în acest fel mult mai mult decât pe vremea când era lustragiu. Mâine va părăsi spitalul!

Omar însă n-aşteptă până a doua zi: părăsi spitalul încă în aceeaşi seară. Fu aşezat într-o trăsură şi Hussein îl însoţi până acasă la mine. Am hotărât să-l ţin pe băiat în preajma mea. Eram mulţumit să-l ştiu lângă mine. Mă ajuta să-mi uit gândurile şi mă înveselea mai mult decât mă aşteptasem. Din ziua aceea, niciun lustragiu din Damnoorah nu mai primi de la mine un ban. Dacă porneam la plimbare, se ţineau scai după mine, ciocănindu-şi asurzitor lădiţele de lemn: abia mă aşezam la umbra unui copac şi mă şi împresurau, ba se băteau chiar pentru onoarea de a-mi lustrui pantofii. Se înţelege că eu aveam cei mai frumoşi pantofi din oraş. Mă preocupa însă viitorul lui Omar. L-am învăţat să citească şi să scrie, iar în lipsa mea mă înlocuia Hussein. I-am cumpărat hârtie şi creioane colorate, iar el desena fericit figuri felurite, păsările poposite pe crengi, nişte piramide mari şi strâmbe, ridicate pe marginea unui fluviu, care ameninţau în fiecare clipă să se

dărâme, apoi bărci cu pânze, care pluteau împotriva vântului. Desena palmieri şi flori fantastice, câini cu câte cinci şi şase picioare, peşti cu aripioare şi măgăruşi care umblau în două labe. În fiecare zi cădea de cinci ori cu faţa la pământ, murmurându-şi rugăciunea, pentru că respectul pentru cele sfinte trăia în sufletul său, neştirbit de întâmplări. Citea împreună cu Hussein Coranul. Hussein mormăia doar, Omar însă – cu glasul lui sonor de copil – cânta versete, astfel că ascultându-l de pe balcon, cădeam într-un straniu extaz. Într-o zi am descoperit nu mai ştiu unde un magazin sportiv. Răsfoindu-l plictisit, am dat peste fotografia unui tânăr, care realizase o performanţă sportivă cu rotilele. Atunci mi-a venit o idee minunată: planul unui cărucior montat pe nişte rotile. Am comandat de la Cairo două perechi de rotile, apoi un tâmplar din Damnoorah îmi confecţionă scheletul unui cărucior, aşa cum i-l indicasem. După câteva zile, căruciorul fu gata. Dacă-l atingeam cu vârful piciorului, pornea prin odaie. L-am dus lui Omar. Ochii îi străluceau de fericire. L-am aşezat pe scândură cu ajutorul lui Hussein. I-am dat două beţe scurte, cu ajutorul cărora să-şi facă vânt şi, spre marea mea bucurie, începu să alerge cu multă uşurinţă. Peste câteva minute, însă, se rostogoli de pe scândură, uitându-se neputincios la mine. L-am consolat, spunându-i că are nevoie de exerciţii, pentru a se obişnui cu noul mijloc de locomoţie. Şi copilul învăţă să umble! Omar făcea exerciţii ziua întreagă, până când ajunse să-şi menţină echilibrul pe cărucior, fără să cadă. Singura greutate era să cotească la dreapta sau la stânga. Trebuia atunci să se lase cu toată greutatea corpului în direcţia respectivă. Cum nu avea niciun sprijin aluneca mereu de pe cărucior. Mă gândeam neîncetat cum ar putea fi perfecţionat căruciorul. În cele din urmă, Omar însuşi găsi soluţia. Într-o dimineaţă, pe când îşi lua avânt, îmi strigă:

— *Wahad!*[46] Nu mai am decât o pereche de rotile! Merge mult mai bine, paşa hakim.

Am făcut şi proba şi, în urma observaţiilor câştigate căruciorul a fost transformat, fixându-se o pereche de rotile la mijlocul scândurii. Omar învăţase între timp să meargă singur. După două minute străbătea încăperea cu un strigăt victorios, cârmuindu-şi căruciorul cu două sfori. Mergea atât de repede, încât mi-a fost greu să-l ajung. Din ziua aceea l-am pierdut pe Omar. Era ca puiul de rândunică, după ce-i cresc aripile şi tânjeşte după libertate. Omar ţinea cu orice preţ să ajungă în stradă. L-am ajutat să coboare scările, continuându-şi pe trotuar exerciţiile. Străzile erau însă accidentate, pline de gropi, praf şi gunoi. Înainta cu greutate şi în curând efortul făcut îl slei. Aveam impresia că se înspăimântase şi el de neputinţa sa, mulţumindu-mi fericit când i-am ajutat să se urce din nou.

În fiecare dimineaţă, înainte de răsăritul soarelui, putea să exerseze în voie pe stradă. Muşchii braţelor şi pieptului începură să i se dezvolte armonios. Primea destulă carne, fasole, ceapă, lapte şi frişcă. După câteva săptămâni de antrenament

[46] Iată!

trupul său luă adevărate dimensiuni atletice. Aproape nu-ţi venea să crezi că n-are picioare. Într-o seară – niciodată n-o voi uita – pe când mă plimbam cu prietenii mei pe sub copacii de pe ţărmul Nilului, l-am văzut deodată pe Omar. Îşi mişca braţele ca un tânăr şi puternic vâslaş şi de câte ori atingea pământul, pentru a-şi lua avânt, scotea un chiot de bucurie. În urma lui venea o ceată de bărbaţi, femei şi copii. Tovarăşii săi lustragii rămaseră înmărmuriţi când îl văzură, apoi izbucniră în strigăte de bucurie. Unul dintre ei îl prinse pe Omar de umeri şi începu să-l împingă cu viteză. Omar se apropie de mine. Într-o clipă mulţimea îl împrejmui, privindu-l uluită pe Omar, minunea oraşului, băiatul schilod, care umbla tot atât de repede ca ceilalţi oameni, deşi n-avea picioare. Mi-am dat seama că nu mai sunt atât de singur, cum încercam să-mi închipui în ceasurile mele de melancolie. Toţi oamenii aceia îmi ştiau numele.

Omar îşi reluă vechea ocupaţie. Lădiţa cu uneltele sale o aşeză în faţa sa, pe cărucior. Vârtejul străzilor îl înghiţi din nou. Locu-i preferat era însă în faţa casinei. De câte ori treceam pe acolo, îşi lua avânt şi se rostogolea lângă mine, îmbrăţişându-mi cu putere picioarele şi nelăsând să-i fie contestat dreptul ce-l avea de a-mi lustrui pantofii.

5

Un grec mai în vârstă, pe care îl vedeam adeseori plimbându-se pe malul Nilului, în tovărăşia tinerei şi frumoasei sale soţii, mă opri într-o bună zi pe stradă.

— *Yatros*[47], zise el, iartă-mă că te opresc fără nicio formalitate. Îngăduie-mi să-ţi dau cartea mea de vizită. Toată lumea mă cunoaşte. Mi-ar face mare bucurie dacă ai putea să-ţi găseşti câteva minute libere, spre a-mi face o vizită. Aş vrea să-ţi cer un sfat medical.

Aveam în faţa mea un bărbat scund, cu cap mare, nas coroiat şi ochi vineţi, rotunzi. Atitudinea lui ceremonioasă mă impresionă. Se numea Pierri Michaelides. I-am răspuns că mă duceam tocmai spre casă. Dacă e vorba de un caz urgent, îi stau oricând la dispoziţie. Am adăugat însă că sunt în serviciul statului şi nu dau consultaţii particulare. Opri o trăsură şi mă duse acasă la el, într-o clădire cu aspect de palat, împrejmuită de grădini, în cartierul răsăritean al oraşului, unde locuiesc grecii bogaţi. Mă pofti să intru, cu un gest prietenos. O clipă mai târziu mă găseam într-o sală mobilată cu un lux orbitor. Ne-am aşezat. Înainte de a putea schimba o vorbă, îşi făcu apariţia femeia în tovărăşia căreia îl văzusem adeseori. Era o femeie foarte frumoasă, înaltă şi ademenitoare, cu păr negru stufos, cu gene negre, bogate şi cu ochi umbriţi de sprâncene bine arcuite. Domnul Michaelides făcu prezentările.

— Soţia mea.

Femeia nu avea mai mult de treizeci de ani. Din felul în care mi-a strâns mâna, am înţeles că aveam de-a face cu o femeie sinceră şi deschisă. Apoi se aşeză,

[47] Doctore!

mâinile frumos încrucişate şi le odihni în braţe şi începu să mă iscodească cu privirile ei îngreuiate de tristeţe. Semăna cu o statuie a Ifigeniei şi aveam impresia că gândurile ei plutesc undeva, printre nori.

— Îţi cunosc numele din auzite, doctore Ibrahim, zise bărbatul cu simplitate. Se spune că ai săvârşit la spital adevărate minuni.

Trebuia să zâmbesc. Totuşi cuvintele lui îmi zgândăreau orgoliul.

— M-am interesat despre d-ta, adăugă el repede. Trebuie să-ţi mărturisesc că încrederea mea în medici a suferit în ultimul timp câteva serioase dezamăgiri. Am un frate geamăn, despre care ai auzit poate câte ceva. Îl cheamă Mihaeli. A fost ani de-a rândul membru al bursei bumbacului, pentru că suntem împreună proprietarii unor întinse plantaţii de bumbac, în Deltă. Am trăit toată viaţa noastră împreună, împărţind tot ce-am avut. Ţinem mult unul la altul. Nu cred să mai existe doi fraţi care să se iubească aşa cum ne iubim noi.

Ochii lui se umplură de lacrimi.

— M-am însurat acum zece ani, continuă el. Acest fapt însă n-a ştirbit întru nimic armonia dintre noi. Bietul Mihaeli suferă, de câtva timp de o boală de gât. Nu i-am dat prea mare importanţă acestei boli, până când apoi anul trecut, ea se agravă pe neaşteptate. Am fi plecat împreună în Europa, pentru a consulta câţiva specialişti, dar un proces încurcat, care ne-a costat în cele din urmă două mii de lire, ne-a reţinut în Egipt. Când apoi am câştigat totuşi procesul, Mihaeli se simţi atât de fericit, încât uită aproape de durerile care-l supărau. Boala însă se agrava mereu. Apoi începu culesul bumbacului şi din nou n-am mai putut pleca în Europa. Medicul nostru stabili un catar cronic, prescriind un tratament în consecinţă. Durerile lui Mihaelis însă nu încetară. Avea insomnii şi transpira puternic. Am plecat cu el la Alexandria, unde un specialist l-a tratat o lună întreagă, jupuindu-ne de o groază de bani. Gâtul lui Mihaeli refuză însă să se vindece. La culesul bumbacului, am fost siliţi să ne întoarcem. După câteva săptămâni, gâtul fratelui meu se umflă şi pe dinafară. Bietul Mihaeli era cât pe-aici să-şi piardă vocea. Vreau să accentuez că n-am de formulat nicio acuzaţie împotriva doctorului X. Câteodată însă ne gândeam amândoi că cele cincizeci sau o sută de lire, câte îi plăteam anual pentru tratament, aveau o legătură ocultă cu boala fratelui meu. Fireşte, observaţia aceasta nu este îndreptată împotriva medicinii, cu atât mai mult că noi ne-am înţeles întotdeauna foarte bine cu doctorii.

Am încercat să potolesc neliniştea lui Michaelides.

— Nu mă supără, orice părere aţi avea despre medicină, i-am spus. Aş vrea să ştiu însă, care a fost diagnoza pusă de doctorul X?

— La început, spunea că pare a fi o tumoare, apoi m-a sfătuit să-l chem şi pe doctorul Kolali, care – spunea el – ar fi un chirurg foarte priceput.

M-am rezemat de speteaza fotoliului, aşteptând povestea.

— Am acceptat. Vă puteţi închipui surprinderea noastră, când cei doi doctori

declarară că bietul Mihaeli are în gât o tumoare.

În clipa aceea, din motive necunoscute, doamna Michaelides se uită ţintă în ochii mei. Domnul Michaelides îşi privi întâi soţia, apoi pe mine. Îşi încleştă pumnul şi scuturându-l ameninţător strigă:

— Nemernicii vor să-l omoare pe Mihaeli!

Se făcu tăcere adâncă.

— Spuneaţi că vreţi să-mi cereţi sfatul, am zis eu într-un târziu. După câte văd, susţineţi că activitatea colegilor mei în legătură cu boala fratelui d-v. n-a prea fost încununată de succes.

— Vreau să fii şi d-ta chemat la un consiliu şi să iei parte la tratament, făcu domnul Michaelides. Sunt deznădăjduit.

— Le-aţi comunicat celor doi medici că intenţionaţi să mă consultaţi şi pe mine?

— Da. Le-am spus-o cu o săptămână înainte.

— Ce-au spus?

— Erau furioşi.

— De ce?

— Pentru că vroiam să aud şi părerea unui al treilea.

— Mi-e teamă că, fără aprobarea colegilor mei, nu voi putea face nimic.

Michaelides se ridică disperat din fotoliu.

— Ah, de ce l-am internat pe bietul Nichi la clinică? De ce-am lăsat să fie operat? Starea lui s-a înrăutăţit într-atât, încât zilnic are accese şi convulsii. Nu mai pot suporta! Dacă bietul Mihaeli moare, nici eu nu-i supravieţuiesc!

— În care clinică se află fratele dvs.?

— În clinica particulară a doctorului Kolali.

— Când a fost operat?

— Acum zece zile. Din zi în zi e mai rău, deşi i-am plătit lui Kolali treizeci de lire.

L-am sfătuit pe Michaelides să cheme urgent din Cairo sau din Alexandria un specialist. El însă nici nu vru să audă de aşa ceva.

— Am fost la toţi specialiştii.

— N-avem timp de pierdut! interveni doamna Michaelides.

Glasul ei mă impresionă.

— Dacă nu se întâmplă ceva, Nichi va muri. Îl însoţesc eu pe doctorul Ibrahim. Voi vorbi cu doctorul Kolali.

— Vă rog, asta să n-o faceţi, i-am spus. Dacă ţineţi neapărat, voi vorbi eu însumi cu el. Am să-i spun că mi-aţi cerut să iau şi eu parte la tratament. Să nu vă mire dacă va refuza propunerea mea.

Când, după câteva clipe, am părăsit casa, eram însoţit de doamna Michaelides. Îşi pusese o pălărie.

— Vă însoţesc, doctore, zise ea repede. Nu mai pot îndura nesiguranţa aceasta. Doresc să preluaţi d-v. cazul lui Nichi.

I-am mai spus o dată că aceasta era imposibil. Ea însă rămase neînduplecată.

— Cumnatul meu este în primejdie, răspunse ea. Nu mă interesează convenţiile d-v. medicale. Voi face totul pentru a-l trata d-v. pe Mihaeli.

Am cutreierat întreg Damnoorahul, pentru a da de urma doctorului Kolali. În cele din urmă l-am găsit, acolo unde ne aşteptam mai puţin: la spital.

Am convins-o pe doamna Michaelides să m-aştepte în trăsură, până când voi vorbi eu cu Kolali.

La început se făcu a nu mă bagă în seamă. Când am rostit însă numele Michaelides, îşi ridică surprins capul şi mă privi uluit. I-am povestit cele întâmplate. Zâmbi dispreţuitor.

— Şi ce doreşti?

— Nu intenţionez să mă amestec în chestiunile d-v., i-am răspuns. Cum însă oamenii aceştia au insistat, le-am promis că voi vorbi cu d-v.

Ei da, eram încă tânăr şi lipsit de experienţă şi – mărturisesc – îmi plăcea să-l văd pe Kolali în încurcătură.

— Ţi-aş fi obligat, zise el, cu obişnuitu-i gest dispreţuitor, dacă ţi-ai vedea de treburile d-tale.

Apoi dădu cu pumnul în masă, urlând:

— La dracu! Omul acela are o tumoare. Nu-i nimic de făcut.

Înainte de a fi putut răspunde ceva, doamna Michaelides apăru în prag. Dr. Kolali sări de lângă birou şi îi întinse mâna, cu un zâmbet curtenitor.

— Ştiu, aţi venit să vă interesaţi de starea bolnavului, zise el.

Apoi tăcu, făcându-mă să înţeleg că în prezenţa mea nu poate vorbi.

Pornisem spre uşă, când doamna Michaelides mă prinse de braţ.

— Rămâneţi, vă rog, doctore Ibrahim! Voi aranja eu lucrurile cu domnul Kolali.

Mă reţinu aproape cu forţa în odaie.

— Domnule Kolali, zise femeia, pe un ton foarte hotărât, soţul meu şi cu mine suntem foarte îngrijoraţi. Ţinem cu orice preţ ca doctorul Ibrahim să consulte pacientul, pentru a auzi şi părerea unui al treilea medic. Vă daţi consimţământul?

Kolali nu răspunse, de parcă s-ar fi gândit. Apoi se ridică dispreţuitor.

— Dacă ţineţi neapărat, fie! Bolnavul zace în clinica mea. D-v. mi l-aţi încredinţat mie. Eu n-am nimic împotrivă ca doctorul Ibrahim să fie chemat la un consult. Numai că, în acest caz, va trebui să preia cazul în întregime. Nu-mi iau nicio responsabilitate dacă cineva se amestecă în tratamentul meu. Prestigiul meu...

— Doamnă, am intervenit eu, regret, împotriva voinţei doctorului Kolali nu voi putea să-l tratez pe cumnatul d-v.

Femeia se apropie de birou. Cu vârful degetului atinse uşor postavul verde de pe masă.

— N-aveţi niciun motiv să ne refuzaţi cererea, se întoarse ea puţin agitată spre Kolali, decât în cazul când v-aţi teme de ceva. Dacă cumnatul meu moare, soţul

meu vă va intenta proces de daune.

Doctorul Kolali îşi aruncă ţigara într-un ungher.

— Doamnă, boala cumnatului v-a zdruncinat şi d-v. nervii. Dacă vă tulburaţi astfel, în curând veţi avea d-v. nevoie de îngrijire medicală. De ce nu judecaţi în linişte situaţia?

— Consimţiţi ca doctorul Ibrahim să participe la tratamentul bolnavului, sau nu? întrebă femeia, aproape ameninţătoare.

— Aţi auzit chiar adineaori că doctorul Ibrahim a refuzat orice amestec, răspunse glacial Kolali.

Femeia se întoarse spre mine.

— Aţi refuza chiar dacă doctorul Kolali v-ar ruga?

— Madame, o întrerupse Kolali, îngăduiţi-mi să vorbesc cu doctorul Ibrahim între patru ochi.

Aproape mi-e ruşine să transcriu discuţia dintre Kolali şi mine. Înainte de toate, se aşeză cu mişcări calculate la biroul său.

— Nu ştiu de ce am primit să tratez cazul acesta... Grecii sunt un popor blestemat! Se privi în oglindă. Doctorul X a stabilit existenţa unei tumori în gât. E un compatriot al lor, medicul casei, şi are faima unui bun clinician. Am operat bolnavul, care are acum spasme tetanice. Ce crezi, ce-ai putea d-ta face, când nici eu singur nu ştiu ce să mai fac? D-ta eşti încă tânăr. La urma urmelor, am o experienţă de douăzeci de ani în plus. D-ta n-ai şti nici ce sumă să-i ceri lui Michaelides, drept onorar. Cazul acesta, în întregimea lui, îmi pare caraghios.

Superficialitatea şi obrăznicia lui mi-au răscolit sângele. M-am stăpânit însă.

— Spuneaţi că are spasme tetanice? l-am întrebat cu gravitate.

— D-ta înţelegi ceva din asta? zise Kolali.

L-am văzut deodată extrem de surprins. Îşi ridică ochii uluit şi aş fi putut să jur că îşi ciulea urechile ca un câine.

— Fireşte, i-am răspuns, înţeleg totul.

Kolali sări de lângă biroul său.

— La dracu, omule! Explică-mi ce înseamnă simptomele acestea!

— Nu vă pot spune nimic, până când nu-l văd pe bolnav.

Doctorul Kolali îşi dădu brusc seama că nu eram tocmai un neghiob, chiar dacă în înfumurarea lui se credea mult superior mie.

— Voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să vă împiedic de a mă descoase şi de a întrebuinţa ştiinţa mea în scopurile d-v. personale. Am fost mutat aici împotriva voinţei mele. Dacă am rămas, am făcut-o pentru că îmi respect misiunea şi ştiu ce înseamnă spiritul de disciplină. Dacă până în prezent nu v-am încrucişat drumurile, limitându-mă exclusiv la activitatea mea, aceasta s-a întâmplat nu pentru că mi-ar fi teamă de d-v., ci pentru că intervenţia mea ar fi făcut pe alţii să sufere. Acum însă, oferindu-se acest prilej, vă voi spune părerea mea. Sunteţi lipsit de pudoare! Şi

sunteţi un rău egiptean, lipsit şi de patriotism! Poate că formal îmi sunteţi şef, refuz însă să recunosc în d-v. autoritatea morală superioară mie! V-am scăpat până acum din câteva încurcături. Sper că n-aveţi îndrăzneala de a nega aceasta. Un lucru ţin însă să vă spun: dacă nu vă veţi ocupa mai serios de bolnavi şi dacă nu veţi lua măsurile de cuviinţă pentru îmbunătăţirea stării de lucruri din spital, voi face intervenţiile necesare pentru ca incapacitatea d-v. să fie pedepsită. Dacă, în faţa judecătorilor, Michaelides va avea nevoie de martori, pentru a dovedi că sunteţi cel mai ordinar cârpaci, din câţi au condus vreodată un spital, vă pot asigura că le voi furniza suficiente date. Am notat în scris toate cazurile perindate prin spital. De altfel, am şi martori. Dacă voi fi citat ca martor, voi fi dator să scap medicina, ţara şi poporul de incapacitatea d-v., chiar dacă ar fi să-mi distrug şi eu cariera. V-am atras atenţia, doctore Kolali!

Am văzut că păleşte. Figura-i colţuroasă parcă s-ar fi lungit. Am făcut atunci un pas spre uşă.

— Mai stai! zise el.

Am aşteptat.

După o pauză mai lungă, zise:

— Ai fi dispus să accepţi două lire pentru consultarea pacientului?

Îmi venea să râd la auzul acestei oferte murdare. Noroc că n-aveam la îndemână biciul de piele de hipopotam al lui Hussein.

— Am să vă spun îndată de ce sunt dispus, i-am răspuns. Dacă vă decideţi să fiu chemat la consult, voi face totul pentru a îmbunătăţi starea pacientului. Totodată, mă voi strădui să nu vi se descopere incapacitatea, pentru că mi-ar fi ruşine că v-am fost asistent.

Am deschis uşa şi am chemat-o pe doamna Michaelides. Doctorul Kolali stătea sprijinit de birou. Se juca cu lanţul de aur al ceasornicului.

— Am ajuns la o înţelegere, Madame, făcu el tărăgănat. Doctorul Ibrahim va vizita pacientul şi la consult va fi prezent şi doctorul X.

Nu peste mult mă aflam în clinica lui Kolali, instalată la etajul întâi al unei clădiri din apropierea gării. Am aruncat o privire în sala de operaţii: toate instrumentele care lipseau din spital, erau îngrămădite acolo. Am consultat bolnavul, care semăna uimitor cu fratele său. Onoraţii mei confraţi nu mă lăsară o clipă singur cu el, eu însă am stat îndelung de vorbă cu Michaelides şi cu soţia sa, în încăperea vecină.

Apoi i-am pus câteva întrebări doctorului X, care la cele mai multe din ele nu putu să răspundă, ceea ce nu era deloc surprinzător, dat fiind că sosise în Egipt cu geamantanul încărcat de tratate de chirurgie şi cu diploma medicală a fratelui său mort. Nu ştia nici cel puţin ce este şi cum funcţionează glanda tiroidă. I-am comunicat lui şi doctorului Kolali că pacientul suferă probabil de leziunea uneia din glandele secundare ale tiroidei, leziune care pare să fie benignă, în stare necrotică însă poate provoca toate acele simptome care s-au ivit la bolnav. În timp ce

vorbeam, Michaelides fu din nou cuprins de convulsii. Kolali vru să-i administreze brom şi caliu. L-am oprit. I-am explicat că toate acestea ar fi nefolositoare, o dată ce simptomele tetanice sunt rezultatul probabilei extirpări a unei glande şi deci tulburării armoniei glandei tiroide.

În cele din urmă, ambii „savanţi“ începură să-şi dea seama că ajunseseră la capătul ştiinţei lor. Erau siliţi să capituleze. Am intrat cu ei în sala de operaţii, unde le-am ţinut o conferinţă de circa zece minute, încercând să-i conving să consimtă să-i fac pacientului o operaţie mai mică, care nu va influenţa întru nimic tratamentul (trebuia să spun: onorarul) lor. Prin această operaţie vroiam să-i grefez bolnavului o nouă glandă secundară din masa tiroidă, pentru că era evident că, printr-o eroare regretabilă, cei doi medici îi scoseseră o glandă.

După oarecare ezitare, acceptară, cu singura condiţie să nu cer onorar pentru intervenţie. La caz că operaţia va reuşi, voi primi de la ei cinci lire. În caz contrar numai două. Au avut din nou noroc că n-aveam la îndemână biciul lui Hussein. Eram însă fericit că voi putea încerca salvarea pacientului şi pentru a pune capăt discuţiilor de acest fel, am acceptat propunerea lor. Au respirat amândoi uşuraţi, apoi i-am comunicat lui Michaelides şi soţiei sale hotărârea luată. Au consimţit cu toţii la operaţie. Am stabilit data viitoarei noastre întâlniri, apoi am părăsit casa şi am cutreierat oraşul ca să găsesc un bou sănătos. După ce l-am găsit, am adus un măcelar să-l taie, am scos glanda de care aveam tocmai nevoie, am aşezat-o într-o soluţie sărată şi m-am întors la clinica lui Kolali. Anestezie locală, două incizii, o cusătură mică şi operaţia fu terminată. Mi-am spălat mâinile şi m-am întors acasă.

6

După două săptămâni, starea lui Michaelides începu să se îmbunătăţească. Fratele său vru să-l scoată cât mai repede cu putinţă din clinica lui Kolali. Când i-am comunicat apoi că transportarea bolnavului nu mai prezintă nicio primejdie, îl aduse imediat acasă. Bietul om era o ruină, de aceea i-am procurat o îngrijitoare engleză de la Alexandria. I-am comunicat apoi familiei că succesul operaţiei va fi definitiv, numai în cazul când glanda grefată se va absorbi în întregime, dar că şi atunci va fi necesară o severă supraveghere medicală.

Familia nu ştia cum să-şi arate recunoştinţa. Când le-am comunicat că onorarul meu era cuprins în sumele pe care le plătiseră între timp doctorului Kolali şi tovarăşului său, rămaseră uluiţi. Şi pentru că am refuzat să primesc bani, doamna Michaelides îmi trimise o tabacheră de aur, pe care iniţialele mele erau bătute în diamante. În tot cazul, era un cadou neobişnuit de la un grec! Dacă m-aţi întreba ce s-a făcut cu tabachera aceea, vă mărturisesc că nu v-aş putea răspunde. Probabil că buttlerul meu londonez, uriaşul John Gosford, cu înfăţişarea unui politician şi cu degetele lipicioase ca cleiul, şi-a însuşit-o. Poate că John fusese numai victima unei erori, dat fiind că iniţialele mele semănau foarte mult cu ale lui.

Şi pentru că la Damnoorah, lumea bârfea foarte mult, cazul Michaelides se răspândi cu repeziciunea focului. Aşteptam ca după aceasta, doctorul Kolali să-mi declare război deschis. Am constatat însă uluit că îşi schimbase atitudinea de până atunci. Mă saluta cu un gest amical, ba uneori îmi făcea chiar complimente. Ca o recompensă pentru intervenţia mea, îmi oferi zece lire din onorariul plătit de Michaelides. Banii i-am băgat repede în buzunar, fără să stau mult pe gânduri.

— Suntem cu toţii supuşi greşelilor, nu? zise el, apoi adăugă: La urma urmei, d-ta eşti încă tânăr, foarte tânăr. E natural deci să fii la curent cu cele mai noi procedee. Ehei, dac-aş avea şi eu timp de citit. Priveşte!

Îmi arătă o grămadă de reviste medicale, care moţăiau încă în plicurile poştale.

— Nu găsesc niciodată zece minute libere pentru a le răsfoi! La anul însă, voi trece pentru câteva luni în Europa. Le iau atunci cu mine, să le citesc.

Am încercat să-mi compun o mină compătimitoare, deşi Kolali îşi dădea perfect de bine seama că mă prefac, după cum şi el juca teatru.

La câteva zile după această caraghioasă convorbire, mă culcasem tocmai pe canapeaua mea, pentru a mă odihni câteva minute. Făcusem în ziua aceea şapte operaţii mari, două din ele fiind din categoria acelora, a căror responsabilitate, numai chirurgii egipteni îndrăznesc să şi-o asume, fără să-şi piardă prezenţa de spirit, convinşi fiind că totul este pus pe o singură carte şi, dacă pierd, nu se va întâmpla altceva decât că numărul bieţilor mizerabili se va împuţina cu unul. O femeie muri sub bisturiul meu. Era în parte vina ei. Trebuia să fi venit de mult la spital.

M-am întins obosit pe canapea. Eram indispus. Şi din nou se ivi în mine întrebarea dacă viaţa aceasta merită să fie trăită, sau e mai bine să adormi pentru totdeauna, în loc să te revolţi permanent împotriva acestor stări şi să lupţi însoţit de un minimum de speranţă, pentru binele colectiv...?

Deodată am simţit o ciudată mişcare sub pătura subţire de lână. În pofida oboselii mele am sărit în picioare, înainte de a fi fost prea târziu. Din deschizătură se ivi unul dintre cei mai veninoşi şerpi ai Egiptului, o viperă cu clopoţei. Se răsuci şi se pregăti să mă atace. Într-o clipită am aruncat peste ea coşul de hârtie, peste care am aşezat câteva cărţi grele, apoi am alergat după cloroform. Când m-am întors, coşul şi cărţile se clătinau ameninţător. Am ridicat cu infinite precauţii coşul, introducând fulgerător, cu ajutorul unui băţ, un tampon de vată îmbibat cu cloroform. Mişcările şarpelui deveniră din ce în ce mai încete, apoi, când am ridicat coşul, zăcea nemişcat, ameţit de cloroform. L-am învelit bine într-un prosop, în aşa fel încât să nu se poată mişca. M-am gândit apoi ce să fac. Să mă duc la poliţie, să reclam cazul? Prefectul poliţiei, era unul din cei mai buni prieteni ai doctorului Kolali. Dar chiar dacă l-aş putea convinge că cineva îmi introdusese un şarpe veninos în aşternut, cum puteam obţine probe împotriva vinovatului? N-aveam dovezi împotriva nimănui. Aburizk putea tot atât de bine ca doctorul Kolali, să-mi introducă

şarpele în cameră, ba poate i-ar fi venit mult mai uşor s-o facă. În cele din urmă, m-am dus la farmacie şi am aşezat şarpele într-un preparat de alcool. Preparatul l-am aşezat într-un borcan, astfel că toţi cei care aveau timp şi poftă, puteau să-l admire. Când Aburizk îl văzu, îşi desfăcu braţele:

— Dumnezeu v-a ocrotit! strigă el, cu aer de mironosiţă.

I-am povestit că şarpele dormise blând la pieptul meu...

— Dumnezeu însă mi-a destăinuit numele celui care a încercat astfel să mă omoare, i-am spus eu, şi mi-a dat puterea să-l înviez oricând pe şarpele acesta. Într-o bună zi, va omorî pe omul care a încercat să mă răpună cu ajutorul lui.

Aburizk, care era foarte superstiţios, începu să tremure de frică.

— Sunt nevinovat! strigă el de câteva ori.

— Niciodată n-am spus că ai fi tu vinovatul, i-am răspuns atât de prietenos pe cât puteam. Într-o bună zi însă, şarpele acesta îl va omorî pe omul care a încercat să mă răpună!

— Dac-o vrea şi Dumnezeu! zise el răguşit.

— Aiwah, dac-o vrea şi Dumnezeu! am repetat eu.

Se făcu nevăzut, dar l-am reîntâlnit a doua zi.

Niciodată nu mi-a fost teamă de moarte. Sunt tot atât de fatalist ca fraţii mei musulmani şi susţin că a muri muşcat de şarpe nu este o moarte prea înspăimântătoare. Dimpotrivă, nu este altceva decât o foarte rapidă otrăvire. Totuşi, eram fericit că vipera cu clopoţei nu mă muşcase, deşi chiar în acest caz serul pe care-l aveam oricând la îndemână mi-ar fi putut salva viaţa. Inima mi-era plină de recunoştinţă faţă de Dumnezeu, pentru că nu mă lăsase să fiu muşcat de şarpe. Am simţit din nou că sunt obligat să trăiesc, să-mi ajut semenii în mizerie, pe aceşti cei mai nevoiaşi dintre toţi nevoiaşii.

Cam tot în vremea aceea am primit numeroase invitaţii de la cetăţeni respectabili din Damnoorah, mai ales de la cei care activau în cadrele marilor firme comerciale. Am primit mai multe scrisori în care invitaţiile erau urgente. Fiecăruia dintre cei care îmi cereau concursul, le răspundeam să mă viziteze la spital. Firește că refuzară aceasta. Eu însă n-aveam cabinet particular, nici clinică personală. Ştiam apoi că dacă voi accepta să dau consultaţii afară din spital, voi ridica împotriva mea pe toţi medicii din oraş. Or numărul lor era aproape de o sută şi a-i provoca la luptă, era egal cu a te aşeza gol pe un cuib de vipere. Totuşi, în cele din urmă, în orele libere, am făcut câteva vizite, fiind primit pretutindeni cu multă simpatie. Nu făceam nici eu mai mult rău pacienţilor mei, decât ceilalţi medici. Vedeam apoi în acest început posibilitatea unei practici private şi perspectiva de a întoarce astfel spatele spitalului. Poate mi-era sortit să mă îmbogăţesc şi să fiu independent. Ispita era mare. Destinul însă îmi zădărnici din nou planurile.

7

Într-o bună zi mă vizită doamna Michaelides. Eram acasă, în papuci şi halat, culcat pe pat şi digerând unul din excelentele prânzuri pe care mi le prepara Hussein. M-am îmbrăcat în pripă, pentru a-mi putea primi musafirul. Între timp, femeia aştepta în odăiţa de alături, căreia fotoliile căptuşite cu o pânză înflorată, cele două măsuţe de aramă, tablourile agăţate pe perete (nu mai ştiu ce reprezentau) şi covoarele ponosite îi dădeau un aer oarecum european. Când am intrat, se ridică repede şi îmi întinse mâna mică. Apoi se reaşeză, luându-şi poziţia obişnuită: cu mâinile încrucişate, aşezate în braţe. Am întrebat-o de starea cumnatului ei. Îmi spuse că doarme mult mai bine şi că soţul ei îmi este foarte îndatorat. I-am răspuns că probabil reuşisem într-adevăr să prelungesc viaţa lui „Nichi“, dar că viitorul său era încă în mâinile destinului.

— În mâinile lui Dumnezeu, mă corectă ea.

Am dat din cap. Mă privi aproape severă, cu ochii ei frumoşi, apoi continuă:

— Prietena mea, Mrs. Nikidaides e foarte supărată pe d-v., pentru că refuzaţi să-i faceţi o vizită. Prietena mea nu-l poate suferi pe actualu-i medic şi susţine că-i nenoroceşte copilaşul. N-aţi vrea să-i faceţi o vizită, doctore Ibrahim?

Buzele-i frumos arcuite se desfăcură într-un zâmbet şi n-am putut să-mi ascund mila pe care o simţeam la gândul că soţul ei era cu treizeci şi cinci de ani mai în vârstă decât ea. Am încercat să-i explic situaţia mea. Îmi era imposibil să preiau cazuri de care se ocupaseră în prealabil colegi de-ai mei. De altfel, n-aveam nici clinică, nici măcar un cabinet particular.

— Nici dacă m-aş îmbolnăvi eu, n-aţi accepta să mă trataţi? întrebă ea.

— Aceasta este o întrebare neloială.

— Aţi refuza deci?

— Nu. Noroc însă că d-v. nu aveţi nevoie de medici.

— Dacă nu m-aţi refuza pe mine, de ce îmi refuzaţi prietena?

Logica aceasta mă cam scoase din sărite.

— Nu pot să-i iau unui coleg pacienţii. Lucrul acesta este cu neputinţă!

— Nici chiar dacă sunteţi convins că acest coleg face mai mult rău decât bine?

— Este şi el medic. Probabil că face tot ce-i stă în puteri.

— Ah, aveţi o inimă de piatră, răspunse femeia.

Apoi se ridică şi, înainte de plecare, mă pofti la cină într-una din serile săptămânii. Am acceptat invitaţia. După ce plecă, am rămas câteva minute în odaie, respirând aroma dulce care persista în urma ei, între pereţi. Lăsase în casa mea un crâmpei din atmosfera gingăşiei feminine, acel ceva înviorător, care mă întinerea ca un elixir. Mi-am plecat privirile spre podele, încercând să stabilesc exact locul unde stătuse. Apoi am alergat la fereastră, pentru a vedea dacă a plecat cu adevărat. Ah, ce binefacere era pentru mine faptul că mă preocupa în sfârşit ceva care n-avea nicio legătură cu spitalul şi boala, ci era însăşi personificarea sănătăţii! Ce fericire să vezi doi ochi, sclipind nu de frigurile bolii, ci de lumina biruitoare a tinereţii!

Din clipa aceea am trăit într-o dulce frământare. Aşteptam nerăbdător seara când o voi revedea. Şi când seara aceasta sosi în sfârşit, constatai surprins că inima mea bătea într-un ritm absolut necuviincios.

Doamna Michaelides mă primi din nou cu o foarte prietenoasă strângere de mână. Mă prezentă apoi invitaţilor ei, în număr de şapte. Printre musafiri se afla şi prietena ei, de care-mi vorbise cu prilejul vizitei. Masa fu foarte plăcută. Bucatele şi vinurile excelente. Un singur scaun rămase gol. Michaelides ne explică: era reţinut pentru fratele său, care cu sufletul se afla printre noi. Conversaţia era foarte amuzantă. Musafirii erau bogaţi şi păreau satisfăcuţi. După cină ne-am aşezat nestingheriţi în fotolii, fumând şi bând cafele. Michaelides se aşeză lângă mine. Am auzit deodată acordurile unui pian. Cânta doamna Michaelides, cu multă fineţe. O ascultam cu toţii fermecaţi. Întâi cântă o romanţă franţuzească, apoi una englezească, cucerind aplauzele noastre. Am aplaudat şi eu, deşi atunci încă nu cunoşteam muzica europeană, urechea mea fiind crescută numai pentru tonalităţile orientale.

— Soţia dv. este foarte talentată, i-am spus lui Michaelides. Bărbatul îşi ridică sprâncenele dese, încărunţite.

— Da, răspunse el. A fost crescută în mănăstire. Acolo a învăţat muzică şi literatură. Era orfană, eu i-am fost tutore. Am luat-o de soţie, la vârsta de douăzeci şi patru de ani. S-au împlinit nu de mult zece ani de la nunta noastră. Păcat că am îmbătrânit.

Oftă.

— Ehei, de-aş avea cu treizeci de ani mai puţin!... Bietul Nichi! Ar fi fost şi pentru el o binefacere, să-şi găsească o femeie adevărată! Uneori mă simt egoist, pentru că am luat-o pe Heleni de soţie. N-aveam însă încotro. Ea ne iubea la fel. Am tras-o la sorţi. Eu am câştigat.

Conversaţia noastră fu întreruptă de apropierea amfitrioanei. Era însoţită de doamna Nikidaides. Cele două femei se aşezară în stânga şi în dreapta noastră.

— Iubite doctore Ibrahim, vă cer iertare. Mrs. Nikidaides, şi-a adus băieţelul. E sus. Faceţi-mi plăcerea să-l consultaţi. În clipa de faţă, nu sunteţi prea ocupat şi nici medici nu se află prin apropiere.

Am admirat încăpăţânarea şi viclenia doamnei Michaelides, apoi întovărăşit de cele două femei am urcat scările. Într-unul din dormitoare l-am găsit pe băieţel, în haine de catifea cu guleraş de dantelă. M-a privit cu ochii plini de teamă. M-am aşezat, i-am prins mâna şi l-am tras între genunchi.

— Cum te cheamă? l-am întrebat.

— Platon, răspunse el cu glas subţire şi stins. Mi-am dat în curând seama ce avea şi i-am spus femeii că va trebui să-l trimită în Europa. Femeia părea foarte agitată. Nu putea să suporte gândul că va trebui să se despartă de micul ei Platon. I-am propus atunci să-l însoţească şi ea. Femeia povesti că de un an, lui Platon i se

făceau injecţii. Numele „tonicului“ ce-i era administrat mă cutremură. I-am cerut să înceteze imediat injecţiile. Aici începeau greutăţile. Cine să-i comunice doctorului să înceteze administrarea injecţiilor? Mama lui Platon fu de părere că era singura soluţie să-i vorbesc eu medicului. Am refuzat însă propunerea ei.

— Eu nu fac altceva decât să vă comunic impresia mea personală. S-ar putea însă ca doctorul d-v. să aibă dreptate şi eu să fiu cel care mă înşel.

— Eu însă ştiu că el se înşeală.

— Se prea poate, aceasta nu este însă o dovadă suficientă că dreptatea ar fi de partea mea.

— Eu însă simt că e bine ceea ce spuneţi d-v.

— Atunci trimiteţi-l pe micul Platon imediat în Europa, încă înainte de a mai primi vreo injecţie.

Doamna Nikidaides era din cale-afară de agitată. Îmi spuse că va trebui să se consulte întâi cu soţul său, Platon seniorul. Propunerea mea le încurca toate socotelile.

— Fireşte, am spus eu, o dată ce va trebui să vă însoţiţi copilul.

— Dumnezeule, cât va dura şederea noastră în Europa?

— Cel puţin un an. Vă sfătuiesc să-l trimiteţi pe Platon la o şcoală elveţiană şi să-l lăsaţi în grija unui medic de acolo. Băieţaşul are plămânii sabi. Am să vă dau adresele necesare.

— Bine, dar ce se va întâmpla cu soţul meu şi cu afacerile?

— Soţul dv. este bogat. N-are decât să vă însoţească şi el.

Am coborât la parter. Micul Platon fu dus acasă cu trăsura.

Grecii aceştia erau foarte buni negustori. Averile şi le-au adunat, ajutaţi nu de cine ştie ce inteligenţă, ci cu hărnicie şi cu acea lipsă de scrupul, care seamănă cu a noastră. Când însă ajung să-şi îmbunătăţească traiul, nu uită nici de hrana sufletului. Trăiesc formând o lume aparte, alcătuită din compatrioţi.

Musafirii familiei Michaelides nu încetau să se mire de mine. Nu le venea să creadă că un medic, în loc să se năpustească asupra lor cu sfaturile lui şi să-şi asigure astfel noi surse de venit, îşi trimite pacienţii în Europa. Adevărat că părinţii lui Platon nu mi-au ascultat sfatul, mai târziu însă aveau să se căiască amar.

Şi pentru că eram lipsit de bucurii spirituale, neavând contact cu oamenii a căror preocupare să nu se limiteze numai la nesfârşite sofisticări în jurul somnului, a mâncărilor, a politicii şi a altor probleme practice, am fost foarte fericit când – la plecare – doamna Michaelides mă pofti să vin cât mai des în casa lor. Mă duse să vizitez toată casa şi am descoperit fermecat o uriaşă bibliotecă, plină de clasici englezi şi francezi. Doamnei Michaelides îi plăceau poezia şi muzica, cu aceeaşi sinceritate. Scoase din rafturi un volum, recitându-mi câteva versuri moderne, pe care le-am găsit şi mai frumoase fiind rostite de buzele ei. Tânjeam după adevărata cultură, ceea ce i-am mărturisit-o fără ocol. Am avut impresia că este plăcut

surprinsă, când mi-a promis să se ocupe de mine. I-am făgăduit că va avea în mine un elev harnic şi ambiţios. În schimb, urma să-i împărtăşesc câteva din problemele patriei mele, mai puţin ideale şi amuzante, dar cel puţin tot atât de importante.

— Am iubit totdeauna Egiptul, adăugă ea. Sunt născută în Egipt şi aproape mă simt egipteană.

— Madame, i-am spus eu, probabil că aveţi dreptate. Vă socotesc incapabilă de orice neadevăr. Este însă o mare deosebire între cei care se simt *aproape* egipteni şi între cei care *sunt* egipteni, până la măduva oaselor.

— Nu mi-a fost dat să întâlnesc până acum un om, în al cărui sânge să fi fost atât de imperioasă nevoia de a transforma şi reforma toate lucrurile. Soţul meu crede că aţi face mai bine să vă ocupaţi puţin şi de d-v., şi să vă deschideţi un cabinet particular. Fireşte, ar fi fericit să vă ajute cu toate mijloacele. Aţi avea nevoie de o locuinţă elegantă şi de o clinică particulară. Ah, dac-aş putea să vă conving să discutaţi cu soţul meu această chestiune!

Ce fiinţă minunată! Ce simplă şi sinceră! Şi ce interes adevărat îmi purta! Mă cucerise în întregime. Şi nefiind obişnuit să fiu tratat cu atâta simpatie, n-am ştiut repede ce să-i răspund.

— Trebuie să ne vedem mai des, continuă ea nestânjenită. Printre cunoscuţii mei nu există un singur om cu adevărat cult. Viaţa este aici foarte monotonă. Puţin bridge, muzică sau tenis. Încercăm să-i imităm pe englezi. Soţul meu însă nu se interesează nici de muzică, nici de literatură. Îşi petrece noaptea întreagă în birou. Înainte de a se îmbolnăvi, Nichi obişnuia să-i ajute. Împreună făceau corespondenţa şi contabilitatea. De când s-a îmbolnăvit însă Nichi, soţul meu face singur totul. Eu în schimb stau foarte mult singură, neştiind ce să fac cu timpul liber. Am încercat să organizez un club literar. Am găsit cinci membri, dar a fost suficient să ne întâlnim de două ori, pentru a-mi da seama că nimeni nu se interesa de literatură. Oamenii nu vor să citească. Mă simt acum caraghioasă de singură ce sunt! Preotul nostru s-a indignat când i-am arătat biblioteca noastră. Spunea că majoritatea cărţilor mele sunt opera diavolului. Am încercat să-l conving de contrariul, dar a refuzat să mă înţeleagă. Şi dacă aţi şti că am tradus o poezie de Victor Hugo numai de dragul lui! A fost indignat, când i-am citit-o. Eu însă îl admir şi iubesc pe Victor Hugo. Cu ajutorul lui am cunoscut viaţa, viaţa *adevărată* şi nu fantoma pe care ne-o prezintă la şcoală drept viaţă. Ah, oamenii aceştia sunt îngrozitor de ignoranţi! Vorbesc mereu de afaceri şi bani, lucruri care pe mine nu mă interesează deloc. Noi însă, doctore Ibrahim, simt că ne vom împrieteni. Vom încerca să găsim bucurii sufleteşti şi spirituale comune.

Am simţit o adâncă satisfacţie când i-am văzut ochii plini de însufleţire. Ştiam că nu joacă teatru în faţa mea, doar simţisem şi eu de atâtea ori la Damnoorah lipsa oricărei vieţi culturale.

— Madame, i-am răspuns, prietenia d-v. literară mă face fericit. Nu cred ca

foamea unui nenorocit să fie mai mare, ca aceea pe care cuvintele d-v. au trezit-o în sufletul meu!

Mă duse în biblioteca ei şi scoase din raft un volum de Victor Hugo. Răsfoi câteva clipe cartea, apoi îmi citi un fragment în franţuzeşte.

— Madame, am observat eu, din păcate trebuie să vă mărturisesc că în ceea ce priveşte franceza sunt cam ignorant. Citesc în schimb foarte bine englezeşte. N-aveţi cărţi engleze?

— Am trei sute de volume! strigă ea însufleţită.

— Minunat! Minunat! Vreţi să-mi împrumutaţi câteva cărţi engleze?

Mi-a dat Kipling, Keats, Byron, Walter Scott şi nu mai ţin minte ce încă.

— Byron! strigă ea. Ce mult a iubit Grecia şi libertatea!

Deschise un volum şi citi câteva pasagii din *„The Dream“.*

M-am lăsat furat de admiraţia pentru ea şi pentru... Byron. A fost minunat!...

În timp ce cu o mână ţinea volumul, cealaltă îi atârna nemişcată în aer. Glasul ei vibra ca al preoteselor care tocmai oficiază la altar. Stătea dreaptă în faţa mea şi sublinia fiecare vers cu o mişcare mândră a capului.

Deodată tăcu, închizând brusc volumul.

— Ora aceasta nu este tocmai prielnică poeziei. Nu suntem pregătiţi îndeajuns.

Se apropie de unul din rafturi şi scoase încă trei volume.

— Va trebui să învăţaţi neapărat franţuzeşte, zise ea. În cele din urmă, strânse pe una din mese o grămadă întreagă de cărţi.

— Mi-ar face plăcere să luaţi aceste cărţi cu d-v. Ar fi un început promiţător.

— Le iau, i-am răspuns, dar sper că toate acestea să mi le citiţi d-v.

Atunci începu să râdă eliberată, în aşa fel încât prin cele două şiruri de dinţi – îi puteam vedea gâtul.

8

Aş vrea să spun numai lucruri bune despre ţara mea. Va trece însă mult timp până când cronicarul onest va putea să facă aceasta. Şi chiar dacă într-o bună zi ne va fi dat să atingem culmea civilizaţiei, urmaşul meu va trebui să respecte adevărul şi să-şi dea seama că Dumnezeirea sălăşluieşte în praful de pe drum, în timp ce diavolul aleargă în automobile luxoase şi bea şampanie în palate aurite.

— Galli-galli-galli..., murmură scamatorul care îşi scoate monede din urechi, iepuraşi din mâneca hainei şi aruncă în aşa fel oul în sus, încât acesta nu se mai întoarce niciodată.

— Galli-galli-galli..., spun şi eu. Acum însă scamatorul era doctorul Kolali. De la o zi la alta, spitalul îşi schimbă înfăţişarea. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Fiecare pat primi rufe curate, duşumelele fură frecate cu peria, gunoiul fu scos din curte, pretutindeni se ridicau nori de praf şi tamargiii alergau încoace şi încolo pentru a stropi totul cu apă rece. Am primit şi eu dispoziţia să fac ordine la dispensar, ceea

ce mă enervă peste măsură, pentru că aici domnea întotdeauna cea mai perfectă ordine. Bietele prostituate bolnave fură alungate de poliţişti, îndărăt în cartierul infect al oraşului, iar spitalul de boli molipsitoare fu inundat de apă şi soluţii dezinfectante. Apoi – Sfinte Dumnezeule! – fu ridicat în mijlocul curţii un stâlp, steaguri colorate apărură de undeva, iar Aburizk căra de la clinica doctorului Kolali instrumentele „împrumutate“, ascunzându-şi-le prin buzunare.

A doua zi dimineaţă, când am început să operez cu doctorul Maksud, spre marea noastră surprindere, am găsit toate instrumentele medicale la locul lor.

— Galli-galli-galli!

Iar dacă tu, iubite cititor, eşti curios să afli motivul acestor minuni, să ţi-l spun eu: un ministru în carne şi oase îşi anunţase vizita la Damnoorah, care – însoţit de statul său major – inspecta aşezămintele publice ale Egiptului.

Oraşul se transformă într-un ocean de steaguri verzi. Străzile principale fură stropite, murdăria adunată fu măturată în alte străzi mai lăturalnice şi făcută grămezi în faţa porţii oamenilor săraci, care nu-şi luară măcar osteneala să zică: „mulţumim“. Vechile pompe englezeşti de incendiu fură spoite din nou. Societatea „Salvarea“ instală câteva glastre mari cu flori în faţa clădirii sale. Poliţia îşi îmbrăcă cele mai bune uniforme. O fanfară militară rătăcea pe străzile oraşului, exersând gălăgios melodiile care aveau să răsune în cinstea puternicilor zilei. Apoi toţi aceia care erau socotiţi cât de cât persoane oficiale, se năpustiră pe peronul gării. Eu am luat cu Maksud o trăsură şi am pornit spre gară, urmaţi de-aproape de întreg personalul spitalului. Ce se vor face bolnavii fără noi? Doamne, ce făcuseră şi până atunci! La urma urmei, suntem un popor extrem de gentil. Dăm respectul cuvenit superiorilor noştri.

Gara era plină de lume. Oamenii aşteptau într-o ordine exemplară, pentru că ştiut este că egiptenii sunt popor disciplinat, cât timp nu-şi bagă diavolul coada între noi. Peronul fusese năpădit de oameni. În astfel de ocazii, fireşte, nimeni nu-şi mai scoate bilet de peron. Era acolo *mudirul*[48], sub-mudirul, *mamurul*[49], ofiţerii garnizoanei, medicii, învăţătorii, elevii şi funcţionarii căilor ferate, primarii cu înfăţişare respectabilă ai satelor vecine, numeroşi şeici şi foarte multe notabilităţi locale. Era acolo şi Omar şi, împreună cu tovarăşii săi, făcea afaceri minunate. Am descoperit apoi câţiva tipi dubioşi şi hoţi de buzunare, care – de fapt – sunt tot atât de vicleni şi de dibaci, ca şi tovarăşii lor din cercurile mai înalte, cu singura deosebire că au mult mai puţine prilejuri de „activitate“ ca aceia.

Trenul intră încet în gară. Locomotiva mare, verde, fabricată la Birmingham, parcă ar fi vrut să contribuie şi ea la atmosfera sărbătorească a sosirii. În spatele locomotivei erau trei vagoane, unul dintre ele un vagon-salon din Lincoln. Sute de mâini începură să aplaude, în timp ce uşa vagonului salon se deschise şi apăru în

[48] Primarul

[49] Prefectul poliţiei

pragul ei un paşă, cu înfăţişare simpatică, urmat de alţi paşi cu priviri prietenoase. Oaspeţii coborâră, pe un covor pregătit în onoarea sosirii lor, pe peron. Acolo, funcţionarii şi notabilităţile prezente îi primiră aşa cum se cuvine. Mulţimea făcu loc ministrului şi suitei sale, care se îndreptă cu paşi ceremonioşi spre sala de aşteptare, împodobită şi ea. Acolo valeţii mudirului serviră cafele pe tăvi de argint. Mă uitam nedumerit cum se îmbulzesc oamenii, mânaţi de dorinţa de a se putea pleca în faţa puternicilor străini, poate în nădejdea de a le fi prezentaţi. Din păcate, în ţara mea totul depinde de faptul – dacă-i cunoşti personal sau nu pe puternicii zilei! Iată de ce trebuie să te înscrii în partidele politice, care stau în spatele puternicilor, să ai legături cu prezidenţii şi conducătorii, pentru ca apoi, într-o zi, omul să poată pune mâna pe un post mai remuneratoriu decât cel pe care-l ocupa până atunci. Eu am fost prezentat de doctorul Kolali:

— Asistentul nostru chirurg, doctorul Ibrahim!

Am schimbat câteva cuvinte cu ministrul, apoi a trebuit să dau mâna cu inspectorul nostru sanitar şi cu câţiva domni englezi de la serviciul nostru sanitar.

Ministrul, suita şi prietenii fură fotografiaţi într-o atitudine mândră şi toată lumea se îmbulzi, în speranţa că se va vedea pe fotografie. Notabilităţile guvernului trecură printr-un cordon al poliţiştilor, care îşi ridicară la umăr flintele străvechi, urcară în trăsurile ce aşteptau în faţa gării şi porniră spre palatul guvernamental. Eu m-am întors cu Maksud la spital. Prietenul meu era fericit că dăduse mâna cu un ministru adevărat.

— Ce-ar fi, Ahmad, i-am spus eu, dacă noi doi am încerca să-i explicăm ministrului şi inspectorului corupţia păcătoasă care domneşte în acest spital? Mai curând sau mai târziu, medicina tot trebuie scăpată de acest vicios Kolali! De ce să n-o facem noi, chiar acum? Noi doi suntem curajoşi şi ne iubim patria cu înflăcărare.

— D-ta trebuie să-ţi fi pierdut minţile, doctore Ibrahim! sună răspunsul confratelui meu. Kolali stă în trăsura ministrului şi e prieten bun cu mudirul. Singurul rezultat al încercării noastre ar fi că ne-am pierde fără niciun rost posturile.

Îmi venea să zâmbesc cum i se evaporase deodată tot curajul, dar cu cât ne apropiam de spital, cu atât mă copleşea mai mult mânia. Mă gândeam ce-i voi spune inspectorului şi englezilor. Da, îi voi chema de-o parte şi le voi dezvălui adevăratele stări care domnesc la spitalul nostru.

În ziua aceea, personalul întreg era la posturi. Bolnavii mâncară bulion! Mâncarea făcea şi ea parte din scamatoria gen galli-galli! Bulion, fără să fie siliţi să plătească pentru el! Ce om binecuvântat era ministrul acela, că simpla sa prezenţă era în stare să săvârşească minuni asemănătoare! Fireşte că regulamentul le prescria bolnavilor zilnic bulion. Guvernul plătea acest bulion. Şi în registrele de contabilitate, sumele figurau mărunte şi ordonate la partizile respective. Iar dacă unul dintre bolnavii pe care Aburizk n-ar fi reuşit să-l intimideze îndeajuns, ar fi îndrăznit să reclame inspectorului general că rabdă de foame la spital, ar fi fost

socotit drept un mincinos ordinar. Era doar bine ştiut că toţi felahii mint!

Am rămas după masa întreagă la spital, aşteptând vizita inspectorului. Eram hotărât să folosesc acest prilej atât de mult aşteptat. Apoi se făcu seară. Nu veni însă nici ministrul, nici inspectorul, nici domnii englezi! De ce-ar fi venit să viziteze spitalul de stat? Probabil că doctorul Kolali le spusese că totul era în cea mai perfectă ordine. Dacă omul nu s-ar încrede în medicul şef, cui altuia i-ar putea acorda încrederea sa?

Am străbătut o stradă de pe ţărmul Nilului. În faţa palatului unei notabilităţi, am văzut o mulţime de oameni. La poartă stăteau de pază câţiva poliţişti. M-am interesat de la trecători ce se întâmplase. Am aflat că ministrul şi suita sa se aflau în casă. Era o serbare organizată în cinstea oaspeţilor. Şi serbările sunt întotdeauna ispititoare! Orez, friptură de miel, curcan, porumbei, viţel, legume proaspete, fructe şi toate trufandalele sezonului. Alhamdullillah! Un fel de supă extraordinară, ministerială! Cineva spunea că reuniunea are şi un caracter politic. Ah, politica! Am ştiut deodată ce aveam de făcut. Iată secretul fericirii omeneşti: putinţa de a te acomoda.

Mi-am continuat drumul. Am întâlnit sub copaci câţiva dintre prieteni şi m-am aşezat lângă ei. Ţărmul Nilului era luminat. Atmosfera era plină de nervozitate. Mahmud şedea lângă mine. Mâna lui enormă se odihnea inutilă pe masa de marmoră. Parcă cerul clar, înstelat, s-ar fi oglindit în privirile-i tăioase. Nu era decât un director şcolar! Mica noastră societate era cufundată în tăcere. Vorbeam despre partidul nostru, despre naţionalişti, despre egipteni şi despre popor, despre ziua când nu vom mai fi o mulţime, terorizată şi îmblânzită de poliţişti şi misighini. Ici, colo, pe sub copaci, alţi prieteni stăteau pe la mese, pe când Nilul continua să curgă, tăcut şi puternic, ca noi, şi tot atât de răbdător. Nu ne gândeam nici la războaie civile, nici la forţă şi vărsări de sânge, ci numai la dreptate, egalitate şi cinste. De aceea miniştrii actuali n-au decât să mănânce carne de miel, curcan şi porumbei, să bea şi să-şi clădească palate frumoase, să lase poporul să moară de foame, iar pe cei bolnavi să crape, pentru că astfel a orânduit destinul prezentul. Va veni însă o zi când toţi vor avea din belşug şi carne de miel şi curcani şi porumbei. Sunt atât de convins de aceasta, după cum sunt convins că Dumnezeu este creatorul celor văzute şi nevăzute.

Când am părăsit a doua zi sala de operaţii, am auzit în treacăt că inspectorul îi făcuse o vizită lui Kolali. Luaseră împreună cafeaua, fumaseră câteva ţigări, apoi inspectorul plecase la o recepţie dată de primar. Inspecţia luase astfel sfârşit. Rufăria curată şi bulionul se terminară deci. Scamatoria încetase.

După masă am fost din nou la gară. Se adunase aceeaşi mulţime, numai numărul poliţiştilor crescuse, pentru că ministrul n-avea încredere în aparenta linişte a populaţiei. Ştia că se găseşte într-un cuib al naţionaliştilor. Oamenii aplaudară, şi se auziră câteva *salaam*-uri.

A doua zi, prostituatele bolnave fură internate din nou în spital, cea mai mare parte a instrumentelor chirurgicale luară iar drumul clinicii lui Kolali, stropitul prin curte nu mai fu repetat, stâlpul pentru fanion fu îndepărtat, împreună cu steagurile, iar ziarele de seară publicară lungi dări de seamă asupra „vizitei fructuoase“ a excelenţei sale la Damnoorah! Nu se înregistrase nicio dezordine, nicio tulburare. Guvernul constată mulţumit că vizita decursese conform programului.

M-a copleşit o deznădejde cumplită. Mi-am dat seama de întreaga mea micime şi neputinţă, de lipsa de perspective a străduinţelor mele. Trecând prin curte, am văzut doi îngrijitori, care duceau spre morgă un cadavru învelit într-o pătură. Era Abd el Hassan. Şase zile încercasem totul pentru a-l salva şi iată rezultatul! Nenorocitul suferise fără să se plângă, în salonul comun, ascuns după un paravan. Rudele sale vor trebui să mituiască acum pe cineva, pentru a-i primi cadavrul. Maalesh! Am simţit o durere stranie, când mi-am dat seama că nici aceasta nu mă mai interesează.

Treptat, treptat, puterea de rezistenţă îmi fu paralizată. Îmi venea din ce în ce mai greu să respect disciplina pe care singur mi-o impusesem. Devenisem neglijent, nu atât în munca mea, cât în atenţia cu care îi urmăream altădată pe bolnavi. Nu mai respectam orarul sever de până atunci. Revistele de specialitate începuseră să mă plictisească. Pierdusem orice interes pentru comunicările făcute în legătură cu diferitele descoperiri ştiinţifice din lumea întreagă. De ce să-mi împăiez creierul cu ştiinţa altora? Tânjeam după libertate şi simţeam nevoia schimbării mediului.

În starea aceasta de spirit, prietenia doamnei Michaelides mă făcea nespus de fericit. Citeam cu nesaţ cărţile englezeşti şi încercam să descopăr frumuseţea ascunsă a poemelor. Frumuseţea aceasta se refuza însă urechilor şi înţelegerii mele de oriental. Doamna Michaelides îşi luă obligaţia să mă călăuzească în tainele literaturii universale şi, după toate semnele, eram un elev bun. Îi vizitam foarte des, fireşte sub pretextul că mă interesez de starea cumnatului ei. Am devenit în curând un prieten al casei. Apoi se născu în femeie convingerea că prezenţa soţului, chiar dacă nu ne tulbura, ne stingherea totuşi entuziasmele poetice. A recita versuri seamănă cu un ritual divin, care îşi pierde farmecul în prezenţa unui al treilea, mai ales când acesta aţipeşte în timpul recitărilor. În curând am găsit soluţia de a schimba această situaţie, care nu era deloc potrivită cu amintirea sacră a marilor poeţi. Doamna Michaelides alegea întotdeauna ore când soţul său nu era acasă, iar eu aveam să-mi dau seama: cu cât este mai preţioasă intuiţia feminină decât logica de fier a bărbaţilor. Absenţa soţului său cărunt transforma miraculos întreaga atitudine a femeii. Parcă vălul cernit al anilor ar fi căzut brusc de pe faţa ei. Părea mult mai tânără, aproape o copilă de optsprezece ani, ale cărei gânduri rătăceau printre operele poetice şi muzicale, ca fluturii într-o grădină cu flori. M-am molipsit şi eu de entuziasmul ei. Am simţit şi eu dorinţa arzătoare de a descoperi tainele minunatei grădini înflorite a geniului omenesc.

Domnul Michaelides, care nu era mai puţin viclean decât compatriotul său de altădată, Odysseus, nu-şi schimbă întru nimic atitudinea prietenoasă faţă de mine. Dar pe fruntea-i brăzdată de cutele grijilor, am descoperit o nouă brazdă, care apăruse din ziua când soţia lui mă alesese de elev. Îmi dădu să înţeleg, cu multă fineţe, că mă chemase în casa lui ca medic şi nu ca admirator al soţiei sale. La cea dintâi ocazie, am atras atenţia profesoarei mele. Heleni îşi încruntă sprâncenele.

Adevărat că umblam cam des în casa lor. Şi de ce să nu fi umblat? Femeia se încrunta tot mai des şi cu batista-i fină îşi freca vârful nasului. De când se măritase, fusese condamnată să nu facă nimic. După ce îşi sacrificase tinereţea, măritându-se cu fostul ei tutore, acum i se interzicea o astfel de prietenie nevinovată? Ea nu este egipteancă, ci femeie emancipată. Să se ştie! Pentru a-şi ascunde supărarea şi tulburarea şi, poate, pentru a-şi provoca soţul, citi o poezie de Alfred de Musset, pe care – mărturisesc – n-am înţeles-o. Am susţinut însă că o înţeleg, ceea ce nici nu era minciună, pentru că privirile, buzele, respiraţia ei sacadată îmi şopteau aceeaşi melodie insistentă a iubirii. Entuziasmul nostru ne ajută să-l uităm în curând pe domnul Michaelides. După ce Heleni termină de citit poezia, rămaserăm nemişcaţi pe canapeaua unde ne aflam, oftând. Ar fi fost o încercare zadarnică de a ridica piedici în calea celor două torente de simţiri care se căutau cu înfrigurare. La fel ar putea cineva biciui – aşa cum a făcut-o Xerxes – valurile mării, încercând astfel să le potolească. Farmecul Helenei mă cucerise irevocabil. Parfumul ei mă însoţea pretutindeni. Îl simţeam până şi între soluţiile dezinfectante din spital. Trăiam într-o stare de permanentă euforie.

Din zi în zi îmi dădeam tot mai bine seama că minunatele buze ale Helenei Michaelides fuseseră create nu numai pentru funcţiunile prozaice ale vorbirii şi mâncării. Dinţii ei, care nu cunoscuseră niciodată intervenţia dentistului, semănau cu o boltă de fildeş, sub cupola căreia limba ei măruntă aducea neîncetat omagii celor mai mari poeţi ai literaturii universale. Apoi apele senine şi vinete ale privirilor ei, umbrite de gene mătăsoase şi fruntea-i albă, care răspândea strălucirea intensă a vieţii! Ce puteam să fac altceva decât să stau tăcut şi să privesc în ochii ei imaginea mea, nu ca un vanitos Narcis, ci ca pescarul lui Goethe, pe care-l atrage irezistibil adâncul, în care se înnecă apoi ca un biet şobolan...

Într-o după amiază, stăteam împreună în camera întunecoasă. Ventilatorul electric împrăştia valuri de aer proaspăt peste statuetele Venerei şi al aruncătorului de discuri, de pe rafturi. Cum şedeam unul lângă altul pe canapeaua lată, curentul de aer ne răcorea şi pe noi. În casă era o linişte desăvârşită. După cafea, domnul Michaelides se retrăsese să-şi facă siesta în odaia fratelui său, pe care – de la boala acestuia – o părăsea foarte rar. De astă dată însă, Heleni şi cu mine, nu mai aduceam prinos nici poeziei, nici geniului lui Beethoven sau Schubert. Ne preocupau alte lucruri. Heleni compătimea destinul tragic al poporului grec, susţinând că e curată ruşine că grecii moderni au atât de puţine puncte comune cu helenii vechi. În

America este o gravă ofensă să fii socotit grec! Ce absurde şi crude sunt cărările destinului, care a zămislit marea civilizaţie helenă, pentru a o acoperi apoi cu straturile mereu îngroşate ale colbului nimicniciei. Poate însă că destinul fusese drept, atunci când ne-a pedepsit astfel. Grecii de astăzi nu sunt altceva decât negustori lipsiţi de scrupul! Nivelul lor spiritual, se ridică foarte rar deasupra nivelului mercantilismului meschin. Sunt preocupaţi exclusiv de probleme financiare şi economice.

Înţelegeam durerea doamnei Michaelides. I-am adus însă aminte că noi, egiptenii, am avut o uriaşă civilizaţie, cu mult înaintea grecilor.

— Doamnă Michaelides, i-am spus eu, popoarele şi civilizaţia mor la fel cu indivizii. Din cenuşa lor însă răsare mlădiţa unei vieţi noi.

Nu mai ştiu cum am continuat.

Poate că nici n-am mai spus altceva; deodată ne-am pomenit îmbrăţişaţi, într-un sărut deznădăjduit, iar buzele noastre erau mărturia stării sufleteşti în care ajunsesem aproape fără să ne dăm seama. Ne-am lipit unul de altul cu atâta disperare, de parcă noi am fi fost acele două culturi, care încercau să se contopească.

Vă puteţi închipui spaima noastră când, în clipa aceea, am auzit dinspre uşă o tuse discretă.

Ne-am desfăcut din îmbrăţişare.

În prag stătea domnul Michaelides, calm şi dispreţuitor.

— Heleni, zise el, vroiam doar să-ţi spun că Nichi se simte astăzi mai bine. L-ai face fericit să-i citeşti ceva.

9

Să nu credeţi că studiile mele literare s-au terminat aici. Au suferit doar o mică amânare. Mi-am luat un fel de vacanţă, în cursul căreia gândurile mele se frământau în jurul modalităţii de a mă întâlni din nou cu Heleni. Aveam impresia că, de astă dată, îşi pierduse şi ea curajul. Nu mai aşteptam să fiu chemat la ei. Aveam însă şi eu casa mea, care cu toată simplitatea ei, era foarte intimă. Aveam câteva covoare, îmi procurasem un divan şi câteva scaune, ba găsisem undeva şi un frigorifer. Hussein, servitorul meu, era convins că sunt pe calea cea mai bună de a deveni om respectabil. Se împărtăşi şi el din luxul meu, moştenind vechile mele covoare englezeşti şi împodobindu-şi pereţii camerei cu desenele oribile ale lui Omar, lustragiul. Deasupra patului atârna biciul din piele de hipopotam, care fusese înnobilat cu sângele lui Aburizk, şeful gangsterilor noştri. Ceasurile domoale ale amurgului le petreceam în balcon, gândindu-mă amărât cum aş putea s-o revăd pe „Helena“ mea. Unde şi cum ne puteam întâlni? Mă rugam cerului să-mi îngăduie s-o întâlnesc înc-o dată.

Cerul se îndură de mine, trimiţându-şi ambasadorul în persoana lustragiului

Omar. În cursul itinerariului său profesional, ajunse în faţa casei mele, mă văzu pe balcon şi îşi ciocăni lădiţa cu scule, până când reuşi să-mi atragă atenţia. Înainte de toate, ceru binecuvântarea lui Allah asupra mea, apoi mă întrebă de sănătate. Am coborât în stradă. Ştiind că era în stare să se arunce în apele Nilului de dragul meu, am hotărât să-l întrebuinţez pe el ca agent de legătură între mine şi doamna Michaelides. În acest scop, am fost silit să-i mărturisesc că mă interesa o anumită doamnă din înalta societate a oraşului. I-am descris casa şi înfăţişarea femeii şi, în timp ce vorbeam, mi-am dat seama din felul cum mă privea că o cunoştea pe Heleni şi ştie despre ce anume era vorba. Se jură pe lumina ochilor că nu mă va trăda şi va tăcea, chiar dacă ar fi să-şi mai piardă şi braţul, aşa cum şi-a pierdut picioarele. Îşi înălţă semeţ fruntea, fericit că poate să-mi facă un serviciu. Am scris câteva rânduri pe un bileţel, l-am împăturit, spunându-i lui Omar să păzească hârtia, aşa cum îşi păzeşte punga, şi la cel dintâi prilej să-l dea femeii despre care îi vorbisem. Pe obrazu-i de arhanghel înflori un zâmbet. Apoi, luându-şi avânt, dispăru pe căruciorui de lemn.

Dibăcia lui fu încununată de succes. Când a doua zi după prânz m-am întors de la spital, l-am găsit lângă intrare. Faţa lui era lipsită de orice expresie, în timp ce se ridică greoi şi scoase de sub şezut un plic, care răspândea parfumul doamnei Michaelides.

— Aştept, răspunse el, făcându-mi semn cu capul să mă urc în casă. Din privirile lui înflăcărate am descifrat: „Citeşte şi vei fi mulţumit de mine“.

Scrisoarea era foarte scurtă şi nu purta nicio semnătură.

„Te-aştept diseară la podul de fier. Să nu-mi răspunzi nimic“.

I-am spus lui Omar să mă caute a doua zi dimineaţa.

La şapte era aproape întuneric. Am aşteptat în apropierea podului. Femeia sosi cu o întârziere de zece minute, într-o birjă, cu faţa acoperită de un voal des. La un gest al ei, m-am urcat repede lângă ea. Apoi ne-am continuat drumul, spre câmpia de lângă oraş. Îmi spuse că era liberă numai o jumătate de oră. Am simţit într-însa o răceală, care mă înfioră. Îmi strânse în taină mâna, apoi începu:

— Din pricina soţului meu, n-am avut prilej să vă întâlnesc până acum. Am avut nevoie de câteva zile, pentru a-l convinge că nu există între noi altceva decât o prietenie pur spirituală. În cele din urmă, m-a crezut că n-am făcut altceva decât să jucăm o scenă, pentru a-l putea simţi şi mai bine pe Alfred de Musset, în starea în care era poetul când scria „Souvenir“-ul. Bietul Pierre! E atât de groaznic, sărmanul! Totuşi, am reuşit să-l conving că i-am spus adevărul curat.

Zâmbi misterios.

Când am ajuns din nou la podul de fier, am coborât din trăsură.

— Aveţi încredere în mine, zise ea, ca să mă încurajeze, şi eu voi fi fericită. Soţul meu vă va invita să ne vizitaţi iar. Să nu-i refuzaţi invitaţia, pentru că altfel soţul meu ar putea să se îndoiască de cele ce i-am spus. În acest caz, ar trebui să vă

urăsc, împotriva voinţei mele.

Mi-a întins mâna, pe care eu i-am sărutat-o, apoi trăsura se pierdu, în întunericul de pe marginea Nilului, pe când eu porneam îngândurat spre casă.

10

Din ziua aceea am început din nou să frecventez casa Michaelides, dar relaţiile mele cu Heleni, din pricina atitudinii ei rezervate, rămaseră neschimbate. Poate că încerca să adoarmă ultimele bănuieli ale soţului. Din păcate însă, bărbatul suferea de insomnii. Era de părere – şi pe drept cuvânt – că din clipa în care îi treceam pragul, era necesară şi prezenţa sa. Lecturile noastre poetice pierdură foarte mult din farmecul lor de odinioară. Domnul Michaelides rămase câteva săptămâni la postul său. Sosi însă clipa când i se păru că supravegherea ar fi cel puţin inutilă. Plictiseala se dovedi mai puternică decât bănuiala ce-l rodea.

Abia rămaserăm singuri, că doamna Michaelides îşi încrucişă mâinile şi strigă:

— Oare să fi plecat cu adevărat, sau se va întoarce peste puţin?

— Vă păzeşte, ca pe o nestemată!

— Eu însă nu vreau să fiu păzită! Iată ce mă va scoate din minţi. Îngrozitor că omul este silit să joace mereu teatru. Vreau să apar aşa cum sunt cu adevărat: vreau să mă dau pe mine însămi. Ah, cum mă tulbură! De ce trebuie să-i fiu roabă? Ibrahim, sunt disperată!

Mă prinse de mână, aruncă o privire speriată spre uşă şi – în clipa următoare – era în braţele mele. Ne-am despăgubit cu vârf şi îndesat de timpul pierdut în zadar. Eu am fost acela care mi-am revenit întâiul. M-am desfăcut încet din îmbrăţişarea ei.

— Heleni, i-am spus, jocul mi se pare prea primejdios. Îmi voi rări în viitor vizitele. Cu cât ne vedem mai des, cu atât cresc primejdiile.

— Nu, nu, Ibrahim, iubitul meu! Vreau să te văd! Trebuie să te văd!

Începu să se plimbe agitată prin odaie. Părea furată cu desăvârşire de gânduri. Apoi se opri şi mă întrebă încet:

— Ce-ar fi dacă aş veni la tine?

— Heleni!

Inima aproape că-şi oprise bătăile.

— Ah, tu nu ştii ce dorinţă nebună simt uneori să fug din casa aceasta! Numai pentru câteva ceasuri! Ce minunat ar fi dacă ar exista undeva un colţişor, unde să nu-mi fie teamă de niciun intrus şi unde aş putea fi singură cu mine însămi... şi cu tine! Trebuie să fiu foarte atentă, pentru că altfel Pierre va afla. Ah, dacă n-ai avea servitori în casă!

— N-am decât un valet, Hussein, pe care pot să-l trimit oricând în oraş.

— Adevărat? Şi crezi că nu va bănui nimic?

— Nu pot să-l opresc de-a se gândi, i-am răspuns râzând... Hussein este însă

discreţia personificată.

— Ştii, locuinţa ta mi-a plăcut din prima clipă. E aşa de simplă, Ibrahim!...

Se ridică repede, se apropie de uşă, o crăpă puţin, apoi se întoarse lângă mine. Căzu din nou în braţele mele.

— Ibrahim! Vrei să vin eu la tine, în loc să vii tu aici?

— Nu va bănui ceva soţul tău, dacă mă voi arăta mai rar pe la voi?

— Îi va părea bine, crede-mă! La urma urmei, poţi spune că ocupaţiile de la spital nu te mai lasă să ne vizitezi atât de des.

— Bine, dar casa mea e atât de primitivă...

— Îţi spun că o găsesc fermecătoare! Cu cât e mai simplă, cu atât mal bine. O vom împodobi cu iubirea noastră.

Începu din nou să se plimbe prin odaie şi am auzit-o şoptind cuvintele înflăcărate ale lui Omar Khajam:

„Vino, umple cupa şi în ritmul primăverii leapădă straiele iernatice ale remuşcării!“

Am privit-o mirat.

— Straiele iernatice ale remuşcării, am repetat eu. În Egipt n-ai nevoie de astfel de straie. Noi egiptenii, nu cunoaştem cuvântul de remuşcare, decât din vocabularul arab. Dar, strig împreună cu tine: să umplem cupa! Şi să ne pârjolim în căldura primăverii!

Întorcându-mă acasă, inima mi-era plină de o melodie de Schubert pe care Heleni obişnuia s-o fredoneze cu atâta gingăşie, iar creierul îmi vibra de versuri de dragoste, învăţate de la ea.

Două zile mai târziu, Omar se opri sub balconul meu. Începu să-şi ciocănească lădiţa cu peria. Am coborât în stradă. Mi-a întins un bileţel, pe care se vedea o inimă străpunsă de o săgeată. În mijlocul inimii am citit cuvintele:

„Mâine la trei şi jumătate. Nu-mi răspunde“.

I-am dat lui Omar o piesă de argint. Refuză s-o primească, până nu l-am ameninţat că nu-l mai recunosc pe stradă dacă se încăpăţânează. În cele din urmă, acceptă totuşi darul meu, ascunzându-şi moneda sub şezut, fără să-mi mulţumească cel puţin.

Din ziua următoare, am început o viaţă nouă, plină de emoţii nebănuite. Încercam şi eu sentimentele pe care le trăise Musset şi alţi poeţi, în legătură cu prietenia avută cu femei romantice. Pentru că în felul ei era şi Heleni poetă şi romantică, cu singura deosebire că nu-şi turna întreg focul în tiparul versurilor. Îi admiram curajul şi hotărârea. Din ziua aceea, veni foarte des pe la mine, niciodată însă înainte de a mă fi anunţat printr-un bileţel, pe care era notată ora exactă a sosirii ei. Când sosea apoi, nu mai era eleganta doamnă Michaelides, ci o egipteană bine voalată, care cobora în grabă din trăsură, se strecura ca o umbră pe sub bolta porţii, urca în fugă scările şi intra fără zgomot în odaia unde eu o aşteptam cu nerăbdare. Prima ei

întrebare era întotdeauna aceasta:

— Valetul tău a plecat?

Îi răspundeam întotdeauna afirmativ.

Între timp, Hussein stătea la taifas cu prietenii săi, într-o cafenea. Ştia foarte bine de ce trebuia să plece de acasă, doar era şi dânsul egiptean. Şi care egiptean ar invidia pe un altul pentru plăcerile iubirii? Buzele lui Hussein erau pecetluite pentru totdeauna. Am impresia că împărtăşea şi el fericirea mea.

Aceste poetice întâlniri continuau de câteva luni, fără vreo intenţie profană. Heleni şi cu mine aduceam prinos multor zei şi lumea din afară pierduse pentru noi orice semnificaţie. Primăvara mocni luni întregi în sângele nostru şi taina aventurii noastre nu făcea decât să ne adâncească voluptatea. În clădirea din apropierea Nilului trăiam renaşterea a două tinere mlădiţe ale unor culturi bătrâne. Heleni era pentru mine mamă, amantă şi prietenă în acelaşi timp. Remuşcări? Nu cred să fi avut. Poate ca superba ei frunte să nu fi fost încununată de glorie. Filosofia ei era însă sinceră şi foarte practică: de ce să scandalizăm întreaga colonie greacă?... În fiecare duminică şi zi de sărbătoare mergeam la biserică. Şi pentru că îl adora pe Dumnezeul ortodox, nu înceta să afirme că Dumnezeu crease bărbatul şi femeia, pentru a se ferici unul pe altul şi numai viclenia omenească a născocit legea că bărbatul şi femeia nu se pot iubi decât cu anumite formalităţi.

Aşa zău, Egiptul o făcu să uite frumoasele învăţături morale câştigate la maicile din Alexandria. Îmi povestea întâmplări pitoreşti despre fetele emancipate din Alexandria. Prefer să nu le mai redau aici. În locul lor, iubite cititor, răsfoieşte nuvelele lui Boccacio şi, crede-mă, întâmplările scriitorului italian sunt şi astăzi tot atât de adevărate şi de proaspete, ca în veacurile când s-au petrecut aievea. Lumea nu şi-a schimbat decât înfăţişarea. Ce înseamnă pentru eternitatea pasiunilor omeneşti câteva biete veacuri?

Uneori şi cel mai bun om poate să-şi piardă cu desăvârşire capul. Şi pierdut rămâne pentru totdeauna. În construcţia trupească a omului, există o stranie slăbiciune, un soi de contradicţie. Acest mecanism, căruia îi spunem trup şi cu ajutorul căruia străbatem traiectoria existenţei noastre pământeşti, deraiează adeseori de pe drumul cel bun, trece nebun pe lângă semnale şi se ciocneşte catastrofal cu alte mecanisme asemănătoare.

Din zi în zi aveam tot mai puţin chef de lucru. Începuse să-mi fie scârbă de sânge. Nu mai vroiam să aud gemetele suferinzilor şi spectacolul mizeriei omeneşti mă îngrozea. Toate aceste umiliri nu le simt organismele sănătoase, care înaintează pe drumul cel bun, mânate de forţa inconştientă a curăţeniei şi sănătăţii. Nu mai puteam îndura prezenţa instrumentelor medicale şi vasele pline cu soluţii dezinfectante mă exasperau. Fugeam îngrozit de orice manifestare a suferinţei fizice. Îmi făceam datoria, pentru că eram obligat. Erau clipe când aş fi fost gata să sacrific totul, numai să pot pleca cu Heleni, departe, departe, clipe când aş fi

schimbat bucuros halatul însângerat cu hlamida de mătase a îndrăgostiţilor.

Dintre toţi poeţii, Byron era pentru mine cel mai primejdios. Otrava care se răspândea dintr-însul mă ameţea cu dulceaţa ei. Byron deveni doctorul meu miraculos. El mă îndemna să cad în genunchi în faţa Helenei şi s-o ador ca pe o zeiţă. Ajunsesem sclavul femeii. Îmi dădeam lucid seama de aceasta, dar mă complăceam în situaţia pe care singur mi-o creasem. Adevărata fericire consta pentru mine în uşurinţa de a-i ghici gândurile, de a-i citi dorinţele de pe buze, înainte de a le fi rostit. O găseam din zi în zi mai fermecătoare. Mărturisesc însă că, uneori, încercam o stranie spaimă, de parcă m-aş fi oprit deodată pe marginea unei prăpăstii şi parcă un glas lăuntric mi-ar fi şoptit: „Cum se va sfârşi povestea asta?“ Nu cred să existe măcelar mai brutal chiar în Sudan, care să-şi fi înjunghiat cu mai multă furie victima, decât cum făceam eu cu acel glas lăuntric. Încercam să-l înăbuş încă în faşă. Dar dacă treceau câteva zile, fără s-o fi revăzut pe Heleni, glasul se ivea din nou şi cu atât mai insistent, cu cât încercam mai deznădăjduit să-l înăbuş în mine. Era glasul celor umili, glasul celor nevoiaşi şi leproşi, cărora le jurasem cândva credinţă. Dar sclavul turmentat şi vrăjit, care sălăşluia în mine, n-avea urechi să-l audă. „Fii fericit, aşa cum poţi. Rupe floarea pe care viaţa ţi-o oferă, Ibrahim! Ce-ţi pasă ţie de vaietele celor bolnavi şi suferinzi?“

Ştiam că-mi neglijez datoria. Dar oare sentimentul de datorie mă făcuse medic? Nici vorbă! Alesesem această carieră din dragoste pentru apostolatul ei, nesilit de nimeni. Eram eu de vină că această dragoste îşi alesese un nou obiect? Dar mă reţinea glasul acela lăuntric. Uneori mă speriam. Cum se va termina legătura noastră? Heleni nu-şi punea niciodată astfel de întrebări. Era femeie până în măduva oaselor: prezentul simboliza pentru ea şi trecutul şi viitorul. Era preocupată de felul cum să-şi joace mai bine rolul în această comedie şi să-şi păcălească soţul cu şiretlicuri mărunte. Urmărea atentă toate gesturile bătrânului negustor de bumbac. Şi, spre marea mea ruşine nu mi-am uitat nici eu rolul. Rămăsesem în ochii tuturor un prieten al casei, medicul Ibrahim. Iar dacă rolul pe care îl jucam era ingrat, eram în schimb răsplătit împărăteşte pentru el. O dată am întrebat-o pe Heleni, ce-ar face Michaelides dacă ar afla de legătura dintre noi. La început râse.

— Ar scoate din casă canapeaua.

Eu însă am continuat s-o descos.

— N-are de unde să afle.

N-am încetat însă nici atunci cu întrebările chinuitoare. În cele din urmă, am văzut-o neliniştindu-se.

— Eşti crud că-mi vorbeşti despre aceasta. Iată ce-ar face... – şi făcu un gest incert cu mâna. Te rog, să nu mai vorbim despre asta.

— Ai vrea să-mi fii soţie?

Dădu negativ din cap.

— Ca soţ te-aş urî cu aceeaşi deznădejde, cu care te iubesc ca amant.

Cuvintele ei mă frigeau, dar apoi m-am scuturat de ele, aşa cum se scutură câinele de apă, după ce iese din râu. Şi vârtejul continua astfel mai departe. Motoarele noastre înaintau mereu unul lângă altul, în beznă, fără să observe semnalele de alarmă...

11

Între cunoscuţii mei era şi un bărbat cu numele de Mohamed Assar. Era fiul primarului unei comune mari şi importante, membru înflăcărat al partidului nostru naţionalist. Fu internat în spital cu dureri acute de cap şi ochi, dureri care uneori deveneau atât de insuportabile, încât omul îşi pierdea aproape minţile şi se purta ca un nebun. I-am luat sânge şi, pentru că aveam unele bănuieli, i-am trimis sângele la analiză la Cairo. Apoi l-am pierdut din vedere. Ce dovadă mai bună aş putea avea despre neglijenţa mea din acea epocă, decât că, în săptămânile ce-au urmat, nici nu m-am mai interesat de soarta acestui om? Din păcate, neglijenţa mea deveni de astă dată punctul de plecare al unor întâmplări fatale.

Într-o sâmbătă, pe când mă aflam cu doctorul Kolali în sala de operaţii, năvăli agitat un tamargi în sală şi raportă că, în faţa spitalului, o mulţime ameninţătoare pretinde eliberarea unui pacient. Doctorul Kolali ieşi în grabă, lăsându-mă să termin singur operaţia. Se auzea până la mine larma ameninţătoare a mulţimii. Când am terminat operaţia, am ieşit şi eu să aflu cele întâmplate. Un îngrijitor pe care l-am întrebat, îmi spuse că oamenii pretind eliberarea lui Mohamed Assar. Vă puteţi închipui surprinderea mea. La întrebările mele insistente am aflat că, după internarea sa în spital, Mohamed Assar a fost închis de Aburizk într-o celulă întunecoasă şi nimeni nu se mai ocupase de el. Tatăl bolnavului fusese de câteva ori la spital, îi dăduse bani lui Aburizk, dar nici aşa nu-şi putuse vedea fiul. Se prezentară în câteva rânduri şi rudele tânărului, îl mituiseră şi ele pe Aburizk, care le făgădui în cele din urmă să le conducă la Mohamed, fără să-şi ţină însă promisiunea. Acum, locuitorii satului pretindeau eliberarea odraslei omdahului. Mulţi dintre ei credeau că bolnavul fusese omorât în spital, dar că noi n-aveam curajul să le-o spunem.

Am coborât repede la celulele fostei închisori. Uşa era încuiată. Am încercat să mă uit printre zăbrele, era însă aşa de întuneric înăuntru, că n-am putut vedea nimic. Am intrat în cabinetul lui Kolali. Mulţimea de afară devenea din ce în ce mai ameninţătoare. În faţa porţii am văzut câţiva poliţişti călare şi armată. În cabinetul lui Kolali l-am găsit pe Aburizk, apoi pe tatăl lui Mohamed, urmat de fiii săi. Se certau între ei şi gesticulau agitaţi. Un comisar de poliţie încerca zadarnic să-i liniştească. Primarul însă le porunci tăcere cu un singur gest. Se aşezară cu toţii pe o canapea. Expresia bătrânului omdah era atât de îndurerată, încât nu te puteai uita la el, fără să ţi se facă milă.

— Copiii îmi sunt martori! se văită el. Ei singuri şi-au adus fratele la spital, dându-

l sănătos şi nevătămat în grija doctorilor. Dumnezeu să se îndure de fiul meu! Stomacul său este gol de câteva zile, iar limba i s-a înnegrit de sete.

Lacrimile i se rostogoleau în barba căruntă. Băieţii lui săriră să-l sprijine, pentru că era spre sfârşitul forţelor sale. Doctorul Kolali se întoarse spre un pacient, care se pitise în umbra lui Aburizk.

— Ce-ai văzut alaltăieri?

Pacientul făcu un pas înainte. Arătă cu mâna spre Aburizk.

— Pe el l-am văzut, în faţa celulelor întunecate din pivniţă, unde-l ţine închis pe Mohamed Assar. Am auzit gemete, am deschis uşa şi m-am uitat înăuntru. Am văzut cum Aburizk îl bătea cu un baston uriaş pe Mohamed. De aceea l-am înştiinţat pe omdah.

— Să nu mai văd lumina zilei, dacă spune adevărul! Mohamed m-a atacat, n-am făcut altceva decât să mă apăr! se scuză Aburizk.

În faţa lui Kolali se afla fişa lui Mohamed Assar. Zâmbea ostenit, de parcă ar fi fost vorba de o neînţelegere tragică. Deodată mă arătă pe mine.

— Iată-l pe doctorul Ibrahim! El s-a ocupat de bolnav. El a ordonat ca Mohamed să fie închis.

— Nu-i adevărat! i-am răspuns eu.

Mi-am dat îndată seama că dintre noi doi, eu eram cel căruia i se dădea crezare. Apoi am povestit că, într-adevăr, eu îl primisem pe Mohamed în spital, dar că niciodată nu ordonasem să fie închis. Dimpotrivă. Îi trimisesem sângele la analiză, totodată îl sfătuisem să se întoarcă în satul său şi să aştepte acolo rezultatul analizei. Doctorul Kolali mă somă să-i arăt rezultatul analizei. I-am explicat că nu sosise încă. Drept răspuns, se mulţumi să zâmbească ironic.

— Omdahul mă acuză pe mine, deşi eu niciodată nu m-am ocupat de acest caz. D-ta trebuia să te interesezi de pacient, nu eu!

Mi-am pierdut răbdarea.

— Tu eşti vinovatul, Aburizk! Tu l-ai închis pe Mohamed!

Aburizk nu se intimida:

— Dv. mi-aţi dat ordin! Dv. mi-aţi dat ordin!

— Aşa?

L-am somat pe doctorul Kolali, să-mi arate fişa personală a pacientului. Refuză. Atunci am făcut un pas spre birou şi i-am smuls din mână fişa. Îmi aduceam bine aminte că scrisesem pe fişă: „Poate părăsi spitalul. După analiză se va prezenta pentru o nouă consultaţie“. Am văzut uluit că, în locul dispoziţiei mele: „va părăsi spitalul“, pe care cineva o ştersese, stătea scris: „va fi închis în celulă“.

I-am arătat omdahului fişa, apoi comisarului de poliţie care era de faţă şi fraţilor lui Mohamed, acuzându-l făţiş pe Aburizk că îmi falsificase scrisul. I-am cerut comisarului să-l aresteze fără întârziere. Comisarul însă nu se mişcă, iar Kolali se ridică, se privi admirativ în oglindă, apoi mă întrebă:

— Aş vrea să ştiu, de când te simţi în drept să dai aici ordine?

O clipă tăcerea ne învălui în linţoliul ei greu. În faţa spitalului, mulţimea urla agitată. Lumea înfuriată rupse deodată porţile şi pătrunse în curte. Primarul se ridică, ieşi în uşă, întovărăşit de fiii săi şi porunci mulţimii să părăsească imediat spitalul şi să aştepte în linişte în faţa porţii. Ordonă să fie aşteptat în stradă. Furia mulţimii însă nu mai putea fi potolită. Oamenii începură să desfacă din zidul spitalului cărămizi şi să bombardeze cu ele poliţia. Am ieşit şi eu, încercând zadarnic să-i potolesc. Lumea îşi pierduse minţile.

Deodată am auzit dinspre stradă câteva focuri de armă. Armata sosi în grabă şi intră în galopul cailor între oameni. În urma soldaţilor călări veneau poliţiştii, care – izbind fără cruţare în dreapta şi în stânga – reuşiră să scoată mulţimea din curtea spitalului. Afară se auziră din nou câteva împuşcături, apoi lumea începu să se împrăştie. Între timp sosiră nenumăraţi curioşi din oraş, să vadă ce s-a întâmplat. Aceştia însă fură opriţi de cordonul poliţiştilor. Îşi făcu apariţia şi excelenţa sa mudirul, şi preluă comanda. Înfruntă plin de curaj mulţimea şi îi porunci să se împrăştie.

— Ce mai vreţi? Plecaţi acasă! Voi avea grijă să vi se facă dreptate. Mă gândesc la voi ca un adevărat părinte.

Mulţimea se supuse ascultătoare. După câteva minute, spitalul şi strada îşi reluară aspectul normal. Fuseseră însă omorâţi doi oameni şi răniţi grav vreo douăzeci. Deodată n-am mai ştiut unde mi-era capul de lucru, pentru că trebuia să-i îngrijesc pe răniţi, pe când paşa, mudirul, preşedintele tribunalului şi câţiva funcţionari superiori, sosiţi în grabă, începură ancheta.

Morţii – doi felahi nevinovaţi, care porniseră de cu dimineaţă din satul lor, numai pentru a da mai multă greutate cererii primarului – fură predaţi rudeniilor, care păzeau cadavrele plângând şi văicărindu-se. De astă dată, poliţiştii noştri simţeau la fel cu sătenii. Ici-colo, poliţiştii noştri în uniformă strângeau mâna oamenilor pe care cu câteva minute înainte îi înfruntaseră încă duşmănoşi. Parcă şi-ar fi dat seama că luptaseră în tabăra adversă intereselor egiptene. Unul dintre comisari – om de omenie, pe care îl cunoşteam bine – aproape plângea. Se străduia să consoleze rudele morţilor.

Am primit ordin să apar fără întârziere în faţa comisiei de anchetă, eu însă am refuzat, pe motiv că sunt ocupat cu pansarea răniţilor. Ba, mi-am pierdut şi stăpânirea, trimiţându-i doctorului Kolali un bilet, cu următorul conţinut: „Datoria d-tale este să ajuţi răniţii, apoi vei putea participa la anchetă“.

Ştiam ce intenţiona. Vroia să arunce întreaga responsabilitate asupra mea şi a celorlalţi, pentru a se salva el. Între timp, doctorul Maksud lucra ca un adevărat erou, fără să scoată un singur cuvânt. Când apoi l-am lăsat singur, pentru a mă spăla şi a-mi scoate halatul, mi-a strâns mâna:

— Ibrahim, orice s-ar întâmpla, poţi conta pe mine, zise el.

Un comisar îmi atrase atenţia că sunt aşteptat la palatul administrativ. Am luat imediat o trăsură.

Am aflat surprins că fusesem citat doar ca martor. Mi s-au pus nenumărate întrebări neînsemnate şi mi-am dat seama că oficialităţile încercau să arunce responsabilitatea incidentului asupra sătenilor. M-au informat că omdahul şi fiii săi fuseseră arestaţi, ca autori morali ai răscoalei, deşi eu depusesem în favoarea lor. Nu văzusem oare cu ochii mei că încercaseră în zadar să potolească furia mulţimii? În schimb s-au găsit câţiva oameni care să declare că ei agitaseră mulţimea, instigând-o să atace poliţia. Era evident că prefectul se pregătea să scape de aceşti oameni cinstiţi, foarte incomozi pentru administraţia publică. Funcţionarul care făcea ancheta, în aparenţă fără părtinire, declară: este foarte probabil că omdahul îşi adusese sătenii pentru a pătrunde cu ajutorul lor în spital, ca să-şi elibereze fiul. Aceasta constituia însă o gravă încălcare a legii.

— Nu ne interesează cele întâmplate în celula spitalului, mă întrerupse el, când am încercat să-i povestesc ororile petrecute. Cele întâmplate între zidurile spitalului, aparţin unei autorităţi cu totul aparte. Doctorul Kolali va ancheta mai târziu cazul.

I-am răspuns că cele întâmplate sunt destul de grave, pentru ca poliţia să-şi ia osteneala să ancheteze de la început totul, iar judecătorii să-şi poată forma o părere justă despre motivele care provocaseră incidentul. El însă rămase neînduplecat.

— V-am mai spus: dacă s-au întâmplat nereguli la spital, ele vor fi examinate de o altă autoritate.

— Să presupunem că un om ar fi ucis în spital.

— În acest caz, doctorul Kolali ne-ar aviza, noi am aresta pe criminal şi am începe investigaţiile necesare.

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să răspund întrebărilor ce mi se puneau, apoi să părăsesc clocotind de mânie palatul administrativ. Am pornit instinctiv spre cafeneaua de pe malul Nilului, în speranţa că îmi voi găsi prietenii. Erau acolo într-adevăr, în jurul meselor mici de sub copaci. Patrule de poliţişti circulau prin apropiere, doar era bine ştiut că suntem naţionalişti. Noi reprezentam poporul egiptean, în consecinţă eram primejdioşi. Prietenii mei aflaseră cele întâmplate. Când le-am povestit însă că Aburizk falsificase un act, pentru a mă primejdui şi pe mine, le-am văzut ochii scânteind de mânie, de parcă sufletul lor s-ar fi încins de vâlvătăi.

După puţin m-am întors la spital, pentru a mă interesa de soarta bietului Mohamed.

Totodată am întrebat de Aburizk.

Am aflat că doctorul Kolali îl concediase şi că plecase în grabă. Saloanele bolnavilor mişunau ca nişte muşuroaie de furnici. Era din nou bulion şi porţii duble de pâine. Yasalaam!

12

Apropiindu-mă de casă, l-am văzut în întuneric pe Omar, rezemat de zid. Mi-a întins un bileţel. Fireşte – Heleni! Uitasem cu desăvârşire de ea.

„Sper că eşti bine. Te aştept diseară“.

Eram extenuat. L-am trimis pe Omar acasă şi după ce m-am dezbrăcat, am ieşit în balcon să respir răcoarea Nilului şi să recapitulez întâmplările acelei zile. Peste puţin, Hussein îmi aduse o scrisoare, pe care o lăsase valetul lui Michaelides.

„Suntem îngrijoraţi din pricina d-tale. Te rog, anunţă-ne imediat cum te simţi. Salutări cordiale,

Pierri M.“

„Sunt perfect sănătos, dar foarte obosit. Vă mulţumesc de interesul pe care mi-l purtaţi. Mâine vă voi face o vizită“ – i-am răspuns eu şi i-am ordonat lui Hussein să ducă scrisoarea.

Mă simţeam rău. Nu eram deloc dispus să susţin o conversaţie. Mi-am recapitulat situaţia în care mă aflam şi m-am străduit să găsesc un om care ar fi putut să-mi fie de vreun folos. Aveam legături foarte reduse, sau aproape deloc, cu oameni influenţi. Nu-mi cunoşteam superiorii din ministerul de interne. Nu cunoşteam nici pe redactorii gazetelor locale şi nu mă împrietenisem cu niciunul din funcţionarii de stat din Damnoorah. Cum voi putea singur să-l fac inofensiv pe doctorul Kolali? N-aveam un colegiu al medicilor sau un consiliu de disciplină. (Nici astăzi încă n-avem!). Nu exista nicio autoritate căreia i-aş fi putut reclama cele întâmplate. Se încercase pe vremuri alcătuirea unui colegiu al medicilor, însă doctorii străini, care se cred mult superiori nouă şi beneficiază de protecţia contractelor de capitulaţie, au refuzat să facă parte din acelaşi colegiu cu medicii băştinaşi. Eu însă eram decis să duc lucrurile până la capăt. În deznădejdea mea, am hotărât să adresez ministerului de interne un memoriu, luându-mi toată responsabilitatea pentru pasul făcut. M-am aşezat imediat la birou, făcând conceptul memoriului. Totodată am încercat să lămuresc motivele care duseseră la incidentul din faţa spitalului. Am raportat activitatea lui Kolali, Aburizk şi a uneltelor lor. I-am acuzat că-i şantajează pe bolnavi, le fură banii şi îi bruschează pe nenorociţii daţi în grija lor. Totodată i-am acuzat că vând în oraş, diferiţilor agenţi particulari, morfină, cocaină, heroină şi alte stupefiante, negociază medicamentele statului şi falsifică registrele de contabilitate. I-am numit pe toţi vasalii şi complicii lor, anexând o listă cu erorile tehnice comise de Kolali. L-am acuzat că, datorită pregătirii sale insuficiente şi a unei neglijenţe criminale, omorâse câţiva pacienţi. În cele din urmă memoria refuză să mă mai servească, atât erau de multe păcatele lui şi atât de lungă se făcuse lista. Şi pentru că vroiam să termin încă în acea seară, m-am îmbrăcat să mă duc la spital şi să-mi iau jurnalul în care notasem conştiincios totul. Jurnalul şi parte din însemnările mele dispăruseră însă. Biroul meu fusese forţat de cineva. În drum spre casă mă gândeam ce-mi rămâne de făcut. M-am hotărât să-mi prelucrez în aşa fel memoriul,

încât, pe baza lui, chiar un ministru lipsit de conştiinţă, să fie obligat să ordone o anchetă. Am evitat orice acuzaţie personală, mulţumindu-mă să înşirui faptele. Se lumina de ziuă când mi-am terminat memoriul. Am dormit două ore, apoi am plecat la spital.

În cursul dimineţii am vorbit îndelung cu doctorul Maksud. I-am citit memoriul. Ştia bine că tot ce scrisesem era adevărat, totuşi – când i-am cerut să semneze şi el, – faţa i s-a schimbat deodată.

— Ibrahim, îţi periclitezi postul.

— Prefer să cerşesc între felahi, decât să tolerez şi mai departe aceste lucruri.

— Kolali este de aproape treizeci de ani în serviciul statului. Are prietenii întinse printre oamenii de care depind aceste lucruri.

— Un motiv în plus pentru a-şi primi pedeapsa cuvenită.

— E prieten bun al directorului general.

— Directorul general va trebui să plece, o dată cu Kolali.

— Trebuie să plece atunci întreg guvernul.

— Sunt gata şi pentru aceasta. Semnează, Maksud! În numele poporului!

— Ibrahim, zise el, am luptat din greu pentru a ajunge medic. Când am început-o, eram chiar mai sărac decât d-ta. Am făcut sacrificii neînchipuite, pentru a obţine postul acesta şi nădăjduiesc să avansez în curând. Ce folos are poporul meu din faptul că îmi distrug din primii ani cariera? Amândoi putem realiza mult mai mult, dacă rămânem în serviciul statului şi încercăm să ne căţărăm mai departe pe scara administrativă.

— Hm. Va să zică şi d-ta...

L-am bătut încetişor pe umăr, apoi mi-am băgat memoriul în buzunar.

— Dacă se va face o anchetă, voi spune, fireşte, numai adevărul. Voi răspunde cinstit la fiecare întrebare...

Ultimele cuvinte nu le-am mai auzit.

Am strecurat memoriul într-un plic oficial şi l-am adresat „Excelenţei sale, domnului ministru de interne“. Am pus singur scrisoarea la cutie.

Ministrul era un om onest. La fel însă ca mulţi alţi miniştri de la noi, ruginise între şinele pe care le aşezase birocraţia leneşă, înceată şi vicioasă. În loc să fi stăpânit funcţionarii, se stăpânea pe sine şi ocupa cel mai înalt post al resortului său, cu o admirabilă demnitate. Şi pentru că se străduia să execute întocmai tot ceea ce ordonaseră stăpânii ţării mele, le atrăgea neîncetat atenţia funcţionarilor săi, asupra lucrurilor pe care nu aveau voie să le facă. Vai de biata ţara mea, cât timp va avea astfel de miniştri!

Şi fiindcă eram cu desăvârşire naiv în toate chestiunile privitoare la complicata noastră administraţie publică, m-am simţit foarte mulţumit de ce făcusem. În sfârşit, aveam conştiinţa împăcată. În curând avea să apară directorul general şi să înceapă ancheta. Aproape vedeam cum Kolali părăseşte ruşinat spitalul. Îmi închipuiam că

poliţia va pune mâna pe Aburizk şi-l va aresta. Mă simţeam un fel de erou naţional şi m-am hotărât să-mi port celebritatea cu modestie şi demnitate.

Lucrurile s-au petrecut însă cu totul altfel.

Trecură câteva zile, fără să se fi întâmplat nimic deosebit. Apoi într-o bună zi, Kolali plecă pe neaşteptate la Cairo. Înainte de a pleca, vorbi cu mine. Am avut impresia că era foarte agitat.

— Trebuie să-i fac o vizită directorului general.

Aproape că-mi era milă de el. Era cât pe-aci să regret că înaintasem memoriul acela. Aveam impresia că ar fi trebuit să-l avertizer înainte de a-l reclama forurilor superioare. La urma urmei, îl prevenisem de atâtea ori. Ba, îl şi ameninţasem...

13

În timpul lipsei lui, am preluat conducerea spitalului. Am avut grijă ca pacienţii să-şi primească raţiile reglementare şi am avut o discuţie aprinsă cu bucătarul, care de supărare trânti de pământ lingura de supă şi refuză să mai gătească. Trebuia să găsesc în grabă un nou bucătar. I-am adunat pe tamargii şi le-am ordonat să cureţe prin saloane. Păreau nemulţumiţi. Waheebah aproape plânse când m-a văzut în scaunul medicului şef.

— Dac-o vrea Dumnezeu, de azi înainte aşa vor rămâne toate, zise el.

În timpul absenţei lui Kolali, după terminarea serviciului la spital, i-am vizitat mai des pe fraţii Michaelides. Heleni încerca să-mi tălmăcească frumuseţile lui Verlaine şi Rabelais, ale căror idei răsăriseră parcă din solul ţării mele. Era supărată că rămăsesem acasă, scriindu-mi memoriul, în loc să-i ascult porunca şi să fi alergat la ea. În schimb, era mulţumită că mă revedea nevătămat, şi că scăpasem din acel război civil, fără o zgârietură. Îmi puse nenumărate întrebări, convinsă fiind că are dreptul de a-mi cunoaşte toate acţiunile şi gândurile. Noile mele griji, însă, nu i le-am destăinuit. Nu i-am povestit nici faptul că, pe măsură ce absenţa lui Kolali se prelungea, neliniştea mea creştea şi începea să-mi fie teamă de viitor. Trecură şapte zile fără ca doctorul Kolali să se fi întors, sau să fi primit ceva din partea ministrului.

Heleni fixă o după masă, când urma să vină la mine, eu însă am fost silit să-i spun că, în lipsa lui Kolali, nu pot părăsi spitalul în timpul zilei. Răspunsul meu o nemulţumi.

— Trebuie să-ţi faci timp pentru mine! Dăruieşte-mi mie după masa aceasta!

Apoi adăugă:

— Dacă mă iubeşti!

Eu însă am rămas neclintit în hotărârea mea. Nu puteam părăsi spitalul. Am fost şi eu surprins de încăpăţânarea mea, la fel ca Heleni. Mă privea cu ochii măriţi.

— Ibrahim!

În glasul ei răsuna o nuanţă de imputare. În taină am dezaprobat-o. Era însă prea

mândră pentru a mă ruga. Adăugă doar că regretă mult refuzul meu, deoarece în acea zi soţul ei pleacă la Mahallah el Kebirca.

14

Nici n-am ştiut când s-a întors Kolali. Într-o bună zi am aflat de la Maksud că îl văzuse la casină, în cercul prietenilor săi. Şopoteau pe înfundate şi, probabil, puneau ceva la cale. Seara eram ocupat tocmai în salonul bolnavilor, când Kolali apăru în halatu-i imaculat. M-am făcut că nu-l văd şi, după toate semnele, nici el nu se sinchisi de prezenţa mea. Când trecu însă pe lângă mine, mă privi atât de stăruitor, încât parcă nu mă văzuse de când lumea. Apoi zâmbi ironic, dădu din umeri şi îşi continuă drumul, fără să spună nimic. În zilele următoare am căutat să-l evit. Aveam impresia că nici el nu prea caută să mă vadă. Seara însă veni să-mi spună că a doua zi vom avea o inspecţie.

Inspectorul sosi a doua zi. Era doctorul Bernard, pe care îl cunoscusem cu prilejul recepţiei de la gară. Ca de obicei, lucram într-unul din saloane, când apăru pe neaşteptate, cu faţa lui de culoarea prunelor, jovială. Era însoţit de doctorul Kolali şi probabil „inspecta“ spitalul. Se apropie de mine, zâmbind.

— Hallo, doctore Ibrahim! Ne-am mai cunoscut, nu?

— Hallo, doctore Bernard! Îmi pare bine că vă întâlnesc aici.

Ne-am strâns mâna. Apoi mă prinse de umăr. Mâna aceea se lăsa puţin cam prea greoaie pe umărul meu. Doctorul Kolali se strâmbă dispreţuitor. Conversaţia se întrerupse aici, iar cei doi bărbaţi îşi continuară drumul. Niciunul nu se interesa de starea spitalului, de bolnavi, deşi la urma urmei amândoi erau medici.

Deodată m-am simţit slab şi fără apărare dar nu mi-era teamă nici de doctorul Bernard, nici de alţi inspectori. Prezenţa lui mi se părea însă umilitoare. Drept răspuns la memoriul meu, guvernul egiptean trimitea aici un inspector. În atitudinea doctorului Bernard nu era nimic silit, nimic oficial. Dimpotrivă, părea foarte binevoitor cu toată lumea şi, până la o anumită limită, îngăduia interlocutorului o oarecare intimitate, ceea ce mă făcea să bănuiesc că, în concepţia englezească, nu aparţinea tagmei gentlemanilor. Petrecuse mai mulţi ani în India, ca medicul unui rajah, servise apoi în diferite războaie coloniale şi sosise în Egipt, prin poarta din dos, pe la Port Said, unde – în urma unei necunoscute, dar foarte ingenioase manevre – dobândise unul dintre acele posturi importante, pe care conducătorul politicii centrale şi coloniale a Marii Britanii, cu sediul în Whitehall, le rezerva exclusiv cetăţenilor britanici. Activitatea doctorului Bernard era în parte administrativă, în parte un fel de consilierat tehnic. La o jumătate de oră după sosire inspectorul se întoarse la mine.

— Văd că ai mult de lucru! Un caz interesant?

Câteva minute continuă să vorbească verzi şi uscate, în timp ce eu mă mulţumeam să-i răspund:

— Da, da... da, da.

— Aş vrea să-ţi vorbesc, doctore Ibrahim.

L-am privit stăruitor în ochi. Probabil că mi-a citit în priviri, pentru că şi-a dat imediat seama că are de-a face cu un om, care din punct de vedere administrativ poate să-i fie inferior, altfel însă stă pe aceeaşi treaptă cu el.

— Fireşte, dacă ai câteva minute libere.

— Vreţi să-mi faceţi onoarea să luaţi masa cu mine?

— Cu plăcere, iubite colega. Din păcate, i-am promis doctorului Kolali să prânzesc cu dânsul. Regret din inimă... N-am putea sta de vorbă acum?

— Aha, înţeleg. Prânziţi cu doctorul Kolali...

— Da, te supără?

— Poate vreţi să mergem în camera mea?

Am urcat înaintea lui, i-am comandat o cafea şi l-am tratat cu ţigări. Renunţă la cafea, însă dintr-o sticluţă pe care o avea cu el, îşi turnă într-un pahar cu apă coniac.

— Iubite prietene, începu el. Ai făcut o gafă îngrozitoare, adresându-ţi memoriul ministrului de interne.

— De ce? Ministrul de interne este conducătorul resortului de care depinde chestiunea.

— De ce nu te-ai adresat primului ministru? încercă el să-şi bată joc de mine.

— Da, m-am gândit şi la soluţia aceasta, am răspuns eu cât se poate de serios. Am impresia însă că premierul se sinchiseşte prea puţin de stările care domnesc in ţară...

Doctorul Bernard mă privi aproape vesel, peste ochelari, apoi clătină din cap.

— D-ta faci parte din tânăra generaţie, nu?

Neprimind niciun răspuns, continuă nestingherit:

— Ce te-a îndemnat să aduci acuzaţii atât de grave împotriva superiorului şi colegului d-tale?

— În primul rând, refuz să-l socotesc pe doctorul Kolali ca superior şi coleg al meu. Dacă l-aş fi onorat cu aceste considerente, n-aş mai fi scris memoriul acela împotriva lui. De altfel, toate acuzaţiile mele se bazează pe fapte verificate şi n-am făcut altceva, decât să salvez onoarea tagmei noastre şi interesele patriei.

— Bine, bine, la urma urmei însă nici d-ta nu poţi să negi orice autoritate, observă doctorul Bernard, puţin cam enervat. Dacă toţi ar începe să înainteze memorii, Sfinte Dumnezeule, ce încurcătură s-ar mai naşte! Oare nu ştii că, în astfel de cazuri, trebuie să-ţi adresezi nemulţumirile serviciului sanitar?

— Ba da. Ştiu. Am fost însă de părere că, de astă dată, reclamaţiile mele ţin de competenţa procurorului general.

— D-ta ţi-ai pierdut minţile, iubite prietene? Nu uita că eşti medic!

— Medic egiptean! Unul dintre acei medici egipteni, care s-au săturat de vechile

sisteme..

Doctorul Bernard se simţi jignit.

— Ce rost are să amesteci chestiuni politice în discuţia noastră?

— Chestiuni politice? Ce legătură au afirmaţiile mele cu politica? Aş vrea să ştiu ce se va întâmpla cu memoriul meu?

Doctorul Bernard zâmbi.

— Se află pe biroul meu. L-am primit de la paşa, căruia i l-a trimis ministrul, cu următoarea rezoluţie *„Non reçu“.* Aceasta înseamnă că nu s-a luat act în mod oficial de existenţa memoriului d-tale. Am primit însărcinarea de a examina chestiunea.

— Dv. aţi primit însărcinarea de a examina chestiunea? Bine. Atunci putem sta de vorbă. Eu vă voi furniza toate informaţiile necesare, iar pentru tot sprijinul pe care mi-l veţi da, vă voi fi recunoscător.

— Foarte bine, foarte bine, zise el şi mă măsură aproape cu bunăvoinţă. Dar, să încercăm să fim sinceri! Am impresia că-ţi dai o importanţă, pe care postul ce-l ocupi n-o legitimează câtuşi de puţin. Ţin să-ţi atrag atenţia că sunt superiorul dumitale. Tot aşa şi doctorul Kolali. Poate ştii că doctorul Kolali se bucură de un larg prestigiu profesional? Să fiu sincer, nu înţeleg de ce încerci cu orice preţ să-l înlături pe şeful dumitale?

— Pentru că nu merită să conducă un spital. Îmi menţin toate acuzaţiile aduse împotriva lui. Fără excepţie.

— Prostii! remarcă doctorul Bernard. Dumneata te înşeli. N-ai suficientă experienţă. Nu eşti în stare să cântăreşti aşa cum se cuvine situaţia. Ascultă, ce-ţi spun eu: moneda are două feţe. Eu cunosc acest spital de când dumneata nu-ţi începuseşi încă nici studiile.

— Probabil că detaliile de care amintesc în memoriul meu, v-au scăpat cu desăvârşire, l-am întrerupt ironic.

— Să fim serioşi, doctore!

Câteva clipe l-am văzut că ezită, apoi continuă astfel:

— Ştii, doctore Ibrahim, dumneata eşti un om încăpăţânat. Nu mă surprinde că nu te împaci cu stările de la Damnoorah. La ce bun să complotezi neîncetat cu toţi fanaticii oraşului? Dumneata eşti omul ştiinţei. Îţi dai singur seama: dacă prietenii dumitale ar primi autorizaţia să facă ce vor, ar întoarce lumea pe dos. Trăiesc de douăzeci de ani în Orient şi ştiu ce spun. Dacă ţi-ai fi făcut studiile în Anglia, mi-ai da dreptate.

Tăcu, pentru a începe din nou.

— Părerea mea este să soluţionăm paşnic, între noi, chestiunea reclamaţiei dumitale. Nu zic, poate s-au întâmplat aici neglijenţe mai mărunte, dar – după cum ţi-am mai spus – e caraghios să reclami aceste lucruri ministrului de interne. Dacă ai fi vorbit sincer şi fără înconjur cu doctorul Kolali, el ţi-ar fi explicat multe din lucrurile pe care dumneata le critici. Ştii singur ce greu este să găseşti îngrijitori

conştiincioşi. Trebuie să le acorzi anumite mici libertăţi.

Am izbucnit într-un râs nestăvilit.

— Îţi va trece îndată pofta de râs, se răsti la mine doctorul Bernard. Nu eşti primul om încăpăţânat, cu care am avut de-a face în viaţa mea. Totuşi, vreau să rezolv acest diferend în mod onorabil.

Încercă să se stăpânească şi cu pumnul încleştat mă ameninţă, nu atât pe mine, cât mai curând lumea întreagă.

— Nu admit să fie nesocotite toate regulile bunei cuviinţe şi formalităţile administrative!...

— Aceste reguli ale bunei cuviinţe şi formalităţile împiedică de mult orice îmbunătăţire a situaţiei, l-am întrerupt. Ele au fost digul de care s-au sfărâmat toate bunele intenţii ale oamenilor de iniţiativă. Nu vă pretind să-mi înţelegeţi punctul de vedere. N-aţi fi niciodată capabil de aceasta. Noi aparţinem unor mentalităţi fundamental deosebite... Acest Kolali, însă, îşi dă perfect de bine seama că nici măcar un grăunte de dreptate, nu se află de partea lui. Probabil ştie să-şi convingă interlocutorul de nevinovăţia sa. La urma urmei, în ceea ce priveşte tâlhăriile, nu e lipsit de nicio dibăcie. Credeam însă că dumneavoastră nu vă veţi lăsa prins în cursă. Dacă direcţia sanitară nu se poate dispensa de serviciile lui Kolali, aceasta este treaba direcţiei. Sunt gata să suport toate consecinţele gestului meu, deşi nu renunţ bucuros la posibilitatea de a-mi servi poporul.

Cred că doctorul Bernard reflectă câteva clipe. Poate îşi dădea seama că nu prea procedase conform obligaţiilor sale oficiale. Poate îşi aducea aminte că numeroase spitale egiptene aparţineau districtului său administrativ, că a fost obligat să se intereseze ceva mai îndeaproape de funcţionarea lor. Eram convins că n-ar renunţa uşor la postul pe care-l ocupa.

— Să ştii că m-a jignit afirmaţia d-tale că niciodată nu ţi-aş putea înţelege punctul de vedere, făcu el într-un târziu. Probabil, îţi închipui că eu am alte interese, fiind englez, sau poate îmi întrebuinţez influenţa pentru a îndepărta din serviciile publice pe tinerii egipteni. Te rog să-ţi scoţi din cap aceste gânduri încăpăţânate. Nu-ţi reproşez decât faptul că n-ai respectat dispoziţiile regulamentului. Ceea ce n-are nicio legătură cu întrebarea dacă acuzaţiile d-tale sunt sau nu sunt întemeiate. Aceasta o vom afla mai târziu. Deocamdată, ţin să-ţi atrag atenţia că vei răspunde de vina d-tale în faţa consiliului de disciplină.

Se ridică.

— La revedere, prietene. Din păcate, nu putem fi cu toţii revoluţionari. Cei mai mulţi dintre noi sunt siliţi să-şi facă datoria în linişte. Aş vrea să-ţi mai dau un sfat: în locul d-tale aş fi puţin mai prevăzător, în discuţiile cu străinii.

Îşi puse pălăria de panama pe cap şi porni spre uşă.

— Mă duc să-mi continui ancheta. O afacere nesuferită! Ne vedem mai târziu, prietene! Blestemata de arşiţă mă îmbolnăveşte...

O clipă se opri în prag. Se părea că arşiţa puternică îl paralizează dar se reculese şi coborî în grabă scara. Nu l-am mai văzut niciodată.

15

Trei zile după acea convorbire, am primit o scrisoare recomandată. La început mi-a fost teamă să desfac plicul. În cele din urmă am rupt totuşi hârtia şi am citit adresa ministerului. Era semnată de subsecretarul de stat şi mă anunţa că fusesem mutat disciplinar la staţiunea sanitară din Edfu. Aveam şapte zile răgaz să mă prezint la noul serviciu.

Mă trimiteau deci în Nubia întunecată, spre izvoarele Nilului. Mă surghiuneau la Edfu! Yasalaam! Tocmai la Edfu, departe de orice civilizaţie!

I-am făcut o vizită doamnei Michaelides, comunicându-i cele întâmplate. Simţeam că trebuie să-i povestesc totul. Era tot atât de indignată, cum fusesem altădată şi eu! Încercam s-o consolez cu vorbe blajine, când i-am spus însă că trebuie să părăsesc Damnoorahul, compătimirea ei se transformă într-o energică opoziţie.

— Fireşte, nu te vei duce la Edfu! zise ea cu multă convingere.

— Nu pot nesocoti ordinul primit.

— Nu te las să pleci! Dovedeşte-le că eşti destul de mândru! Trebuie să fii tare. Vei părăsi postul tău de medic la stat!

— Nu se poate, Heleni.

— Ba da! La stat nu faci altceva decât să-ţi iroseşti talentul.

Probabil că privirea mea a înspăimântat-o pentru că deodată mă cuprinse cu braţele-i tinere.

— Nu, nu se poate. Mi-e cu neputinţă să mă despart de tine. Nu te las să pleci. Trebuie să rămâi lângă mine. Voi aranja eu toate. Îţi promit să găsesc o soluţie.

Se ridică şi începu să se plimbe prin încăpere.

— Nemernicii! Nemernicii! şuiera ea printre dinţi. Ştiu ce-am să fac! Soţul meu este acţionarul unei gazete franceze din Alexandria. El va da ordin editorului să aducă la cunoştinţa opiniei publice acest scandal nemaipomenit!

— Heleni, am răspuns eu, suntem un popor fără apărare. Te rog să nu dai prilej unui ziar străin să insiste din nou asupra corupţiei şi laşităţii noastre. De ce să provocăm un scandal public, care n-ar avea niciun rost. Te rog să nici nu-i vorbeşti soţului tău despre această întâmplare.

Stătea în faţa mea, cu mâinile rezemate de şolduri.

— Nu vei pleca la Edfu, te asigur! Ce idee! Edfu! O localitate blestemată! Unde se află?

I-am spus că este situat între Luxor şi Assuan.

— N-aş avea nimic împotrivă, să te fi trimis la Luxor. Dar la Edfu? La Edfu?

Apoi tăcu privindu-mă fix.

— Pleci bucuros?

— Heleni, am răspuns, nu plec deloc bucuros, dar...

— Bine, atunci lucrurile sunt aranjate.

M-am despărţit de ea, intrigat. M-am dus să-mi caut prietenii pe malul Nilului, apoi le-am povestit păţania mea. N-au comentat-o decât foarte puţin, pentru că nu-i mai surprindea nimic. De altfel, ceea ce păţeam eu, păţiseră şi alţi prieteni de-ai mei din Damnoorah. Mahmud, directorul şcolar, figura şi el pe lista neagră a guvernului şi se aştepta din clipă în clipă să fie destituit sau „mutat“.

— Iubiţi prieteni, am zis, situaţia mea nu este mai rea decât a multor alţi tineri egipteni. De ce să mă plâng? Poate la Edfu să fiu mult mai util decât aici.

Privirile lor erau grele de tristeţe.

Când i-am comunicat servitorului meu, lui Hussein, că plecăm la Edfu nu-şi putu stăpâni bucuria.

— Alhamdullilah!

— De ce eşti vesel?

— Pentru că Dumnezeu a făcut să plecăm de aici.

Atunci încă nu ştiam că Hussein avea dreptate.

— Alhamdullilah! strigă din nou şi bătu din palme de bucurie.

— Ce te face să fii aşa de fericit? l-am întrebat.

Îmi răspunse că va fi mult mai aproape de cercul mai restrâns al compatrioţilor săi.

— Ce se va face Omar fără noi? întrebă el deodată.

Aşa zău, ce se va face Omar? Ştiam ce mult ţinea la mine bietul băiat. Trăia pe străzile oraşului, adevăratul său cămin era însă inima mea. Când mi-am adus aminte de el, am simţit cleştele durerii sfâşâindu-mi inima.

— Nu l-am putea lua cu noi? întrebă Hussein.

Am clătinat trist din cap.

— Se va arunca în Nil de durere! strigă Hussein.

— Nici vorbă, va continua să trăiască şi mă va uita curând.

Hussein intră în bucătărie şi începu să facă un zgomot asurzitor cu tigăile. În gând se şi pregătea de drum şi fredona pe tonul nazal al strămoşilor săi.

Unul din servitorii lui Michaelides îmi aduse o invitaţie la cină. Eram foarte trist şi nici primirea plină de afecţiune a prietenilor mei nu reuşi să-mi descreţească fruntea. Eram patru: Mr. Pierri, Mr. Michaelides, Heleni şi eu. În timpul mesei discutarăm exclusiv despre mine. Purtarea duşmanilor mei îi indignase atât de mult, încât aproape mă simţeam obligat să le iau apărarea acestor derbedei. Perspectiva plecării mele îi impresionă atât de puternic încât am încercat să-i consolez cu probabilitatea unei viitoare reabilitări şi transferării mele, de către alt guvern, într-un post de mai mare importanţă, unde voi putea să-mi desfăşor – aşa cum se cuvine – dramul de talent pe care Creatorul îl răsădise în mine. Sunt convins că transferarea mea se datoreşte numai fricii duşmanilor mei – le-am spus eu – în

curând însă le va veni şi lor rândul.

După masă, îngrijitoarea îl culcă pe Nichi, apoi dispăru şi Heleni. Am rămas singur cu domnul Pierri. Sorbindu-şi încetişor lichiorul, se rezemă de speteaza fotoliului, cu sprâncenele încruntate la rădăcina nasului său lat. Părea bătrân şi sleit. Conştient de tinereţea mea, am simţit pentru el o adâncă compătimire.

— De ce nu-ţi deschizi cabinet aici, la Damnoorah? mă întrebă el deodată.

I-am comunicat motivele mele. Eram în serviciul statului. Îmi iubeam ţara şi voiam să-i fiu cu orice preţ de folos. Dar, chiar dacă m-aş decide să părăsesc statul, ce perspectivă aş avea într-un oraş ca acesta, unde cei aproape o sută de medici, îşi fac o crâncenă concurenţă?

— Deschide-ţi un sanatoriu particular, o clinică!

Am zâmbit.

— De ce nu? De ce te interesează mereu numai bolnavii lipsiţi de mijloace materiale? Oare tot n-ai renunţat la idealismul d-tale tineresc? De ce nu încerci să te gândeşti puţin mai practic, ca un negustor? Ce-ţi pasă de cei o sută de medici ai oraşului? Fac prinsoare cu d-ta că în câteva luni cei mai buni pacienţi te vor căuta numai pe d-ta, dacă îţi deschizi un sanatoriu particular. Lumea are încredere în d-ta. Apoi ştii ce mult ţinem noi la d-ta. Bunăoară, eu te socotesc unul din acei puţini medici, în care am încredere. Dacă n-ar fi aşa, nu m-aş ocupa de d-ta.

Vorbea cu atâta sinceritate, încât aproape mi-a fost greu să-i suport privirea.

— Ai putea să-mi faci în această direcţie o ofertă, continuă el. O modalitate de a colabora?

Nu i-am răspuns. Ce i-aş fi putut spune?

— Bine, am să-ţi fac atunci eu o propunere, zise el în cele din urmă. După câte ştii, oraşul are o importantă colonie de greci. De mult am hotărât să înfiinţăm un spital propriu, pentru bolnavii noştri. Avem zece mii de lire, strânse în acest scop. Lucrurile n-au avansat, însă pentru că e extrem de greu să găseşti medici corespunzători. Nichi şi cu mine suntem gata să plasăm patru mii de lire în afacerea aceasta. Ce-ar fi dacă d-ta ai primi aceşti bani, înfiinţând un sanatoriu? Dincolo de gară avem un teren important şi cred că n-ar fi o afacere proastă să începem să clădim în acel cartier. O clădire impozantă ar ridica şi preţul locurilor virane din împrejurimi. Ce-ai de spus?

Eram atât de emoţionat, încât nu găseam cuvinte să-i răspund. În cele din urmă i-am spus lui Michaelides că mi-ar fi greu să-mi exprim întreaga recunoştinţă pentru bunătatea lui.

— Hotărăşte-te cât mai repede. Aş fi mulţumit să te ştiu liber, scăpat de stat.

Ispita era mare. Era cât pe-aici să-mi pierd cumpătul.

— În tot cazul, îmi menţin propunerea făcută.

Heleni reveni şi ne anunţă că se servise cafeaua în încăperea de alături. M-am uitat pe furiş la ea. Îmi evită privirile, trebăluind pe lângă bufet, cu buzele ţuguiate,

de parcă ar fi fredonat o melodie mută. Era încântătoare în rochia roşie, decoltată, cu pantofii roşii şi cu părul strâns la spate într-un coc. De fapt, ar fi trebuit să chiui de bucurie că viaţa îmi aducea totul de-a gata, aproape servit pe tavă. Ar fi trebuit să exploatez prilejul care mi se oferea şi să-mi sfidez triumfător duşmanii. Nu ştiu însă de ce gândul acesta nu-mi făcea o bucurie. Generozitatea lui Michaelides mă umilea.

— Vă aştept în salon, zise Heleni, vreau să vă cânt la pian. Vom lăsa uşa deschisă să ne-audă şi Nichi...

Iată deci unde ajunsesem: fusesem, destituit din postul ocupat la spital şi degradat la funcţia de simplu agent sanitar. Era o mare umilire. Familia mea nu aflase încă vestea, afară de fratele meu, avocatul, căruia îi comunicasem printr-o scrisoare cele întâmplate. Se grăbi să vină la Damnoorah. Şi pentru că era mai deştept decât mine, clătină mâhnit din cap atunci când i-am povestit de-a fir a păr situaţia. Examină lucrurile din punct de vedere juridic şi ajunse la concluzia că nimic nu era de făcut. Sau accept transferarea, sau renunţ la serviciul de stat. Fireşte, nu i-am spus nimic de propunerea lui Michaelides.

După ce petrecu astfel cu mine o zi şi o noapte, îşi scoase foarte mândru portofelul şi îmi oferi sprijinul său fratern. Mă compătimea cu ochii plini de lacrimi şi mă rugă să-l ţiu în curent cu cele ce mi se vor mai întâmpla. L-am însoţit la gară, apoi plecă.

Michaelides se gândea atât de serios la spitalul grecesc, încât îmi trimise o scrisoare, repetându-şi în scris oferta. A trebuit să-mi concentrez toată voinţa pentru a-i putea răspunde. I-am mulţumit din inimă pentru generoasa-i ofertă şi l-am refuzat.

Eram convins că lucrurile fuseseră sugerate de Heleni şi aşteptam ca ele să nu se termine aici.

Într-adevăr nu întârzie să apară şi Heleni. De astă dată nu mai era o egipteancă, ci pur şi simplu femeie.

A fost o scenă cumplită. Refuza să primească argumentările mele, privitoare la necesitatea plecării. Orice-i spuneam, răspundea încăpăţânată:

— Dacă mă iubeşti cu adevărat, vei rămâne la Damnoorah.

— Heleni, i-am răspuns, există în mine ceva, mai puternic decât orice iubire. Acest ceva este sentimentul că îmi aparţin nu numai mie, ci şi poporului meu. Nu uita te rog că, în ultimă analiză, eu am provocat moartea celor doi bieţi felahi, care şi-au pierdut viaţa cu prilejul incidentului de la spital. Neglijenţa mea a făcut posibilă cruzimea lui Aburizk cu Mohamed Assar. Aş fi fost dator să ştiu tot ce se întâmplă în spital. Trebuia să cercetez zilnic celulele închisorii şi n-am făcut-o! Eu sunt de vină că bietul omdah şi cei doi fii ai săi sunt închişi şi statul le-a confiscat moşia şi pământurile.

— Curată nebunie să te gândeşti la aceste lucruri! strigă ea. Suferi de altruism! În

curând te vei crede vinovat de toate nenorocirile întâmplate, acuzându-te că n-ai fost la faţa locului, ca să le împiedici! Nu mă lăsa singură, Ibrahim! Nu voi supravieţui plecării tale. Am fost nespus de fericiţi împreună! Fac pentru tine tot ce pot !

— Ai fi în stare să-ţi părăseşti soţul de dragul meu?

Abia am rostit cuvintele acestea, că le-am şi regretat. Mi-era teamă că va răspunde afirmativ. Heleni însă nu răspunse. Aveam impresia că întrebarea mea o surprinsese ca o lovitură de măciucă. Se prăbuşi într-un scaun şi începu să plângă. Neştiind cum s-o consolez, am tăcut. Într-un târziu mă privi chinuită.

— E timpul să plec.

Îşi potrivi părul. Am însoţit-o până la uşă. Mă simţeam îndurerat, pentru că trebuia să-mi iau rămas bun de la ea în astfel de condiţii, pe când teama că ar putea să se răzgândească şi să rămână cu mine, nu încetase să mă tortureze.

Coborî scara fără să se uite în urmă. Am privit lung trăsura care se pierdea în capătul străzii.

A doua zi apăru domnul Michaelides. Era foarte agitat şi mă rugă să-l însoţesc, pentru că Heleni era bolnavă. Eram şi eu înspăimântat. Mi-era teamă să nu-şi fi făcut vreun rău.

Am găsit-o în pat palidă, bolnavă şi sleită. Nu mâncase şi nu dormise de douăzeci şi patru de ore.

Am examinat-o în prezenţa soţului ei, fără să găsesc niciun simptom îngrijorător. De altfel, refuză şi ea să-mi dea vreo lămurire asupra naturii durerilor pe care le avea. Pulsul era ceva mai accelerat decât normalul, restul însă nu inspira nicio îngrijorare.

Bănuiam că se preface. Domnului Pierri i-am spus să fie liniştit, deoarece soţia sa suferise probabil din pricina căldurii un mic şoc nervos. I-am recomandat repaus desăvârşit promiţând să revin curând.

În răstimp de două zile am vizitat-o mai multe rânduri. Soţul ei era totdeauna prezent. Heleni refuza să mănânce. Ochii ei străluceau ca arşi de friguri şi – în cele din urmă – am început să fiu serios îngrijorat de starea ei. Simula sau era cu adevărat bolnavă?

Într-o după masă apoi, am găsit-o singură. Când am intrat, era palidă şi – în aparenţă – sleită. Apropiindu-mă însă de patul ei se ridică vioaie şi mă privi clătinată de dorinţă.

— Heleni, i-am spus, pot în sfârşit să vorbesc fără martori cu tine. Ce înseamnă purtarea aceasta? Îmi îngreunezi nespus situaţia. De ce nu vrei să fii cuminte? Poate că plecarea mea să nu însemne decât o despărţire temporară.

— Ibrahim, nu te las să pleci! strigă de câteva ori. Promite-mi că nu vei pleca!

— Trebuie să plec, Heleni. Asupra hotărârii luate nu mai pot reveni. Tu ştii prea bine de ce nu pot rămâne aici.

Mă privi o clipă aproape dementă.

Ochii ei scânteiau de ură.

— Atunci pleacă, pleacă! zise ea cu o mânie surdă în glas. Nu mai vreau să te văd!

Izbucni în plâns şi îşi îngropă faţa în perini.

Am încercat să-i prind mâna şi să i-o sărut, dar şi-o smulse cu violenţă. O clipă am stat lângă patul ei, fără să ştiu ce să fac. Apoi am ieşit, spunând doar atât: „Dumnezeu să te ocrotească“.

M-am dus direct la gară, pentru a lua primul tren spre Cairo. Hussein mă aştepta pe peron, cu geamantanele. Era acolo şi Omar. Plecarea mea nu-l întristase, aşa cum crezusem la început. Dimpotrivă. Mă binecuvântă şi ochii îi străluceau de bucurie. O mulţime de oameni veniseră la gară, să-şi ia rămas bun de la mine: prietenii mei de pe malul Nilului, apoi încă vreo sută de bărbaţi şi femei, cu copiii în braţe. Era o mulţime foarte pestriţă, pe mine însă mă umplea de mândrie. La urma urmei, oamenii aceia erau cei mai buni prieteni ai mei. Chiar dacă în ultimul timp îi cam uitasem, în ziua aceea îşi aduseseră totuşi aminte de mine şi acum duceam în suflet, drept consolare, lacrimile lor sincere.

EDFU

CAPITOLUL VI

1

Coborâsem în ţara lui Horus, şoimul semeţ. Edfu n-avea spital, decât o baracă de scânduri, spoită în alb, în faţa căreia se ridica un copac înalt. Sălile erau largi şi aerisite. M-am instalat la etaj. Din balconul umbrit vedeam Nilul şi colinele deşertului din răsărit. La parter aveam biroul, în care se găseau câteva grămezi de acte, două sau trei mobile şubrede, un fotoliu de piele ponosit şi un dulap plin cu medicamente, al cărui conţinut trebuia să satisfacă necesităţile unei populaţii care trecea de douăzeci de mii. În fundul barăcii mai erau două încăperi, cu patru paturi goale, apoi încă o sală, în mijlocul căreia stătea o masă primitivă de lemn, care nu cunoscuse rindeaua, acoperită cu un cearşaf de cauciuc. Descoperind câteva pete cafenii pe acest cearşaf, mi-am dat seama că masa servea pentru operaţii. Toate geamurile erau sparte, iar casa mişuna de lilieci.

Contabilul meu se numea Ismail. Era cam de aceeaşi vârstă cu mine şi purta ochelari în ramă de aur.

Dincolo de colţul străzii se ridica hotelul unui armean, Madjubian, care corespundea minunat nivelului postului meu sanitar. (Acesta era numele oficial al spitalului, zugrăvit deasupra intrării barăcii). Armeanul se îndeletnicea în ceasurile-i libere şi cu dentistica. Nu era lipsit de îndemânare, lucru pe care îl certificau numeroşii cetăţeni, care îşi puteau îngădui luxul de a-şi împodobi gingile cu plombe de aur. Mai târziu aveam să aflu că mulţi dintre ei îşi sfredeleau măselele, numai ca

să aibă şi ei surâsul „aurit“ al celor cu plombe puse de Madjubian. Poate că cetăţenii din Edfu erau de părere că aurul este mai în siguranţă în maxilarul lor, decât în safeurile de oţel ale băncilor, şi poate că aveau dreptate.

Mai era acolo apoi tânărul Mansur, „intendant al antichităţilor“, păzitorul oficial al templului lui Horus. Nu părea deloc mândru de faptul că supraveghea unul dintre cele mai frumoase monumente ale Egiptului, poate chiar ale lumii; visul lui era să fie transferat într-o localitate mai civilizată. Mansur se bucura de toată simpatia mea deşi aş fi vrut să aibă ceva mai multă înţelegere.

Era apoi la Edfu mamurul care împreună cu numeroasa-i familie, locuia una din cele mai frumoase clădiri ale oraşului. El şi poliţiştii săi duceau o existenţă paşnică, pentru că Edfu era populat de oameni cinstiţi. Din când în când se mai întâmpla câte o crimă, din genul faimoaselor vendette, o variantă a universalului *„cherchez la femme“,* autorul era însă prins cu uşurinţa cu care vânezi o muscă. Toţi oamenii cu oarecare importanţă se cunoşteau între ei. Iar nevoiaşii cunoşteau pe ceilalţi nevoiaşi. Negustorii şi agenţii birourilor de voiaj încercau să-şi facă concurenţă, ceea ce se întâmplă pretutindeni, iar străzile erau murdare şi puturoase, ca în toate localităţile patriei faraonilor. Mărunţii botaşi, care în epocile turistice, mânau măgăruşi trişti, se încăierau de câte ori străinii împărţeau generoşi bacşişuri şi călăuze îmbrăcate în caftanuri de mătase împuiau capul numeroşilor gură cască, veniţi din ţări străine, cu poveşti fantastice despre biata noastră ţară.

Oraşul avea o şcoală, cu un director şi încă trei dascăli. Şcoala era frecventată de o sută cincizeci de elevi, între care nu se găsea nicio fată. Una dintre cele mai plăcute îndatoriri ale mele era supravegherea sanitară a acestei şcoli, pentru că băieţii erau ageri, frumuşei şi – în majoritatea lor – sănătoşi. Într-un anumit cartier locuiau vreo douăsprezece prostituate, care aparţineau de asemenea sferei mele de activitate, dar în zilele de Bairam şi de sărbătoare era imposibil să pătrunzi în uliţele acelea murdare. Erau în oraş şi câteva cafenele. Cea mai bună aparţinea restauratorului-dentist. Aici îşi dădea întâlnire crema şi elita oraşului lui Horus. Nicăieri un puţ cu apă curată, nicăieri un felinar, o stradă măturată! Nimeni nu era de vină pentru stările de la Edfu! Cum ar fi putut guvernul central – care n-avea nici timpul necesar să-şi cureţe propria capitală – să supravegheze un îndepărtat târg, aşezat la sute de kilometri, în susul Nilului?

Încercam să mă consolez cu gândul că, în ultimă analiză, toate culturile şi civilizaţiile pământului au răsărit din murdărie şi din sforţările omeneşti şi, pentru că mi-am dat seama că – în calitatea mea de agent sanitar al localităţii – eram obligat să încerc a îmbunătăţi stările de lucruri din Edfu, am început să bombardez serviciul sanitar cu rapoarte.

O lună întreagă am iscodit şi studiat situaţia localităţii. Am adunat funcţionarii şi am încercat să-i entuziasmez pentru ideea unui trai mai igienic, făcându-i astfel colaboratorii mei la acţiunea de reorganizare sanitară. În aparenţă reacţionau

însufleţiţi la apelurile mele, în realitate însă nu-şi prea dădeau interesul.

Şeful meu de resort era beyul Salib. Îl cunoscusem în treacăt. Era un om gras şi bine intenţionat, dar ca toate exemplarele rasei sale, îi plăcea să bea. Avea la activul său o îndelungată practică medicală şi administrativă şi din acest motiv se bucura de un larg prestigiu. Uşile elegantului său birou din Cairo erau întotdeauna larg deschise pentru numeroşii săi prieteni. În pofida obezităţii sale, era foarte agil în mişcări, când era vorba să-şi servească superiorii. Toată lumea din minister ştia că trage cu amândoi ochii spre fotoliul secretarului general, care ar fi fost destul de încăpător pentru şezutu-i cu aspect de balon. Avansarea aceasta atârna numai de data când se va retrage actualul guvern şi de seriozitatea noului ministru, care urma să-şi ţină promisiunile făcute în secret. Bietul Salib! Dumnezeu n-a vrut să-şi vadă visul împlinit: a murit de un atac de cord, pe când se afla la Paris, ca delegat al Egiptului la un congres de higienă. Cât trăia, însă, nu-l puteam nesocoti! Şi nici nu l-am nesocotit.

Ţinea foarte mult la formalităţile administrative. Fără acte se socotea un om pierdut. Sufletul lui trăia în dosare, înmormântat sub mormane de petiţii şi rapoarte. Secretarul său era unul din cei mai harnici scribi din câţi mi-a fost dat să vad. Nu mi-e teamă să afirm că, înainte de plecarea mea din Damnoorah, dosarul privitor la stările sanitare din Edfu nu cuprindea decât foarte puţine piese. Dar, aşa cum am mai spus-o, la o lună după sosirea mea în Edfu am început să bombardez serviciul sanitar cu memorii şi rapoarte, care ar fi fost suficiente pentru monografia tuturor oraşelor şi satelor din Egiptul de Sus, vizitate de mine în calitate de controlor sanitar şi a căror situaţie nu era cu nimic mai bună decât cea din Edfu. Beyul Salib era medic, ţinea însă foarte mult la comoditatea sa, astfel că nu-i plăcea să fie hărţuit. Eu însă hotărâsem ca, pentru transferarea şi degradarea mea, să mă răzbun pe domnii din minister, în aşa fel însă, încât această răzbunare să-mi aducă roade nu mie, ci ţării şi poporului meu.

Dar, deşi eram în stare să îmbogăţesc dosarele cu rapoarte, statistici şi cereri de materiale necesare reorganizării concepute în plan mare, deşi strecuram în reclamaţiile mele aluzii foarte străvezii, care compromiteau însăşi direcţia sanitară a ministerului, nu puteam picura niciun strop de patriotism în inima năpădită de grăsime a beyului Salib. Beyul confirma primirea celor mai neînsemnate fiţuici pe care i le trimiteam. Guvernul însă n-avea bani. Greutăţile bugetare împiedicau direcţia sanitară să-şi realizeze diferitele proiecte. Eu însă continuam neînduplecat asediul împotriva beyului Salib. Dar era mai uşor să trezeşti din somn un elefant, gâdilându-l cu pene de păun, decât să-l scoţi pe superiorul meu din trândăvia-i organică.

Răbdare, băiete, răbdare, îmi spuneam eu, fără să mă dau bătut.

În Egiptul de Sus, bolile sunt mult mai puţine ca în Deltă. Din punct de vedere moral, populaţia în mijlocul căreia trăiam era foarte severă şi muncea cu multă

tragere de inimă. Adevărat că pământul roditor se limita la o fâşie de pământ între două deşerturi, fertilitatea lui era însă exploatată la maximum.

În scurta vreme am dobândit o popularitate largă, mai ales în urma activităţii propagandiste a servitorului Hussein, asupra căruia nu mai aveam nicio autoritate şi care, oriunde intra, povestea adevărate minuni despre puterile mele tămăduitoare. Oamenii aşteptau mult de la mine, eu însă nu le puteam da decât puţinul ştiinţei mele.

În cele din urmă am fost avizat că medicamentele cerute erau în drum spre Edfu, dar că restul celor reclamate nu-mi putea fi furnizat, din pricina lipsei de bani. Am primit dispoziţia să elaborez un plan pentru înfiinţarea unui spital la Edfu. Ştiam bine că acest plan existase în forma lui de proiect, încă înainte de a mă fi născut eu. Totuşi, după o muncă încordată de câteva luni, am reuşit să înzestrez spitalul cu o sală de operaţii mulţumitoare. Era primitivă, dar strălucea de curăţenie. Contabilul meu, Ismail, care era originar din apropiatul Komombe, avea oarecare experienţă în materie de intervenţii chirurgicale, asistându-mă cu destulă dibăcie şi pricepându-se şi la narcoze. De la colegii mei din spitalele din Assuan şi Luxor am primit împrumut câteva instrumente, astfel că, am reuşit să fac intervenţiile chirurgicale absolut necesare, fireşte, numai atunci când îmi dădeam seama că mijloacele tehnice la îndemână îmi vor fi suficiente pentru a duce la bun sfârşit operaţia. Aveam diagrama fidelă a naşterilor şi deceselor. Făceam vaccinări. Examinam cu sutele bolnavii de ochi. L-am convins pe mamur să angajeze câţiva măturători de stradă şi să stropească zilnic principalele artere de comunicaţie. Condamnam clădiri întregi la dărâmare, declarând că sunt improprii pentru a fi locuite, oamenii însă continuau să rămână în ele şi poate că sunt şi astăzi încă între zidurile lor. Felahii îşi trimiteau la vizită copiii bolnavi, pe femei le ţineau însă acasă şi nu le-ar fi lăsat la spital, chiar dacă ar fi ştiut că mor sub privirile lor. Am intervenit să fie arestate câteva oribile *diah*[50], pentru activitate clandestină. Curând însă am renunţat la aceste lucruri, ajungând la convingerea că numai copiii pot fi educaţi într-un spirit nou, oamenii în vârstă însă, niciodată. Ce splendid Babilon era la Edfu! Problemele de educaţie priveau însă alt departament.

Uneori şedeam în balconul umbrit dus pe gânduri, ţesând păienjenişul străveziu al viselor, în timp ce aveam senzaţia că forţa şi energia mă părăsesc, de parcă mi s-ar fi scurs sângele din vine. „Sunt numai *unul* din milioanele de oameni. Ce pot face singur? De ce n-ar fi natura mai tare decât mine? Cea mai rea soluţie ar fi ca direcţiunea sanitară să mă uite la Edfu, înmormântat pentru vecie în oraşul lui Horus“.

Apoi arşiţa! Aerul fierbite şi uscat al Egiptului de Sus! Soarele nu-ţi ardea numai pielea de pe tine, dar îţi frigea şi carnea de sub piele! În timpul zilei aerul era fierbinte, de parcă ar fi ieşit din gura unui cuptor încins. Cafea, somn, ţigări! Somn,

[50] Babe care vindecau cu farmece şi buruieni de leac

cafea, ţigări! Ţigări, cafea somn! Acestea erau singurele distracţii în odăile întunecate. Dacă între opt dimineaţa şi şase seara m-aş fi încumetat să ies, n-aş fi întâlnit pe străzi o vietate. Cazurile pe care le-am tratat în cursul verii au fost câteva muşcături de şarpe şi foarte multe înţepături de scorpion.

Noroc că aveam societatea mea, acasă la mine. Era aici bunăoară Hussein, care nu mai putea de bucurie că îşi descoperise în oraş o soră şi un cumnat. Şi, spre marea mea surprindere, apăru într-o bună zi şi Omar, lustragiul. Fireşte, drumul de la Damnoorah îl făcuse nu pe cărucioru-i de lemn ci – ca un adevărat prinţ – sosi pe bordul unei uriaşe bărci. De pe barcă fu descărcat pe ţărm şi îşi plăti singur drumul. Porni îndată în căutarea mea, urmat de aproape jumătate din populaţie, care nu mai ştia cum să se minuneze de acest băiat fără picioare, care alerga mai repede decât băieţii cu picioare întregi. Fireşte că la Edfu renunţă să-şi mai exercite vechea meserie, pentru că singurii gentlemani din oraş care purtau pantofi, eram eu şi încă vreo zece funcţionari. Restul bărbaţilor umblau desculţi. Pantofii mei şi ai lui Hussein străluceau însă la fel ca înainte. Acesta era preţul pe care îl plătea pentru libertatea de care se bucura în apropierea mea şi pentru fărâmiturile ce cădeau de la masa stăpânului. Fărâmituri! Trăiau la casa mea ca nişte adevăraţi paşi. Ştrengarul purta acum un turban alb şi, în locul lădiţei cu unelte, şedea pe un Coran, pe care îl deschidea de câte ori avea prilejul, citind cu frumosu-i glas din înţeleptele percepte ale Profetului. Mândria lui Omar nu cunoscu margini când, directorul şcolii, care-mi era foarte bun prieten, îl angajă lector pentru clasele inferioare. Mititeii stăteau ceasuri întregi ghemuiţi în jurul lui Omar, clamând în cor cu el atotputernicia lui Dumnezeu. Aveam apoi o copilă în casă. Într-o bună zi îşi făcu apariţia din direcţia deşertului. Nimeni nu ştia de unde vine. Părea sălbatică şi, pe faţa-i inexpresivă şi întunecată, mijea un început de gingăşie. Această *badawijah*[51] era misterul personificat. Nici măcar tribul din care făcea parte nu ni-l destăinui. Era cea mai slăbuţă dintre fiinţele pe care le văzusem vreodată. Era atât de subţire, încât s-ar fi putut ascunde în umbra unui stâlp de telegraf. O compătimeam şi, poate, mă compătimea şi ea la rândul ei. Nici eu nu mai ştiu care dintre noi era mai pătruns de milă. Era inteligentă, foarte vioaie şi din cale-afară de mândră. În scurtă vreme se obişnui să deretice prin casă. Niciodată nu ieşea pe stradă, de parcă dincolo de poartă ar fi pândit-o cine ştie ce primejdie. L-am rugat pe mamur să-i urmărească pe beduinii care treceau prin apropiere şi să se intereseze de copilă.

După câteva luni am pierdut orice orientare în timp. Zilele treceau ca orele, săptămânile mi se păreau zile, iar lunile, nu erau mai lungi ca altădată săptămânile, până când apoi – într-o bună zi – nopţile se făcură din nou răcoroase şi arşiţa cumplită prinse să se potolească chiar în cursul zilei. Aproape fără să-mi dau seama, am avut într-o dimineaţă impresia că mă născusem din nou şi am început să respir cu nesaţ, ca pelerinul singuratic, care – după un drum greu prin deşertul fără apă –

[51] Fiică de beduin

ajunge într-o oază răcoroasă.

Într-o bună zi sosi la Edfu un drumeţ din Indii. Omar îl aduse îndată la mine.

— A sosit un *hindi*[52], care-l caută pe stăpânul meu paşa hakim.

Aveam în faţa mea un bărbat bine legat, cu o barbă scurtă, despicată în două. Purta o haină hindusă de mătase galbenă şi cam ponositǎ, iar pe cap un mare turban alb, făcut dintr-un material uşor. Privirile lui se opriră în ochii mei, senine şi blajine ca ale oamenilor sfinţi. Mă salută cu adâncă plecăciune. Apoi aşeză pe pământ un pacheţel mic, unindu-şi palmele într-un gest misterios. Faţa-i de ascet avea urme de vărsat, fără însă ca această scădere să-i ştirbească nobleţea trăsăturilor.

Din haină îşi scoase un portofel de piele, întinzându-mi o carte de vizită pe care scria „Mirzah Shingh, astrolog hindus“. Vorbea tot atât de bine englezeşte ca şi mine şi am început conversaţia pe această „lingua franca“ a universului.

— Stăpânul meu mi-a poruncit să vă găsesc, zise el.

— Cine este stăpânul tău?

— Nu-l cunosc. Ştiu atâta doar că trăieşte în Indii.

— Cum a putut să-ţi poruncească ceva, dacă nici măcar nu-l cunoşti?

— M-a vizitat în somn, spunându-mi: „Când vei trece prin ţara Egiptului, du-te în cetatea lui Horus. Acolo vei găsi pe slujitorul ştiinţei. Stai în casa lui, dar nu mai mult decât un pătrar de lună“.

— Bine-ai venit, i-am răspuns şi fără să vreau mi-a venit să zâmbesc de acest blând vicleşug. De unde ai ştiut însă că tocmai eu sunt „slujitorul ştiinţei?“

— Am petrecut o noapte în biserică, cufundat în meditaţie. Atunci glasul mi-a poruncit: „Du-te la agentul sanitar. El este omul pe care stăpânul tău îl ocroteşte“. Am venit deci, călăuzit de acest copilandru, pe care dibăcia d-v. l-a redat vieţii.

— Fii binevenit în casa mea, i-am spus.

L-am invitat cu un gest prietenos să intre. Mă urmă, dar numai până la bolta scundă a scării. Acolo se lăsă pe duşumea, cu picioarele încrucişate sub el, cufundându-se într-o meditaţie somnolentă. Privirile lui rătăceau inexpresive prin încăpere, dar în pupilele lui mocnea un foc ciudat.

L-am lăsat cufundat în meditaţia sa, ordonând celor din casă, ca musafirul meu hindus să nu fie tulburat de nimeni, pentru a nu-l stingheri în deprinderile sale.

Apoi m-am întors la lucrul meu. Îmi venea neîncetat să zâmbesc, eram convins că primisem în casă un cerşetor. După două ore de la sosirea sa, hindusul era încă tot sub bolta scării, fără să se fi mişcat cel puţin. Am încercat să uit de prezenţa lui în casa mea. Cum trecea însă ziua, se isca în mine o stranie nelinişte, pe care nu eram în stare s-o tălmăcesc în niciun fel. În drum spre cafeneaua dentistului armean, unde eram aşteptat să joc o partidă de domino cu directorul şcolii, am simţit deodată că trebuie să mă întorc acasă. Hindusul îşi dezlega tocmai traista. Scoase

[52] Hindus

din ea un colţ de pâine, pe care îl frânse apoi în bucăţele mici.

— Pâinea aceasta a fost binecuvântată de puterea luminii soarelui, zise el. Acum este plină de dreptatea care pluteşte în nemărginit.

Mărunta badawiyah apăru de undeva, ca o umbră. Ochii-i negri sclipeau ca două nestemate. Aducea un urcior plin cu apă, proaspătă, pe care îl aşeză în faţa musafirului.

— Apa pe care mi-ai cerut-o, murmură ea.

Apoi urcă scara tot aşa cum venise: ca o umbră.

— Fiţi atent ca fata aceasta să nu părăsească locuinţa d-v. decât la patru săptămâni după plecarea mea, mi se adresă deodată hindusul. O pândesc primejdii. Fiii deşertului îi ameninţă viaţa. Dacă va părăsi însă casa numai după termenul pe care vi l-am spus, primejdiile vor fi trecut. Va veni după ea un bărbat, care o va lua cu dânsul şi va fi foarte bun cu ea.

Începu să mestece încetişor pâinea.

Am urcat scara şi am întrebat-o pe copilă dacă vorbise cu hindusul. Negă aproape cu îndârjire.

— Bine, dar ţi-a cerut să-i aduci apă?!

— Nu mi-a spus totuşi niciun cuvânt.

— De ce i-ai dus atunci apă?

Mă privi uluită, fără să-mi poată răspunde.

Mă aflam în faţa unui mister. Totuşi n-aveam nicio presimţire. Dimpotrivă! Între timp simţeam că mă atrage o caldă simpatie către hindus. Aveam o pregătire ştiinţifică suficient de serioasă, pentru a-i putea găsi o explicaţie forţei sale telepatice. De altfel umblasem şi eu prin regiunile situate dincolo de simţuri, cărora logica noastră nu le găseşte nicio explicaţie. Simţeam forţa magnetică a hindusului şi aveam senzaţia că stau sub protecţia unui duh străvechi. Mi-am lăsat musafirul în pace şi nici el nu m-a tulburat deloc. Şedea neclintit sub scară, uneori se ridica, ieşea pentru câteva minute afară, apoi se întorcea iar şi se cufunda din nou în meditaţiile sale. Din când în când dormea pe o rogojină, pe care Hussein i-o oferise respectuos. I-am interzis lui Hussein să-l tulbure sau să vorbească ceva în oraş despre prezenţa sa în casă. Ordinul meu era de altfel inutil, pentru că, de câte ori trecea pe lângă hindus, Hussein îşi holba înspăimântat ochii şi se ridica în vârful picioarelor. Îşi făcea rugăciunea pe covorul din faţa uşii, pentru ca *Bilad el Hind,* adică omul sfânt din India, să-l vadă închinându-se şi să-şi dea seama că Hussein era un cucernic pelerin pe acest pământ.

După ce Mirzah Shingh îşi continuă astfel, aproape zece zile, practicile yoghiste, îşi schimbă deodată felul de viaţă. Ieşi în balconul meu şi se purta ca oricare dintre noi. Vorbea însă foarte puţin şi cam stângaci, refuzând să mănânce altceva decât orez, curmale şi uneori ceapă. Eram şi eu foarte rezervat în prezenţa lui şi niciodată nu l-am întrebat despre exerciţiile sale rituale. Noaptea şi-o petrecea pe balcon, cu

picioarele încrucişate sub el, privind luna şi stelele. Îi vedeam din pat turbanul, scăldat de albul lăptos al lunii egiptene. Când mă trezeam dimineaţa, hindusul nu mai era acolo. Ceea ce era însă ciudat, e că nu mai mâncam nici eu aşa de mult ca înainte, nu mai fumam şi renunţasem chiar la cafelele zilnice. Şimţeam în trup o uşurinţă stranie, aproape voluptoasă. Îmi veneau în minte vremurile când, pe insula Rhoda, în grădină, făceam meditaţii şi posteam zile întrezi...

Într-un târziu apoi, Mirzah Shingh deveni mai comunicativ.

— Aţi încercat vreodată să treceţi dincolo de graniţele d-v? întrebă el, întorcându-şi spre mine privirile străbătute de o bunătate învăluitoare.

— Dincolo de graniţele mele... Ce vrei să spui?

— Logodit cu veşnicia, aşa cum femeia se contopeşte cu toată fiinţa ei în bărbatul pe eare-l iubeşte?

— Am avut uneori ciudate stări de luciditate, i-am mărturisit. Dar ca om al ştiinţei, n-aş putea să afirm să fi trecut vreodată dincolo de „graniţele“ mele.

— Mulţumesc. Acum ştiu totul.

Se scufundă din nou într-o tăcere lungă.

— Ai putea să-mi spui ce-mi prezic stelele? l-am întrebat.

Se uită îngândurat la mine.

— Da? l-am întrebat din nou, de astă dată nerăbdător.

Dădu negativ din cap. N-am mai insistat. Simţeam că nu vrea să vorbească.

— Am să vă citesc însă în palmă, zise el deodată. Am să vă spun tot ceea ce-mi destăinuiesc liniile d-v.

Îmi aşează mâinile, cu palmele răsucite, pe genunchii lui. Îmi examină liniile, apoi îmi povesti cu o exactitate fantastică toate peripeţiile mele din trecut. Îmi descrise şi câteva evenimente viitoare, din care cea mai mare parte s-au şi împlinit apoi. Îmi aduc aminte că, în timpul şederii mele în Europa, am încercat să evit anumite situaţii şi întâmplări, pentru că îmi amintisem de profeţiile hindusului, fără să reuşesc însă. Mi-a comunicat în fraze foarte dibace că sunt ameninţat de o primejdie. L-am rugat să se exprime mai clar. M-a refuzat însă. Apoi l-am întrebat cum aş putea să evit primejdia. Zâmbi.

— Lăsaţi totul baltă şi porniţi în căutarea maestrului. Este singurul lucru care v-ar putea salva. În realitate însă, nu veţi putea evita primejdia, pentru că nu veţi proceda niciodată împotriva voinţei d-v.

În cele din urmă îmi ridică încetişor mâinile de pe genunchi.

— Mâini frumoase, mâini de maestru! Numele d-v. va străluci cândva în inima poporului egiptean!

Îşi ridică puţin turbanul de pe frunte şi surâse vesel, ca un şcolar. Apoi mă uimi cu următoarea prezicere:

— Foarte curând, în luna noiembrie, va sosi aici o doamnă. Vă veţi împrieteni cu ea.

— O egipteancă?
— Nu. Englezoaică. Şi, datorită acestei femei, vă veţi schimba întreaga viaţă.
— Poate am să mă căsătoresc cu ea?
— Nu. Este măritată cu un englez.
Îmi mângâie blând mâna.
— Povesteşte-mi încă ceva despre această femeie.
— Nu, n-ar fi bine s-o fac.
Apoi ciocănindu-şi tâmpla cu degetul arătător, făcu:
— Aveţi o voinţă de fier şi nu vă e teamă nici de oameni, nici de întâmplări. Dacă veţi părăsi însă Egiptul, trebuie să vă păziţi să nu vă îmbolnăviţi de piept.
Se ridică cu o mişcare lină, şerpuitoare, de parcă o forţă nevăzută l-ar fi ajutat să facă această operaţie. Zâmbi îşi împreună mâinile, apoi se înclină. Coborî scara, părăsi casa şi ieşi în stradă, în mână cu mica-i traistă. L-am văzut străbătând strada, fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga. Am simţit un regret sincer, pentru că ştiam că de astă dată nu se mai întoarce. Nici nu l-am mai văzut. Dar oare va fi plecat cu adevărat în seara aceea? De câte ori m-am gândit la el, în anii următori! Chiar azi, când scriu aceste rânduri, ajunge să-mi ridic ochii şi – iată-l – stă aici, în faţa mea şi simt cum îmi mângâie blând mâna. Uneori, când în bezna nopţii mă lupt împotriva răului care mă roade, văd în imediata mea apropiere o faţă luminoasă şi prezenţa ei mă umple de forţă şi curaj. Ştiu că, trăieşte undeva în aceeaşi lume cu mine, se gândeşte la mine cu milă şi bunătate, împrumutându-mi ceva din energia sa. Îi voi fi în veci recunoscător.

2

Noiembrie era aproape pe sfârşite, fără ca englezoaica să se fi ivit. Cercetam cu atenţie turiştii care treceau prin faţa mea, pe măgăruşi trişti, spre templu. Speram s-o descopăr între aceşti vântură-lume. Englezoaica însă nu venea.
Într-o dimineaţă, poliţia îmi aduse un beduin rănit. Fusese găsit de o patrulă care cutreiera deşertul. Era un băiat foarte tânăr, înalt, tăcut şi modest ca un adevărat aristocrat. Refuză să dea orice lămuriri poliţiei, care – în cele din urmă – mi-l încredinţase mie. I-am pansat rănile care nu erau prea adânci şi, datorită organismului puternic, se întremă foarte repede. Într-una din zile îmi dărui un pumnal împodobit cu aur şi pietre preţioase, îmi spuse că-mi era foarte recunoscător, nu atât pentru ajutorul medical pe care i-l dădusem, cât pentru că o tratasem pe sora lui cu bunătatea unui adevărat părinte. Am rămas uimit. Beduinul mă lămuri în câteva cuvinte. Sora sa fusese răpită de membrul unui trib învecinat cu al lui, trib cu care familia lui se războieşte de mai multă vreme. Mărunta badawiyah stătea lângă el şi, din faţa-i întunecată, dinţii albi sclipeau ca o flacără. Fratele ei o acoperi proteguitor cu largu-i burnus din păr de cămilă.
— O iau cu mine, zise în cele din urmă. Părintele meu vă va răsplăti odată fapta.

Eram mâhnit că-mi pierdeam mica prietenă. Nu mă supărase mai mult decât o pisicuţă încăpăţânată şi obraznică şi – în felul ei dezordonat şi orgolios – fusese întotdeauna gata să mă ajute. Mi-am amintit însă cuvintele hindusului şi am lăsat-o să plece. Aceasta se întâmpla exact la o lună după plecarea hindusului.

Mai erau numai cinci zile din noiembrie. Începeam să mă neliniştesc. Prima prezicere a hindusului se împlinise. Ce se va întâmpla însă cu englezoaica mea?

În ziua de 29 noiembrie stăteam în balcon. Aveam senzaţia că natura moţăia în jurul meu. Eram şi eu pierdut în visuri, apoi am aţipit. M-a trezit Hussein şi conform obiceiului, îmi aduse un pahar cu apă rece. M-am îmbrăcat şi am coborât în „cabinet“, pentru a-mi încheia munca din acea zi.

Deodată am auzit în faţa porţii, vocea unui englez.

— Aici locuieşte agentul sanitar?

— Da, sir, aici locuieşte hakimul, răspunse un glas, care era cu siguranţă al unui egiptean.

Poarta spitalului era totdeauna larg deschisă. Deodată apăru în prag un dragoman elegant.

— Bună seara. D-v. sunteţi hakimul?

— Da. Ce doreşti?

— Un englez de pe dahabiah vrea să vă vorbească.

— Pofteşte-l să intre, iar d-ta aşteaptă afară.

Se întoarse şi zise:

— Sunteţi aşteptat, Sir.

Se dădu la o parte. În prag apăru un englez, în costum cenuşiu, cu cravată albă, în nod cu un ac de aur în forma unei cravaşe miniaturale. Pe cap purta o pălărie cenuşie de fetru, cu boruri largi. Avea obrajii ofiliţi. Îi dădeam cam şaizeci de ani. Ca înfăţişare, semăna atât de mult cu un cal, cât poate semăna un om, fără să fie totuşi cal. Nasul şi-l ţinea ridicat în aer.

— Bună ziua, sir, zise el, cred că am onoarea cu medicul din localitate?

Vorbea răguşit, probabil din cauza fumatului.

— Bună ziua, am făspuns în cea mai bună englezească, care, fireşte, era departe de a fi desăvârşită.

— Mă numesc doctorul Ibrahim.

— Sunteţi medicul oficial?

Se uită curios prin încăpere. (Şi caii pot fi uneori curioşi!)

— Da, sir. Cu ce vă pot servi?

Făcu un pas înainte. Deşi i-am oferit un scaun, necunoscutul preferă să stea pe colţul biroului meu bălăbănindu-şi de acolo picioarele.

— Mă numesc Lister! Dr. Lister!

— E o deosebită onoare, doctore Lister, să vă pot cunoaşte.

Îmi strânse mâna.

— Călătoresc în tovărăşia a două doamne, pe un dahabiah. Una dintre ele mi-e pacientă. Se simte foarte prost. Aş avea nevoie de puţină morfină sau panthopon. Aş vrea să ştiu dacă mă puteţi împrumuta cu una din ele, până când voi primi cele necesare de la Cairo?

— Sir, i-am răspuns, ştiţi prea bine că aceste narcotice toxice nu le pot elibera, fără o reţetă specială. De altfel, nici n-am panthopon. La noi lipseşte această comoară.

Nu era exclus ca, doamna despre care îmi vorbea englezul să fi fost morfinomană.

— Am fost informat că aveţi aici o farmacie.

— Am şi n-am. Pe strada aceasta există o farmacie, dar din binecuvântate motive sanitare, toate toxinele sunt controlate de mine.

— Perfect. Şi pentru că sunt şi eu medic, îmi veţi putea satisface, fără prea mare greutate, cererea.

— Desigur, sir. Înainte de toate însă, aş vrea să mă conving dacă sunteţi cu adevărat medic.

Se ridică de pe birou şi mă privi puţin cam surprins.

— Vă îndoiţi de cuvântul unui englez?

— Adeseori mă îndoiesc chiar de cuvintele compatrioţilor mei.

— Vă înţeleg, cuvântul unui englez este însă cu totul altceva.

— Întrucât mă priveşte, pentru mine este egal cu al unui chinez, bunăoară.

Mi-a venit să râd, fără să ştiu de ce. Zâmbi şi el, dezvelindu-şi dinţii laţi, ca ai cailor.

— Ascultaţi-mă, doctore Lister, i-am spus. Puneţi-vă în situaţia mea. Nu vă pot da morfină, până când nu sunt sigur că am de-a face cu un medic adevărat. Să presupunem că, într-o bună zi, sosesc eu cu o barcă pe Tamisa, cobor, intru în cabinetul d-v., şi cer să-mi daţi morfină...

— Da, aveţi dreptate! exclamă binevoitor englezul şi îmi întinse ceremonios mâna încărcată cu inele. Ajunge! Zicând acestea, scoase din buzunar un portofel din piele roşie şi îmi aruncă pe masă cartea sa de vizită. Am ridicat curtenitor biletul.

— Vă mulţumesc, doctore Lister. Vă mai rog acum, să-mi daţi o reţetă pe blocul d-v. obişnuit.

— Perfect. Nimic mai uşor.

Scoase dintr-un buzunar blocul şi scrise reţeta.

— Sunt unul dintre acei egipteni, i-am spus eu, care nutresc faţă de englezi o vie recunoştinţă, pentru faptul că ne ajută să combatem traficul de stupefiante, acest rău naţional. Poate că, odată şi odată, ne vom dovedi în mod concret recunoştinţa, ajutându-le englezilor să-şi învingă simpatia tradiţională pentru băuturile alcoolice.

Observaţia mea îl amuză din cale-afară. Râse, mai bine zis, necheză ca armăsarii, apoi râsul lui se transformă într-un acces de tuse.

— Dacă doriţi, i-am propus, pot să vă dau un medicament, care în mai puţin de patru săptămâni va face să dispară tusea de care suferiţi.

— V-aş fi foarte recunoscător! Vă rog chiar. Nu vă puteţi închipui cum mă chinuie tusea aceasta.

— Am să vă trimit doctoria pe bordul dahabiahului. Va trebui să reduceţi însă raţia zilnică de tutun. Adevărul este că fumăm prea mult.

— Ştiu. E o prostie de neiertat. Nu încetăm de a le interzice pacienţilor noştri fumatul, pe când noi continuăm să ne intoxicăm cu nicotină.

Husein ne servi apă la gheaţă, cafele şi ţigări. Dr. Lister gustă cafeaua, apoi exclamă:

— Excelentă!

— Dacă-mi îngăduiţi, vă trimit pe vapor şi puţină cafea...

— Vă mulţumesc, sunteţi prea gentil, avem însă şi noi pe dahabiah cafea destul de bună. Aşează ceaşca pe masă, încruntându-şi fruntea ofilită. Dacă n-aveţi nimic mai bun de făcut, vă invit diseară pe dahabiah, la un pahar de whisky. Ne putem împărtăşi ultimele peripeţii profesionale sau, dacă vreţi, putem glumi. Mi-e dor de veselie. N-am mai fost de câteva săptămâni între bărbaţi. Pe bord nu se găsesc decât cele două doamne... Ştiţi ce înseamnă aceasta, chiar dacă doamnele acelea sunt extrem de simpatice.

Abia acum mi-am dat seama că pacienta despre care vorbeşte, era femeie. O englezoaică deci... Deodată am devenit foarte vigilent.

— Pacienta d-v. este englezoaică?

— Da. Eu am sfătuit-o să vină în Egipt, pentru că aici clima e uscată şi fierbinte. Are reumatism şi ischias... N-aţi vrea să mă însoţiţi chiar acum? Vasul nostru este ancorat în apropiere.

Făcu un gest nehotărât spre Nil.

— Ce ghinion să rămân fără morfină! Ce ghinion!

— Sunt fericit că vă pot fi de folos. Dacă vreţi, mă întorc peste o clipă cu fiolele.

Cinci minute mai târziu porneam cu doctorul Lister spre Nil. Un frumos dahabiah, „Osiris“, care fusese legat de ţărm printr-o punte albă, ancorat în apropiere. Servitorii îşi ridicau tocmai corturile pe malul nisipos. Doctorul Lister m-a rugat să-l aştept pe punte, până când se întoarce din cabina pacientei sale. Sus pe punte, fiind singur, am început să examinez în linişte vasul. Puntea de deasupra cabinelor era minunat amenajată. Pe covoarele moi stăteau mescioare pline cu cărţi, casete de argint şi diferite bibelouri. Mai era apoi un mare birou, cu o mapă în cadru de argint şi o frumoasă călimară de argint masiv. Într-o ramă de argint, o fotografie mică înfăţişa un englez în vârstă de cincizeci de ani, cu trăsături marcante, şi priviri tinereşti, alături de un foarte tânăr ofiţer de gardă. Pretutindeni vase pline cu flori. Aveam impresia că mă aflu în cercul de vrajă al unui adevărat cămin englez. Pe când stăteam astfel pe marginea unui fotoliu, savurând modest eleganţa punţii, o

femeie fragilă urcă scara. Avea gura vopsită, dinţii albi şi mărunţi şi luă act de prezenţa mea, puţin surprinsă. Se apropie încetişor. Purta o rochie verde ca iarba, iar în picioare sandale de aur.

— Bună ziua, zise ea pe un ton de mezosoprană, apoi – după o mică pauză – adăugă: Căutaţi pe cineva?

I-am explicat puţin încurcat, că fusesem adus de doctorul Lister.

— Ah!

De pe o masă luă o ţigaretă şi se aşeză la mică distanţă de mine.

— Sunteţi, poate, effendi Mansur?

— Vă gândiţi la Mansur, conservatorul de antichităţi?

— Da. Inspectorul de la Cairo a fost drăguţ să-i scrie să ne viziteze.

— Mansur este băiat de treabă, am spus. Sunt convins că va face tot ce poate, pentru a vă împlini dorinţa.

Îşi întoarse privirile în altă parte.

— Deocamdată, nu mă interesează nimic. Am o prietenă pe vapor, greu bolnavă.

— O ştiu de la doctorul Lister.

— V-a spus-o doctorul Lister?

— Da, madame, mi-a făcut o vizită, ca să-mi ceară un medicament, apoi m-a invitat să-l însoţesc pe vas.

— Ah, atunci sunteti medicul din localitate?

— Da.

— Pot să ştiu cum vă numiţi?

— Ibrahim el Assiuti.

— Ce înseamnă aceasta?

— Înseamnă: Ibrahim din Assiut. Obişnuim să adăugăm numelui şi localitatea unde ne-am născut, pentru că numele de Ibrahim este foarte frecvent la noi.

— Înţeleg. Şi nu vă încurcă acest lucru? În Anglia se întâmplă la fel cu numele de John şi Bill...

Se rezemă de speteaza fotoliului.

— Dacă biata lady Avon n-ar suferi atâta, m-ar bucura foarte mult călătoria aceasta. Nimic mai frumos decât Nilul şi Egiptul! Nicăieri n-am întâlnit atâta linişte. Ce climă, ce popor! Apoi copilaşii aceia încântători, pe care-i întâlneşti pretutindeni! Vă invidiez, doctore, pentru frumoasa d-v. patrie!

Să nu vă miraţi dacă vă mărturisesc că eram nespus de fericit. Englezoaica aceasta îmi iubea ţara! Poate că ea era femeia, a cărei venire mi-o proorocise hindusul. Păcat că doctorul Lister îşi făcu apariţia, înainte de a fi putut continua discuţia. Părea foarte îngrijorat.

— Încep să nu mai înţeleg nimic din boala pacientei mele. Sunt îngrijorat. Mi-e frică de starea ei, să nu se înrăutăţească. Suntem la sute de mile de orice civilizaţie!

Tăcu deodată.

— Vai, iertaţi-mă! Dr. Ibrahim – Mrs. Ronald Cole.

Mrs. Cole mă fixă cu priviri ciudate, apoi se întoarse către doctorul Lister.

— Doctorul Ibrahim... ştiu. Înainte de a veni d-ta, am stat puţin de vorbă împreună. Mă linişteşte gândul că nu suntem chiar atât de singuri, în mijlocul deşertului, dacă i s-ar întâmpla Emiliei ceva.

— Pot să vă mai fiu cu ceva de folos? am întrebat-o. Farmacia mea vă stă la dispoziţie.

— Cred că va trebui să aducem totuşi o infirmieră, zise Lister. Chiar dacă lady Avon refuză. Unde să găsim însă o infirmieră?

— V-aş putea procura una de la Cairo, i-am propus eu.

— Englezoaică? se interesă Mrs. Cole.

— Aproape, am răspuns, irlandeză. E o fiinţă binecuvântată, veşnic veselă şi foarte îndemânatică, ca de altfel toate infirmierele engleze.

— Fie, consimţi doctorul Lister. Insist ca lady Avon să fie îngrijită de o soră. Vă rog, doctore, luaţi măsuri grabnice să ne fie trimisă infirmiera aceea. O angajez în urma propunerii d-v.

— Cum va fi liberă, va veni îndată şi – sunt convins – veţi fi mulţumit.

— Nu va trebui să renunţ la cabina mea, din pricina ei? se alarmă Mrs. Cole.

— Se mulţumeşte şi cu un fotoliu sau o canapea, sau chiar cu un simplu covor. E o infirmieră bătrână şi experimentată!

— Trebuie să fie un exemplar model, remarcă Lister. De-ar veni cât mai repede...

— Expediez încă astă seară o depeşă la Cairo, adresată infirmeriei principale din Kasr-el-Aini. E cea mai sigură cale.

Doctorul Lister îşi privi ceasornicul.

— Cred că acul va fi destul de ars, mormăi el. Cobor pentru câteva minute.

Am observat în mai multe rânduri că, englezii obişnuiesc să spună cu voce tare acţiunile pe care le fac sau se pregătesc să le facă. Lister vorbea şi el, pe când cobora scara, spre cabine. În lipsa lui, Mrs. Cole îmi destăinui câteva lucruri interesante.

— Ce părere aveţi despre afecţiunile osoase? întrebă ea. Am auzit că se spune osteopathie sau naprapathie. Sunt unii specialişti care susţin că toate relele vin de la coloana vertebrală. Biata lady Avon a fost vara trecută în tratamentul unui specialist la Paris.

— Lady Avon are o paralizie?

— Are ambele picioare paralizate.

— Şi specialistul de la Paris era un american?

— Da. De unde ştiţi? L-aţi cunoscut poate?

Am dat din cap.

— Ce tratament i-a aplicat pacientei?

— Emilie trebuia să îngenuncheze cu spatele gol lângă un scaun, iar doctorul îi

făcea un masaj uşor de-a lungul coloanei vertebrale. Apoi cu încheietura mâinii aplica pe neaşteptate o lovitură puternică pe ultima vertebră. Era o adevărată lovitură de boxer. Biata femeie îşi crispa dinţii, pentru a nu scoate un strigăt. Aş fi avut poftă să-i trag câteva palme neghiobului.

— De ce s-a adresat prietena d-v., acelui doctor?

— I-l recomandase un prieten, prinţul Hubertus, un aristocrat austriac şi alţi domni. Alteţele regale îi năpădiseră sala de aşteptare.

— Câţi ani are lady Avon, dacă nu vă supăraţi?

— Patruzeci şi unu. De-ar da Dumnezeu să se găsească, în sfârşit cineva, care s-o poată ajuta. Nu mai pot îndura s-o văd suferind.

— Îmi pare bine că are un medic bun, am zis eu.

Mrs. Cole făcu un gest evaziv.

— Doctorul Lister e un excelent jucător de bridge şi foarte puţini se pricep la cai, ca dânsul...

— Şi medicii au dreptul să se distreze, am răspuns.

Mrs. Cole se uită la mine, ca un şoricel fermecător. Mă examină curioasă. Atunci, dinspre cabine, se apropie o subretă.

— Vrei ceva, Sloane?

— Da, madame. Mylady ar vrea să vă vorbească.

— Vin îndată.

Mrs. Cole se ridică, îşi ceru scuze şi se coborî pe scară. Am rămas câteva clipe singur, apoi m-am ridicat şi eu, pregătindu-mă de plecare. În clipa aceea se întoarse doctorul Lister.

— Ciudat! făcu el, ca un om care nu-şi mai poate stăpâni neliniştea. Pacienta se simte foarte rău, dar refuză să-i fac injecţie.

Bătu din palme. Apăru un servitor.

— Whisky and soda, Abdu!

Apoi mă luă de braţ.

— Suntem singuri, zise el. Vă mărturisesc că sunt foarte îngrijorat. E insuportabilă responsabilitatea aceasta, în împrejurări asemănătoare, singur şi fără ajutoare.

Mrs. Cole urcă atunci scara.

— Repede, doctore, Emilie a leşinat.

Dr. Lister îşi scoase batista, ştergându-şi fruntea brobonită de sudoare. Mi-am dat seama că îşi pierduse capul.

— Numai de mi-ar spune cineva, ce să fac..., l-am auzit murmurând disperat, în timp ce se cobora pe scară.

M-am pregătit de plecare. N-aveam nimic de făcut acolo şi mă simţeam un fel de intrus. Înainte de a porni însă, Lister reveni iar.

— Ascultaţi-mă, doctore Ibrahim! începu el. Starea pacientei mă îngrijorează. Vreţi să mă însoţiţi? Poate că patru ochi să vadă mai mult decât doi. Sper că n-aveţi

nimic împotrivă? S-o fi intoxicat cu ceva.

Îşi şterse din nou fruntea. O clipă am ezitat, apoi l-am urmat spre cabinele din capătul coridorului.

Între o grămadă de perini şi dantele, zăcea o femeie foarte palidă. Era nemişcată, cu pleoapele lăsate. Făcea impresia unei muribunde. Mrs. Cole îi mângâia mâna, iar subreta plângea la capătul patului.

— Vă rog să ne lăsaţi singuri..., m-am adresat eu celor două femei. Ieşiră amândouă. În timp ce trecea prin faţa mea, subreta îmi şopti:

— Vă rog, domnule doctor, ajutaţi-o!

— Aveţi ceva împotrivă dacă voi schimba poziţia bolnavei? l-am întrebat pe doctorul Lister.

— Pacienta susţine că aceasta e poziţia cea mai comodă pentru ea.

— Sunt de părere s-o culcăm orizontal.

— De acord.

Am culcat-o împreună pe lady Avon, în poziţia indicată de mine. După câteva clipe, bolnava deschise ochii. Am văzut în fugă nişte ochi deznădăjduiţi, albaştri şi luminoşi, apoi îi închise din nou, îşi muşcă buzele şi îşi întoarse faţa. Avea din nou dureri în picior.

— Eu nu i-aş mai administra nicio picătură de morfină, i-am spus doctorului Lister. Ar trebui să încercaţi cu puţin eter.

— N-am eter.

— Trimit să ne aducă.

I-am scris câteva rânduri lui Ismail, trimiţând biletul cu un servitor de pe vapor. Între timp am ţinut un consiliu cu doctorul Lister, în salonul de alături. Era foarte sincer şi după câte puteam aprecia, foarte mulţumit că dăduse peste un coleg în localitatea aceasta blestemată. Ba, îmi făcu o mărturisire, pe care foarte puţini medici ar face-o unor colegi.

Sosise în Egipt, ca medic de casă al bolnavei. Lady Avon venise în Egipt, sfătuită de medicul ei londonez, Sir Robert Milbourne – care îl recomandase pe dr. Lister ca însoţitor – pentru a-şi petrece aici iarna. De cinci ani, bolnava avea dureri îngrozitoare, de natură reumatică şi ischiatică, în regiunea bazinului. Cu un an înainte, muşchii din regiunea dorsală se atrofiaseră, refuzând orice funcţie. În urma tratamentului, paralizia se ameliorase puţin.

L-am întrebat pe doctorul Lister dacă isthmul nu fusese cumva lezat. Dădu cu atâta violenţă din cap, încât am ştiut îndată că habar n-avea despre ce vorbeam. Apoi m-am interesat dacă-i făcuseră reacţia Wassermann şi Kahn. Mă privi indignat.

— Cum? Lady Avon? Una dintre cele mai distinse femei ale Angliei?

— V-a indicat Sir Robert Milbourne vreun tratament special?

— Sir Robert este convins că lady Avon va reveni din Egipt, complet vindecată.

— Înţeleg, am răspuns. Între timp îşi făcu apariţia contabilul meu, Ismail, cu trusa

sub braţ. Să sperăm, în interesul pacientei, că Sir Robert nu se înşeală.

Ne-am întors lângă bolnavă. În primul rând am făcut în aşa fel, încât să n-am vreun conflict cu doctorul Lister. Eu am metoda mea de a examina şi l-am întrebat pe Lister dacă pot s-o aplic? Consimţi cu un gest. Am examinat-o pe lady Avon, fără să-i comunic însă lui Lister părerea mea. Apoi i-am dat eter. Bolnava îşi reveni puţin. Am stat aproape o oră lângă ea, în tovărăşia doctorului Lister. În acest răstimp am tras câteva concluzii, dar nu ştiam încă precis ce are pacienta. Într-un târziu am ieşit. Dr. Lister îmi oferi whisky. Am cerut o ceaşcă de ceai. Mrs. Cole şedea într-un fotoliu şi tremura de emoţie.

— Ce credeţi, ce are lady Avon? Am impresia că nimeni nu ştie sigur despre ce este vorba, zise ea.

— În primul rând, cred că patul acela constituie pentru lady Avon un adevărat chin, am răspuns. Dacă-mi îngăduiţi, voi aduce încă mâine un pat special, în care se va simţi mult mai bine.

— Ar fi mai bine s-o ducem cu cel dintâi tren la Cairo.

— Dacă vă iubiţi prietena să nici nu vă gândiţi la aşa ceva.

— De ce nu? Ar călători într-un vagon cu paturi.

L-am privit pe doctorul Lister.

— De altfel, dumnealui e medicul pacientei.

Dr. Lister începu să tuşească şi îşi turnă câteva picături de sifon în whisky.

— Cred că cea mai bună soluţie ar fi s-o transportăm la Cairo...

— Adevărul este că lady Avon n-ar fi trebuit să părăsească Anglia. Sunt de părere să înştiinţaţi familia, că starea bolnavei este foarte critică.

Mrs. Cole se ridică.

— Vreau ca Emilie să decidă, dacă rămâne aci sau vrea să fie transportată la Cairo.

Abia rămaşi singuri, cu paharul de whisky într-o mână, doctorul Lister se apropie de mine.

— Ibrahim, ce părere aveţi despre lady Avon?

— Am impresia că reumatismul acesta nu seamănă deloc a reumatism, am răspuns.

— Sir Robert Milbourne trebuie să ştie ce spune. Totuşi, m-ar interesa foarte mult şi părerea d-v.

— Încă n-am nicio părere. N-am studiat suficient cazul, pentru a-mi forma un tablou clinic complet. Un lucru însă ştiu sigur: dacă acesta e reumatism sau ischias, atunci eu nu sunt medic.

— Am avut şi eu unele îndoieli în acest sens.

— Nu vreau să pun la îndoială probitatea ştiinţifică a lui Sir Robert Milbourne. Poate că, în epoca în care s-a ocupat de lady Avon, diagnosticul lui să fi fost confirmat de unele simptome. Părerea mea însă este că avem de-a face cu un caz tipic

clinic. Repet, aceasta este părerea mea. Ceea ce nu înseamnă că sunt convins de cele ce afirm. Trebuie să mă mai gândesc şi să examinez încă o dată bolnava.

— Mă sufocă responsabilitatea care îmi apasă conştiinţa, zise el, sorbindu-şi pe îndelete băutura. Ce-aţi face d-v. în locul meu?

— Aş chema fără întârziere un medic de la Cairo, dacă se poate un englez, pentru a împărţi responsabilitatea cu el.

— Allan! strigă Lister. Da, îl am pe bunul Allan! Mâine voi căuta să iau contact cu el, în cazul când starea bolnavei nu se îmbunătăţeşte. Vă rog între timp să vă îngrijiţi de infirmieră.

— Cu cea mai mare bucurie, am răspuns şi, pentru că nu mai avea niciun rost să rămân, am părăsit vaporul.

Am intrat la oficiul poştal, pentru a-i telegrafia infirmierei şi pentru a comanda de la Willy, vechiul meu camarad, sau cum îi spuneam între noi: Bimbo, care era în vremea aceea P.M.O. în spitalul de stat din Luxor, un pat special pentru lady Avon.

3

În zorii zilei îşi făcu apariţia doctorul Lister. Părea obosit. Îmi spuse că lady Avon avusese o noapte agitată. Apoi ceru voie să telefoneze.

— Cu plăcere. Ce număr doriţi?

Vroia să vorbească cu comisariatul general din Cairo. Pe la opt primi în sfârşit legătura cerută. Mă rugă să stau în odaie cât va vorbi. Am auzit că cere să-i fie trimis fără întârziere doctorul Allan. Comunică apoi secretarului să-l anunţe pe lordul Avon în Anglia, că starea soţiei sale este foarte critică. Peste câteva minute, secretarul îi dădu lui Lister legătura cu înaltul comisar, căruia colegul meu îi repetă toate cele spuse secretarului. Excelenţa sa îl asigură pe doctor că va face tot ce-i stă în puteri şi îl rugă pe Lister să transmită bolnavei şi doamnei Cole omagiile sale.

După convorbire, doctorul Lister îmi mulţumi cu multă căldură pentru ajutorul dat.

— N-aţi vrea să mă însoţiţi pe vapor? mă întrebă el.

— Deşi aş mai avea câte ceva de făcut... dacă insistaţi, vă însoţesc.

— Ţin neapărat să mergem împreună. Lady Avon va fi încântată de prezenţa d-v.

— Îi îngăduie starea în care se află să primească vizite?

— D-v. nu sunteţi musafir, ci medic. Şi lady Avon ar vrea să vă vorbească... ca medic.

— Sunt fericit că vă pot fi de folos.

— Vă rog să mă credeţi, apreciez aşa cum se cuvine gentileţea d-v. Nu fac parte din categoria celor care se cred atotştiutori. Omul trebuie să-şi cultive spiritul sportiv. În meseria noastră, răul cel mai mare vine din lipsa acestui spirit sportiv.

Am coborât împreună spre Nil. Abia am urcat pe vapor şi doctorul Lister intră grăbit în cabina pacientei sale. Lipsi două minute, apoi se întoarse şi luându-mă

prieteneşte de braţ, zise:

— Coborâţi la ea! Încercaţi să-i redaţi încrederea!

Am intrat. Am închis atent uşa în urma mea. Lady Avon, mă privea cu ochii ei albaştri.

Două bucle blonde îi acopereau umerii, încadrând în aurul lor faţa-i albă, suferindă. Între sprâncene avea o cută adâncă. Zâmbea însă şi, cu un gest sleit, mă invită să şed.

— Vezi ce ascultătoare sunt? Am rămas în aceeaşi poziţie.

I-am prins uşor mâna. Era foarte rece.

— Doctorul Lister mi-a spus că vine un medic de la Cairo, zise ea cu glas obosit.

— E adevărat că vă torturăm neîncetat. Până la urmă însă, unul din noi va reuşi să vă vindece.

M-am aplecat asupra ei.

— În copilărie n-aţi suferit de nicio boală gravă?

Se încruntă. Cu o mişcare uşoară a mâinii i-am descreţit fruntea albă.

— Durerea s-a mai potolit, i-am spus eu.

— Te rog, mai fă o dată gestul acesta, e bun..., mă rugă. I-am mângâiat din nou fruntea. Începu să zâmbească.

— Încercaţi să vă amintiţi. Dacă vă aduceţi aminte, răspundeţi-mi.

— La şase ani am avut scarlatină.

— Ce efect a avut boala asupra organismului d-v.?

— Nu mi-am putut mişca picioarele.

— Cât timp?

— Aproape doi ani.

Tăcu, apoi adăugă:

— Eşti primul medic căruia îi vine în minte să mă întrebe acest lucru.

— Da? Dacă vreţi, vă voi ajuta acum să vă întoarceţi pe o parte, pentru a vă putea examina şira spinării.

Am examinat-o după sistemul pe care îl socoteam cel mai bun. Tabloul clinic pe care mi-l făurisem în cursul nopţii, se dovedi just. I-am ajutat să se aşeze din nou în poziţia de mai înainte.

— Vi-e teamă de moarte? am întrebat-o.

— Cred că nu. Am însă soţ şi un băiat...

— Care ar da orice să vă faceţi bine şi să rămâneţi în viaţă.

— Da. De ce-mi pui însă astfel de întrebări?

— Pentru că vreau să vă rog, să nu plecaţi în niciun caz la Cairo, dacă nu vreţi ca soţul şi băiatul d-v. să vă piardă. Vă voi spune cu toată sinceritatea care este părerea mea despre boala d-v. Am impresia că sunteţi destul de tare pentru a putea suporta adevărul. De altfel, ceea ce vă voi spune, vă va uşura în parte sufletul. Aveţi o tumoare pe coloana vertebrală. Tumoarea aceasta este pricina tuturor relelor.

Dacă putem extirpa tumoarea sunteţi salvată.

— Operaţia este periculoasă?

— Da, foarte periculoasă. Apoi mai necesită un îndelungat şi foarte obositor tratament postoperatoriu. Operaţia este însă mult mai puţin periculoasă, decât un drum la Cairo, în starea în care vă aflaţi.

I-am strâns uşor mâna.

— Am fost brutal, nu?

— Nu. Ai fost cinstit şi îmi placi. Dar unde-aş putea fi operată? Şi cine să mă opereze?

— Madame, am spus, ţara mea este plină de chirurgi.

— D-ta eşti chirurg?

— Da.

În clipa aceea, intră doctorul Lister.

— Ce impresie vă face pacienta? mă întrebă el.

— Dr. Lister, am răspuns, am avut în sfârşit posibilitatea s-o examinez temeinic pe lady Avon.

— Şi care este diagnosticul d-v.?

I-am explicat în câteva cuvinte diagnosticul meu. Mă privi intrigat şi puţin indignat.

— Are dreptate, făcu lady Avon. Te rog, vorbeşte cu el. Simt că are dreptate.

Am părăsit împreună cabina. I-am repetat convingerea mea, explicându-i cum ajunsesem la această concluzie. I-am comunicat apoi că intervenţia trebuia făcută imediat. Cu cât se extirpează mai repede tumoarea, cu atât şansele de vindecare sunt mai mari. I-am oferit spitalul meu şi l-am sfătuit să-l cheme pentru intervenţie pe beyul Hussein, una dintre cele mai mari notorietăţi de la Kasr-el-Aini.

— N-am auzit niciodată de acest om, zise el.

Am dat din umeri.

— În starea în care se află, nu-i dau mai mult bolnavei de o săptămână. Dacă o transportaţi la Cairo, este suficientă o zguduitură mai tare, pentru ca şocul vertebrei bolnave să provoace moartea.

— N-am niciun motiv să mă îndoiesc de diagnoza d-v. Probabil să fie într-adevăr o tumoare.

— E *tumoare,* am confirmat eu.

— Să aşteptăm sosirea doctorului Allan, apoi vom vedea ce ne sfătuieşte el.

— De acord. Să sperăm însă că nu va întârzia prea mult.

Doctorul Lister era atât de îngrijorat, încât încercă să mă reţină cât mai mult pe vapor. Era pentru el o uşurare să poată discuta cazul cu un confrate. Eu eram convins de ce susţineam şi aş fi fost gata să-mi pun în joc toată faima profesională, deşi în vremea aceea faima aceasta era încă foarte modestă. L-am asigurat de mai multe ori pe Lister că dispun de toate mijloacele tehnice necesare intervenţiei, ba l-

am asigurat şi de concursul guvernului egiptean, dat fiind că era vorba de o personalitate importantă ca lady Avon.

A doua zi dimineaţa apăru gâfâind doctorul Lister.

— Hallo! Allan a sosit adineaori cu un tren special. E însoţit de un alt medic. Ce drăguţ din partea înaltului comisar, că le-a pus la dispoziţie un tren special.

— Iată rezultatul rapid şi frumos al civilizaţiei, am răspuns. După câteva minute, Lister se întoarse pe dahabiah, pe când eu vorbeam cu Luxorul la telefon, îl căutam pe Bimbo, despre care aveam o excelentă părere. Era un chirurg foarte îndemânatic şi unul din cei mai modeşti şi mai blajini oameni, din câţi cunoscusem în timpul petrecut la Kasr-el-Aini. I-am povestit amănunţit cele întâmplate de la sosirea vasului „Osiris“ şi i-am cerut sfatul. Răspunse fără să stea pe gânduri:

— Sosesc la Edfu cu primul tren, pentru a fi la îndemână, dacă vei avea nevoie de mine. Trenul pleacă peste o oră.

Apoi mă sfătui să stau acasă şi să las iniţiativa medicilor englezi, pentru că altfel se vor naşte fricţiuni neplăcute. A avut şi el câteva cazuri elocvente la Luxor, când pasagerii din Winter Palace Hotel au cerut să fie consultaţi de medici egipteni din Cairo. Medicii englezi iau în nume de rău prezenţa medicilor egipteni, mai ales când este vorba de „provinciali“. Mă sfătui deci să-mi păstrez calmul şi să-i las pe englezi să decidă.

Ştiam că Bimbo are dreptate. Nu-l văzusem de trei luni şi aşteptam cu nerăbdare să-l întâlnesc. Era un sentiment foarte liniştitor, să-l am aici, în apropiere, dacă totuşi vom avea nevoie de el pe dahabiah.

Prietenia este un lucru atât de divin, încât în seara aceea pe care am petrecut-o în tovărăşia lui, mi-am uitat toate nedumeririle şi responsabilităţile profesionale. Şedeam pe balcon, de unde cuprindeam întreg orizontul cu privirile, abandonându-ne bucuriei revederii.

A doua zi, când încă eram ocupat la dispensar, intră doctorul Lister.

— Spune-mi, iubite prietene, aş putea să-ţi vorbesc câteva clipe?

Mi-am terminat lucrul şi am intrat în cabinet.

— Ne aflăm într-o încurcătură de neînchipuit.

— Sunteţi trei şi nu puteţi cădea de acord. Am dreptate?

— Întocmai. Allan susţine că este vorba de o anumită formă a neurozei. Lynch refuză să se pronunţe înainte de a-i face bolnavei o radiografie. Ambii propun s-o transportăm pe lady Avon cu un tren special la Cairo. Ei bine, lady Avon refuză categoric să plece. Insistă să vii d-ta.

— Regret, doctore Lister, i-am spus. V-am comunicat diagnoza şi părerea mea despre boala pacientei. Acum însă sunt aici doctorii Allan şi Lynch. Pentru că ambii sunt de aceeaşi părere, n-aş vrea să-i stingheresc cu prezenţa mea.

— Ce-ai păţit de eşti dintr-o dată atât de prevăzător?

— Ce părere aveţi d-v. despre cazul lady-ei Avon? l-am întrebat. Nu v-aţi declarat

încă în niciun fel.

— Eu n-am nicio părere, strigă el furios. N-am făcut altceva decât să încerc să le fiu de folos bolnavei şi lui Sir Robert Milbourn!

— Totuşi, care soluţie vi se pare mai acceptabilă?

— Dacă cineva este în starea lady-ei Avon, singura soluţie este să-i respecţi dorinţa. Or, ea refuză să plece la Cairo. Refuză categoric. Pretinde să fii chemat şi d-ta la consiliu. Părerea mea este că eşti obligat să satisfaci dorinţa bolnavei.

— Le-ai comunicat celor doi medici diagnoza mea?

— Nu sunt nebun să-ţi stric jocul, înainte de a-ţi face apariţia...

— Cum se simte lady Avon?

— Ca ieri. Acum însă, ascultă-mă! Vino cu mine, s-o liniştim pe lady Avon. E foarte important pentru starea ei.

— Bine, comunică-i te rog că o voi vizita pe la prânz. Mai curând nu pot părăsi spitalul. Şi comunică-i te rog că-i interzic formal să-şi facă orice fel de gânduri.

— All right! Am să-i comunic. La revedere!

4

Mărturisesc că am pornit emoţionat spre dehabiah. Trebuia să fac cunoştinţă cu doi mari medici de la Cairo. Desigur că High Commissioner-ul şi întreaga Anglie urmăreau cu atenţie încordată evenimentele de la Edfu. Şi eu nu eram decât un egiptean!

Pe la prânz, cei patru medici, stăteam sub baldachinul de pânză de pe puntea lui „Osiris“. Dr. Lister juca rolul unui spectator binevoitor. Sinceritatea lui îi făcea onoare: „Eu n-am nicio părere!“ Nu trebuia să se neliniştească nici pentru onorar. Avea misiunea s-o însoţească pe lady Avon şi era plătit cu leafă fixă.

Dr. Allan şi dr. Lynch, care erau amândoi mai în vârstă decât mine, aveau o experienţă profesională mult mai vastă decât a mea şi, pe lângă toate acestea, mai erau şi cetăţeni englezi; m-au primit cu destulă răceală. Abia dacă se sileau să fie curtenitori. Am făcut mult haz când am aflat mai târziu că doctorul Allan mă numise de câteva ori „inspector de canalizare“. (Supravegherea canalelor cădea tot în sarcina „hakimului“ din localitate, deşi la Edfu nu existau canale!) Dr. Allan mă infomiă că fusesem chemat în urma dorinţei exprimate de lady Avon, care – probabil – ţinea mult la părerea mea. Apoi îmi comunicară diagnoza stabilită de ei, deşi doctorul Allan nu mai era atât de sigur că se află în faţa unui caz de neurită parazitară.

— Trebuie să aşteptăm până când doctorul Lynch va face la Cairo radiografiile necesare, zise el.

Mi-am adus aminte de sfatul lui Bimbo: „Nu vorbi mult. Lasă-i pe alţii să vorbească!“ În consecinţă am tăcut.

Dr. Allan începu atunci o discuţie ştiinţifică cu doctorul Lynch, despre acidul uric,

această secreţie scabroasă a organismului uman, care provoacă atâtea boli dureroase. Între timp însă, nu fură în stare să numească niciuna din aceste boli. Acidul uric alcătuieşte una dintre principalele noastre surse de câştig, dat fiind că se fabrică anual nenumărate medicamente, vândute pentru multe milioane de lire. Aceste doctorii sunt înghiţite până şi de cei care au prea mult acid uric în organism, fără să păţească nimic rău. Ba, în unele cazuri, doctoriile pot chiar să folosească! Terapeutica glandelor cu secreţie internă, igiena modernă şi nutriţia pe baze ştiinţifice, vor face cu timpul să dispară toţi aceşti vraci care exploatează credulitatea umană.

Discuţia continua, fără ca eu să le fi comunicat încă părerea mea.

În cele din urmă, doctorul Lynch binevoi să se intereseze de natura experienţelor mele şi de calificarea ce-o aveam. Am văzut că cele ce-i comunicam nu i-au prea schimbat părerea despre mine. Pe când discutam, Mrs. Cole se urcă pe scară. Îi făcu semn lui Lister, căruia îi şopti ceva la ureche. Doctorul Lister se întoarse grăbit:

— Doctore Ibrahim, lady Avon te roagă să te duci până la ea.

Am făcut un gest, prin care îmi invitam colegii să mă însoţească.

— Coborâţi singur, zise doctorul Allan.

I-am ascultat refuzul aproape dictatorial şi am coborât singur. Lady Avon părea foarte slăbită, când am intrat însă în cabină, am avut intuiţia sigură că dispune încă de acea rezervă de energie organică, care – în crizele de felul celei la care ne puteam aştepta din clipă în clipă – are unul din cele mai importante roluri. Această rezervă de energie avea să-i ajute să scape poate de primejdia care o ameninţa. M-am apropiat de patul ei. Îmi apucă mâna, cuprinzând-o între palmele ei.

— Ce înseamnă toate acestea? De ce atâţia medici? Refuz să plec la Cairo! Am încredere în d-ta. Ştiu că d-ta ai dreptate. Consimt să procedezi aşa cum vei găsi de cuviinţă. Iar dacă nici d-tale nu-ţi reuşeşte, fie ce-o fi.

Ochii i se umplură de lacrimi.

— Madame, i-am spus eu, mă impresionează profund încrederea d-v. Sunteţi însă engleză, iar medicii aceştia vă sunt compatrioţi. Eu nu sunt decât egiptean.

Zâmbi.

— Doctore Ibrahim, eu iubesc Egiptul. Prefer să mor în Egipt, decât în orice altă parte a lumii.

— Noi însă nu vrem ca d-v. să muriţi, nici aici, nici aiurea. Domnii de sus sunt medici cu vază. Nu pot proceda împotriva sfatului lor.

— Foarte bine, atunci lăsaţi-mă aici, să mor în pace. Familia mea a aflat între timp de agravarea stării mele. Înaltul Comisar a telegrafiat în Anglia.

— Fie, am răspuns. În tot cazul, le voi comunica foarte energic colegilor de sus, ce trebuie să se întâmple.

— Nu mi-e frică de nimic, şopti ea. Am să te ajut. Vorbeşte chiar acum cu ei. Dacă poţi, convinge-i să se întoarcă la Cairo.

M-am suit pe punte. Mă simţeam puternic şi sigur de mine. Nu mai aveam nicio îndoială. Deocamdată eram stăpânul meu, chiar dacă nu ajunsesem încă stăpân pe situaţie. Doctorul Allan şi Lynch mă aşteptau.

— Aţi terminat foarte repede cu examinarea pacientei.

— Am examinat-o până acum de două ori pe Lady Avon.

— Ah, lady Avon nu ne-a spus nimic despre aceasta. Şi nici d-ta, Lister, nu ne-ai spus nimic.

Se întoarseră surprinşi spre doctorul Lister.

— Credeam că e mult mai bine să vă comunice doctorul Ibrahim personal, părerile sale.

— Ah!

— Da, murmură foarte dârz doctorul Lister.

— Aşa...

Şi doctorul Lynch îşi strâmbă puţin gura îngustă.

— Vă putem cunoaşte şi noi diagnoza? se interesă doctorul Allan.

Le-am comunicat-o. Le-am spus tot ce aflasem. Am accentuat că transportarea pacientei poate avea repercusiuni fatale.

M-au ascultat cu cea mai glacială indiferenţă, pentru a nu spune mojicie.

— Să presupunem că aveţi dreptate, zise doctorul Lynch. Accentuez, fireşte, că eu sunt convins de contrariul. Dar să presupunem că dreptatea este de partea d-v. Cum vreţi s-o operaţi pe lady Avon în acest târg, în care nu se găseşte cel puţin o clădire, care să poată fi comparată cu un spital de câini, ceva mai curăţel?

— N-aş propune o intervenţie chirurgicală, dacă n-aş avea posibilitatea de a o face, am răspuns foarte rece. Recunosc, suntem înzestraţi cu mijloace foarte primitive, dar suficient de bune pentru a corespunde necesităţii.

— Cred că ar fi bine să înştiinţăm fără întârziere înaltul comisariat, pentru a împiedica o nenorocire, zise doctorul Allan.

— Domnilor, am răspuns eu, fără să mă emoţionez, nu cred ca cineva, fie chiar High Commissioner-ul în persoană, să poată opri pe un medic şi un chirurg calificat, de a-şi alcătui o părere profesională despre un caz.

— Tot aşa, nu văd cum ar putea cineva interzice unui pacient să dispună singur de sine.

— Lister, făcu dr. Allan, cred că, datoria d-tale este să-i trimiţi imediat lordului Avon o telegramă explicativă.

— Bine. Cred că telegrama nu strică.

— O cred şi eu binevenită, am intervenit, pentru ca lordul Avon să afle întreg adevărul. Între timp, cu modestele mele mijloace tehnice, vă stau la dispoziţie, dacă veţi avea nevoie de mine.

— O vom examina înc-o dată pe lady Avon, declară doctorul Lynch.

Eram convins că nu vor descoperi nici de astă dată tumoarea. Era invizibilă. Eu

însă ştiam că este acolo. Era o tumoare foarte tare, ca o nucă măruntă, în regiunea inferioară a coloanei vertebrale. O radiografie bună ar fi descoperit-o cu siguranţă. La Edfu însă nu se putea face o astfel de radiografie. Cu trei ani înainte, tratasem o femeie care avusese o tumoare asemănătoare, pe care am extirpat-o cu succes. Ceea ce însemna că dispuneam de experienţa necesară în legătură cu tratamentul postoperatoriu, care era cel puţin tot atât de important ca operaţia însăşi. Nici morfina, nici efectele mecanice nu puteau alina durerea provocată de presiunea mereu crescândă exercitată de tumoare asupra centrilor nervoşi. După câte ştiam, nu exista niciun tratament care ar fi putut îmbunătăţi starea pacientului, decât scalpelul şi, ceea ce este extrem de important la un chirurg: dexteritatea.

Am părăsit dahabiahul, gata de harţă. Era în joc respectul meu pentru medicină, ştiinţa şi întrega mea carieră. Era un atac decisiv cel pe care îl dădeam. Mă copleşi o dorinţă aproape chinuitoare de a extirpa tumoarea aceea şi de a ieşi victorios din lupta împotriva bolii. Ceea ce însemna: să salvez o viaţă şi să alung moartea de pe baricade! Şi ce viaţă! Viaţa unei doamne engleze, prietenoasă şi blândă, care în pofida chinurilor pe care le îndura, nu uita să afirme că iubeşte Egiptul şi care avea încredere în mine!

Coborî întunericul. Bimbo şi cu mine şedeam pe scaunele de lemn ale cafenelei lui Madjubian.

Doctorul Lister trecu de două ori prin faţa cafenelei, fără să ne vadă. Apăru dirigintele poştei. Zicea că, în viaţa lui, nu primise şi nu expediase atâtea telegrame englezeşti, ca în acea zi. Apoi trecu prin faţa noastră doctorul Lynch, călare pe un măgar, urmat de dragoman. Probabil se grăbea să vadă templul lui Horus. Apoi Miss Sloane, subreta lady-ei Avon, şi doctorul Lister trecură într-o trăsură. Sosi telegrafistul de la poştă, pentru a-l chema pe diriginte.

— Alte telegrame? Yasalaam! Statul se îmbogăţeşte! Vor trebui să-mi mărească leafa. De cinci ori am intervenit prin petiţii, dar până azi n-am primit răspuns.

Porni grăbit spre oficiul poştal. Apoi apăru Ismail, care îmi întinse o scrisoare.

„Iubite doctore Ibrahim,

Situaţia a devenit insuportabilă. De fapt, mi-ar veni să râd dacă starea prietenei mele n-ar fi atât de gravă. Are atâta încredere în d-ta şi atât de puţină în ceilalţi medici, încât mă roagă pe mine să-ţi pun întrebarea: ce sfat ne dai? N-ar vrea să-l jignească nici pe doctorul Lynch, nici pe doctorul Allan, dar cea mai fierbinte dorinţă a ei este să-i vadă cât mai repede plecaţi. Spune că, dacă ar putea, s-ar scula şi s-ar îmbrăca, numai pentru a dovedi că n-are nevoie de ajutorul lor. Te rog, răspunde-ne imediat!

(Iartă-mi graba).

Virginia Cole“.

Bimbo îmi întinse fără un cuvânt stiloul său.

„Madame,
Singura modalitate de a scăpa de medici, este de a le comunica dorinţa pacientei. Rugaţi-l pe doctorul Lister, să le-o spună. Din păcate, după cât ştiu din propria-mi experienţă, nu există niciun alt procedeu. Pacientul are dreptul de a-şi jigni medicul, cât timp se află în situaţia de a-l putea plăti pentru serviciul prestat. Rămân al dv. etc..."

I-am dat scrisoarea lui Ismail, spunându-i s-o ducă imediat pe dahabiah. Apoi n-am mai aflat nimic despre lady Avon. Am petrecut seara în tovărăşia lui Bimbo. Eram nespus de fericit că-l puteam primi musafir în casa mea. Ne-am împrietenit pentru o viaţă întreagă. Între noi nu existase niciodată fantoma geloziei profesionale. În seara aceea am stat până târziu, schimbându-ne impresiile. Orele treceau cu repeziciune. A refuzat să se culce în patul meu, pe care i l-am oferit cu dragă inimă, astfel că – până la urmă – ne-am culcat amândoi pe podele.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, apăru doctorul Lister. Dat fiind ceasul la care sosea, agitaţia lui era aproape nejustificată.

— N-am dormit toată noaptea, zise el. Nu mai ştiu ce să fac. Lynch şi cu Allan sunt adânc ofensaţi. Au plecat furioşi. M-au întrebat de ce i-am chemat la Edfu?

— Acesta este prietenul meu, doctorul William! am zis, arătându-l pe Bimbo, care stătea lângă mine, în pijamaua-i trandafirie.

— Dumnezeule! se minună doctorul Lister. Aici apar medicii, de la o zi la alta, ca ciupercile după ploaie!

— De ce vă miraţi, sir! zise Bimbo. Sunt medicul şef al spitalului din Luxor.

— Şi ce înseamnă prezenţa d-v. aici? întrebă Lister.

Bimbo izbucni în râs.

— Doctorul Ibrahim m-a numit pentru câteva zile asistentul său.

Doctorul Lister îşi căută cu degete tremurânde o ţigară. Am ridicat de pe masă o cutie cu ţigări şi i-am oferit una.

— Sunt mai liniştit, zise el, în timp ce-şi aprindea ţigara.

— De ce, sir? întrebă Bimbo.

— Pentru că sunteţi aici, sir. Sincer să fiu, nu mă simt prea indicat, să asist la o intervenţie chirurgicală. Astăzi însă, n-aş fi în stare nici să ţin în mână o farfurie, în tot cazul, – un acces neaşteptat de tuse îl zgudui – ţin să vă spun că, după o matură chibzuinţă, am ajuns la concluzia că diagnoza pusă de doctorul Ibrahim este justă. Da, sunt aproape sigur că el are dreptate. Înainte de a-mi lua responsabilitatea pentru cele ce se vor întâmpla – continuă el, clătinându-şi degetul arătător – (şi nu uitaţi că am acceptat părerea doctorului Ibrahim împotriva sfatului categoric al celor doi colegi de la Cairo), înainte deci de a-mi lua responsabilitatea pentru urmările

intervenţiei, vă rog să-mi arătaţi încăperea pe care o veţi pune la dispoziţia pacientei.

Aruncă o privire de pe balcon, spre deşertul din geana zării. Soarele îşi împrăştia razele de aur, în formă de evantai. Fumul albăstrui al satului de felahi din zare şerpuia lin peste holde, învăluind într-un văl străveziu palmierii. Domnea pretutindeni o pace serafică.

— Ah, ştiţi că-mi place! Sincer să fiu, nici nu mă aşteptam la aşa ceva. Odaie pentru îngrijitoare, odaie pentru subretă şi – în caz de nevoie – odaie chiar pentru prietenă. Un balcon simpatic pentru convalescenţă. Te felicit, doctore Ibrahim! Eşti un adevărat vrăjitor.

O clipă – dar numai o clipă – m-am gândit că va trece acum la problema onorariului. Spre marea mea satisfacţie, doctorul Lister se dovedi însă un perfect gentleman.

— Cum o vom transporta pe lady Avon până aici? întrebă el.

Am propus o targă. Doi tineri puternici de pe dahabiah, ar putea-o aduce cu infinite precauţiuni până aici.

— Foarte bine, doctore Ibrahim.

Tăcu, se îndepărtă câţiva paşi, apoi se apropie iar de mine.

— Foarte bine! Începând de astăzi, preiei d-ta cazul?

Se uită ţintă la mine.

— Da, i-am răspuns, dacă toţi cei interesaţi sunt de acord.

— S-a făcut, prietene! zise doctorul Lister şi îmi strânse mâna.

5

Am trecut imediat la acţiune. M-am dus pe dahabiah, împreună cu doctorul Lister. Mrs. Cole ne aştepta îngrijorată şi am observat că plânsese. Nici targa nu-i făcu o impresie prea bună.

— Doctore Ibrahim, zise ea, eşti sigur că ce vrei să faci este cea mai bună soluţie?

— Sunt sigur.

— Fără nicio rezervă?

— Fără nicio rezervă. Şi sunt foarte fericit că sunteţi aici. Lady Avon va avea mare nevoie de o prietenă bună. D-v. mă veţi ajuta, ca s-o salvăm.

— Am să-i comunic că ai sosit.

Plecă pentru câteva minute, apoi se întoarse. Când am intrat în cabină, lady Avon îşi aşeza pe noptieră cărticica de rugăciuni. Era palidă. Îşi crispase buzele, dar în priviri i-am citit hotărârea de a nu mai da înapoi.

— Sunt gata, zise ea foarte încet. Am îndurat atâtea chinuri, încât nici moartea nu mă mai înspăimântă.

Întinse mâna după cărticica de rugăciuni şi scoase dintre paginile ei o telegramă

împăturită, pe care o întrebuinţase ca semn de citire.

— Aş vrea să fie făcută operaţia când va sosi soţul meu, zise ea, întinzându-mi telegrama, ca s-o citesc. Ţi-o arăt, pentru cazul când mi s-ar întâmpla ceva... E de la soţul meu.

Telegrama avea următorul cuprins:

„Mâine dimineaţă pornesc de la Heluan. Capul sus. N-asculta de nimeni. Fă ce-ţi dictează inima. Procedează în consecinţă. Toată dragostea mea pentru tine. Dumnezeu să-ţi ajute. Jack“

I-am înapoiat telegrama şi câteva clipe n-am fost în stare să scot niciun cuvânt.

— I-am lăsat prietenei mele o scrisoare, pentru soţul meu, în cazul când...

Încercă să zâmbească.

— Te rog, încurajeaz-o pe Mrs. Cole! Fii bun cu dânsa, pentru că ea se poartă cu mine ca un adevărat înger!

Îşi acoperi încet ochii cu mâna.

— Sunt gata, zise ea.

I-am dat puţin eter, apoi am transportat-o la mine, cu foarte multă grijă. Mrs. Cole şi subreta păşeau în urma tărgii. Biata Sloane plângea, de parcă ar fi fost o boci-toare plătită. În cele din urmă, m-am răstit la ea:

— Dacă nu încetezi cu plânsul, nu te las să intri în casă!

— Eu nu plâng, doctore! răspunse ea jignită.

Toate se petrecură conform programului stabilit.

L-am prezentat pe Bimbo pacientei. Mi-am îmbrăcat halatul. În camera vecină ne-am spălat mâinile, pe când Mrs. Cole şi subreta o pregăteau pe lady Avon, conform dispoziţiilor mele. Apoi le-am trimis pe femei la parter. Bimbo o examină pe lady Avon, punându-şi degetul pe punctul critic.

— Ai avut dreptate! şopti el.

Am dat din cap.

Dr. Lister dădu şi el din cap, foarte grav. Cred că nu mai asistase de câţiva ani la nicio intervenţie. Era galben ca ceara. Bimbo continuă narcoza, pe când noi transportam pacienta în sala de alături, închizând uşile.

Într-o oră am terminat operaţia, extirpând o tumoare măricică. Am aşezat tumoarea într-un borcan. Eram mulţumit.

Bimbo fu pentru mine o adevărată binecuvântare. Pansa şi bandaja cu siguranţă profesională pacienta, care nu-şi revenise încă din narcoză.

Începusem operaţia cu toată inima şi, mai ales, cu toată îndrăzneala de care dispuneam. Mărturisesc că, fără acel curaj nebunesc, care în meseria mea constituie garanţia succesului, n-aş fi făcut decât o treabă de cârpaci. Am întrebuinţat foarte puţine instrumente, căutând să lezez cât mai puţine ţesuturi. A

fost o deosebită onoare pentru noi, când doctorul Lister îşi scoase mănuşa şi ne strânse prietenos mâinile:

— N-am întâlnit încă niciodată doi tineri atât de îndrăzneţi ca d-v., recunoscu el.

Spre marea mea bucurie, cu trenul de după prânz sosi infirmiera chemată de la Cairo. Era cât pe-aici s-o îmbrăţişez.

— Dragă Nelli, ai sosit tocmai la timp. Vei fi ocupată aici cel puţin trei luni.

Lady Avon se simţea rău. Noua situaţie era foarte neplăcută pentru ea şi apoi primejdia nu trecuse încă.

Plângea şi aiura, ca un efect al narcozei, apoi după prânz căzu intr-un somn adânc, vecin cu leşinul. Seara, Bimbo se întoarse la Luxor. Casa era cufundată într-o linişte adâncă. Să fi fost oare preludiul tăcerii veşnice? Obişnuieşte să se spună pretutindeni: „Operaţia a reuşit, pacientul a murit“.

În noaptea aceea nu mi-am putut închide ochii. Recapitulam mental fazele operaţiei. Eram atât de neliniştit, încât am intrat de cel puţin zece ori în camera unde zăcea lady Avon. Nelli stătea de strajă. Mărunta ei făptură de irlandeză era scăldată de razele lunii.

— All right, doctore! îmi şopti ea. Sunt aici!

Trei zile şi trei nopţi situaţia rămase staţionară. Apoi a patra zi dimineaţa surveni o schimbare în starea pacientei. Nu era decât o mică lumină în pupile, dar ştiam că norocul îmi binecuvântase mâna. Mi-am dublat energia. Trecură şase zile şi şase nopţi. Apoi am remarcat o palidă roşeaţă în obrajii bolnavei şi un surâs stins, care parcă venea de undeva de departe. A şaptea zi glasul îşi recăpătă strălucirea de altădată şi, în aceeaşi zi, sosi şi bărbatul, pe care îl respectam în mod deosebit, pentru cuvintele de îmbărbătare pe care le trimisese de la câteva mii de kilometri.

Sosi lordul Avon. Era aşa de înalt, încât trebui să se aplece, pentru a putea intra pe poartă. Am fost chemat de lângă bolnavă. Stătea în capul scării ca un turn şi un smoc de păr negru, amestecat cu fire cărunte, îi cădea pe frunte. Umbla mai repede decât căruţele trase de mârţoagele flămânde din Edfu. Mă privea cu ochii pe jumătate închişi. Încă nu existam pentru el.

— Ce face soţia mea? întrebă el.

— Operaţia a reuşit, am răspuns. Am să-i comunic că aţi sosit.

— Şi... primejdia a trecut?

— Ca om, v-aş putea răspunde: da! Ca medic, nu vă pot spune decât: probabil!

Mă privi cu ochii măriţi. Avea ochi vineţi, poruncitori, potriviţi cu nasu-i ferm şi buzele frumos arcuite, care nu vorbeau niciodată fără rost.

O clipă am avut impresia că mă învăluie cu o privire de copleşitoare bunătate.

— Mă încred în cuvântul unui bărbat! zise el, accentuând cuvântul „bărbat“.

Am urcat, am chemat-o pe Nelli, am prezentat-o lordului Avon şi am rugat-o s-o anunţe pe bolnavă că lordul Avon sosise. Nelli era o infirmieră experimentată. După două minute se întoarse şi făcu un uşor semn din cap către lordul Avon. Bărbatul se

opri în prag. Am auzit un ţipăt slab: „Jack“! Apoi am închis uşa şi am coborât la parter.

Se spune că englezii nu plâng niciodată. Eu am văzut în ochii lordului Avon lacrimi adevărate.

6

Lordul Avon locuia pe dahabiah. În primele zile păru foarte nerăbdător şi încercă s-o ducă pe soţia sa, fie la Luxor, fie la Assuan, pentru a o plasa într-un hotel de lux. Eu însă am fost de părere că pacienta nu poate fi transportată sub niciun motiv, înainte de două sau trei zile. Lordul era un bărbat foarte greoi, obişnuit să comande. Era evident: fusese învăţat să ordone, iar ordinele să-i fie executate fără împotrivire. Îl enerva faptul că trebuia să se supună dispoziţiilor unui medic egiptean, care – la fel ca majoritatea oamenilor – era mijlociu de statură şi deci cu un cap mai scund decât el. După câteva zile însă, nerăbdarea de la început dispăru, trădându-şi trăsăturile plăcute ale caracterului. Era întruchiparea politeţii şi a bunătăţii. Niciun elefant îmblânzit n-ar fi putut fi mai docil. Se străduia să cunoască pe toţi cei angajaţi pe bordul lui „Osiris“ şi dragomanul era obligat să-i tălmăcească doleanţele şi nemulţumirile lor. Se interesa cu o curiozitate aproape copilărească de toate detaliile vaporului pe bordul căruia locuia. Învăţă câteva cuvinte arabe, studia harta Egiptului, a Nilului şi Sudanului, ceru să i se trimită de la Cairo o ladă plină cu cărţi, pentru a se documenta asupra acestor lucruri şi – în fiecare dimineaţă, îmbrăcat într-un pulovăr de lână – făcea canotaj, pentru a-şi menţine silueta. Reuşi să rupă câteva vâsle. Corăbierii vorbeau de el cu o teamă amestecată cu respect. Era apoi un pasionat fotograf, care fotografia tot ce-i ieşea în drum. Pescuia în apele Nilului şi reuşi să prindă o dată un peşte uriaş. Fu însă nenorocit pentru câteva zile, negăsind nicăieri numele englezesc al peştelui. Bucătarul meu îi pregăti câteva cotlete după obiceiul din Sudan, pe care lordul Avon le găsi de-a dreptul minunate. Îşi vizita soţia de două ori pe zi. I-am limitat vizitele la câte o jumătate de oră, pentru că observasem că sălăşluia într-însul o extraordinară vitalitate, care nu numai că radia în toate părţile, dar epuiza şi energia celor din jurul său. Se părea că nu-şi dă seama de această facultate. Eu însă eram sigur că e conştient de ea. Am constatat mulţumit că-i place singurătatea. Nu se plictisea niciodată, întocmai ca un băieţel de cinci sau şase ani, care se joacă în nisip, de dimineaţă până seara.

Mrs. Cole avea la orice oră din zi şi din noapte acces în camera bolnavei. Femeia aceasta, care era socotită una din cele mai fermecătoare apariţii ale societăţii londoneze, făcu adevărate minuni prin spiritul ei de sacrificiu. Soţul ei rămăsese în Anglia, aveam însă impresia că Mrs. Cole era mulţumită din cauza depărtării dintre ea şi Mr. Cole. Căsătoria ei nu era fericită. După toate semnele, Ronnie era un incorigibil Don Juan. Acum, preocupată de boala prietenei, ducea o existenţă incoloră, aproape monotonă, îngrijindu-şi prietena, scriind scrisori în locul ei,

discutând cu ea întâmplările din trecut: Mrs. Cole părea mulţumită. Nu peste mult mi-am dat însă seama că nu era aşa. Îmi împărtăşi câteva din decepţiile încercate. Avea o adâncă înţelegere pentru viaţă. Privea viaţa ca pe o şcoală, pe care numai indivizii cei mai temerari şi bine construiţi sufleteşte, puteau s-o urmeze până la capăt. Iubea lumea în care se născuse şi crescuse, dispreţuind-o în acelaşi timp. „A fi cât mai natural“, aceasta îi era deviza, deşi totul pe dânsa era vopsit şi făcut. Îi plăceau oamenii „naturali“. Pe scurt: era o femeie-paradox, dar – împotriva artificialităţii ei – atât de umană, încât am îndrăgit-o din prima clipă, deşi mi-a trebuit multă vreme până să-i cunosc caracterul. Dacă ar fi fost mai puţin bogată, mai puţin răsfăţată şi mai puţin preocupată de sine, ar fi putut ajunge o femeie fericită.

Ce-aş putea spune despre lady Avon? Îi este îngăduit unui medic să-şi iubească pacientul, în sensul acelei iubiri, care are atâtea trăsături comune cu adoraţia religioasă? În lungul răstimp cât am fost în apropierea ei, niciodată n-am auzit-o pe lady Avon plângându-se de una din numeroasele-i necazuri. Era cu adevărat miloasă, bună şi nobilă, astfel că până şi societatea londoneză vorbea despre ea ca de o fiinţă situată deasupra oricărei critici omeneşti. Totuşi, nu era câtuşi de puţin plictisitoare! Dimpotrivă! Aveai impresia că nu se ocupa niciodată de sine. Se interesa totdeauna de altcineva. Chiar atunci, când lordul Avon îşi făcu apariţia, mâhnirea ei era că nu putea să se îngrijească singură de confortul soţului. O chinuia mereu gândul acesta.

Cărticica Noului Testament şi cea de rugăciuni erau pline de fotografiile soţului, a fiului, a rudelor apropiate, a prietenilor intimi şi de portretele capetelor încoronate. Să nu vă închipuiţi nicidecum că era bigotă. Era însă religioasă până în fundul sufletului. Blândeţea alcătuia unul din elementele esenţiale ale firii ei. Toate gesturile şi actele vieţii sale mărturiseau această blândeţe, această fugă de lume şi de publicitate. Astfel fusese crescută. Părintele şi bunicul său participaseră activ în treburile bisericii evanghelice, deşi ambii – în calitatea lor de membri pasionaţi de politică ai Camerei Lorzilor – păzeau vigilenţi, asemenea unor buldogi mârâitori, interesele clasei lor şi ridicau tonul, de câte ori credeau că siguranţa imperiului este ameninţată. Lady Avon nu iubea nici problemele, nici chestiunile prea grave. Tot ce ştia despre politică, artă, literatură şi subiecte asemănătoare, i se întipărise incidental în memorie.

Probabil că banii nu constituiseră pentru ea nicicând o problemă, poate pentru că averea familiei sale era atât de importantă, încât avea să supravieţuiască, asemenea granitului, celor mai catastrofale crize economice ale imperiului. Problemele financiare nu-i interesează pe oamenii de soiul lorzilor Avon, decât într-o măsură foarte redusă. Vechile familii engleze nu trăiesc niciodată pentru prezent, nici pentru fericirea unei singure generaţii; forţa lor îşi trage rădăcinile din solidaritatea generaţiilor trecute. Şi pentru ca puterea continuă să rămână în

mâinile lor, putere cu ajutorul căreia au stăpânit atâta vreme poporul englezesc, determină în mod inconştient evoluţia viitorului naţional. Numai un cataclism general ar putea dărâma stâncile pe care este clădită rezistenţa seculară a acestor familii: rezistenţa alcătuită din caracter dârz britanic, care se împleteşte cu gingăşii sentimentale, cu dragostea lucrurilor mărunte, cu dorinţa de a modela întreg pământul după chipul şi asemănarea sufletului britanic, de a face din mapamond o puternică colonie britanică, ba să creeze chiar o lume plină de mentalitatea, de justiţia şi libertatea britanică. Iată puterea care mocnea în inima blândă a pacientei mele. Numai judecând după păru-i blond, după privirile albastre, după atitudinea-i rezervată şi din refuzul de a-şi dezvălui gândurile intime, puteai descifra frumuseţea acelui suflet. Şi mărturisesc: cu cât pătrundeam mai mult luminişul acelui suflet, care era numai floare şi parfum, plivit de orice buruiană, cu atât simţeam mai puternic în mine deşertul, noaptea africană. Şi începeam să-mi dau seama că aproape tot ce învăţasem până atunci, fie bine, fie rău, sosise din Europa. Europa a zămislit civilizaţia contemporană şi giganticul tehnic. Eram şi eu un fruct al Europei. Partea aceea a eului meu, cu ajutorul căreia puteam să-i fiu de folos poporului egiptean, îmi fusese dăruită de Europa. Carnea şi sângele le aveam de la părinţi; caracterul, talentul, toate simpatiile-mi fireşti le moştenisem de la patria mea. Restul însă? Ce-aş fi astăzi – mă întrebam eu – dacă n-aş fi învăţat de la Europeni? N-avea nicio însemnătate, ce învăţasem, cât şi de la cine.

Lady Avon socotea o binecuvântare faptul că îşi petrecea convalescenţa în modesta mea casă din Edfu. Mă asigură că, niciodată nu simţise o atât de organică comuniune cu un popor, ca aici în Egipt, deşi trăise mulţi ani în India, unde dusese o viaţă de adevărată regină.

— Trebuie să-ţi cunosc bine patria, zise ea. Din păcate, ştiu atât de puţin despre toate minunile acestui pământ!

După două săptămâni, situaţia ei se îmbunătăţi în aşa măsură, încât o scoteam cu pat cu tot pe terasă. Mrs. Ronald Cole se mută în camera vecină cu a îngrijitoarei. Îngrijitoarea dormea în aceeaşi cameră cu lady Avon, pentru a fi oricând la îndemână. Hussein pregătea minunate mâncări de legume. Supa de linte, porumbeii fripţi şi fripturile gătite de el erau aşa de bune, încât lordul Avon, care-mi era foarte des musafir, mă întreba adeseori:

— Spune-mi, doctore, când mai gustăm din supa aceea minunată de linte?

Lordul îşi instalase pe dahabiah o pivniţă cu vinuri şi deşi era un chefliu foarte temperat, îi plăcea să fie înconjurat de oameni veseli şi poznaşi. Doctorul Lister era aproape nebun de fericire. Câteodată îmi petreceam serile pe dahabiah, luam masa în societatea lor, apoi după cină jucam bridge. Uneori, cunoscuţii care navigau în sus sau în jos pe Nil, se opreau să viziteze dahabiahul, iar unii din ei rămâneau la Edfu pentru câteva zile, o vizitau pe lady Avon şi o felicitau pentru vindecare-i „miraculoasă“.

Într-o bună zi, apăru şi mama lordului Avon. Familia îi spunea „Mammy“. Femeia aceea simplă, aproape octogenară, părea indestructibilă în vitalitatea ei. Într-o dimineaţă părăsi dahabiahul, cu o pălărie uriaşă, cu vălul fluturând în vânt, cu gâtul împodobit de lanţuri şi bijuterii demodate, în mână cu o umbreluţă verde de mătase. Păşea ceremonios, ca o doamnă de onoare, care străbate sala de recepţii a palatului Buckingham. Când am zărit-o, am rămas nemişcat în prag, ca un cârciumar uluit.

— Viu, Emilie! striga ea de departe, când îşi văzu nora pe terasă. Viu, copila mea! De ce stai la soare? E primejdios! Poţi căpăta o insolaţie. Dumnezeule mare!

Se întoarse spre lordul Avon care venea în urma ei.

— Cum o puteţi lăsa să stea în soare? Şi cine sunt oamenii aceia murdari din preajma ei?

Glasul ei devenea uneori ascuţit, ca al papagalilor. Deodată se opri, închizându-şi cu un gest scurt umbrela.

— Femei şi copii! Ce înseamnă comedia de sus? Jack, ia-o înainte şi fă-i loc mamei tale!

Lordul Avon îi oferi braţul, bătrâna însă îl refuză.

— Dacă cele ce văd fac parte din Egipt şi noi suntem cei care purtăm grija Egiptului, atunci n-aveam cu ce să ne prea lăudăm. De ce nu facem ceva în interesul acestor oameni? zise ea arţăgoasă. Jack, mi-e ruşine că-ţi sunt mamă! Ai fost doar guvernator general! Nu poţi face ceva pentru ei?

Îşi fâlfâia umbrela.

— Viu, Emilie, viu! Stai liniştită! Viu, de-a dreptul de la Londra, să te văd. De Crăciun soseşte şi Noel!

Femeia aceasta uscată şi înaltă, pe care mă pregăteam s-o întâmpin în halatu-mi alb şi fără guler, se apropie cu paşi îndesaţi.

— Cine-i acest om? întrebă bătrâna, arătându-mă cu umbrela.

— Doctorul Ibrahim! El e omul *acela.*

— Aşa? Bine, dar omul acesta râde! enunţă ea. Sper că nu de mine râde! Ascultă tinere, ia seama: sunt înarmată cu umbrela!

Şi mă ameninţă cu ea.

— Sunt încântat de a vă cunoaşte într-o atât de bună dispoziţie, i-am spus eu. Fiţi binevenită, madame...

— Era cât pe-aici să ajungi ucigaş, se răsti ea la mine. Ai fi fost în stare să-mi omori copila!

— Oare cu toată lumea se poartă atât de matern? m-am întrebat eu în gând.

— V-aş putea fi băiat, doamnă, dacă soţul d-v. mi-ar fi fost tată, i-am spus eu râzând.

— Ce poznaş mai e şi omul ăsta?

Mă fixă stăruitor, de parcă i-ar fi fost greu să-şi alcătuiască o imagine clară

despre mine. Apoi izbucni şi ea într-un râs nestăpânit.

Când reuşi din nou să închege o frază, mă întrebă:

— Obişnuieşti să-ţi prăjeşti toţi bolnavii la soare?

— Unele flori au nevoie de soare, altele nu cresc decât în umbră, i-am răspuns.

Mă fixă din nou. Lordul Avon îi explică zâmbind:

— O compară pe Emilie cu o floare.

— Ai dreptate. Jack, ai dreptate! zise ea, pe un glas care deveni pe neaşteptate profund, ca un bas bărbătesc.

Intră în casă, îşi ridică marginile rochiei şi urca scara cu atâta energie, încât toată clădirea se cutremură sub paşii ei.

— Mama are optzeci şi doi de ani, îmi şopti lordul Avon. E foarte fericită că se află aici.

— Da, dar nu mai mult de o jumătate de oră, i-am răspuns tot în şoaptă.

Hussein servi pe terasă cafea şi ţigarete. Apoi timp de o jumătate de oră n-am auzit altceva, decât glasul bătrânei.

7

Înainte de Crăciun, lordul Avon mă rugă să vizitez împreună cu el templul lui Horus. Am pornit dimineaţă, cu o trăsură. Soarele scălda templul iubirii într-o baie de aur. Incontestabil că strămoşii mei avuseseră viziuni grandioase, aproape supraomeneşti. Pentru că nu cred să mai existe alt edificiu pe toată faţa pământului, afară de templul lui Horus, atât de categoric opus clădirilor cenuşii ale stilului contemporan. Am trecut pe sub coloanele înalte şi lordul Avon, uriaşul, părea în umbra gigantelor colonade, un biet gândac. Se uită distrat în jurul său.

— Mărturisesc, habar n-am de egiptologie, zise el. Toate acestea sunt, fără îndoială, magistrale, eu însă nu mă prea pricep.

Apoi schimbă diapazonul şi mă lovi peste umăr. În intenţia lordului Avon, gestul trebuia să însemne concretizarea simpatiei sale, numai că era cât pe-aici să-mi scrântească umărul.

— Ştii, doctore Ibrahim, d-ta eşti cu adevărat un om al dracului de onest! Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc pentru toate câte ai făcut în interesul soţiei mele. Poate, ţi se va părea ciudat că-ţi spun aceste lucruri... dar îmi iubesc soţia. Cele petrecute aici au pentru mine şi pentru fericirea mea o importanţă covârşitoare. Ştii... sunt un om ca toţi oamenii, cu păcatele mele, cred, însă, că am făcut în viaţa mea nenumărate lucruri care au nenorocit-o pe biata Emilie. N-am încetat însă o clipă s-o iubesc. Soţia mea e foarte cucernică. Sunt şi eu religios în felul meu, dar gândesc altfel decât ea.

Treceam împreună pe lângă coloanele gigantice. În lumina dimineţii, ghirlandele de flori păreau turnate în aur masiv. Lordul Avon îşi ridică privirile spre coloane.

— Ştii, zise el, pe un glas cât mai indiferent cu putinţă, mi-a făcut mare plăcere

să te cunosc. Nu prea ştiu multe despre ţara şi poporul d-tale, am însă impresia că sunt foarte multe încă de făcut... deşi, ar trebui să recunosc că Egiptul este mult mai evoluat decât India.

Făcu o mică pauză.

— Probabil că d-ta eşti naţionalist. Sunt de acord că tânăra generaţie intelectuală trebuie să fie naţionalistă, altfel Egiptul n-ar putea progresa.

Se opri şi mă privi cu ochii lui frumoşi, vineţi. În privirile lui am descoperit o frântură din vechea Anglie, cu tot ce cuprinde această naţiune.

— Te rog să-mi povesteşti, cum se face că un om de valoarea d-tale stă înmormântat într-un târg blestemat ca acesta şi cum se poate că nu ai un post cel puţin egal cu munca pe care o depui?

— Ar fi o poveste prea lungă, sir!

— Avem însă timp suficient, nu?

— Da. Timp avem. Mărturia pe care vreau să v-o fac, va fi puţin umilitoare pentru ţara mea.

În felul său afectuos dar... dureros, era să-mi scrântească din nou braţul.

— Dă-i drumul! Fac prinsoare c-am auzit minunăţii şi mai mari! În India, milioane şi milioane de oameni mă numesc „tiranul“. Nu ţi se pare că vorbele mele miros a confesiune? Nu este suficient de umilitor lucrul acesta pentru mine? Deşi eu am fost întotdeauna bine intenţionat faţă de hinduşi. Zadarnic însă, nu le poţi acorda tot ce pretind... Acum, te rog, să te-auzim pe d-ta!

I-am povestit lordului Avon, atât cât puteam să-i spun, respectând adevărul. Din când în când, clătina din capu-i superb şi mormăia semnificativ, de parcă nu i-aş fi spus lucruri prea noi.

— Am auzit că niciodată n-ai fost în Anglia, zise el, când mi-am încheiat povestirea. Mă surprinde extraordinar lucrul acesta. De ce nu te gândeşti să vizitezi Londra? Iată singurul lucru cuminte pe care-l poţi face. Chiar dacă noi englezii vă suntem duşmani, – deşi în realitate, nu vă suntem defel – n-ar fi interesant să trăieşti un timp în Anglia, pentru a ne studia procedeele şi metodele?

— Ştiu că majoritatea confraţilor s-au întors din Anglia ca prieteni fanatici ai Marii Britanii. Aceştia se bucură şi la noi de cel mai serios prestigiu.

— Ceea ce înseamnă că şi-au câştigat în Anglia calităţi care aici nu pot fi dobândite şi care pot fi fructificate foarte ingenios după întoarcerea lor, chiar dacă aceste „calităţi“ se reduc la un prestigiu oarecare.

— În Anglia n-aş putea, practica medicina. Cel puţin atâta timp cât mi-aş da examenele de diferenţă. Acest lucru mi-ar răpi un timp extrem de preţios.

— Recunosc, e o piedică serioasă, răspunse el. Totuşi, îţi recomand călduros, să te duci pentru un timp în Anglia. După ce te vei întoarce vei avea posibilitatea să fii angajat într-un post mult mai bun. Superiorii te vor trata cu totul altfel, decât înainte. Îi cunosc pe oamenii aceştia, deşi nu i-am întâlnit încă şi nici nu doresc să-i

întâlnesc vreodată. De altfel, Egiptul nu va avea decât de câştigat de pe urma şederii d-tale în Anglia... D-ta eşti încă tânăr, de aceea nu trebuie să te superi dacă îţi vorbesc astfel. O fac din recunoştinţă... aş vrea să faci carieră.

Ce să-i răspund acestui om, care-mi vorbea cu atâta sinceritate?

— Da, am răspuns, luându-mi o mină de gentleman, s-ar putea ca, într-o bună zi, să trec în Anglia şi în Europa, pentru a-mi lărgi cercul cunoştinţelor. Aş fi plecat de mult, dacă... dacă... Din păcate însă trebuie să aştept încă mult până voi putea să-mi îngădui acest drum.

— De ce? întrebă lordul.

— Unii tineri egipteni au părinţi bogaţi, alţii însă sunt lipsiţi de mijloace materiale. Lucrul acesta aminteşte cazul celor care au arbore genealogic, şi al celor care n-au. Eu pot să-mi urmăresc strămoşii de-a lungul a câtorva secole, din păcate însă de pe urma niciunuia n-a rămas avere.

— Ah! mă întrerupe el cu un gest. Lucrul acesta nu trebuie să te preocupe. Eu îţi datorez mult mai mult, decât vei putea cheltui în timpul studiilor d-tale în Anglia

Apoi adăugă repede, cu mult tact:

— Priveşte-mă! Sunt un bun patriot, dar fiecare plecare din Anglia a însemnat pentru mine un eveniment. Am petrecut cincisprezece ani din viaţă în străinătate. Nu mi-a stricat stagiul acesta. Adevărat că n-am cucerit noi teritorii, dar m-am străduit să administrez cu înţelepciune teritoriile moştenite de la părinţii mei.

— Totuşi, Anglia rămâne un „pământ al făgăduinţei“?

— Fără îndoială! Pentru d-ta însă, Egiptul reprezintă acest pământ al făgăduinţei. De ce nu?

Se dete câţiva paşi înapoi şi mă întrebă dacă mă poate fotografia. Eram trist, dar mi-am compus o mină veselă, zâmbind prietenos. Mă fotografie şi, pe când îşi închidea aparatul, adăugă:

— Fotografia aceasta o voi mări şi o voi atârna pe perete, în biroul meu de la Londra.

Nu peste mult sosi şi fiul lordului Avon, un tânăr simpatic, înalt şi puternic, „ca vântul deşertului“, care avea o educaţie ostăşească. Prezenţa lui produse efect binefăcător asupra stării pacientei mele. Izbucni din sufletul ei maternitatea şi „Boyo“, care făcea toată ziua echilibristică pe grilajul balconului, de parcă ar fi vrut în fiecare clipă să se arunce în gol, râzând şi glumind, într-un îndrăzneţ „salto mortale“ îi grăbi vindecarea, mai bine decât orice terapeutică.

Crăciunul fu sărbătorit pe dahabiah. Am fost şi eu invitat şi mi se pare că am băut cam prea multă şampanie. După miezul nopţii, sentimentele de prietenie ale doctorului Lister faţă de mine, luară proporţii înspăimântătoare. Îşi puse în creştet un coif de hârtie şi jură solemn să mă poarte în sufletul său ca pe un frate, prin toate încercările vieţii şi, dacă m-ar ameninţa vreo primejdie, să-şi sacrifice chiar viaţa pentru mine.

„Mammy“ nu era prezentă. Nu se simţea prea bine. Minune! Am fost nevoit s-o vizitez. Tuturor le spunea că se simte excelent, numai că nu-şi putea părăsi cabina. Eu însă voi destăinui adevăratul motiv al ciudatei sale boli.

A doua zi era aşteptat, ca musafir pentru două zile, un episcop anglican cu soţia sa şi un preot scoţian. Se hotărâse ca, în dimineaţa sosirii sale, episcopul să oficieze o slujbă în cabina lady-ei Avon. Bătrâna lady îşi trimisese, întâmplător tocmai cu câteva zile înainte de Crăciun, o perucă la Cairo, pentru a fi curăţită şi frezată. Din păcate, era silită să poarte acea perucă, neavând păr pe cap, nici cât o broască. Vroia să apară în faţa episcopului şi a soţiei, cu peruca frizată. Între timp, bătrâna lady purta peruca numărul doi, care deşi semăna leit cu întâia, era socotită doar ca un surogat, bătrâna fiind convinsă că n-o prindea aşa de bine ca cea trimisă la Cairo. În dimineaţa Crăciunului, făcuse o plimbare pe spinarea unui asin, pe care dragomanul îl alesese special în acest scop. Şedea în şea, ca un ofiţer de gardă, pe armăsaru-i focos. Din nenorocire, în cursul plimbării – pe care o făcuse nu numai din motive higienice, ci şi pentru a ne dovedi că e capabilă încă de orice bravură – asinul, asupra căruia avea tot atâta autoritate, cât asupra cuţitului, îi veni în minte să se răzvrătească şi să-şi stabilească singur itinerarul pe care îl va urma. Începu să zbiere ameninţător şi cu lovituri puternice de coadă încerca s-o dea jos pe bătrâna lady. Nereuşindu-i manevra, asinul făcu deodată pe docilul, pentru a înşela astfel vigilenţa bătrânei. Apoi pe când femeia era pierdută în contemplarea peisajului egiptean, asinul descoperi o creangă joasă, spre care porni în trap vertiginos. Viclenia avu urmări fatale, pentru că bătrâna amazoană se rostogoli din şea în praf, fără să se rănească însă. Pe când se ridica, întrebuinţând cuvinte de care nimeni nu s-ar fi aşteptat s-audă de pe buzele ei de lady, descoperi – spre marea ei surprindere – că pălăria, împreună cu peruca şi voalul, se rostogoliseră în canalul murdar care curgea în vale şi pe care bătrâna lady nici nu-l băgase până atunci în seamă. Dragomanul pierdu prea mult timp cu îndeletnicirea de a-şi bate asinul (care părea că nu i-o lua în nume de rău), astfel că sosi prea târziu, spre a mai putea salva peruca de la pieire.

Doctorul Lister, care călărea cu o sută de metri în faţă, pe un alt asin, se întoarse când auzi blestemele emoţionante ale bătrânei lady. Din păcate, orice încercare de a se stăpâni fu zadarnică. Când văzu că bătrâna lady căuta să-şi acopere capul golaş cu mâna, nu mai putu să-şi stăpânească râsul şi se întoarse, pentru a nu cădea cumva în păcatul mojiciei.

— He, d-ta, uită-te fără frică! se răsti la el bătrâna. Nici d-ta n-ai mai mult păr decât mine, deşi ai putea să-mi fii băiat! Noroc însă că nu-mi eşti nici fiu, nici nepot!

Bătrâna se întoarse cu capul învelit în batista doctorului. Lister aducea în mână un pachet, care nu era altceva decât peruca udă, învelită în şalul umed. Imediat după sosire, dădu preţiosul pachet cameristei bătrânei lady. Bătrâna, în disperarea ei, trimise să fiu chemat imediat. Nu m-am putut împotrivi acestui ordin categoric.

Am găsit în cabină mama deznădăjduită a unuia din cei mai nobili lorzi ai Angliei, cu capul acoperit de o batistă bălţată şi cu expresia îngrijorată a negustorului care nu-şi poate vinde marfa.

— Nu te uita la mine, se răsti ea. Probabil că ştii de mult! Îi cunosc eu pe egipteni, încă de pe vremea când mi-am petrecut aici lunile de miere. Vă pricepeţi în treburile femeieşti, ticăloşilor! Să nu îndrăzneşti să râzi, doctore! Sper că peruca cealaltă va sosi la timp de la Cairo!

Tăcu deodată.

— Hubbard! Hub-bard! strigă ea. Peste puţin apăru camerista. Dă-i doctorului numărul de telefon al coaforului din Cairo. Dânsul va telefona şi se va interesa de soarta perucii. Repede!

Camerista dispăru.

— Există la Edfu vreun coafor?

Am dat aprobativ din cap.

— Atunci du-i repede peruca asta! Coaforul s-o cureţe şi s-o onduleze. Hubbard! Hubbard!

Camerista apăru iar.

— Te duci imediat cu doctorul la coafor. Îi spui omului ce are de făcut şi ai grijă ca peruca să fie pusă în ordine.

— Am înţeles, mylady!

Bătrâna îşi desfăcu braţele ca lady Macbeth.

— Acum, pleacă repede! Sfinte Dumnezeule! Poimâine dimineaţă vine episcopul!

Am plecat atât de repede cât puteam, urmat de cameristă. I-am tradus frizerului nostru explicaţiile domnişoarei Hubbard şi am încercat să-l fac să înţeleagă cum se ondulează o perucă. Dădu domol din cap, în semn că înţelege, apoi declară că peruca nu poate fi gata decât a doua zi dimineaţa. Iată motivul bolii bătrânei lady Avon, iată de ce refuză să primească pe cineva în cabina sa, lipsindu-ne de plăcuta ei societate cu prilejul micii noastre festivităţi.

8

Înainte de întoarcerea sa în Anglia, lordul Avon mă rugă să mănânc cu el pe dahabiah.

— Părăsesc Egiptul liniştit că soţia mea e pe cale de a se vindeca, îngrijită de un om conştiincios. Lasă-mă, doctore Ibrahim, să mă achit de cel puţin o parte din datoria mea faţă de d-ta.

Îmi întinse un cec de patru sute de lire. Nu ştiam ce să-i răspund. Niciodată n-avusesem atâta bănet. Ştiam că n-ar avea niciun rost să mă împotrivesc lordului Avon, mai ales că pentru activitatea lor, cei doi medici englezi de la Cairo, primiseră câte o sută de lire. I-am mulţumit deci, strecurând într-un buzunar cecul lordului.

— Repet, cecul acesta nu constituie decât o mică parte a datoriei mele, zise

lordul Avon, pe un ton care făcea imposibil orice protest. La timpul său, mă voi achita integral şi vei primi atunci suma ce ţi se cuvine.

După două zile, însoţit de fiul său, lordul Avon se întoarse în Anglia. Cu o săptămână mai târziu am expediat-o şi pe bătrâna lady, împreună cu subreta ei, spre Assuan, pentru că extraordinara ei vitalitate stânjenea pacienta.

— Lady Avon are neapărată nevoie de linişte, am declarat şi am fost surprins de docilitatea cu care mi-a ascultat dispoziţia.

Nu mult după aceea, Mrs. Cole primi o telegramă de la Londra, prin care era chemată acasă. Plecă şi ea în primele zile ale lunii februarie, astfel că am rămas singur cu pacienta, cu subreta ei, cu infirmiera irlandeză şi cu doctorul Lister. Acesta o vizita în fiecare zi pe lady Avon, apoi se retrăgea pe dahabiah. Când primejdia trecu, pacienta insistă ca doctorul Lister să-şi ia un mic concediu, pentru a putea pleca la Cairo. Ştia că marea pasiune a lui Lister erau alergările şi, înainte de plecare, îi înmână o bancnotă de cinci lire, rugându-l să mizeze în numele ei pe unul din favoriţii curselor.

Am rămas singur cu lady Avon. Cum nu mai aveam nicio obligaţie de ordin social, am avut suficient timp să mă gândesc la ultimele întâmplări. Ar fi greu de spus ce rol important jucau cele patru sute de lire în planurile mele de viitor, şi totodată câte nelinişti îmi provocau. În sfârşit aveam mijloacele necesare de a înfăptui visul cel mai scump al tuturor medicilor egipteni: să-şi continue studiile în Europa. A te specializa în Europa şi, cu ştiinţa şi prestigiul dublate, să te întorci în Egipt – acesta mi-era visul! Am stat însă multă vreme pe gânduri până să mă decid. Îmi puneam întrebarea dacă are vreun rost să petrec atâta vreme în Anglia, pe când ţara mea ducea lipsa oamenilor experimentaţi.

Lady Avon citea în gândurile mele, ca într-o carte. Prietenia noastră atinsese stadiul încrederii reciproce. Mi-a oferit sprijinul ei. Splendidu-i cămin din Anglia era oricând deschis pentru mine. Făcea o propagandă foarte activă pentru ţara ei. Era de părere că trebuie să mă specializez în Anglia şi să ajung membru la *Royal College of Surgeons.* Prin activitatea mea voi putea contribui în mod real la atenuarea fricţiunilor dintre Anglia şi Egipt. În pofida acestor perspective, nu mă puteam încă hotărî. Mă gândeam mereu la părinţi, la numeroşii prieteni, la Omar şi la sumedenia aceea de mărunţi Omari, de care n-am făcut încă menţiune. Mă gândeam la nevoiaşii mei, care mă aşteptau răbdători, şezând în cete mici în praful drumului. Să-i părăsesc pe toţi aceştia pentru un timp nelimitat? Pentru că la celălalt capăt al drumului, peste mări şi ţări, mă aşteptau alte ispite.

Bimbo îmi făcu o scurtă vizită la Edfu. L-am întâmpinat, ca pe un trimis al cerului. Îmi întinse un plic, care cuprindea un cec de cincizeci de lire, primit din partea lordului Avon. Era indignat peste măsură că cineva îndrăznise să-l plătească pentru că mă asistase la intervenţie. Pentru el fusese o nemărginită bucurie faptul de a-mi fi putut ajuta.

— D-ta, e cu totul altceva! Eu însă? N-am făcut absolut nimic. Cecul ţi se cuvine d-tale!

— Niciodată, am protestat eu. Abadan! *Abadan*![53]

I-am spus că, în sfârşit, mi se oferea prilejul să plec în Anglia.

Primi vestea cu acelaşi entuziasm, cu care ar fi primit ştirea că lozul cel mare a fost câştigat de el. Mă îmbrăţişă.

— Pleacă! Pleacă! Cât mai repede cu putinţă!

I-am amintit nedumeririle care mă chinuiau. El însă clătină din cap.

— Vrei să faci prostia de a scăpa o astfel de ocazie? Vrei să rămâi mereu un biet rob al serviciului nostru sanitar, atunci când ţi se oferă posibilitatea de a te elibera de jugul birocraţiei şi de a te întoarce, ca şef al acestui serviciu? Pleacă, prietene, pleacă cât mai repede! La vară voi avea un concediu şi te voi vizita.

Hotărârea mea nu luase încă nici atunci forme concrete.

9

Superiorul meu, beyul Salib, sosi într-o bună zi într-o inspecţie. Venea cu un vaporaş cu aburi, care-l aşteptase câteva zile în toate oraşele întâlnite în drum. Era însoţit de o ceată întreagă de prieteni şi de pierde-vară, care făceau în felul acesta o excursie gratuită, pe Nil în sus. Într-o bună zi apăru, obez şi înspăimântător, ca un hipopotam, care umblă pe picioarele-i dindărăt. Venea prin mijlocul străzii. Prietenii săi îl urmau la un interval respectuos, pentru a accentua şi în acest fel personalitatea-i importantă. Am ieşit în poartă, să-l întâmpin: era personificarea politeţii. Mă felicită că o distinsă cucoană engleză mi se încredinţase mie şi mă rugă să-i tălmăcesc pacientei omagiile respectuoase ale direcţiei sanitare, împreună cu urările sale personale de grabnică însănătoşire. L-am invitat, împreună cu câţiva însoţitori, în casă, unde directorul general se uită foarte grav la toate instalaţiile.

— Ai internat-o pe bogata lady la etaj?

— Da, în clinica mea particulară.

— Cum ai spus? În clădirea statului ai instalat o clinică particulară?

Apoi mă copleşi cu alte complimente, iar eu l-am rugat să-mi facă cinstea să mănânce cu mine. Primi invitaţia şi se prăbuşi greoi într-un fotoliu. Petrecu trei ore la mine, fumând şi bând cafea după cafea. Conversaţia noastră se menţinu câtva timp în limitele chestiunilor de interes oficial. Deodată apoi trecu pe tărâmul problemelor personale. Se interesă de împrejurările în care trăiam, mărturisindu-mi regretul său pentru neplăcerile prin care trecusem. Apoi mă întrebă câţi bani câştig cu practica mea privată. I-am spus-o. Îşi ridică o sprânceană, apoi o coborî din nou. Trebuia în fiecare clipă să-i cer scuze, pentru că eram chemat pentru aranjarea diferitelor chestiuni mărunte, în legătură cu dispensarul. Nădăjduiam că între timp va pleca, pentru a nu se întoarce decât la masă. Rămase însă neclintit în fotoliu, de

[53] Niciodată!

parcă s-ar fi lipit de el.

Am mulţumit în taină Domnului, când Hussein ne servi în cele din urmă prânzul. Era cel mai bun care se putea mânca în oraş şi musafirii mei se arătară foarte mulţumiţi. Masa dură până după trei. Într-un târziu, beyul Salib îşi trimise prietenii cu diferite misiuni, astfel că rămăserăm doar noi doi. Eram pregătit pentru o morală serioasă, pentru că ştiam cu câtă severitate judeca serviciul. Nu se întâmplă însă nimic. Dimpotrivă. Faţa lui parcă se pierduse în formidabila mocirlă de grăsime, apoi după ce îşi deschise cu infinite sforţări gura, mă numi prieten şi coleg. Începu o mică disertaţie asupra obligaţiilor de reciprocitate între amici, apoi insistă asupra faptului că ar putea, eventual, să-mi asigure un post cu mult mai bun, decât cel pe care îl ocupam în prezent. Ba, mai mult, ar fi putut să mă propună binevoitoarei atenţii a subsecretarului de stat, care obişnuia să ţină întotdeauna cont de propunerile sale, astfel că mi-ar putea procura încă în cursul anului postul de P.M.O., într-unul din importantele spitale ale statului.

I-am mulţumit din inimă. Se cufundă şi mai adânc în fotoliu. Apoi începu din nou. Părăsise obositorul titlu de „doctor“ şi îmi spunea cu o simpatică familiaritate: Ibrahim.

— D-ta ai câştigat în ochii englezilor laurii preţuirii adevărate, declară el. Am fost vizitat în legătură cu d-ta de însuşi secretarul general al înaltului comisar.

— Bine, dar nici nu-l cunosc pe omul acela.

— El însă te cunoaşte! Fireşte, numai din auzite, de când ţi-ai câştigat această faimă de necrezut. Secretarul mi-a împărtăşit satisfacţia guvernământului şi mi-a comunicat că excelenţa sa ar fi mulţumită dacă ai fi plasat într-un post mai corespunzător cu aptitudinile d-tale, pentru a-ţi putea fructifica astfel talentul, în interesul sănătăţii poporului egiptean.

N-am ştiut ce să-i răspund. Probabil că mai există minuni! Nu m-ar fi mirat nici dacă beyul Salib mi-ar fi atârnat cu gest ceremonios de gât panglica ordinului Nilului. După altă duzină de cafele, beyul sorbi un pahar de apă, apoi începu să se desprindă greoi din fotoliu. Într-un târziu operaţia reuşi, apoi mă părăsi într-o excelentă dispoziţie, rugându-mă să mănânc cu el pe bordul vaporaşului, după întoarcerea sa de la Assuan.

După două săptămâni se întoarse, ars de soare, de pe frontiera Sudanului, unde – probabil – găsise situaţia sanitară mai mult decât satisfăcătoare. Imediat după ce ancoră vasul în port, i-am făcut o vizită protocolară, însoţit de contabilul meu. Mă salută cu zâmbet larg şi binevoitor şi, pentru că era aproape de prânz, mă pofti să rămân la masă.

După prânzul care se prelungi din nou, prietenii săi se retraseră pentru o scurtă siestă. Simţeam şi eu o sfârşeală în membre, care mă îndemnă să mă ridic de lângă masă. Beyul Salib însă nu mă lăsă să plec. Îmi punea întrebări peste întrebări: întrebări naive în legătură cu funcţionarea serviciului sanitar la Edfu, până când m-

am simţit într-o stare de inferioritate faţă de el, care mă îndemnă să vorbesc despre peripeţiile mele de la Damnoorah. Am recapitulat reclamaţia trimisă odinioară ministrului de interne şi i-am mărturisit care era părerea mea despre atitudinea guvernului.

Mă ascultă cu răbdare, aproape părinteşte, apoi îmi spuse:

— Ei, Ibrahime, ai avut suficient timp să te gândeşti la ce ţi-am spus cu prilejul vizitei mele de acum două săptămâni.

— Da.

— Am citit în „Al Ahram“ că lordul englez va veni în curând să-şi ducă soţia acasă.

— Da, am aflat şi eu.

Beyul Salib îmi oferi o ţigară şi mă privi cu multă atenţie.

— Fireşte, va trebui să încerc să-ţi găsesc un post mai corespunzător. Din păcate, însă, în prezent sunt copleşit de diferite gânduri, în parte în legătură cu serviciul, în parte gânduri particulare. Îţi vorbesc ca unui prieten. Inima mea începe să refuze de a mă mai servi. Am două sute de feddane de pământ roditor şi, pentru a putea acoperi cheltuielile necesare creşterii copiilor, am făcut acum trei ani la Cairo un împrumut cu ipotecă pe moşie. Plătesc anual o dobândă de cincisprezece la sută. Anul trecut s-a soldat pentru mine cu rezultate catastrofale. N-am fost în stare să plătesc dobânzile legale şi sirianul mi-a pus cuţitul în beregată.

Beyul Salib făcu un gest, de parcă ar vrea să se spânzure.

— Mă ameninţă în fiecare zi că îmi intentează proces şi îmi licitează moşia. Două sute de feddane de pământ, valorând douăzeci de mii de lire! Îngrozitor! Aş pierde multe mii de lire! Apoi moşia este proprietatea familiei noastre, încă de pe vremea paşei Mohamed Ali.

Continuă astfel să se văicărească, aproape cu lacrimi în ochi.

— Ibrahim, făcu el în cele din urmă, norocul ţi-a surâs, trimiţându-ţi o englezoaică bogată. Sunt convins că lordul te-a răsplătit împărăteşte. De altfel, mi-ai spus-o chiar d-ta. Ibrahime, aş avea nevoie de două sute de lire, altfel ajung la sapă de lemn. Copiii mei vor muri de foame. Împrumută-mă cu două sute de lire.

Cu cât vorbea mai mult beyul Salib, cu atât simţeam o scârbă mai cumplită.

— Ya bey! am răspuns. E foarte trist să vezi nenorocirea altora, fără să poţi da o mână de ajutor! Dacă Dumnezeu s-a îndurat de mine, aceasta s-a întâmplat probabil pentru că acolo la Cairo, voi, câinii cei mari v-aţi purtat faţă de mine ca nişte diavoli! În legătură cu datoria d-tale, vreau să adaug doar că, orice bancă cinstită din Cairo e gata să-ţi împrumute nu două sute, ci două mii de lire, dacă moşia valorează, după cum ai spus, douăzeci de mii de lire.

Atitudinea lui se schimbă dintr-o dată.

— Vrei sau nu vrei să fii avansat? strigă el furios. Sau vrei să-ţi fac un raport nefavorabil?

— Dracul să te ia, Salib! am strigat eu, sărind de pe scaun. Banii pe care i-am câştigat sunt proprietatea mea! Nu sunt obligat să-i împart cu superiorul meu!

— Cum îndrăzneşti să mă ofensezi? urlă el.

— Dumnezeu să-ţi dea sănătate, pentru a-ţi servi încă multă vreme patria! am spus. Când am părăsit Damnoorahul, eram gata să îndur orice umilinţă şi nedreptate, pentru că dintre planurile care mă îndemnaseră să intru în serviciul statului, nu realizasem încă niciunul. Când am ajuns la Edfu, te-am implorat de nenumărate ori, să mă ajuţi ca să schimb lucrurile de pe aici. De atâtea ori, d-ta mi-ai răspuns că nu sunt bani. Ei bine, beyule Salib, m-am decis să rămân în serviciul statului, până când voi fi concediat. Astăzi însă m-am hotărât să nu aştept această concediere, ci să plec de bună voie şi pe cea mai simplă cale cu putinţă: îţi înaintez încă astăzi demisia mea!

Dumnezeu ştie, hotărârea aceasta pripită nu mă făcea prea fericit. Am străbătut oraşul, apoi – dincolo de Edfu – am pornit spre templu şi spre marginea deşertului. Am rătăcit aşa multă vreme, mânat parcă de un demon ascuns.

Gândurile mele erau încâlcite într-o dezordine de nedescris. Simţeam o durere ascuţită, foarte asemănătoare cu conştiinţa amară a înfrângerii. Aveam impresia că nu-mi îndeplinisem datoria faţă de poporul meu. „Pentru a mă specializa în Anglia“, îmi repetam eu neîncetat. „Prostii! Simple vanităţi! Oare nu sunt un chirurg destul de bun? N-am mai multă experienţă decât majoritatea colegilor mei?“ Pentru a mă specializa în Anglia! Pentru a călători cu o doamnă engleză şi cu familia sa la Londra! Ce umilitoare mi se păreau acum aceste lucruri. Şi în casa mea, în pragul meu, trebuia doar să întind mâna, pentru a întâlni creştetul unui biet felah, care avea nevoie de ajutorul meu...

Mergeam aşa de repede, încât am fost nevoit să mă opresc, pentru a răsufla.

— Nu, îmi şoptea un glas lăuntric. Fii drept! Nici într-un an, dar nici în douăzeci nu va ajunge ţara ta, aşa cum o vrei tu să fie! În împărăţia strămoşilor tăi, timpul face paşi lini, aproape nevăzuţi. Timpul pe care îl vei petrece în Anglia, înseamnă în această ţară a eternităţii, cât un strop de ploaie în valurile oceanului. Poate că, tocmai acest an pe care îl vei petrece departe de ai tăi, îţi va da puterea să te întorci mai energic, mai deştept, gata să iei de coarne taurul vieţii, sau chiar să pui mâna pe cârma treburilor publice. Cine ştie? Poate e mai bine să pleci, să încerci marea aventură...

Stăteam cu lady Avon pe terasă. Nelly ne aduse ceaiul, pe care ni-l furniza, direct de la Londra, firma *Fortnum and Mason.* Era un ceai excelent! Lady Avon lucra un goblen. Mâinile-i agile se mişcau ca nişte veveriţe. Credeam că în aparenţă sunt cu desăvârşire calm. Ea însă îmi citea în suflet.

— Doctore Ibrahim, pari astăzi cam agitat, zise ea, zâmbind uşor, fără să-şi ridice măcar privirile. Sper că nu-ţi pricinuiesc prea mari neplăceri...

— Madame! am protestat eu.

Surâsul i se adânci pe buze.

— Mai avem două sau cel mult trei săptamâni! D-ta mi-ai promis să mă laşi să plec acasă, după acest termen.

Am tăcut.

— Ce gânduri ai, doctore? continuă ea cu glasul catifelat.

— Singurul meu gând este Egiptul!

Apoi, după o scurtă pauză:

— De altfel, de ce nu v-aş spune? Am hotărât astăzi să plec în Anglia.

Lady Avon îşi aşează lucrul de mână pe măsuţă, ridicând ceaşca de ceai care aburea lângă ea.

— Am impresia că nu te prea bucuri!

— Aveţi dreptate. Nu mă prea bucur. Totuşi, voi pleca.

— Cred că e cel mai bun lucru pe care-l poţi face, încheie ea.

ÎNTOARCEREA ÎN EGIPT

CAPITOLUL VII

1

Doctorul MacLeod, specialist în boli pulmonare, care-şi avea cabinetul la câţiva paşi de mine, îmi examină plămânii.

— Dragă prietene, suna verdictul, în locul dumitale aş părăsi cât mai curând Anglia.

— Şi ce-mi recomanzi? Unde să mă duc?

— La Davos... Singura regiune indicată pentru starea d-tale.

M-am decis să-i ascult sfatul şi să plec în Elveţia. De altfel, în ultima vreme, mi-era aproape imposibil să mai dau consultaţii. La tâmple şi pe faţă apăruseră pete caracteristice. Mâinile mele deveniseră în scurtă vreme scheletice. Niciun medicament nu mă putea împiedica să fiu zgâlţâit de frisoanele febrei. Pofta de mâncare îmi dispăruse aproape cu totul. Hrana mea principală era laptele. Mulţi dintre prietenii mei ştiau că sunt un om pe care moartea îl însemnase şi vedeam cu bucurie cum mă compătimeau cu toţii. Câţiva dintre ei, printre care şi lady Avon, îmi promiseră să mă viziteze în Elveţia. I-am făcut un cadou frumos secretarei mele, domnişoarei Grey, şi mi-am achitat notele. Hussein făcu geamantanele.

Într-o dimineaţă cenuşie de noiembrie am luat trenul de Paris. Şedeam în vagonul Pullmann, cu picioarele înfăşurate într-o pătură. Nu mi se părea deloc înspăimântător să intru într-un sanatoriu, să fiu îngrijit sistematic, să nu mă gândesc la nimic altceva decât la mine şi să-mi petrec timpul citind, scriind şi făcând scurte plimbări. După ce trenul părăsi gara Victoria, am început să citesc un volum despre istoria Elveţiei. Hussein îşi studia ziarul preferat! „Daily Mirror“.

La Paris am tras la Ritz, pentru că acesta era cel mai simpatic dintre hoteluri. În

actuala-mi situaţie, n-aveam niciun chef să renunţ la lux şi comoditate, mai ales că averea mea se cifra la o sumă importantă. Mă liniştea mai cu seamă gândul că nu sunt condamnat să mor în mizerie. Plănuisem să stau două zile la Paris, apoi să-mi continui drumul spre Davos. Toate lucrurile îmi erau puse la punct, până şi testamentul era închis într-un plic pecetluit, în geamantanul meu de mână şi Hussein avea ordinul ca, îndată după moartea mea, să-l predea celui mai apropiat consulat egiptean.

Bietul Hussein, însă, nu putea nici cum să se împace cu gândul apropiatei mele dispariţii.

— Stăpâne, zise el, Dumnezeu e înţelept şi milostiv! Oare ne-ar fi trimis pe noi în Anglia, pentru ca să vă ceară viaţa, tocmai când aţi făcut avere şi v-aţi câştigat gloria? Veţi trăi încă mulţi, foarte mulţi ani.

— Mă tem, Hussein, că Dumnezeu îşi are socotelile sale neştiute. Am făcut avere şi mi-am pierdut sănătatea!

— Yasalaam! Câte mii de bolnavi aţi tămăduit? Acum vă veţi vindeca singur.

— Ăsta mi-e destinul, Hussein!

Şi totuşi, dreptatea fu de partea lui Hussein. Destinul, care ne are pe toţi în tolba sa, mă cruţă încă. În timpul şederii mele la Paris se întâmplă ceva, de natură să-mi dovedească o dată mai mult, ce neghiobie e să faci planuri, chiar atunci când omul îşi proiectează ultimul drum spre moarte. Europenii n-au decât să zâmbească de fatalismul meu. Nu-mi pasă. Am văzut naufragiind numeroşi oameni, care au încercat să-şi cârmuiască singuri viaţa. Întrucât oamenii apusului cred în liberul arbitru, pentru mine ei sunt necredincioşi, pentru că neagă cu îndârjire atotputernicia Destinului.

Abia am intrat în hotel şi am auzit în spatele meu un glas de femeie.

— Hallo, iată-l pe doctorul Gamal bey! (În Anglia foarte multă lume îmi adăuga la nume titlul de „bey“ şi pentru că aceasta nu era decât o simplă formulă de politeţe mă plictisisem de mult de a protesta).

Întorcându-mă, am văzut-o în faţa mea pe lady Wyleburne, una din vechile mele prietene, însoţită de Marley, fostul ambasador american, care trecuse de mult de şaptezeci de ani. Faţa-i stacojie era încadrată de o barbă albă şi ochii-i sclipeau aproape răutăcioşi.

— Hallo, hallo! Ce cauţi la Paris, doctore? se interesă lady Wyleburne.

— Sunt în trecere spre Davos, i-am răspuns.

Lady Wyleburne era o personalitate marcantă a aristocraţiei engleze, situată undeva la jumătatea drumului între celebritate şi faimă. Avea o casă minunată pe Carlton House Terrace, întotdeauna deschisă oamenilor vestiţi. Apoi era înzestrată cu bucătari excelenţi şi vinuri alese, deşi gazda era condamnată la o severă dietă, pe care i-o prescrisesem chiar eu. În pofida faptului că era slabă ca un schelet, energia curioasă se răspândea dintr-însa ca un câmp magnetic. Îşi editase nu de

mult memoriile, aventură care i-a adus mai multă ruşine decât glorie, pentru că în paginile cărţii îşi bârfea şi compromitea prietenii, care nu bănuiseră nimic, pe mulţi din ei târându-i în noroi. Criticii care făcură haz pe socoteala acestor memorii, nu numai că atacară cartea (deşi erau siliţi să recunoască stilul sclipitor al autoarei), dar se năpustiră furioşi asupra ei, acuzând-o de a fi otrăvit tonul onest al societăţii britanice, înlesnind drumul viciului şi corupţiei. Era suficient să-i vezi trăsăturile energice pentru a-ţi da îndată seama: criticile acestea o lăsaseră rece. Avea un nas coroiat, ca o zgripţuroaică, dar ochii mari, albaştri evocau amintirea frumuseţii ei de altădată. Îşi iubea soţul şi cu energia şi deşteptăciunea ei îi netezise drumul prin jungla politicii engleze. Ea îl ajutase să se caţere în postul acela înalt, pe care ea singură şi-l dorise, deşi – în ultimă analiză – acel post i-a pricinuit bietului om nenumărate decepţii şi avea în cele din urmă să-i grăbească moartea.

Ştia că mă pregăteam de mult să părăsesc Anglia. Toţi prietenii şi cunoscuţii mei de la Londra erau la curent cu proiectul meu. Am reuşit să-i ascund adevărata mea stare, spunându-i că o şedere de câteva luni în Elveţia îmi va reda sănătatea şi energia de odinioară, lucru pe care aş fi fost foarte fericit să-l pot crede. Lady Wyleburne îmi făcu serioase imputări, pentru că o neglijasem în ultimele săptămâni. Refuză orice scuză, dar în cele din urmă făcu, cu glasu-i răguşit:

— Te iert, doctore, te iert! Cinăm diseară la Café de Paris. Fireşte, ne vei însoţi! Vrem să-ţi cunoaştem toate tainele. Vreau să te văd cât mai des, cât timp te afli la Paris.

Apoi se întoarse spre Marley.

— D-ta, Mr. Marley, ce părere ai? Dr. Gamal bey este unul din cei mai vestiţi medici ai noştri. E un adevărat vraci egiptean! Nu crezi că ţi-ar face bine să-l consulţi? Zici că nu suporţi coniacul... Doctorul Gamal bey va avea grijă ca de astăzi înainte, să-l suporţi fără nicio greutate.

De la Boulogne la Paris dormisem în tren, astfel că – în pofida sănătăţii mele şubrede – am fost ispitit să accept invitaţia lady-ei Wyleburne. De altfel, era ultima vizită pe care o făceam Parisului! De ce să nu-mi permit deci o ultimă escapadă, cinând într-un local? De ce să renunţ la societatea acestei femei, care ştia atâtea să povestească şi, în schimb, nu pretindea nici măcar s-o distrezi? Cina aceasta se promitea a fi un fel de potpuriu, un amestec de cinematograf, circ, muzeu şi grădină zoologică.

— L-am invitat şi pe tânărul Dick de la Foreign Office, zise femeia. Probabil îl cunoşti. Nu? Nu face nimic, îl vei cunoaşte. Jumătate din Foreign Office îşi face în ultimul timp weekend-ul la Paris. Fireşte, fără soţii! Aceasta este în clipa de faţă politica externă a Angliei! Iată de ce suntem în relaţii atât de cordiale cu francezii. Deci, ne-am înţeles: la ora nouă la Café de Paris! După cină vom merge undeva să ne distrăm.

Sus, în camera de hotel, Hussein îmi desfăcu bagajele. Făcu o mutră acră când i-

am comunicat că, în seara aceasta, mă duc să mă distrez. Părerea lui era că singurul amuzament îngăduit pentru actuala-mi stare era patul. Cei zece ani petrecuţi departe de Egipt erau pentru Hussein un capitol de interesante experienţe. Învăţase englezeşte, îşi însuşise obiceiurile valeţilor englezi, caracterul însă nu şi-l schimbase. Dumnezeu şi cu mine îi rămăsesem singurii lui prieteni de pe faţa pământului şi numai Dumnezeu şi cu mine ştiam că era să se ofilească de dorul Egiptului. De câte ori nu simţisem şi eu în suflet focul acestei nostalgii! De câte ori nu-mi spusesem înainte de culcare: „Ibrahime, la sfârşitul acestui an renunţi la clientela ta londoneză, îţi incendiezi toate podurile în urma ta şi pleci acasă. Ţi-ai îmbogăţit cunoştinţele, ţi-ai lărgit câmpul experienţelor şi ai câştigat destui bani, pentru a-ţi înfăptui cele mai îndrăzneţe planuri. Întoarce-te lângă poporul tău! Egiptul are nevoie de tine!“

Era însă foarte greu să mă despart de clientela mea londoneză. Mi-era aproape imposibil. Devenisem un rob al muncii mele. Sute de legături nevăzute mă ataşau de ea: spitalele londoneze, sanatoriul meu particular, experienţele mele şi războiul mondial. Nenumăraţi studenţi egipteni îmi cereau sfaturi şi sprijin. Apoi era tovărăşia mea cu doctorul Agnew. Veneau oameni din toate ţările pentru a mă consulta. Ştiam că foarte mulţi colegi jubilaseră la plecarea mea din Londra. Erau unii care mă taxaseră drept un şarlatan ordinar. Oare avuseseră dreptate? Desigur că miile de operaţii făcute în timpul şederii mele la Londra, nu erau opera unui şarlatan! Şi anii treceau unul după altul. Aveam casă proprie pe Cavendish Square, plină de obiecte de artă, pe care le colectam cu pasiune. Fusesem furat de viaţa artistică şi socială a capitalei. Condica mea era uneori pentru săptămâni întregi plină de prenotări. Miniştri, oameni de afaceri, artişti şi savanţi îmi frecventau casa. Niciodată însă nu mi-am uitat compatrioţii. Casa mea era oricând deschisă pentru studenţii egipteni lipsiţi de mijloace. Apoi deodată, ca un fulger din senin, mă ajunse o gravă nenorocire. Datorita neglijenţei mele am răcit. Răceala se transformă în pneumonie, iar pneumonia în tuberculoză. Ştiam că fusesem pedepsit astfel de zei. Confraţii mă sfătuiră să părăsesc Anglia. Eu însă am rămas şi mai departe la Londra. Nădăjduiam să mă fac bine, până când am fost nevoit să renunţ la chemarea mea de hakim şi să părăsesc totul. Din copilărie visasem să fiu hakim şi hakim am ajuns. Chiar după moartea mea, câteva din descoperirile mele vor alina durerile omenirii, până în ziua când un nou hakim va descoperi o metodă şi mai bună.

— Hussein, de ce faci o mutră aşa de acră? Peste două zile vom fi între munţii Elveţiei! Acolo vom avea apoi soare, zăpadă şi aer curat!

— Ce mi-e soarele şi aerul din Elveţia faţă de cel egiptean?

3

Seara m-am dus la Café de Paris, deşi moartea mocnea în pieptul meu, cum mişună furnicile în muşuroi. Lady Wyleburne, Mr. Marley şi „Dick“ mă aşteptau.

Vroiau să se distreze. Parisul cu variatele-i distracţii, pare să exercite o deosebită atracţie asupra oamenilor trecuţi de prima tinereţe. La început, „Dick“ păru că se plictiseşte şi numai o cantitate respectabilă de alcool reuşi să-l dezmorţească. Lady Wyleburne mânca peşte rasol, dar înghiţea sticle întregi de şampanie, lucru care o ajuta să-şi înţepe cu obişnuita-i sinceritate prietenii rămaşi la Londra. Eu sorbeam cu multă precauţie alcoolul. Am vorbit până aproape de miezul nopţii despre Egipt, India şi China. Mr. Marley îşi băga mereu nasul cărămiziu într-un pahar mare cu coniac Napoleon. „Hm, da... Hm, da... Hm, da... erau cele mai însemnate contribuţii la discuţia generală. Vorbea englezeşte fără niciun accent.

Mă gândeam la Hussein. Desigur că şedea în camera mea şi aştepta să mă întorc. Îşi trecea timpul moţăind, dar cu urechile sensibile la cel mai mic zgomot. Aproape mi-era teamă de clipa când se va ridica de pe canapea, va saluta cu *leytak sayeedah* şi se va retrage în camera sa, cu privirile întunecate şi pline de îngrijorare din pricina întârzierii mele.

Într-un târziu am făcut plata. Nu m-am dus însă acasă. Am mai rămas cu dânşii. În apropierea Operei maşina ambasadorului era cât pe-aici să se ciocnească cu un taximetru. Bulevardul fierbea încă de viaţă. Cum înaintam însă, străzile deveneau din ce în ce mai pustii. Femei tinere şi palide făceau trotuarul. Vlăjgani în haine de sărbătoare stau rezemaţi de zidurile întunecate. Parisul aştepta cu toate capcanele puse în funcţiune. Victima însă se arăta foarte rar în zilele acelea. Peste puţin, urcam spre Montmartre. Am fost orbiţi de luminile Parisului. Am coborât în faţa „Sauricière“-ului. Ne aflam într-un local, pe care oamenii mărunţi îl numesc „elegant“, iar publicul bun îşi poate satisface într-însul absolut toate capriciile.

În aer, fumul plutea vâscos ca un linţoliu. Am reuşit cu greu să-mi potolesc un acces puternic de tuse. Un bărbat îmi luă pălăria şi mantaua. Era scund şi umerii laţi, încât părea fără gât. Urechile-i roşii şi umflate stăteau clăpăuge ca nişte ornamente inutile. Nasul îi era strâmb şi cărnos. Faţa-i stacojie radia o expresie de servilism nesăţios. Mâinile îi erau încărcate cu inele de briliant, iar plastronul lui avea câteva diamante drept butoane. El era „le patron“, numit de-ai casei „Monsieur Leopold“.

M-am aşezat într-un ungher, în penumbră, şi am început să examinez curios acest local de noapte, pentru a descifra straniul vârtej nocturn, care-mi rămăsese străin. La urma urmei însă, venisem aici de dragul unei doamne, astfel că n-avea niciun rost să-mi fac reproşuri.

Domnul cu butoane de briliant binevoi să se apropie de masa noastră. Îşi freca mâinile unsuroase. Mr. Marley era de părere că băutura indicată ar fi fost şampania, singura cu care s-ar putea continua cheful nostru. Neobosita lady Wyleburne dansa între timp cu „Dick“.

— Foarte ingenioasă femeie, că l-a putut invita la dans pe tânărul nostru! observă ambasadorul, întorcându-se spre mine. E un băiat simpatic. Şi suficient de încrezut.

— Vă place veselia aceasta?

— Din păcate, nu.

— Nu? De ce nu?

Continuă să sporovăiască, ca un automat. Şi privirile îi alunecau neîncetat spre femeile care şedeau în apropiere.

Pe la unu, localul se umplu până la ultimul loc. Orchestra de negri cânta cu o uimitoare energie. Deodată toate luminile se stinseră şi lumina unui reflector se concentră asupra parchetului. Un tânăr cu părul pomădat, a cărui faţă nu mi-o mai aduc aminte, oricât m-aş strădui, anunţă apariţia unei domnişoare X. Apoi o femeie blondă, cu pielea albă, care avea mijlocul acoperit de un văl străveziu şi sânii ascunşi după două panglici de mătase, începu un dans vijelios.

Mă simţeam bătrân, foarte bătrân... Gândurile mele rătăceau undeva, într-un sătuleţ din Egiptul de Sus. Mă vedeam intrând în sat, îmbrăcat într-o cămaşă lungă de in, care mirosea de departe a soluţii dezinfectante. Apoi m-am văzut alunecând pe Nil, în cea dintâi călătorie. De la Assiut la Cairo. Primul meu pacient fusese bătrâna mamă a lui Hofni. Mi-am amintit de cuvintele ei: „Arta tămăduirii este un dar de la Dumnezeu şi cine vinde pentru bani această artă, nu este vrednic să tămăduiască“. Apoi mi-am adus aminte că adăugase: „Văd în jurul gâtului tău un lanţ de aur. Dar unul dintre inelele lui nu este de aur. Numai floarea o vei găsi, ca s-o păstrezi până la moarte“. De la masa vecină am auzit pocnetul surd al unui dop de şampanie.

În aerul îmbâcsit de fum apăru deodată faţa bătrână a tatălui meu. „Oh, tânăr blestemat! Oare vrei cu tot dinadinsul să ne sfâşii inima cu moravurile tale păgâne?“

Mr. Marley era şi el bătrân. Oare el ce scrisori trimitea băieţilor săi? Privirile mele se opriră apoi la profilul accentuat al lady-ei Wyleburne. Marquise de Brinvilliers? Nu. – Fireşte că nu! Scuzaţi! Una din cele mai vestite femei ale Angliei, fără a putea fi totuşi comparată cu lady Wyleburne, această aristocrată între aristocrate? Emilie s-ar jena să intre într-un local de felul acestui „Souricière“. Fireşte că lady Wyleburne o găseşte agasantă şi plicticoasă pe Emilie. Ea însă îi socoteşte pe foarte mulţi dintre cunoscuţii săi plicticoşi, printre care şi pe câţiva principi de coroană. Am înghiţit o pilulă, pentru a-mi combate febra. La ce bun să mă duc la hotel? Ceasurile acestea între unu şi patru sunt îngrozitoare. Transpiraţie. Insomnii. Insomniile provoacă chinuri cumplite. Fireşte, aş putea citi, aş putea străbate cu gândul ţări şi oraşe, aş putea iubi, aş putea face adevărate orgii, aş putea ucide. Ah! Ce dulce e moartea, dacă omul ştie cum să-l amăgească cu vorbe magice pe sumbrul cosaş. Spectrul acesta ştirb, care ne căsăpeşte la porunca destinului, ne eliberează în sfârşit de noi înşine. Şi, uneori, ştie să te cufunde într-un somn adânc şi catifelat.

— Mademoiselle Aziza! am auzit glasul metalic al bărbatului cu părul lins şi fără faţă. Dans sa célèbre danse africaine!

— Uită-te la femeia aceasta! zise lady Wyleburne. Ce fiinţă fermecătoare!

Era tăcere adâncă. Numai negrii scoteau sunete prelungi. Cântau bine. M-am îndreptat pe scaun. Femeia dansa un joc oriental. Era aproape goală. Pielea ei strălucea de parcă ar fi fost din aur. Păru-i era negru ca noaptea. Trăsăturile ei erau splendide, cum numai copiii Nilului au.

Aziza!

— Aş vrea să ştiu ce naţionalitate are fata aceasta? sporovăi lady Wyleburne.

— Nu ştiu.

— D-ta ar trebui s-o ştii.

Am ridicat din umeri.

— Să-l întrebăm pe monsieur Leopold, propuse Dick.

Eu însă n-aveam nevoie de lămuriri în legătură cu Aziza. Aziza nu era decât una singură pe faţa pământului. M-am uitat în jurul meu. Am văzut, cum sute de ochi urmăresc, aprinşi de pofte, mişcările lente ale dansatoarei. Un chelner se apropie de masa noastră.

— Dites mois, quelle est la nationalité de cette danseuse? îl întrebă lady Wyleburne.

— C’est une Egyptienne! Là-bas elles sont toutes comme ça!

Femeia se întoarse spre mine.

— Am bănuit îndată că este o compatrioată de-a d-tale.

— Seamănă cu o femeie arabă, făcu Mr. Marley. Mi-aduc aminte că, anul trecut, la Bousad am văzut fete la fel cu aceasta.

— Are o siluetă extraordinară! plescăi Dick.

O priveam. Aziza trecu şerpuind pe lângă masa noastră. Nu ne văzu. Părea că nu vede pe nimeni. Faţa ei avea o expresie misterioasă, îndepărtată. Dansa cu toţi nervii trupului. Şerpuia din şolduri şi din sâni, iar şeful orchestrei scotea uneori câte un strigăt prelung, care înnebunea şi mai tare. Monsieur Leopold stătea lângă intrare şi îşi privea mulţumit clienţii. Dansul era foarte vulgar.

M-am rezemat de speteaza scaunului şi sângele îmi năpădi obrajii. Eram indignat. Toate ofensele pe care le suferise poporul meu de la străini, toate nedreptăţile îndurate de ţara mea în cursul istoriei, păreau bagatele pe lângă ruşinea la care eram condamnat să asist. O egipteancă, o copilă de felah. Aziza Sadek, Aziza inimii mele, aici, în mijlocul tuturor murdăriilor de pe glob! Sub protecţia unui guvern aşa-zis civilizat, îşi oferea, goliciunea unui public cu apă prelinsă în colţurile gurii.

Aziza ajunse în capătul opus al sălii. Am văzut că e înconjurată de bărbaţi şi femei. Pe când zâmbea, i-am surprins lucind dinţii albi. Apoi se făcu nevăzută în norii de fum din zare. Primul meu gând fu să mă duc după ea, dar nu m-am clintit de pe scaun. Durerea cumplită aproape mă ameţise. Mi-am închis pentru o clipă ochii, încercând să număr anii care trecuseră de când mă părăsise la Cairo.

— Doctore, zise Dick către mine, peste masă, dacă toate egiptenele sunt la fel cu

dansatoarea aceasta, atunci îngăduiţi-mi să vă felicit pentru această desăvârşire feminină.

Aş fi fost în stare să-l ucid pe mucosul acesta de pe ţărmul Tamisei.

— Messieurs, Mesdames! Mademoiselle Aziza dans sa célèbre danse égiptienne: Cléopatre! anunţă glasul metalic al omului fără faţă.

Mulţimea aplaudă frenetic. Orchestra începu iar şi Aziza îşi făcu apariţia, de astă dată într-un costum „orbitor“, ca statistele din *Aida* lui Verdi. Abia atunci am constatat că nu învăţase niciodată să danseze. Repetă de mai multe ori gesturile făcute în cursul dansului anterior.

Nici expresia feţei nu i se schimbase. Dar ochii şi dinţii îi străluceau ca nestematele şi o dată trecu atât de aproape de mine, încât aş fi putut s-o cuprind în braţe. Colţul de sus al buzei drepte se lăsase în jos, ca odinioară. Nările îi tremurau, dar simţeam că nu de mândrie ca altădată, ci de dispreţ.

Trecu din nou pe lângă masa noastră.

— Aziza, am şoptit atât de încet încât nimeni nu mă auzi, nici măcar cei de la masa mea. Simţeam că lacrimile-mi împăienjenesc ochii, dar m-am stăpânit. Inima mi-era sfâşiată de durere. M-am uitat la fata adorată. Dacă fetiţa ei mai trăia, trebuia să aibă exact vârsta Azizei, atunci când am cunoscut-o. Am simţit un dor mistuitor de a-i vorbi. Cum? Lady Wyleburne îmi examina pe furiş faţa. Era o bună cunoscătoare de oameni. Ce satisfacţie ar avea dacă mi-ar putea afla taina! Taina unui volum pecetluit din Harley-street! Ce senzaţie ar fi să-i tai filele, ca paginile unui roman francez, pe care omul l-a cumpărat adineaori de la librarul său...

Trebuia să pun capăt acestei torturi şi să rămân singur. După ce Aziza îşi termină dansul, m-am ridicat şi – urându-le prietenilor mei petrecere bună – am părăsit localul, întorcându-mă la hotel.

4

Hussein dormea îmbrăcat pe un scaun. Îşi rezemase capul şi bustul de masă.

L-am trezit.

— Ticălosule! Du-te şi te culcă!

Ştiam că-şi alesese intenţionat poziţia aceea, pentru a-mi arăta cât îl nelinişteşte absenţa mea. Îşi deschise foarte încet ochii mari, se ridică greoi şi începu să-mi ajute să mă dezbrac.

— Du-te şi te culcă! am repetat eu.

Parcă aş fi stat de vorbă cu un felinar. Umplu flaconul cu apă caldă şi îmi încălzi patul. Îmi pregăti pijamaua de flanelă şi papucii, îmi scoase pantofii şi îmi turnă ceai de muşeţel dintr-un termos. Toate gesturile lui erau tărăgănate şi provocatoare. De astă dată, încercă sa-şi arate nemulţumirea. Apoi îmi oferi, pentru a nu ştiu câta oară, un medicament, pe care îl primise de la tatăl său din Sudan şi care fusese binecuvântat în mod special, cu scopul de a mă vindeca. Era o punguliţă, conţinând

câteva buruieni miraculoase.

— Maalesh! i-am spus. Du-te acum şi te culcă!

Mai vru, mai nu vru, dar acceptă să se culce. Pe când se apropia de uşă, zise cu accentul unui student de la Oxford, de parcă ar fi vrut să-şi bată joc de englezi:

— Good night, sir!

Îmi părea bine că rămăsesem în sfârşit singur, pentru a mă gândi netulburat la cele întâmplate. Nu puteam părăsi Parisul, fără să vorbesc cu Aziza. I-am scris câteva rânduri, în care îi explicam că o văzusem întâmplător şi că doream s-o întâlnesc. Scrisoarea am trimis-o pe numele mademoiselle Aziza, la barul Souricière, în speranţa că voi primi până a doua zi un răspuns. Biletul de tren îşi pierdu valabilitatea. Am luat toate măsurile necesare pentru a-mi feri camera de infecţii. Eu, care avusesem întotdeauna menirea de a-i împiedica pe bolnavi să infecteze pe alţii devenisem singur, un focar de infecţie. De la Aziza nu venea niciun răspuns. Am aşteptat încă o zi. În zadar. Dorinţa de a o revedea se transformă într-o nerăbdare, pe care abia mi-o mai puteam stăvili. Seara am dat un telefon la barul Souricière, cerând să vorbesc cu Aziza. Nu venise încă. La întrebarea mea, când voi putea să-i vorbesc, mi se răspunse:

— Înainte de unsprezece, în niciun caz.

Am hotărât deci, ca pe la miezul nopţii, să mă duc singur la bar.

Monsieur Leopold îşi întâmpina clienţii în hol. Se înclină în faţa mea cu un surâs respectuos. Am achitat taxa de intrare şi femeia de la casă, sub sprâncenele căreia străluceau doi ochi neliniştiţi, îmi zâmbi prietenoasă.

M-am aşezat la o masă aproape de paravanul în dosul căruia dispăreau artiştii după numerele din program, pentru a se retrage în cabinele lor. Am cerut o sticlă de şampanie. Două sau trei femei drăguţe mă descoperiră, se legară de mine, apoi – constatând că societatea mea nu promitea nimic deosebit – m-au părăsit. Le-aş fi putut întreba de Aziza, ceva m-a oprit însă s-o fac. Noaptea trecu, aşa cum trec toate nopţile asemănătoare. În luciditatea mea simţeam ariditatea, murdăria şi falsitatea acestei vieţi, care mă împrejmuia ca o mocirlă. Ce le păsa oamenilor din jur de faptul că Souricière era o cloacă a crimei, păcatului şi mizeriei? Ce le păsa că o anumită categorie de oameni, îşi ducea existenţa parazitară pe spinarea localurilor de categoria acestui Souricière, care plutea acum în nori de fum.

Îmi lăsasem toată averea pentru înfiinţarea unui spital, în care să fie ocrotiţi şi vindecaţi copiii de felah ai Egiptului. Copiii să fie supravegheaţi nu numai din punct de vedere fizic, ci şi spiritual şi moral. Elaborasem un plan precis în vederea realizării acestui program. Îl păstram ca un dar de adio, pentru ţara mea, ca o răscumpărare pentru anii petrecuţi departe de poporul meu, în slujba altui popor. Acum aveam impresia că trebuie să fac un ultim efort. Înainte de moarte mai aveam o datorie de împlinit. Întrucât menirea banilor mei era să salvez cu ei viaţa copiilor de felahi, eram obligat s-o salvez şi pe Aziza, pentru că şi ea era copilă de

felah.

Mă gândeam cu inima sfâşiată de ghearele durerii la bătrânul Hassan Sadek, de undeva dintr-un sat de pe marginea Nilului. Mi-am consultat ceasul şi am calculat că, în Egipt, era unu şi jumătate după miezul nopţii. Satele au aţipit. Luna scaldă în lumina ei lăptoasă câmpiile, arborii şi bordeele de argilă. Câinii latră, bufniţele huhuie, în canal cântă broaştele şi în liniştea misterioasă a deşertului urlă şacalii. Peste câteva ore, rotocoale albăstrii de fum se vor împrăştia spre cer, răsucindu-se întâi în inele molatice în jurul smochinilor, în liniştea dimineţii va răsări apoi soarele, transformând tulpinile zgrunţuroase ale minunaţilor noştri palmieri în coloane de aur curat.

Am simţit deodată o nostalgie cotropitoare. Patria mea! Pământul părinţilor şi al strămoşilor mei!... Mă durea pieptul de emoţie, de parcă toţi nervii mi-ar fi vibrat din pricina viziunii fermecate, care se închegase în faţa ochilor mei sufleteşti.

— Mesdames, Messieurs! Mademoiselle Aziza dans le célèbre...

Alunecă pe lângă mine şi porni spre parchet. Era atât de goală, încât îmi venea să plâng de ruşine. Aveam aceeaşi senzaţie de parcă, în faţa mea, cineva mi-ar fi siluit sora. Dansă, se înclină, apoi dispăru, ca să apară din nou, ca felina „Cléopatre“. Dansă iar, repurtând acelaşi frenetic succes. Trecu de mai multe ori pe lângă masa mea, fără să mă vadă. Când apoi se apropie grăbită şi se înclină zâmbind în direcţia unde şedeam, am strigat-o pe nume. Se opri înmărmurită şi prin lumina tulbure, încercă să-şi dea seama că nu se înşelă. Când mă recunoscu, pe faţa ei apăru expresia unei bucurii supraomeneşti. Se apropie câţiva paşi de masa mea, apoi deodată îşi schimbă expresia, care se diluă într-un zâmbet artificial. Peste câteva clipe zâmbetul acesta dispăru şi el.

— Mă schimb îndată şi mă întorc, şopti ea în arabă şi se făcu nevăzută în dosul paravanului.

După câteva clipe se întoarse, purtând o foarte elegantă rochie de seară. Braţul ei era aproape în întregime acoperit de briliante. Se aşează lângă mine, îmi prinse mâna şi am avut impresia că n-o va mai lăsa niciodată. Cu toate eforturile, nu putea trece mai departe de salutări:

— Salamaat! Izzai sahetak? Salamaat! Yasalaam, ya Ibrahim! Izzaiyak!

Ochii îi erau plini de lacrimi. Apăru un chelner şi îi turnă şampanie. Aziza ridică paharul, îl duse la buze, apoi îl aşează iar pe masă, fără să fi gustat măcar. Ochii ei mă evitau. Se uita nervoasă, când în dreapta, când în stânga, ca în cele din urmă să fixeze faţa de masă. Faţa ei fu umbrită de o ciudată tristeţe. Gâtul i se îngroşase puţin, dar linia dintre bărbie şi gât era încă tot atât de frumoasă, ca odinioară.

— Nu te-ai schimbat deloc. Aziza, i-am spus.

— Înfăţişarea exterioară nu spune nimic.

— Nu eşti fericită?

— Ana magsutah? La! Abadah![54]

Îşi ridică încet ochii şi se uită ţintă la mine.

— Que veux-tu c'est la vie! zise ea absentă.

— De ce nu mi-ai răspuns la scrisoare?

— N-am primit nicio scrisoare de la tine.

— Atunci s-a pierdut. Ţi-am scris în arabă.

— N-am primit-o.

Îşi întoarse capul. Privirile ei străbătură sala, în direcţia intrării.

— Ibrahim! şopti ea şi parcă trupul ei se făcu deodată mai mic, de ce-ai venit aici?

— Ca să-ţi vorbesc!

Apoi am adăugat încet:

— Sper că nu te reţin...

Îmi apucă agitată mâna.

— Nu!

— Ciudat... acum am impresia de parcă numai ieri am fost împreună în Egipt.

— Egipt!

Oftă, dar expresia feţei deveni din nou opacă. Îşi muşcă buzele, privindu-şi cu o stranie fixitate mâinile încrucişate pe faţa de masă.

— Vezi, am continuat, însoţindu-mi cuvintele de un gest imprecis, întotdeauna ai visat să fii dansatoare. Acum visul a devenit realitate. Iar eu, care am dorit întotdeauna să ajung mare hakim, am ajuns. Am petrecut între timp mulţi ani în Anglia, lucrând la Londra. Acum mă duc în Elveţia să mă odihnesc.

Îşi ridică din nou privirile, examinându-mă iscoditoare.

— Unde stai? mă întrebă.

— La Ritz.

— Te-ai căsătorit? Ai familie?

— Sunt singur, i-am răspuns. Dar tu?... te-ai măritat, ai copii?

— Ibrahim, priveşte viaţa aceasta! Oare mi-aş câştiga aici existenţa dacă aş avea bărbat şi copii?

— Am crezut o clipă că ţi-ai împlinit vechea dorinţă de odinioară, iar acum eşti fericită.

— Ibrahim! zise ea, apăsând fiecare cuvânt, de când te-am părăsit pe tine, n-am mai cunoscut fericirea.

Îşi muşcă iar buzele şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Nu ştii ce înseamnă pentru mine, să aud limba arabă! În ultimii ani, abia dacă am vorbit o dată sau de două ori. Cea mai săracă femeie din Paris e mai fericită decât mine, pentru că trăieşte acasă, în ţara ei. Eu însă... eu însă sunt departe de tot ce mi-a fost drag.

---

[54] Eu fericită? Nu! Niciodată!

Tăcu o clipă, apoi continuă:

— Când te-am întâlnit pentru a doua oară la Cairo, fierbea ceva în mine ceva care nu mi-a dat pace. Vroiam să dansez! Vroiam să fiu celebră. Vroiam să cunosc şi eu viitoarea vieţii, întocmai ca tine. Doream ca numele meu să fie cunoscut în tot Egiptul. Ah, ce naivă eram! Ce proastă! Iată, acum vezi ce-am făcut din viaţa mea!

— Aziza, poate că te mai aşteaptă ceva!

— Da, poate cineva care să-mi reteze capul! Îşi schimbă subit glasul, cerându-mi o ţigară.

Am comandat o cutie cu ţigarete, explicându-i că mi-e interzis fumatul.

— Da?

Mă privi compătimitoare.

— Viaţa ta a fost bună şi curată, nu meriţi să fii bolnav. Viaţa mea, a fost rea şi stricată şi, totuşi...

Înainte de a termina fraza, îşi schimbă gândul:

— Dumnezeu e nedrept!

— Acesta ne-a fost destinul, am răspuns.

— Tot destinul a făcut să trăiesc viaţa aceasta blestemată?

— Da şi tot destinul mi-a îndreptat paşii aici, lângă tine. Aşa ne-a fost scris.

Zâmbi pierdută în gânduri.

— Ibrahim, tu nu te-ai schimbat. Ai rămas acelaşi tot atât de bun cu mine, ca odinioară. Eu însă nu mai sunt aceeaşi. Cum ar putea trece cineva prin câte am trecut eu, fără să se schimbe? Am dansat şi am fost silită să animez clienţii, pentru ca şampania scumpă să fie consumată şi... Sfinte Dumnezeule! Nu vreau să-mi amintesc! Mi-ar umbri bucuria revederii. Nu mi-a rămas nimic din ce-am avut odinioară...

— Aziza, i-am spus eu, tu ţi-ai pierdut mândria.

— Te înşeli. Sunt foarte mândră. Dac-ai şti cât îi dispreţuiesc pe aceşti oameni...

— Aceasta nu e mândrie, Aziza. Şi pentru că aceasta e viaţa pe care ţi-ai dorit-o, eşti nedreaptă dispreţuindu-i. Nu, eu mă gândeam la alt soi de mândrie. Aziza, ai fi în stare să părăseşti localul acesta şi să începi o nouă viaţă?

Zâmbi obosită, clătinând tristă din cap.

— Enta magnoum! Ibrahim, ai înnebunit!

Mă înăbuşea un acces de tuse şi simţeam că trebuie să ies. Mi-am scos portofelul pentru a face plata.

— Nu pleca încă, te rog! se rugă ea. Nu mă lăsa singură!

— Nu te las singură. Am să stau la Paris până te hotărăşti să părăseşti viaţa aceasta blestemată.

— Cum aş putea s-o părăsesc? întrebă ea încurcată.

— Vino mâine la mine! Acum trebuie să plec. Iartă-mă, dar fumul din local îmi face rău.

M-am smuls aproape cu violenţă de lângă ea şi am reuşit să-mi reţin accesul de tuse, până când m-am urcat într-un taximetru.

5

Oare suferinţa să nu cuprindă tot atâta înţelepciune, ca şi bucuria? După ce mi-am dat seama ce mă aşteaptă, m-am pregătit pentru pustiirea dinăuntrul meu, care făcea progrese uriaşe, răpindu-mi ultimele speranţe de însănătoşire. Mi-am închis cartea vieţii – sau cel puţin am avut impresia că o închid – m-am împăcat cu semenii mei şi, în adâncul inimii mele, am început să doresc ceva, o mângâiere sau un reazem, cu ajutorul căruia să trec peste sfârşitul amar. Dacă m-aş fi cunoscut mai puţin, nu m-aş fi mirat deloc, constatând că dorinţele se trezesc din nou în mine.

Aziza deşteptă din nou în mine bărbatul. De câte ori mă gândisem la ea în anii petrecuţi departe de ţară! Apărea, adeseori pe neaşteptate, în cele mai variate gânduri ale mele. Tot ce fusese bun şi trist într-însa, continuă să trăiască în mine, ca o parte integrantă a fiinţei mele.

Niciodată nu-i ocupase nicio altă femeie locul. Stătea acolo în faţa mea, luminoasă, puţin ştearsă de vreme, dar vie şi înnobilată de dragostea şi îngrijorarea mea. Şi oare n-aveam impresia că, în toţi aceşti ani, umblasem jur împrejur, înăuntrul unui cerc, ca pelerinul necugetat, care porneşte fără călăuză şi fără să cunoască stelele prin deşert? Oare nu ajunsesem la locul de unde pornisem?

Ah, iubite cititor, să nu confunzi flacăra dorinţei care-mi mistuia sufletul, cu cealaltă dorinţă, care mistuie trupul şi care te îndeamnă să posezi fiinţa ce ţi-a incendiat sângele! Nu, dorinţa mea era asemănătoare cu setea drumeţului care se stinge pentru o picătură de apă.

Dincolo de perdelele grele, începuse să se lumineze de ziuă, când am adormit. Am adormit! Ce somn mizerabil a fost acela! Mă răsuceam în aşternut, înconjurat de vedenii: fantomele febrei, iar picăturile de sudoare ale morţii îmi scăldau trupul, de parcă aş fi umblat pe fundul unei ape adânci. M-am ridicat prin somn în aşternut. Simţeam pe frunte atingerea moale a mâinii hindusului şi am recăzut împăcat pe perne. În ceasurile acestea străvezii ale somnului de dimineaţă, în mizeria aceasta fizică pe care am învăţat s-o îndur şi s-o iubesc, simt o plăcere ciudată, pentru că în ceasurile acestea rătăcesc în împărăţia umbrelor, în împărăţia dintre viaţă şi moarte.

M-am trezit târziu şi am rămas în pat. Mă uitam cum deretica Hussein prin încăpere. Am băut un păhărel cu lapte. Apoi am citit ziarele. Aveam însă senzaţia că pierdusem orice contact cu lumea din afară, atât mi se păreau de mărunte şi de nesemnificative întâmplările ei. Cele mai neînsemnate lucruri mă enervau peste măsură şi aveau în mine un vibrant ecou, la fel cu zgomotul automobilelor care se auzea de jos din stradă. Ce rost aveau toate acestea? De ce se grăbeau oamenii? Ce scop avea toată această febrilă grabă? Claxonul pătrunzător al unui automobil

îmi străpunse timpanul: „Hei, Ibrahim! Stăpâneşte-ţi nervii! Poate că automobilul acela duce un medic, aşteptat într-un spital, la o operaţie urgentă!“

— Hussein, mi-e dor de căldură. Aş vrea să simt căldura pătrunzându-mi mădularele. Vreau soare! Mi-am schimbat hotărârea. Nu mai plec la Davos! Ne întoarcem în Egipt!

Mă privi nedumerit, apoi îşi scăpă braţul pe lângă trup.

— Effendi?

— Ţi-am spus că ne întoarcem în Egipt.

— La Masr[55]?

— Aiwah!

Stătea de parcă picioarele i-ar fi prins rădăcini în parchetul odăii. Apoi, deodată, lacrimile începură să-i curgă şiroaie pe obraji. Prinse să danseze, gesticulând ca un nebun şi, cu glasul nazal, tărăgănat, psalmodia osanale Celui care îi ascultase rugăciunile.

Atunci sună telefonul. Am ridicat receptorul.

— Il y a une dame qui désire vous voir. Monsieur!

— Faites monter Madame dans mon salon!

Apoi către Hussein:

— Ajută-mă să mă îmbrac. A venit o doamnă.

Mă privi bănuitor.

— Ai ceva împotrivă?

— La! răspunse. Femeia care soseşte după o veste bună, aduce noroc.

— Aduce noroc, am repetat. E egipteancă. Pregăteşte repede cea mai bună cafea pe care ai făcut-o vreodată.

M-am ras în grabă, mi-am examinat o clipă faţa obosită, apoi m-am îmbrăcat. Oare era într-adevăr Aziza femeia care aştepta în camera vecină? Poate era străină. Aveam nenumărate cunoştinţe între femei. Am aruncat o privire de dispreţ spre mormanul scrisorilor nedesfăcute, de pe biroul de lângă fereastră. Trebuia să fie neapărat Aziza, aceea care mă aştepta alături!

Era de fapt Aziza! Când am deschis uşa, am surprins-o şezând într-un scaun scund, aplecată puţin, cu bărbia rezemată în palmă. Purta o rochie simplă, de culoare neagră. Nu se clinti când am intrat în salon. Rămase nemişcată, ca o stană de piatră.

Am ridicat-o încet şi m-am uitat în ochii ei întunecaţi, obosiţi şi deznădăjduiţi.

— Ce s-a întâmplat, Aziza?

Nu răspunse multă vreme.

— Am venit să-mi iau rămas bun de la tine, zise într-un târziu, pe un ton inexpresiv. Plec.

— Pleci? Unde?

---

[55] Cairo

Făcu o mişcare nehotărâtă.

— Undeva, unde voi putea să stau singură şi voi scăpa de mine însămi.

— În singurătate nu poţi scăpa de tine însăţi. Poate te-am jignit cumva?

— Ah, nu!

Îşi aşează mâna înmănuşată pe umărul meu.

— Dimpotrivă! Ai fost bun cu mine. De aceea plec de aici.

I-am cuprins blând mâna.

— Ceea ce înseamnă că vrei să fugi de mine.

Nu răspunse. Simţeam că tremură din tot trupul.

— Eşti obosită, i-am spus. Vino, stai şi odihneşte-te! Ţi-ai distrus nervii.

Am condus-o la un scaun. Se aşează fără nicio împotrivire.

— Povesteşte-mi ceva despre tine, am rugat-o.

Păru că se gândeşte, apoi făcu un gest aproape imperceptibil.

— De când te-am reîntâlnit, Ibrahim, toate s-au schimbat. În faţa ta nu mi-am ascuns adevărata viaţă. De ce-aş fi făcut-o? Înainte de venirea ta însă, crezusem să fi găsit baza acestei vieţi: indiferenţa! M-am obişnuit cu ea, deşi o uram şi dispreţuiam! La urma urmei, e o victorie şi indiferenţa la care ajunsesem.

Îşi întoarse faţa şi începu să-şi scoată mănuşa.

— Acum însă, parcă mi-ar fi spulberat cineva toate acestea. Mi-ai alungat indiferenţa, singura armă care-mi rămăsese. Ai ucis-o! Şi o dată cu ea, m-ai ucis şi pe mine.

— Copilă, i-am spus, dacă te-am îmbrâncit de pe sârma pe care dansai, n-am făcut-o ca să te prăbuşeşti la pământ. Eu te-am aşteptat cu braţele desfăcute. Îmi cunosc datoria.

— Ce spui tu, dovedeşte multă bunătate. Nu vreau însă să cobori până la mine. Eu nu sunt bună.

— Nu vreau să fac din tine ceva, împotriva firii tale, i-am răspuns.

— Nici n-ai putea. Ai mai încercat o dată.

Începu să plângă atât de sfâşietor, încât mi s-a făcut milă de ea.

— Ibrahim! Am făcut multe lucruri neîngăduite în anii care au trecut. Bunătatea pe care tu ai încercat s-o sădeşti în mine, nu mi-a ajutat. Am ajuns între oameni stricaţi, am trăit în preajma lor şi acum sunt şi eu stricată.

Plângea. Lacrimile se prelingeau încet pe faţa-i întunecată şi aveam impresia că privesc plânsul unui copil. Am început să mă plimb prin salon, căutând o soluţie.

— Să încercăm să procedăm ca doi oameni deştepţi, am spus într-un târziu. Ce rost ar avea să pleci singură? O dată şi o dată tot te-ai întoarce la vechile tale îndeletniciri şi, după singurătatea pe care o cauţi, viaţa aceea ţi s-ar părea şi mai blestemată. Din viaţa pe care o duci tu, nimeni nu scapă fără o mână de ajutor din afară. Eu nu vreau să te ajut, pentru a te avea apoi în stăpânirea mea. Şi nici nu mă sacrific pentru tine. N-o fac nici din caritate, nici pentru a savura voluptatea dispre-

ţuitoare a omului egoist, care face o faptă bună numai din vanitate. Vreau să te ştiu cu desăvârşire independentă. Aş vrea să am certitudinea că eşti în stare să depăşeşti tot răul prin care ai trecut. Nu pretind nimic de la tine. Nimic! Singurul lucru pe care ţi-l cer, e să-mi accepţi mâna pe care ţi-o întind. Numeşte-o iubire, dacă vrei! Da, e iubire adevărată. Sau numeşte-o prietenie, pentru că e totodată şi prietenie adevărată.

Biata Aziza! Lacrimile ei curgeau în şiroaie tot mai dese, de parcă i-aş fi pricinuit o durere din ce în ce mai mare. Partea bolnavă poate fi cu uşurinţă extirpată din carne, din spirit însă mult mai greu; din suflet e aproape cu neputinţă s-o operezi.

— Sunt proastă, zise ea, ştergându-şi lacrimile. Nu mi-ar fi fost îngăduit, să te întâlnesc iar.

Apoi se ridică repede, potrivindu-şi rochia.

— Nu, nu! Totul e în zadar. Trebuie să plec!

Porni repede spre uşă. O clipă mă privi din mers.

— Dumnezeu să te păzească, iubitul meu! zise.

Deschise repede uşa şi dispăru.

— Ibrahim! m-am mustrat eu. Ai îmbătrânit şi n-ai învăţat încă să cunoşti femeile!

Uşa se deschise şi apăru Hussein, aducând cafelele.

— Effendi?

— Doamna a plecat, Hussein. Suntem siliţi să bem singuri cafelele.

6

Am aşteptat. Speram să se întoarcă. Sufeream din pricina ei. Nu îndrăzneam să părăsesc nici pentru o clipă hotelul. Vremea era rece, cu burniţă, primejdioasă. Starea mi se înrăutăţise. Eram spre sfârşitul forţelor. Şi ca o încoronare a acestui buchet de mizerii: devenisem gelos. Mă copleşea o mânie mocnită când mă gândeam la Aziza şi aş fi fost în stare să strâng de gât pe toţi bărbaţii care avuseseră cândva de-a face cu ea. Dar, a fi nobil, înseamnă a fi capabil să comiţi o nebunie.

Nietzsche spunea aceasta? Apoi am simţit o mare mângâiere, când mi-am dat seama că în trupu-mi şubred, scânteia încă un sâmbure de patimă. În odaia ştearsă de umbrele amurgului, şedeam într-un fotoliu, cu genunchii înveliţi într-o pătură caldă scoţiană. În gândul meu porneam încă o dată pe cărarea războinică, pentru a mă lupta cu mentalitatea viciată a oamenilor. N-o învinovăţeam pe Aziza pentru greşelile ei. Niciodată nu fusese suficient de deşteaptă. Se aruncase în vâltoarea vieţii, ca fluturele necugetat în lumina flăcării, fără nicio pregătire, fără nicio educaţie, fără nicio noţiune despre lume şi oameni. Încercase să-şi facă drum în viaţă, spre a-şi realiza visurile, cu mijloacele primitive ale unei fete de felah. Era natural că naufragiase. Cerul era întunecat de păsările de pradă care îi pândeau trupul şi sufletul. Îi exploataseră frumuseţea, tinereţea şi credulitatea, distrugând-o

aproape cu desăvârşire. Acum plecase din nou, rupând legăturile afectuoase prin care era ataşată de mine. Rătăcea din nou pe străzile Parisului, cu sufletu-i umilit şi deznădăjduit de felah. Tremuram din pricina ei. Unde avea s-o ducă destinul?

Nu, nu puteam s-o las să plece! Trebuia să-i vorbesc încă o dată. Nu putea să se termine astfel. Trebuia să mai fac o încercare, chiar dacă această încercare m-ar fi costat viaţa. Maalesh! Viaţa mea nu mai avea nicio valoare!

Hussein bâjbâia prin dormitorul meu. Îşi găsea totdeauna câte ceva de lucru. Descoperea uneori câte o pată pe reverul hainei, care trebuia pe loc îndepărtată. Nu mai avea astâmpăr. Gândul reîntoarcerii în Egipt avea asupra lui efectul unui excitant. I-am spus să-mi scoată din geamantan mapa cu acte. Vroiam să adaug o anexă la testament, prin care să-i las Azizei ceva bani. Am scris anexa şi m-am simţit foarte uşurat. Aziza va avea astfel destui bani pentru a trăi o viaţă onorabilă. Dacă va vroi, va putea să-şi cumpere chiar o căsuţă cu grădină. Poate chiar aici în Franţa. Poate să-şi ţină câini, pisici, găini, ba poate chiar şi o vacă sau două. Ce altceva şi-ar putea dori o femeie de felah? Dacă însă va vroi, va putea arunca banii pe fereastră, să bea până îşi va pierde cunoştinţa. Dacă-i e hărăzit acest destin, nu-l va putea evita, orice ar face. Mă îndoiam însă. Ar putea să se întoarcă în Egipt şi să se mărite. Aceasta era cea mai bună soluţie pentru ea. Am adăugat la codicil un sfat în acest sens. Apoi am pus la loc testamentul. Mă gândeam să-i dau într-una din zile un telefon consulului general al Egiptului, cu care eram bun prieten.

Spre seară, temperatura începu să se urce. Ceasuri întregi am rătăcit în labirintul umbros al gândurilor mele şi, în tot acest timp, m-a obsedat proiectul de a mai încerca s-o revăd o dată pe Aziza.

Mă tratam singur. Am luat un praf. Dacă cineva mi-ar fi spus că voi supravieţui acestei ierni, l-aş fi numit fără înconjur mincinos. Şi totuşi, undeva în fundul sufletului, aveam certitudinea că nu voi muri. Primisem două solii: una de la sud, alta de la răsărit. Cele două solii erau în acord una cu alta. Nu-mi împlinisem încă destinul.

Am avut un vis. Visam despre trecut şi viitor. Hindusul Mirzah mă călăuzea de mână, aşa cum îşi călăuzeşte părintele copilul. Înaintam pe un drum umbrit, sub palmieri, până la marginea deşertului. În zare, vedeam colinele Mokattam-ului, minaretele moscheelor lui Mohamed Ali şi zidul citadelei. În faţa mea defilau într-un şir nesfârşit mânji arabi. Mergeau spre deşert, iar pe mine mă copleşise o minunată pace lăuntrică...

Mă trezi din somn Hussein. Îmi dădu un pahar cu lapte. Chelnerul se interesă de masa mea.

— Mulţumesc, nu iau nimic.

Se lăsă întunericul. Mi-am privit ceasul. Apoi m-am sculat.

— Hussein, pe la unsprezece plec de acasă.

Îmi pregăti resemnat hainele.

— E ultima oară, l-am consolat. Mâine luăm bilete pentru Egipt.

— Fie numele Domnului binecuvântat! zise cucernic.

Nu mult după unsprezece, eram la Souricière. Monsieur Leopold mă conduse la o masă discretă, privindu-mă cu înţeles. Am cerut o sticlă de şampanie. Monsieur Leopold desfăcu singur butelia, apoi se înclină şi plecă. Spre miezul nopţii, barul începu să se anime. Priveam cercetător prin toate ungherele, pentru a o descoperi pe Aziza. Programul începu, dar am observat că, dincolo de paravan, se întâmplase ceva între artişti. O fată tânără, blondă şi simpatică, se apropie de masa mea. Îmi ceru voie dintr-o privire să se aşeze. Am făcut un gest de invitare. Se aşeză şi se prezentă simplu: Ernestine.

— Monsieur, zise ea, sunteţi egiptean. V-am văzut alaltăieri noapte în tovărăşia Azizei. Azi-dimineaţă a plecat de acasă. De atunci nu s-a mai întors. Nu mi-a spus unde se duce. Am aflat că nu şi-a luat altceva decât un mic geamantan de mână. Încă n-a sosit la local. Aş vrea să ştiu ce s-a întâmplat? Niciodată n-a făcut aşa. Poate ştiţi d-vs. ceva despre ea?

I-am turnat Ernestinei şampanie şi am încercat să-mi ascund neliniştea.

— Nu ştiu absolut nimic, am răspuns.

— Bine, dar d-v. îi sunteţi un vechi prieten?

— Acum câţiva ani, am cunoscut-o bine. Astăzi însă nu ştiu unde poate fi.

Câţiva dintre artişti mă priveau. Monsieur Leopold ne urmărea şi el.

Am ridicat din umeri şi mi-am compus o mină inexpresivă.

— Sunt foarte îngrijorată din pricina Azizei, făcu Ernestine.

— Văd.

— Să nu fi făcut vreo nebunie! zise. În ultimele zile mi-a spus de câteva ori că s-a săturat de viaţă.

— Regret sincer, am răspuns şi n-am mai putut să-mi ascund nici eu îngrijorarea.

— Iertaţi-mă, că v-am deranjat, se scuză Ernestine, ridicându-se de la masa mea. Credeam că-mi veţi putea spune ceva despre Aziza.

Mă lăsă singur şi, probabil, le povesti celorlalţi că nu ştiam nimic despre Aziza. Mă copleşise tristeţea. Mi-am făcut imputări pentru că o lăsasem dimineaţa să plece. Oare nu comisesem o greşeală? O dată ce însăşi destinul aranjase întâlnirea noastră, nu trebuie să fac tot posibilul pentru a nu o lăsa să mai plece de lângă mine?

„Messieurs, Mesdames! La direction regrette de vous annoncer l’absence de Mademoiselle Aziza ce soir, à cause d’une indisposition. À sa place, elle vous présente Mademoiselle Jacqueline, dans son célèbre chef d’oeuvre...“

Am avut deodată senzaţia chinuitoare că Aziza nu mai trăieşte şi că m-a părăsit pentru totdeauna. Eram trist şi teama îmi strângea gâtlejul.

Am aşteptat în zadar până la două după miezul nopţii.

Îmi vâjâia capul. Într-un târziu am cerut plata, m-am înfăşurat în manta şi am

pornit încet pe străzile pline de neguri, în aerul umed al dimineţii pariziene.

Maşinile serviciului salubrităţii municipiului colectau gunoiul din rezervoarele de pe străzi. Îmi venea să-i rog să mă ia şi pe mine şi să mă arunce într-un cazan. Am descoperit apoi un taximetru şi m-am întors la Ritz.

Ah! Ce binecuvântare înseamnă pentru mine faptul de a locui într-un hotel atât de curat şi de comod. Abia intrat, lumea rămase dincolo de uşă.

— Hussein, i-am spus, mâine seară pornim spre Marseille. De acolo vom lua cel dintâi vapor care pleacă spre Alexandria. Mâine dimineaţă comanzi biletele la portar.

Nu răspunse. Era atât de îngrijorat de starea mea, încât nu-l mai bucura nici gândul plecării acasă. Mi-a sărutat mâna, pe care mi-am retras-o repede.

— Nu vreau încă să mor! am făcut eu, cu glasul plin, pentru a mă convinge şi pe mine.

Mă lăsă singur, fără să scoată un cuvânt şi trecu în odaia de alături, pe care o locuia singur.

În noaptea aceea am crezut că mi-a sunat sfârşitul. Dar Ibrahim numărul doi, acelaşi care mă ajutase să ies din groapa plină de leşurile răpuse de holeră, trăia încă şi părea foarte hotărât să-l ocrotească pe Ibrahim numărul unu...

Când se lumină de ziuă, m-am cufundat într-un somn adânc, care era blând şi paşnic, ca un preludiu al morţii. M-am trezit la unsprezece. M-am sculat, hotărât să nu părăsesc încă în seara aceea Parisul. Nu puteam pleca, fără să ştiu ce se întâmplase cu Aziza, chiar dacă trebuia să mor la Paris. Am hotărât să însărcinez un detectiv particular cu găsirea Azizei.

Atunci sună telefonul. Am ridicat receptorul.

— O doamnă doreşte să vă vorbească, Sir!

Era cât pe-aici să scap din mână receptorul.

— Hussein, treci alături. Aştept vizita unei doamne.

— Fie numele Domnului binecuvântat! exclamă el. În sfârşit, vom pleca acasă.

Şedeam în fotoliu, cu picioarele înfăşurate în pătură. Nu, nu mă voi ridica pentru a-mi primi vizitatoarea. Trebuia doar să ştie cât eram de bolnav.

Se auziră câteva ciocănituri discrete.

— Intră.

Uşa se deschise încet. În prag apăru Aziza. Închise în urma ei uşa şi rămase nemişcată lângă intrare. Mă privi cu o expresie misterioasă în pupile. Buzele şi faţa ei nu mai erau vopsite. În locul rochiilor scumpe, purta o manta lungă, întunecată. Se întoarse şi îşi dezbrăcă mantaua. Am văzut surprins că era îmbrăcată în alb. Mirarea mea fu şi mai mare, când – întorcându-se – am văzut că purta uniforma infirmierelor de la Kasr-el-Aini.

— Malakah! am strigat. Îngerule!

Îmi întinse mâna cu o mişcare umilă, tinerească, aproape stângace:

— Mă primeşti aşa cum sunt? întrebă ea.

Sfârşit